

BOŽENA NĚMCOVÁ

SLOVENSKÉ POHÁDKY A POVĚSTI II¹

OBSAH:

O KOVLADU

BRATR A SESTRA

O POPELVARU NEJVĚTŠÍM NA SVĚTĚ *

O ZLATOVLÁSCE *

JAK ŠLO VEJCE NA VANDROVKU

O ZAKLETÉ SESTRĚ

SŮL NAD ZLATO

JAK PÁSL JANKO KOBYLKU

O SLUNEČNÍKU, MĚSÍČNÍKU, VĚTRNÍKU, O KRÁSNÉ ULIANĚ A DVOU
TÁTOŠÍKÁCH

O JUROVI A BRATŘÍCH JEHO

OPĚT CESTA K SLUNCI *²

O ŠESTI DRATAŘÍCH A ŠKAPATNÍKU

O HRDÉ KNĚŽNĚ

O ČERVENÉM VÍTĚZI

O VÍTAZKOVI

KATRENKA STRIGA

O CHUDÝCH SIROTCÍCH A O ANDĚLÍ

O POPELUŠCE

---

¹ Převzato z: Němcová B., *Slovenské pohádky a pověsti*, sv. 2, Praha 1953 (redakčně upraveno).

² Hvězdičkou poznamenané pohádky jsou ze sbírky p. Rimavského a nebožtíka důstojného p. Sam. Reusa.

O TŘECH ZAKLETÝCH KNÍŽATECH

O VĚRNÉ ŽENĚ

ČI JE SPRAVEDLNOST NA SVĚTĚ, ČI NE?

O JEDNOM STARÉM PSU A VLKU

SLOVENSKÝ JUNÁK I

O PYŠNÉ PANNĚ

O JEDNÉ KRÁSNÉ ZLATOVLASÉ PANNĚ

RUŽOVÝ PUK

SVĚTOVLÁDNÝ RYTÍŘ

O ŠIROKÉM, DLOUHÉM A ŽAROOKÉM

O PTÁKU OHNIVÁKU A O MORSKÉ PANNĚ

DOSLOV

VARIANTY

O KOVLADU

SŮL NAD ZLATO

O VÍŤAZKOVĚ

SLOVENSKÝ JUNÁK

O KOVLADU

Byla jedna vdova a ta měla dceru velice krásnou. Matka byla pokorná vdovica, ale dcera byla pyšná dioučička.

Mnoho přicházelo dovedáčů, ale žádný nebyl dceři vhod, a čím více chlapani o ni se drali, tím se více hore niesla. Jednou za jasné noci probudila se matka ze spánku; nemožouc zaspati, sundala se zdi patričky a začala se modliti za blaho své dcery, která jí těžkou hlavu dělala. Dcera ležela vedle ní spící. – Matka s libostí na své krásné dítě se dívala; tu dcera ve spaní se usměje. „Ach čož sa tomu dioučisku pekného snije, že sa tak chutně usmieva?“ – myslí si matka, a domodlí se Otčenáš, pověsí patričky na kliněc, hlavu položí vedle dceřiny a usne též. – Ráno ptá se dcery: „Ale dcéra moja, povedzže ty mně, čo sa ti v noci pekného snilo, veď si sa vo spánku usmievala?“

„Eh matka moja, čož sa mně snilo; snilo sa mi, že prišiel pre mňa pán v medenom voze a že mi dal prstienčok s kamienkami, ktoré sa ligotaly jako hviezdy na nebi. A keď som prišla do kostola, tu sa ľudie dívali hiba na blahoslavenú pannu a na mňa.“

„Ach dieťa moje, jaké sa ti to hrdé sny pletú?“ zavrtěla hlavou stará matka, dcera ale zpívající šla odbývati svoji práci. – Ten samý den přijel na dvůr selský vozík a pořádný synek vesnický přišel dceru prositi „na selský chléb“. Matce se mladý ženich velice líbil, ale dcera pyšně ho odbyla řkouc: „A čo bys prišiel pre mňa aj v medenom voze, a čo bys mně prstienčok dával s kamienkami, ktoré by sa ligotaly jako hviezdy na nebi, nešla by som za teba!“

Ženich slyše tato hrdá slova, dal spánembohem a smutně odjel. Matka ale velmi dceru kárala za její hrdost.

Druhou noc se matka opět probudila ze spánku; i vzala zase patričky a modlí se za blaho své dcery ještě vroucněji. Dcera ležela vedle ní spící; najednou se hlasitě ve spaní zasmála. – „No, čož sa tému dioučaťu zase pletie!“ vzdychla si matka, pomodlila se ještě, pak pověsila patričky na hřeb a hlavu položila vedle dceřiny hlavy, ale dlouho nemohla zaspati.

Ráno ptá se dcery při oblékání: „Ale čož sa ti, diouka moja, zase plietlo, veď si sa vo spaní hlasně zasmiala?“

„Eh čož sa mi plietlo; plietlo sa mně, že prišiel pre mňa pán v sriebornom voze a že mně dal zlatú partu. Keď som prišla do kostola, tu sa ľudie viac na mňa dívali lež na blahoslavenú pannu!“ – pravila dcera matce.

„Eh čože to vravíš, diouka moja, jaké sú to hrdé sny! Ach modli sa, dcéra, modli, abys nepadla do pokušenia!“ – kárala matka dceru, než ta, domrzena matčínym napomínaním, tŕískla dvermi a šla ven.

Ten samý den prijel na dvŕ panský kočár a prišli páni zemani prositi ji „na panský chléb“. – Matka si to pokládala za veľikou česť a tĕšila se již, že dcera svolí a že bude šťastna, ale dcera hrdĕ odbyla námluvčího: „Nĕpuojdĕm za vás, a čo by stĕ pre mňa prišli i v sriebornom voze a zlatú partu mnĕ doniesli!“

Námluvčí se hrdĕ pannĕ poroučeli, když je tak odbyla, ale matka vyplísnila dceru – a naříkala na její pýchu: Ach dcéra, pýcha peklom dýcha, ach zanaĕaj pýchy!“ – ale dcera se jí jen smála.

Třetí noc dcera vedle matky dobře spala, ale matka nikterak zaspati nemohla starostí o dceru, a patričky z rukou ani nedávala.

Tu se dcera ve spaní začne rehotat'. – „Bože!“ zvolá matka, „čože sa temu nešťastnému dieťaťu pletie!“ – a modlí se, modlit nepřestává za blaho své dcery do vidná.

„Ale dcéra,“ ptala se jí hned ráno, „čože sa ti zase v noci pletlo? Vecť si sa vo spaní rehotala?“ – „Či mňa chcete zase vyhrešit'?“ odmluvila dcera.

„Len ty mnĕ to, diouka moja, povedz!“ – ponúkala ji matka.

„Nuž, čože sa mnĕ snilo, snilo sa mi, že pre mňa prišli vo zlatom voze a že som dostala rúcho celkom zlaté. Keď som prišla do kostola, tu ľudie len na mňa pozerali!“

Matka žalostně spráskla ruce nad těmito hrdými sny – ale dcera sebrala odĕv a šla se ven dostrojiti, aby nemusela poslouchati matčino napomínaní.

Ten samý den přijely na dvorek tři vozy, měděný, stříbrný a zlatý. U prvního bylo po dvou, u druhého po čtyřech, u třetího po osmi hrdých paripách. Z měděného a stříbrného vozu skákali pánové v červených nohavičkách, v zelených dolmanikách a čapkách. Z vozu zlatého ale vyskočil pán pěkný, v celém zlatém odĕvu. Všickni šli prsto do jizby a mladý pán prosil matku o dceru. „Ej, či by sme hodný boly takého šťastia“ – omlouvala se pokorná matka, dcera ale jak se na pána podívala, hned si myslila: „To je ten, čo sa mnĕ o ňom snilo!“ a rychle uskočila do komory viti piero.

Když kytku uvila a ženichovi co záručnuo podala, dostala od něho prstének, v němž se kaménky ligo tály jako hvězdy na nebi, zlatou partu a rúcho celé zlaté. – Byla plna radosti, a rychle šla se do komory oblékati. Matka ale plna starosti ptá se ženicha: „A na jaký chlieb, pán ženich, pýtate moju dcéru?“

„U nás je chlieb měděný, srieborný i zlatý, na jaký budĕ chceť nevesta pristat',“ odpovědĕl ženich. – Matka se všemu tomu velice divila a dělalo jí to mnoho starosti, ale dcera se na nic

neptala, na nic se neohlížela, ani na matku. Když byla ustrojena v zlatém rouchu, byla krásnější než všecek svet. – Ženich vzal ji za ruku a hned šli k sobáši, aniž dříve matku o požehnání prosila, aniž se s děvojstvím rozžehnala dle způsobu starootcovského. – Matka, všecka zarmoucena, stála na prahu a za ně se modlila. Jak bylo po vdavkách, sedla nevěsta s ženichem do zlatého vozu, svatovia do stříbrného a měděného a ty tam ujížděly, aniž by se byla dcera s matkou dříve rozžehnala.

Jeli, jeli, až přijeli k jedné skále, do níž byla veliká díra jako městská brána. Před tou branou koně zrazu obrátili dnu. Jak byli uvnitř, tu ti přijde veličizný Zomotras a skálu za nimi zrútil. Byli ve tmě. Nevěsta se velmi lekala, bála se, ale ženich jí povídal: „Nič sa ty neľakaj, len čakaj, vyjasní sa, vykrásni sa!“

A tu hned přibíhali se všech stran malí mužíčkové (permoničky) s rozžhatými pochodněmi v rukou a ti všickni vítali svého pána Kovláda a na cestu mu svítili. Nuž tu teprv viděla hrdá nevěsta, za koho šla, že má muže Kovlada. – Ale nic se proto netrápila. – Z těch tmavých skal přišli do veličizných lesů a vrchů, po samé nebe sahajících, ale všecky ty smrky, jedle, buky, všechny hory byly olověné. – Jak je přejeli, ty divné hory, přišel zase Zomotras a všecko za nimi zrútil. – Z olověných hor přijeli do krásné roviny, kde se vše jen krásou třpytilo, a uprostřed té roviny stál zámek zlatý, drahým kamením vykládaný. – Do toho zámku uvedl Kovlad nevěstu, řka jí, že to vše i její bude. – S radostí a podivením si prohlížela mladoženka toto bohatství, měla, po čem bažila. Než když si vše zůkol vůkol prohlídla, ustala a ráda viděla, že strojí permoničky na stůl. – Cítila hlad. – Sedli ke stolu.

Přinášeli na stůl jídla měděná, stříbrná i zlatá; všickni z nich jedli, jen nevěsta ničehož požití nemohla. Prosila tedy ženicha o kousek chleba.

„Vďačne, pani moja,“ řekl Kovlad a hned kázal, aby přinesli bochník chleba měděného. Sluha běžel, přinesl bochník chleba měděného – ale paní ho jísti nemohla. Kázal pán, aby přinesli bochník chleba stříbrného. Sluha běžel, přinesl bochník chleba stříbrného – než paní ho jísti nemohla. – Konečně kázal pán, aby bochník chleba zlatého přinesli. – I přinesen chléb zlatý, ale ani ten paní jísti nemohla. – „Vďačně bych ti poslužil, pani moja, ale nemáme tu inšieho lež taký chlieb!“ – řekl Kovlad své mladé paní. Tu teprv viděla nevěsta, do čeho se dala, a do hořkého pláče se pustila. „Už je darmo plakať a nariekat,“ řekl jí Kovlad, „ved’ si veděla, na jaký chlieb sa dávaš, nuž ako si volila, tak sa ti stalo!“

A tak bylo, a nejinak; co se stalo, odstat se nemohlo. Nevěsta musela pod zemí již zůstat u svého muže Kovlada v zlatém zámku, když se jí jen zlata chtělo.

BRATR A SESTRA

Bratr a sestra byli děti dobrého otce, ale matku měli zlou macechu, která je nenáviděla; všecko dobré jen své dceři přála, a všecko zlé jim. Otec měl je rád, ale nemohl jim pomoci, neboť žena jeho byla striga. – Nemohouce týrání její déle snést, sřekly se děti, že utekou do světa, a to i vykonaly. Utekly.

Nevědouce kudy kam, daly se upřímo, kam je oči vedly; bloudily horami dolami, pustými cestami, až je počal trápit hlad, a ještě více žízeň, a neměly co jísti, ani čeho se napít. Sestřička to snášela tiše, ale mladší bratříček ustavičně naříkal: „Ach keby som len kapku vody mal!“

„No, čakaj len, adaj najdēm voláku studničku,“ chlácholila ho sestra. Ušli kousek cesty a tu viděli volskou šlépěj, v níž voda stála.

„Eh veru, aj z tej sa rád napijem!“ zvolal žízniiv bratr, ale sestra mu zrazovala: „Něpi, něpi, ak sa napiješ, staneš sa volom!“ Bratr, který sestře věřil, uposlechl a nenapil se. – Šli zase dále a ohlíželi se kolkolem po studánce, ale ani znaku o jaké studánce. – I počal bratr opět naříkati: „Jaj sestrička, smedný som; len čo by za kapku vody bolo!“ – Sestra těšila bratra, jak jen věděla, a tu hle, viděli zase koňskou šlépěj plnou vody.

„Napijem sa aj z tej, čo by aj mutnejšia bola!“ – radostně zvolal bratr, chtě se shýbnouti. „Něpi, něpi, ak sa napiješ, staneš sa koňom!“ – varovala sestřička a pryč odšinuła ho od vody. – Dal si opět říci.

Než ta trpělivost jeho dlouho netrvala, trápen velikou žízní a nevida nikde studánky, rozplakal se řka: „Idēm nazpak, napijem sa, a čo by som sa aj koňom stal!“ I chtěl se vrátiti. – Sestra, ač sama žíznivá, ráda by si ani kapky nebyla dopřála, jen kdyby pro něho byla dostala, ale nebylo o vodě památky; zpět pustiti ho ale nechtěla. – Přece tedy jen dále kráčeli a hle, našli zase beránčí šlépěj. Rychle přiskočí k ní bratr, aby se napil, sestra ale mu zabraňovala řkouc: „Něpi, něpi, staneš sa barančokom!“ On sice poslechl, ale jen naoko; jak sestra popošla, obrátil se nazpět, a shýbna se hbitě k zemi, vodu ze šlépěje na jeden lok vypil. – V tomtéž okamžení proměnil se v beránka a měl zlaté rohy.

Sestra, ohlédnouc se a vidouc bratra takto proměněného, začala bolestně nad ním plakati a naříkati. – Ale slzy její mu nespomohly již. Smutně brali se tedy spolu dále, až přišli na jednu louku, kde bylo seno v koptkách vyrovnáno a kde i studánku našli. – Napili se oba do chuti,

potom sedla sestrička do kopky, beránek položil jí hlavu na klín a tak odpočívali, jsouce umdleni.

Tu dobu bohatý jeden zeman v nedalekém lese poloval; i zaběhl mu jeden z polovných psů na tu louku a tam neustále kopku obskakoval a štěkal. – I šel se pán podívati, co tam má pes v té kopce, že tak štěká, a hle – vidí tam utěšené děvčátko držeti na klíně beránka se zlatými rohy. „Kdeže iděš, čože tu hľadáš?“ ptal se jí udiven. „Ach nuž, kdeže iděm; iděm do sveta voľáku službičku si hľadat“ – odpovědělo děvčátko. „A čože ten barančok, či je to tvoj?“ „Eh veru to muoj bratříčok, čo ho zlá macocha na barančoka premenila,“ smutně pravilo děvče a vše pánovi rozprávěti začalo, jak je macecha týrala, jak z domu odešli a jak se bratr na beránka proměnil. Když to všecko pánovi vyrozprávěla, ptal se jí: „A či by si nechcela ísť so mnou do môjho zámku?“

„Veď som len chudobná diouka, do zámku nėsúca; a ja môjho bratříčka opustiť nechcem,“ doložila.

„Len ty choď so mnou, veď vás budem obidvoch dobre chovať“ – domlouval jí zeman a tak upřímně k ní mluvil, že se uvolila s ním jíti. Pán svolal psy, děvčátko si vedlo svého bratříčka a tak se ubírali vespolek do zámku. Čeď se divila, odkud si to pán přivedl to krásné děvčátko, a vidouc, že se pánovi líbí, líbila se jim také. – Pán dovedl si ji do nejlepší jizby, dal jí oblěci pěkné šaty a vedle sebe za stůl si ji posadil. Tak ji choval, že lepší nemohl; i beránek, její bratříček, měl se dobře. – Zamiloval si pán děvčátko velice a za několik dní ptal se jí, zdali by nechtěla navždy u něho zůstatí a ženou jeho býti. Stydlivě sklopilo děvčátko oči, ptajíc se beránka: „Bratříčku, mám to urobiť?“

„Urob to, sestrička, urob, dobre budě!“ – přisvědčil beránek a děvče přivolilo. – Byla veselá svatba a z děvčátka stala se krásná paní, a nejen krásná, ale i dobrá paní. – Všickni jí milovali pro tuto její krásu a dobrotu; pán její se v ní jen zhlížel. – Paní byla by též všecka šťastná bývala, kdyby jí nebylo zakletí bratrovo štěstí kalilo. Také na starého otce vzpomínala, na macechu ale nemohla dobrým vzpomínati. Než macecha na pastorkyni nezapomněla a štěstí její bylo jí trn v oku; byla by je raději své dceři přála. – Však nic dobrého nekula.

Po nějakém čase mladá paní pocítíla, a když jí doba uplynula, poslali pro babičku – ale místo babičky přišla zlá baba, panina macecha, která o všem věděla a podobu pravé babičky na sebe vzala. – Porodila paní krásného synka. – Otec radostí plakal, ale jaké bylo jeho leknutí, když se podíval na svoji paní a na místě jejím škaredou tvář spatřil. „To je nie moja žena! Kdeže je moja krása utěšená?“ ptal se všecek ustrnutý.

„Ved'ju tu máte, vašu krásu utěšenu, ale sa takto premenila!“ odpověděla bába a postelkyně začala plakati, že ji nechce muž znát. Bodejť ji znal, když to byla macešina škaredá dcera, kterou ona v kočku proměněnou s sebou byla přinesla a namísto paní do lože položila, vyhodí c paní oknem do Dunaje jak ta mladá paní do Dunaje padla, proměnila se v zlatou kačici a vploula mezi ostatní kačice, které na Dunaji plavaly. – Pán byl nad proměnou své krásné ženy velice zarmoucen, ani ho to dítě tak netěšilo, jako by ho bylo těšilo, kdyby matka mu takovou zůstala, jakou dříve byla. – Beránek chodil také smuten po domě, dobře věda co se dělo. Bába odešla z domu a ta škaredá její dcera dělala, jako by opravdu paní byla, jenže dítě ukojiti neuměla – poněvadž mu matkou nebyla. Tu když plakalo nebožátko hladem, přiběhl beránek, vzal je na rožky a běžel s ním k Dunaji. – Když k Dunaji přiběhl, začal volat: „Káč, káč, kačica, kde je tomu dieťaťu mamička“ – a kačky odpověděly: „Tam, tam v tom prvom šorogu! „ A tu vyletěla z prvního šorogu zlatá kačice, vyšla na břeh, přeměnila se v krásnou paničku, obriadila a ukojila své děcko, potom je položila beránkovi na rožky a přeměnila se v kačičku do Dunaje vletěla. – Beránek donesl děťátko domů, a spalo do druhého dne. – Nikdo o tom nevěděl, jen stará chůva, co děťátko hlídala. Vědouc, že není beránek jako beránek, nechala mu i druhý den děťátko odnésti. Beránek vzal je na rožky a běžel s ním k Dunaji. Tu chvíli ale díval se pán z okna a viděl, že beránek dítě na rožkách nese. I myslel si: kampak to ten beránek to dítě unáší? A šel za ním.

„Káč, káč, kačica kde je tomu dieťaťu mamička?“ volal na kačice beránek, přiběhna k Dunaji. – „Tam, tam v tom druhom šorogu!“ – odpověděly kačice a z druhého šorogu vyplavala zlatá kačice, proměnila se v krásnou paničku, obriadila a nakojila dítě a opět se proměnila v zlatou kačici. Vtom přirazil pán ke břehu a chtěl paní chytit, ale ta již s kačicemi po Dunaji plavala a daremné bylo jeho volání po ní. – Beránek utíkal s děťátkem domů a pán zamyšlen nade vším, co byl viděl, šel za ním. – I přemýšlel celou noc, jak by krásnou svoji paní zase dostati mohl. – Třetí den, když děťátko zase hladem plakati počalo a beránek je na rožky vzítí chtěl, podal mu pán zlatý kliněk, řka mu: „Týmto klincom pribiže mojej paničke rúcho, keď budě dieťa nadájať, či mi rozumieš?“

Beránek posvědčil hlavou, že rozumí, dal si kliněk mezi paznehty, děťátko vzal na rožky a běžel k Dunaji. – Pán pospíchal za ním a nedaleko břehu v houšti se skryl. – „Káč, káč, kačica, kde je tomu dieťaťu mamička?“ – volal beránek přiběhna k břehu.

„Tam, tam v tom treťom šorogu,“ odpověděly kačice a z třetího šorogu vploula zlatá kačice, připloula k břehu a na zlatou paničku se přeměnila vzala beránkovi dítě s rožků a začala je kojiti. – A beránek se k ní postavil a zlatým klinčem jí rúcho k zemi přibil, aniž co věděla. Když si dítě nakojila a spořádala, položila je beránkovi na rožky, chtěíc zase uletět; ale

nemohla, roucho jí vázlo na zemi. – Vtom vyskočil pán z houští, krásnou svoji paničku ulapil a více ji nepustil. – Tak si paní vysvobodil a nemusela být již kačici. S radostí vedl si ji domů a ona nesla si děťátko sama a věrný beránek radostně vedle ní běžel. – Když je škaredá macošina dcera z okna viděla přicházeti a sestru svoji poznala, rychle ze zámku utekla.

Stará striga ukrutně se rozlítla, když viděla, že se jí zloba její nepovedla. – Spravila se na vránu a letěla k zámku. – Pán se svou vysvobozenou krásnou paní, kterou čeled' s radostí byla přivítala, těšili se svým krásným děťátkem a děkovali dobrému beránkovi za jeho péči, když tu okolo okna vrána přelítla.

„La vrana,“ povídá mladá paní, „ubožiatko, ažda je lačná, že až na oblok letí,“ a chtěla k oknu přikročit, ale beránek jí pristoupil nohu: „Zostaň, sestro,“ pravil, „zle by sa ti povodilo, keby si k obloku pristúpila,“ a k švakru se obrátě, pravil: „Švagre, vezmi chytro pušku a zastrel tú vrana, aleže sa jej nechyb!“ – Zeman vida beránka zděšeného, strhl pušku se zdi, otevřel okno, a jak vrána do okna vletět chtěla, střelil. Byl' střelec dobrý. Pronikavé vzkřiknutí zaznělo povětřím, vrána sklesla na okno a z okna spadla do Dunaje. Beránek ale přiskočil k oknu, a vida tam krev, prosil sestru: „Sestřičko, choď a tou krvou mně poumývvaj čelo.“ – Když mu sestra učinila po vůli, udělal se z beránka krásný mládeneček, její bratr, který jim pověděl, že ta vrána byla jejich zlá macecha. Bylot' v zámku nevýslovné radosti z obapolného vysvobození. – Za několik dní jeli si pro starého otce, kterého do zámku vzali, a tak vespolek žili spokojeně a blaze, zbaveni jsouce zlé macechy.

O POPELVARU NEJVĚTŠÍM NA SVĚTĚ *

Kde bylo, tam bylo. Než - bylo to v sedmdesáté sedmé krajině, za Červeným mořem, za Skleněným vrchem a za Dřevěnou skalou, kde žil jedenkrátě král, který měl tři syny. Všickni tři byli již chlapi na místě, ale ti dva starší byli zvedenější, znali již světské způsoby a každý je raději viděl než toho nejmladšího, kterého Popelvarem volali, poněvadž nic jiného nedělal celý boží den, než se popelil a smolil po domě.

Když tedy synové dorostli, zavolal je otec jedenkrátě k sobě, řka jim: „Synovia moji, už stě chvalabohu chlapi na městě, mohli by stě sa už aj do sveta vybrat', aby stě skúsili, ako to vo světě idě. Chod'těže, chod'te, nach j a vidím, či z vás dač vystaně. Chôdze najskuor ty, najstarší, a ukáž, čo muožeš.“ Nejstarší syn srozuměv vůli otcově začal ihned přípravy na cestu konati. Vzal si hodně peněz z otcovy pokladnice, dobrého koně, pěknou zbroj, a když se ode všech rozloučil, vybral se na cestu. Celý rok putoval po horách, po dolínách, po holých pustinách, až přišel konečně k jednomu lesu, který byl celý měděný. „No ved' som sa už

natúlal po tom božom svete,“ pravil sám k sobě, když dojel k tomu měděnému lesu, „ale mi aspoň něbudě ľúto, veď takúto zvláštnosť hockdĕ človek nevidí. Ale si odtrhnem jednu haluzku, lebo by mi doma ani neverili, že som až tu bol. Ach budĕže rád muoj otec, keď ju uvidí!“

Takto se těšil princ, myslle, že pánbůhví co vidí; když se dost na měděný les nadíval, utrl si jednu haluzku, obrátil konĕ a jechal domů. – Přijíždĕje domů, zdaleka již volal na otce, zdvihaje letorost vzhůru: „Otče, otče, bolĕže som ja d’aleko, či vidíte, táto chvojka je hen z medenej hory!“

„Nĕpotĕšil si mĕna, syn muoj,“ odpovĕdĕl zarmoucený otec, „veď ja ta, kdĕ si ty po celý rok chodil, s mojou ženou do snídani zajdĕm. Ty muoĕžeš už len doma sediet’, lebo vidím, že vo svete velmi mnoho z tĕba něbudĕ. Noĕže sa ty vyber, syn muoj srední, adaj že ty viac vykonáš!“

Střední syn nedal se též dlouho pobízeti, ale přisvědčil, že věru půjde, a hned se také na cestu připravoval. Jako bratr, tak i on vzal si na cestu hodně penĕz, dobrĕho konĕ a pěknou zbroj, a když se všemi se rozloučil, odebral se na cestu. – Dlouho bloudil po lesích a po horách a ještĕ niĕčeho zvláštního nevidĕl ani nezkusil. Za rok přišel k měděnému lesu. „Chvalabohu, že som aspoň k tejto hore prišol. Hej, ale sa z’ato vrátiť nesmiem, lebo by ma otec vyhanbil ako staršieho brata. Musím ja eštĕ d’alej ísť, aby som viacej skúsil.“ – Po této samomluvě utrl si halúzku měděnou a jel dále. – Bloudil zase poznovu celý rok, až konečně přijel k lesu stříbrnému. „Hej, tuto muoj brat nebol,“ zaradoval se, „a kdeĕže by sa tu vzal, veď tu predo mnou adaj ani živieho ducha něbolo. Ach budĕže rád muoj otec, keď mu rozpoviem, kdĕ som bol a čo som vidĕl. Ale si musím odlomit’ z tejto sriebornej hory jednu halúzku, aby mnĕ uverili.“ –

I odlomil si letorost’ stříbrnou, potom se chvíli rozmýšlel, má-li přece dále jeti, ale vida za lesem veliké skály, myslil si: co bych já se tam toulal, ještĕ bych přijít mohl o konĕ – i radĕji se vrátil pěknĕ krásně domů. – Když dojíždĕl k domovu, zdaleka ukazoval haluze měděnou a stříbrnou, volaje na otce: „Otče, otče, čiĕže som vám ja bol daleko! Či vidíte, táto chvojka z medenej hory a táto zo sriebornej. Ach čiĕže som ja mnoho vidĕl a skúsil“ – chválil se.

„Nemáš sa čím pochváliť,“ odpovĕdĕl otec smutně, „kdĕ si ty za dva roky chodil, ta ja s mojou ženou dopoludnia chodievam. Aj ty muoĕžeš už len doma zostať, lebo ani z tĕba vo svete mnoho něvystanĕ. – Už vidím, že je z vás niĕč!“ naříkal si král, tu ale ohlídl se na Popelvara a ptal se ho: „Nuĕ a ty čoĕže? Či by si nemal vuoľu šťastia skúsit’?“

„Prečoĕže by som němal, len si mnĕ dovoľte a dajte mi dač na cestu,“ odpovĕdĕl Popelvar. Starší jeho bratří ale dobĕře nezašli od smíchu, že takový ledajaký Popelvar, který nic nezná

než v popeli se váleli, že ten si důvěřuje více vyvésti než oni. – Vysmívali se mu zle, až mu všecka trpělivost přešla; odešel ze dveří. Rozžalen nad závistí svých bratří chodil po dvoře, až znenadání se u smetiště octnul, kde se válel vyzáblý, prašivý kůň. Když Popelvar k smetišti došel, kůň se mu ozval: „My sme obidvaja jednak opovrhnutí, ale zato, že si opovrhnutý a že sa ti bratia vysmievajú, sa něsmúť. Ty chceš ísť do sveta; dobre máš. Ja viem, že sa ťa otec spytovať budě, čo si žiadaš na cestu; táže si ty, ak chceš, aby sa ti dobre viedlo, nič inšieho nežiadaj hiba mňa a ten rdzavý paloš s padláša. Neboj sa nič, veď ti my na dobrej pomoci budeme.“

Popelvar se koníkovi pěkně poděkoval za dobrou radu a slíbil podle ní se řídit. Za chvíli šel zase zpátky do jizby.

„Nuž akože, či puojděš do toho sveta?“ ptal se ho otec a Popelvar odpověděl, že by věru rád šel.

„No, keď si důvěřuješ, ja ti vuol'u zlomit' nechcem, chod' a skús št'astia, adaj že aj bratou tvojich zahanbíš. Nuž a čože chceš na cestu?“

„Nie veľa, aby som vám veľkú škodu nerobil, len toho prašivého koňa, čo sa na smetisku váľa, a ten rdzavý paloš, čo na padláši visí.“ Tu se bratří pustili do velikého smíchu, ale otec podivil se žádosti synově, neboť on dobře věděl, jaký to kůň a jaký to palaš. – Zavrtěv hlavou začal Popelvara přemlouvát, aby si vybral něco lepšího, se špatným koněm a rzavým palašem že malé hrdinství vyvede a cti nedojde, ale Popelvar ani za svět od svého upustiti nechtěl. – Konečně mu otec přislíbil dáti, co si žádal.

Druhý den se Popelvar na cestu připravil. Vzal si trochu potravy, něco peněz, rezavou šavli připásal k boku, vysedl na prašivého koně a ve jménu Páně vydal se na cestu do světa. Dlouho bratří s mnohými diváky za ním se dívali a sloužilo jim to k velikému posměchu, když viděli, jak se koníkovi pod Popelvarem nohy podlamují a jak třikrát na huba padl, že ho musel Popelvar zdvihát. S psotou vyvlekl se s koníkem z města. Za městem ale koník náhle zastal, a obrátě se k Popelvarovi, pravil: „Počuj, Popelvar, sosadni ty so mňa, trochu ma občistíš a donesieš mi s korýtko ousa a s korýtko ohňa. To budě muoj obrok; lebo som ja nie hocaký kuoň, ale som ja tvojho otca tátoš. Ani ten paloš je nie paloš ako druhý, ale je to taký, že keď mu rozkážeš, aby rúbal, sám od seba budě tak dlho rúbať, kým len všetko neporúbe. Len skorej toho ousa a toho ohňa, lebo je cesta d'aleká.“

Této řeči se Popelvar velice zaradoval; občistil koníka ihned a donesl mu s korýtko ovsu a s korýtko ohně. Jak mu to Popelvar přinesl, koník se střásl a přeměnil se v utěšeného koně tátoše. – Potom shltнув oves a oheň poručil Popelvarovi, aby si naň vysednul. Sotva naň dosedl, tátoš se vznesl vzhůru až do oblak a do takového letu se pustil, že se hory a lesy jen

tak jako mraveniska pod nimi mrvily. – Zanedlouho zastal u měděného lesa. „Tu je,“ povídá, „medená hora, po ktorú tvoj najstarší brat za rok prišol a po ktorú ja tvojho otca do snídani nosievam. Sosadni so mňa a dones mi s korýtka ousa a s korýtka ohňa, aby smo ďalej lepšie vládali.“ – Popelvar donesl mu ovsu i ohně, nakrmil ho a potom naň vysedl a zase letěli jedním letem, že se jim hory, doly před očima jen mžely. – Zanedlouho tátoš opět zastal u stříbrného lesa. – „Tu je,“ povídá, „hora srieborná, po ktorú tvoj srední brat za dva roky prišol a po ktorú ja tvojho otca dopoludnia nosievam. Sosadni so mňa a dones mně s korýtka ousa a s korýtka ohňa, aby smo ďalej lepšie vládali.“ – Popelvar sesedl, ovsu i ohně donesl a tátoše nakrmil. Po nakrmení zase naň vysedl a dále zase letěli ponad hory a lesy. Když tak hodnou chvíli tátoš letěl, zastal u zlatého lesa. „Tu je,“ povídá, „zlatá hora a za touto horou býva tvojho otca dobrý priateľ, k tomu puojdeme na noc. Ale aby smo lepšie vládali, dones mi s korýtka ousa a s korýtka ohňa.“ – Popelvar si tátoše nakrmil, vysedl naň, niekoľika skoky prelítli zlatý les a před večerem byli již před zámekem otcova přítele.

Popelvar skočil s tátoše, vešel do zámku a uctivě se poklonil hospodáři. Hospodář, zhledná ho, se velmi podivil, vida člověka, neboť tam nebylo po celý rok živého tvora viděti. – Zvědavě se tedy ptal, „kdo je, čo je, kam idě?“ – „Ja som,“ odpověděl Popelvar, „toho a toho kráľa najmladší syn; vybral som sa do sveta, aby som dač skúsil, a tu som, hla, po cestě aj vás, jako mojmu otcovi dobrého priateľ'a, navštívil.“

Hospodář byl návštěvě té velmi rád, neboť byl s jeho otcem velmi za dobře. „Teda si ty môjho priateľ'a syn? Eh takých priateľ'ou, ako sme my dvaja boli, keď sme ešte s tou ježibabou bojuvávali, nikdy nebolo, ani viacej něbudě.“

„Čože je to za ježibaba?“ ptal se Popelvar.

„Nuž ježibaba, proti ktorej a proti ktorej synom som s tvojím otcem bojuvával.“

„Nuž a či teraz už viac nebojujete?“

„Už som sa všetkýho odriekol, vidiac, že nič nevykonám, lebo som ja veru už starý. Ale ved' ti je to aj zázrak s tou ježibabou! Čím smo jej viac vojska pobili, tým sa jej viac zo zeme či zkadě rojilo. Čože si v taký čas počneš? – Nechal som teda, ako hovorím, tak, trebárs mi ťažko padlo.“

„Ej, keď stě vy aj s mojím otcem proti tej ježibabe a proti jej zázračnému vojsku nič vykonať nemohli, skúsim ja, adaj sa mi pošťastí. Mám tu otcového tátoša aj otcou paloš, ved' ten postíná, čo by ich koľko bolo. – Len zoberte aj vy dač vojska, aj to sa nám dobre zídě.“

Dlouho ten král Popelvara přemlouval, ale on se již odmluviti nedal, až konečně i sám s ním se spojil. – Za krátký čas shromáždili vojsko, všechny přípravy k vojně byly pohotově a Popelvar se starým králem vytáhli do boje proti ježibabě.

Zdaleka již viděli ježibabino vojsko na prostranné louce rozložené, jako by se bylo moře rozlilo, a vprostřed na zvýšeném místě seděla ježibaba, dávajíc rozkazy.

Vojsko královo se skoro lekalo – ale Popelvar vytáhl palaš a na svém tátoši první napřed letěl. „Len s chuťou doňho!“ volal, a když stál proti nepřátelům, rozkázal svému palaši: „Rúbaj, palošík, rúbaj nepriateľa!“ – a palaš rúbal na vše strany, že nepřátelům hlavy padaly jako klasy, navzdor tomu, že po každé hlavě jiná narostla. – „Veď ja to žriedlo, z ktorieho to vojsko vyviera, hneď zapchám!“ – zvolal Popelvar a poručil palaši zrúbat' ježibabu. Palaš rúbal, rúbal, až se k ježibabě dorúbal, lešení, na kterém seděla, zrútil a ji samú na marné kousky rozsekal. – V tom okamžení zmizelo i zázračné její vojsko.

S neslýchanou radostí vraceli se z bitky Popelvar a král; první se těšil ze svého vítězství a starý král, že ježibabě konec. Nemohl se ani dosti naděkovati Popelvarovi, že ho té nepřítelkyně zbavil. Chtěl dáti velikou hostinu, ale Popelvar dokonce déle baviti se nechtěl, nakrmil jen tátoše a domů pospíchal, aby dal otci zprávu, co byl již vykonal. – Nechtěl ho tedy starý přítel déle zdržovati. – Když si byl Popelvar tátoše nakrmil, vysedl na něho a ujížděli k domovu. Na cestě nezdrželi se nic déle, než co Popelvar u měděného, stříbrného a zlatého lesa tátošovi obroku přinesl, ovsu i ohně, a co si v každém lese jednu haluzku utrhl na památku.

Když domů přijeli, před městem se tátoš přeměnil opět v prašivého koně a jen tak uklekující vlekl se přes město. – Dojeli do zámku. Bratří ho právě tak přivítali, jak ho byli vyprovodili, s posměchem, ale otec vážně se ho ptal: „No syn muoj, kdeže si chodil?“ – „Či vidíte, otče,“ odpověděl Popelvar, „zkeď je tento měděný konárik, tam som bol do snídani; zkeď je tento srieborný, bol som dopoludnia, zkeď je tento zlatý, bol som pred večerom, a ešte som v ten deň u vášho priateľa za zlatou horou nocoval.“

„No, ty sa mi páčiš,“ pověděl utěšený otec, poplaskuje Popelvarovi po plecích, „ty sa mi páčiš, keď si za tak krátky čas toľko pochodil. Nuž a ten muoj priateľ že čo robí? Nože mi o ňom dač rozprávaj. S tým som ja proti jednej ježibabe bojuvával, ale smo s ňou nič nemohli vykonať. Či ho ešte nězmárnila?“ – „Chcela ho, ale mu už viac nič neurobí“ – a Popelvar začal povídat všecko od nejmenšího do největšího, jak to v boji bylo, že otec až tak rastl od radosti. Bratří hněvem a závistí div že neshořeli a všickni se divili.

„Ty si preca len hodný šuhaj!“ zvolal otec. „Dobre si sa vo svete zachoval a bratou si zahanbil. Len škoda, že som už taký starý, veru by som ešte s tebou, s takým víťazom, sám šol na môjho priateľa nepriateľa. Znáš, má on tri dcéry, jednu krajšiu od druhej; ale mu ich tej ježibabini – čo si ju zmárniu – traja synovia ukradli, a tí synovia sú šarkani, jedon so štyrmi, druhý s ôsmimi a tretí s dvanástimi hlavami. Ja som s mojím priateľom aj proti tým vojnu viedol, ale tí boli ešte horší od materi. – Čo syn muoj, či by si nemal voľu s nimi sa skúsiť?“

„Ej ozaj že by som mal, trebárs priam, len keď vám proti voľi nebudě,“ – odpoveděl Popelvar a byl by hned na cestu přichystán býval, ale otec chtěl se s ním ještě trochu potěšiti a proto zůstal několik dní doma.

Po několika dnech chystal se zase na cestu; navečer, než odejel, šel k svému koníkovi, který se zase na smetisku ubytoval, aby se s ním poradil. Řekl mu koník: „Pane, na velkuo si sa podobral. Tých šarkanou ešte nikdo nepřevládal, ja sa bojím ta ísť aj za tēba aj za mňa.“ –

„Ej lenže sa ty, tátoš muoj, neboj. Ani ježibabu nikdo nepřevládal, a my smo ju preca skántrili, Pánbuoh nám pomuože aj jej synou prevládat'. Už ako budě, tak budě, zajtra sa my len vyberieme.“

„Keď už len tak chceš, nože sa teda vyberme,“ odpoveděl koník.

Ráno, jak svitlo, připásal si Popelvar rzavou šavli k boku, rozloučil se od otce a domácích, sedl si na svého koně a provázen smíchem svých závistných bratrův ubíral se opět z města na nové zkoušky. Za městem si koníka očistil, nakrmil ovsem a ohněm, a když se mu v tátoše proměnil, vsedl naň a lesy, hory, doliny mžikaly mu jen před očima, jak tátoš s ním letěl. Jen okamžení zdrželi se u lesa měděného, stříbrného a zlatého, co Popelvar tátoše naobročil.

Starý král byl velmi rád, že ho přišel Popelvar zase navštívit a že naň nezapomněl. „Ej,“ povídal mu Popelvar, „akože by som ja na vás zabudnul – nikdy ja na vás nezabudnem. – Ale som vás ja nepřišol len navštíviť, lež som vás prišol ako hodného víťaza zavolať do vojny proti tým trom šarkanom, čo vám dcéry ukradli.“

„Joj, syn muoj, z toho nič nebudě, lebo som ja už starý a do bitky nēsúci. Dost' som sa ja s tými nabíjal, kým som bol mladší, ale všetko darmo, lebo tých nikdo na tom svete nepřemuože!“

„Ej ozaj že nepřemuože! Ved' ja uvidím, či ich premuožem, či nepřemuožem. Keď vy nejděte, puojdēm ja Šarkanou pobit', vaše dcéry vyslobodit' musím.“

„Daj si pokoj, syn muoj, nielenže nič nevykonáš, ale aj sám tam zahynieš.“

„Zahyniem, nezahyniem, Pánubohu poručeno, ja len preca puojdēm, a keď vy ísť nechcete, aspoň mně cestu ukážte.“

Na to král přivolił a hned se také na cestu vybrali. Dlouho šli po krajině, která dříve ježibabě a nyní starému králi patřila, až přišli na samučičký kraj. – Tu řekl král Popelvarovi: „No, len chod' touto cestou, nežadlho príděš k jednej diere, v ktorej moja najstaršia dcéra aj s šarkanom so štyrmi hlavami prebýva; esli sa ti pošťastí toho premuocť, tak ti potom moja najstaršia dcéra cestu k sredněj ukáže.“

Popelvar poděkoval se za dobrou radu, a rozloučiv se s otcovým přítelem, stupal ukázanou cestou, až přišel do té díry. – Chodil kolkolem, od kraje do kraje, a nikde ani vidu ani slychu o šarkanu. Ale tu náhle vidí krásný palác: „Ach tam budě! „myslil si Popelvar a rovnou cestou se tam ubíral a přímo do jizby. Seděla tam nejstarší kněžna.

„Joj, kdě si sa ty, boží človeče, tu vzal!“ vzkřikla udivená. „Ved' som ja už tu od toľkých rokou zakliata, a eště som človečí obraz neviděla. Ale ťa škoda, mládenče, lebo ty ztaděto živý nevyjdeš. Ak muoj muž prídě, naraz ťa zožerie.“

„Eh zožerie, nězožerie,“ odpověděl Popelvar, „ako Buoh dá, tak budě. – Ale by som rád s ním bojovať, lebo som ťa ja prišol vyslobodiť.“

Vtom zahřměl na dvěře pětadvacetcentový budzogán, až se všecko otřáslo. – „To je muoj muž, to je muoj muž!“ vzkřikla kněžna přestrašena. „Na ty chytro tento prsteň, daj si ho na malý palec, veru sa ti dobre zide, lebo ten prsteň má takú moc, že keď ho raz obkrútiš, za peťsto chlapou sily mať budeš. A teraz sa skry, kdě najlepšie vieš.“

Jedva dopověděla, už šarkan dvěře otevřel, do všech koutů se podíval a zařval: „Žena, človečina tu smrdí, kdě je, kdo je? Sem ju daj, nach ju zožeriem!“

„Ach mužičku muoj drahý, kdeže by sa tu človečina vzala? Keď znáš, že tu ani vrábika nevídat', neslýchať, nie že by to človeka“ – vymlouvala žena.

„Žena, človečina smrdí, sem s ňou, lebo hneď' těba zjem!“ řval šarkan všecek rozvzteklen. Tu Popelvar, aby kněžnu vysvobodil, vyšel ze skryše.

„Co tu chceš?“ vzkřikl naň šarkan.

„Prišol som vás navštíviť!“ – odpověděl Popelvar neohroženě.

„A či si ty chlap, že tak smelo odpovedáš?“

„Veru som chlap!“

„No keď si chlap, skúsime sa, kto je z nás mocnější!“ – řekl šarkan a vyvedl Popelvara na tok. Tam si Popelvar palaš odpásal a položil stranou, prsten si odkrútil a chytili se za pasy. Šarkan chytil Popelvara a po kolena ho do země vrazil, ale Popelvar rychle vyskočil, popadl šarkana a po pas do země ho vrazil Stěžkem vylezl a uchytna Popelvara též ho po pas do země vrazil. Popelvar se ale vydrápal a na sílu schytnuv šarkana po samé hlavy do země ho zaklínil, že sebou ani pohnouti nemohl. Plameny blkaly mu z pysku, ale Popelvar rozkázal

palaši a ten srubnul najednou všechny čtyry hlavy, jak by je smet. Po šťastně vykonané práci navrátil se ku kněžně, toužebně ho čekající. Nemohla se ari dosti naděkovati mu za vysvobození a napovídati, jaké měla trápení. – „Ach a moje ubohé sestry, kedyže sa nad týma dakdo zmiluje,“ vzdychla konečně kněžna.

„Ani tie nezostanú v zakliatí. Len mi cestu ukáž, veď ja puojdém aj k tým a dotedy sa nevrátim, kým vás všetky tri nĕvyslobodím.“ – Kněžna se zaradovala, slyšíc, že i sestry její chce vysvobodit, ale přece ho zrazovala, řkouc mu, že muž střední sestry osm hlav má a že se mu sotva ubrání. – Ale Popelvar stál na svém, a tedy mu cestu ukázala. – Střední sestra bydlela v krásnějším ještě palácu. Když ho viděla, udivená zvolala: „Jaj, človeče boží, kde si sa tu vzal! Od mnohých rokou som ja tu zakliata, a eště som tu človečí obraz neviděla. Ale ťa škoda, pekný mládenec, lebo ty ztadĕto viacej nevyjdeš. Ak ťa muoj muž uvidí, naraz ťa zožerie!“

„Zožerie, nĕzožerie – ako Pánbuoh dá, tak budĕ. Ale by som rád s ním v zápasy, lebo som prišol ťa vyslobodiť.“

Vtom v povĕtrí cosi zahučelo a na dvĕře s třaskotem padl padesáticentový budzogáň šarkanův.

„To je on, to je on,“ vzkřikla vyděšenĕ kněžna. „Na ty chytro tento prsteň, daj si ho na malý palec; keď si ho obkrútiš okolo prsta, naraz za tisíc chlapou sily mať budeš. A teraz sa chytro skry, ako sa najlepšie muožeš.“

Sotvaže to dořekla, už šarkan otevřel dvĕře a oči jeho koulely se jako ohenné kule a clo všech koutů nahlížely. – „Žena, človečina smrdí! Kdo je tu, kde je? Sem ho daj, nach ho zjem!“ – zařval.

„Ach mužík dobrý,“ vylouvala kněžna, „kdeže by sa ti tu vzala človečina, veď znáš, že tu ani vrábika nĕvidáť, neslýchať, nie že by to človečika!“

„Žena, človečina smrdí, sem ju daj, lebo hnĕď ťeba zjem,“ řval šarkan, až se vše třáslo. Tu vystoupil Popelvar ze své skrýše a směle před šarkana se postavil.

„Čo tu chceš?“ obořil se naň šarkan.

„Prišol som vás navštívit“ – odpovĕdĕl Popelvar.

„A či si ty chlap, že tak smelo odpovedáš?“

„Ej veru som chlap!“

„No, keď si ty chlap, puojdĕme zápasy, kdo z nás je mocnější.“ – S těmi slovy šarkan Popelvara na humno vyvedl. – Popelvar si palaš odložil a prsten otočil. „No ty, či ťa j a mám prvý schytit’?“ – zahuhlal šarkan.

„Ako chceš“ – odpovedel Popelvar a šarkan ho chytil a vrazil ho po pas do země. Ale Popelvar rychle ze země vyskočil, popadl šarkana vpolo, vyzdvihl, stiskl, až v něm kosti praštěly, a potom tak do země ho zarazil, že mu jen hlavy ven trčely. Nemohl s sebou vládnouti a Popelvar nemeškaje rozkázal palaši, aby rúbal. V okamžení bylo po šarkanu. Když si byl Popelvar trochu oddychl, přivěsil si palaš k boku a vrátil se k vysvobozené kněžně. Kdo byl radši než ona; ani místa mu najíti naznala samou radostí. Po chvíli ptal se jí Popelvar, kudy cesta k nejmladší. – „Ach,“ zvolala uleknuta, „kdeže by si ty tam išol? Ved' by si mi zahynul. Jestli muoj šarkan bol strašný, ten je eště strašnější, pre tú ohavu som ju ani ja nemohla navštíviť. Nejdí, ale zostaň radšej so mnou.“ – Takto přemlouvala kněžna Popelvara, bylo jí ho líto, neboť se jí líbil, ale ten si říci nedal, a tak mu konečně cestu ukázala. – Byla to zlá cesta, starým lesem, přes vrchy, doly. Konečně přišel k palácu ze všech nejkrásnějšimu. Vešel dovnitř. „Ach preboha,“ vzkřikla kněžna, „človeče boží, kde si sa tu vzal? Keď som ja tu od toľkých rokou zakliata, a eště som človečí obraz neviděla. Ale si ty tu, dobrý mládenec, zle nadišol, lebo keď ťa muoj muž uvidí, ten ťa zožerie.“

„Zožerie, nězožerie,“ odpovedel Popelvar, „ako Pánbuoh dá, tak budě; ale by som rád s ním bojovať, lebo som ťa prišol vyslobodiť!“

Vtom se země zatřásla, v povětří to zafundžalo a co chvíle třeskl na dvěře sedmdesátipěticentový budzogán.

„Jaj, to je on!“ vzkřikla kněžna ustrašená. „Na chytro tento prsteň, daj si na malý palec, veru sa ti dobre zídě, lebo keď si ho obrútiš, naraz za poldruha tisíca chlapou sily nabuděš. A teraz sa dakde utiahni, aby ťa neviděl.“

Co to dořekla, šarkan rozevřel dvěře a zařval hned: „Zena, človečina tu smrdí, sem s ňou, nach ju zjem!“

„Ach, mužů drahý, kdeže by sa ti tu vzala, ved' znáš, že tu ani vrábika nevídat', neslýchat', kdeže by to človečika!“ vmlouvala kněžna.

„Žena, človečina smrdí, sem ju daj, lebo hneď ťeba zjem!“ řval šarkan, až se to ozývalo. Tu vykročil Popelvar ze skrovu a před šarkana dvanáctihlavého se postavil.

„Co tu chceš?“ křikl naň šarkan.

„Prišol som vás navštíviť.“

„A či si ty taký chlap, že tak smelo odpovedáš?“

„Veru som chlap!“

„No, keď si ty chlap, puojdeme spolu na tok. Skúsime, kdo z nás mocnější,“ řekl šarkan a s tím vyšli na humno. – Popelvar zatočil prstenem a odložil palaš. – „No, chyt' ma,“ zahuhlal šarkan, „nach vidím, kdo si a čo si, lebo ak by ťa ja chytil, viacej by si kašu nědúchal.“

„Nuž, keď je tak, nachže sa ti stane po vuoli“ – pomyslí si Popelvar, šarkana chytil a po kolena ho do země vrazil. Šarkan ze země vyskočil, chytil Popelvara a po pas ho vrazil do země, že sotva se ven vydrápal, neboť ho šarkan hodně stiskl. Ale to nevadilo, oddychl si a schytla šarkana stiskl ho a vryzl jím do země po samé hlavy. – Nemoha už ze země vyléztí, začal oheň ze všech hlav na Popelvara metati; kdyby neměl byl Popelvar palaš, byl by ještě zvěděl o šarkanově moci, ale palaš začal rúbat' a za chvíli bylo po šarkanu.

Po těžkém tom boji, když si byl Popelvar trochu odpočinul, vrátil se ke kněžně, která se strachem očekávala, jak boj vypadne. Jak byla ráda, když viděla Popelvara vítězem! Byla by ho zlíbala radostí, ale Popelvar nebyl milovník laskání; nemaje s ní dlouhých řečí, pobídnul ji, aby sebrala, co má nejlepšího, že ji dovede k sestřám a potom všechny tři k jich otci. Kněžně se velice líbil, ona by s ním byla i v tom zámku ráda zůstala, ale nedajíc to na sobě znáti, šla poslechnout jeho rozkazu.

Když byla na cestu připravena, vzal ji na tátoše a jeli k střední sestře. Od té pak vedl sestry k nejstarší, a když i ta sebravši, co drahého, na cestu se připravila, vedl je nazpět k starému králi, otcovu příteli. – Neborák otec staříčkový – nikdy nepomyslel, že by se ještě se svými dcerami shledal. A tu hle – přišly – všechny tři, krásné, hodné, jak byly odešly! Všecek radostí omládl a nevěděl, co Popelvarovi za to učinit. Nabízal mu jednu ze svých dcer, která by se mu líbila, a celé království po smrti. Ale Popelvar se za vše pěkně poděkoval a že on musí k otcovi a že musí ještě něco zkusit – a nechtěje se ani dlouho bavití, ode všech se rozloučil, sedl na svého tátošika a ten tam – přes hory a doly. – Ale ta nejmladší kněžna, ta za ním želela, bylať si ho velmi zalíbila. Když přijel Popelvar s tátošem před rodinné město, proměnil se tátoš na prašivého koníka a jako zlámaný se do zámku vlekl. – Otec díval se oknem – a vida syna svého přijíždět, radostně zvolal: „Muoj najmilší syn idě, muoj najmilší syn idě!“ – a do dvora v ústrety mu šel.

Radosti a otázkám nebylo konce kraje a milý Popelvar měl co dělat, aby všem vyhověl. – Když už všecko vyrozprávěl, kde byl, co vykonal a kterak se mu vedlo, zvolal otec rozradován: „To eště nikdo nevyviedol, čo ty, syn muoj!“ – a k synům ostatním se obrátě, doložil: „Vidíte, čo váš opovrhnutý Popelvar vyviedol; tak by stě sa aj vy mali držať! – To je šuhaj!“

„Dajtě im pokoj, drahý otče,“ přejal mu řeč Popelvar – „ale mi radšej povedzte, či je naozaj eště dakdo na světě večší odo mňa?“ – Otec dělal, jako by neslyšel, a začal řeč o jiném, ale Popelvar se nedal mýlit a jen zase na otce dorážel, aby mu řekl, je-li kdo ve světě nad něho.

– Nemoha se ho zbýti, řekl otec smutně: „Je, veru je, a sice Železný mnich, ale toho nikdo nepřemože, lebo ten všetko zná, i to, čo kdo myslí. Na teba sa ten Železný mnich velmo hněvá, lebo ti závidí tvoju slávu. Čo sa ten už navystrájal! Aj mojho priateľa krásnu dcéru ukradol, a nikdo sa mu oproti postaviť neopováží.“

Popelvarovi nebylo víc třeba říci, celý se znepokojil a hned otce prosil, aby mu dovolil odejít, že on přítelovu dceru musí vysvobodit. „Keď som šarkanou, ktorých nikdo prevládať nemožno, pobil, adaj mi Pánbuoh dá aj Železného mnicha premoct“ – řekl otci a na tom úmyslu stál tak pevně, že ho žádný z něho zvrátit nemohl. Král vida, že se nedá Popelvar ani nebezpečstvím, aniž čím jiným odstrašit, volky nevolky mu dovolení dal, aby šel s Železným mnichem štěstí zkusit.

Naradovaný šel Popelvar k smetisku, kde se tátoš, jak byl jeho obyčej, válel. Dobře věděl tátoš, co se dělo, jak k němu Popelvar přistoupil, hned ho oslovil: „Znám, paně, čo si vzal pred seba, ale ja s tebou, esli na svojom zostaneš, nepuojdem, lebo by nás Železný mnich, keď by nás zhliadol, na čo by len chcel, spravil, a my by smo všetku našu moc potratili.“

„Ej, nebojžesa, muoj rezký tátošu, neboj! Vednám Pánbuoh budě pomáhať. Medzitým ak so mnou až na Železného mnicha zámok ísť nechceš, aspoň mňa, prosím ťa, pod zámok dones, a potom sa premňa skry, kde sa ti len budě páčiť. Ale ja k němu ísť musím.“ – Na to pristal i tátoš.

Druhý den se Popelvar s otcem bolestně rozžehnal, sedl na tátoše a letěli k zámku Železného mnicha. Otec ale po odchodu svého syna dal celé město černým suknem potáhnouti, neboť nedoufal, že ho více uvidí. – Bratří Popelvarovi se také vydali na cestu k otcovu příteli, aby si za ženy prosili dvě starší dcery, od Popelvara vysvobozené, a on sám šel opět vstříc velkému nebezpečství, aby získal čest a dobrý skutek učinil.

Měli velký kus cesty Popelvar s tátošem, ačkoliv tátoš vždy letěl jako na křídlech, než přišli k zámku; a tu pojednou viděli před sebou vysoký zámek a tátoš pravil Popelvaru: „Či vidíš tamto ten zámok, čo sa na kuracej nohe krúti? V tom býva Železný mnich. Keď sis už tak umienil, teda choď, ale by si lepšie urobil, čo by si něsol, lebo tam zahynieš. Ja sa medzitým tu skryjem.“ – „Urob si, ako chceš,“ odpověděl Popelvar, „ale ja už len puojdem, ako budě, tako budě.“ – S těmi slovy rozloučiv se s tátošem, rovno šel na zámek.

Železný mnich věděl již napřed, že Popelvar k němu jde, a proto ho také očekával na dvoře i s krásnou kněžnou, kterou byl starému králi, příteli otce Popelvarova, ukradl. – Popelvar přišel; podíval se na ně a oni zase na něho – zvlášť krásná kněžna, ani s něho oči spustit nechtěla. – „Preca si mi raz prišol pod moc,“ zahuhlal Železný mnich, „ale mi už živý něujdeš! V tom okamžení staň sa prosom!“ – Neborák Popelvar! Jak Železný mnich to slovo

prořekl, Popelvar stal se zrnkem prosným. Nedaleko bylo smetisko a v něm hrabal kohout. „Kohútě,“ zavolał Železný mnich, „pozobaj to proso!“ Kohút proso pozobal a bylo po Popelvarově moci.

Bylo by i věru po něm bývalo na věky věkův, kdyby nebylo krásné kněžny a dobrého jejího srdce, které litovalo jeho krásy a mladého života. – I začala rozmýšlet, kterak ho vysvobodit. – Dlouho rozmýšlela, co a jak dělati, až jí konečně napadlo zeptati se nejprve Železného mnicha, kterak se zakletá věc odklnouti může. I přimílila se k němu, jako by ho bůhvíjak ráda měla, a začala k němu pěkně, jako by zlata ukrajoval: „Teraz sa mi, hľa, páčiš, keď také divy robíš, lebo teraz vidím, že tebe páru na světě niet. – Ale počuješ, či by si to, čo raz tak přeměníš, zas na predešluo spraviť muohol?“

„Co by němuohol?“ zabručel Železný mnich. „A nože skús,“ prosila krásná kněžna a jako kočička se okolo něho uvíjela. „Ale chodmi s tým,“ bručel Železný a obrátil se, aby odešel, ale kněžna mu pokoj nedala a tak se k němu lichotila, že jí to odepřítí nemohl. – „Tamto v tej chyži,“ pravil uchlácholen, ukázav do jednoho kouta zámku, „visia dva paloše na stěně, ktoré ustavičně jeden proti druhému rúbajú; keď sa medzi tie dva paloše daktorá zakliata vec položí a paloše ju roztnú, hneď sa na to obráti, čím predtým^ bola!“ – Více kněžna nepotřebovala; pěkně se od Železného mnicha, kterého nenáviděla, vykradla a začala po dvoře kohouta svolávat: „Ci, kohútik, ci ci ci cibuška, cip, cip, cip!“ a tak ho vábila podhazujíc mu pšeničku, pokud ho nechytla. Jak ho chytila, pěkně s ním do kuchyně, aby ji Železný neviděl, kohouta zabila, proso z něho vypárala, očistila a do komory, kde palaše proti sobě rubající visely, běžíc, proso mezi ně položila. Jak proso palaše rozsekly, vyskočil z něho Popelvar, tak krásný, jaký byl předtím. Chtěl jí za vysvobození děkovat, ale ona mu nedala mluvit, jen ho srdečně objala a potom ho do hlubokého sklepa dovedla, přísně mu kázajíc, aby se tam tiše choval, dokud by ven ho nevyvedla. – Zanechavši ho tam, vrátila se k Železnému mnichovi. Jako by se nic nebylo stalo, tak se pěkně zase k němu měla a sladké řeči s ním rozprávěla. – On jí ovšem nechtěl věřiti, neboť ještě před krátkém nechtěla na něho ani hleděti, a tu se stala tak roztomilou; než řeči její mu lichotily a rád ji poslouchal. Ona nechtěla nic jiného věděti, než kde on má svoji moc. Nešlo to lehkou, on to nechtěl naskrze vyjevit, a nebyla by se toho dověděla a zle by se jí bylo vedlo, kdyby si byl pomyslíl, nač to potřebuje. Tož byl by hned zvěděl, co si ona myslí, – ale nenapadlo mu právě nic. Když ustavičně škemrala a žadonila, aby jí to pověděl, a když viděl, jak ho má ráda, pravil: „No, keď si už len tak žiadaš to zvedieť, tak ti poviem, čo krém mňa nikdo ešte na světě něžná. Tamto na to more, nedaleko mojho zámku, každých sedem rokou jedna zlatá kačka chodieva. Kdo tú kačku ulapí, zlaté

vajce z něj vypáre a zje, dostane tú moc, čo ja teraz mám, a budě všetko vediet', na čo si len pomyslí.“

„Hľa, takto sa mně páčiš, a teraz ťa zas radšej mám, lebo vidím, že ma aj ty rád máš,“ láskala se kněžna k němu, když jí to pověděl, po chvíli se ale zase ptala: „A kedyže tá kačka zas přídě?“

„Dněš, duša moja; lebo včera sedem rokou, ako ostatný raz tu bola,“ odpověděl Železný mnich.

Kněžna věděla dost, také se víc neptala. – Večer, když se Železný mnich uložil a usnul, vykradla se kněžna k Popelvarovi. – „Či vieš plávať?“ byla první její otázka, jak do sklepa vstoupila.

„Viem“ – odpověděl Popelvar, z jejího příchodu potěšen.

„A či by si kačku věděl k sebe privábit' a ulapit'?“ „Ozaj že by som nevěděl – ba věděl ver. Nuž a načože sa mňa ty takie veci spytuješ?“ „Nato, že tak aj mňa aj seba vyslobodiš, aj nepriateľa nášho skaziš. Vytiahni sa ty týmito dveřmi potichúčku von a choď na breh morský. Tam na moru uvidíš jednu peknú zlatú kačicu; tú priváb k sebe, ak by ale nechcela ísť, skoč do vody, vyžeň ju na breh a ulap. Potom zlaté vajce z něj vypár a zedz; hneď budeš znať všetko, ako teraz Železný mnich, i tú moc budeš mať, čo on teraz má. Aleže daj pozor, aby ťa Železný mnich dotedy, kým vajce něžješ, nēdochtyl, lebo nám potom beda obidvom.“

„Všetko tak urobím, drahá duša, ako si mi kázala,“ – ujišťoval Popelvar a hned sebral se a potichúčku dveřmi, kudy mu kněžna cestu ukázala, ze zámku odešel; jsa venku, pospíchal k tátoši, který měl radost z jeho vysvobození. V malé chvíli k břehu mořskému ho donesl. U břehu skočil s tátoše a začal volat na kačicu: „Káč, káč, kačica,“ ale kačice si pěkně po moři plavala, ani se na něho neohlédla. Když už nevěděl, kterak ji přivábit, a viděl, že na jeho hlas nedbá, skočil do moře a začal ji vyháněti na břeh. – Dlouho ji nadháněl a za ní plaval, ale konečně přece vyhnal ji na břeh a tam ji honil, až uplašenou, umdlenou ulapil. Hned také zlaté vejce z ní vyňal, ale vtom ho již Železný mnich dostihl a za hrdlo chytil. Než Popelvar byl šuhaj chytrý – rychle vstrčil celé vejce do úst, a ještě ani doň nekousl, už na Železného mnicha volal: „Bud' divá sviňa!“ – V tom okamžení stal se Železný mnich divokou sviní a utíkal k lesu.

Popelvar stal se největším na světě, neboť nejenže ho nikdo nepřemohl, ale on i všecko věděl, nač si pomyslí!

Potěšen ze svého vysvobození a ze svojí slávy, sedl na tátoše a ujížděl k zámku, kde ho krásná kněžna s toužebností čekala a s nevýslovnou radostí vítala. – I jemu se byla velice zalíbila a k tomu děkoval jí život, neboť by ho bez její pomoci nebylo již bývalo. Jeden v

druhém nalézali velikého zalíbení a tudy nemohlo jinak býti, než jak bylo, že si hned lásku a věrnost slíbili a svoje zasnoubení v zámku ještě slavili. Potom sebrala kněžna všechny drahé klenoty, Popelvar vzal ji k sobě na tátoše a jeli nejdříve k jejímu otci, kde slavili hody svatební. Po hodech s celým komonstvem odebrali se do vlasti. Otec Popelvarův jak uslyšel, s jakou slávou syn jeho domů se vrací, dal černé sukno strhati a celé město potáhnouti suknem červeným. Kázal vystrojiti královskou hostinu, sám pak s veškerým dvořanínstvem v ústrety mu vyšel, a když se potkali, nebylo radosti konce. Co svět světem stál, nebylo v městě tom tolik slávy a radovánek; celý týden bez přestání se hodovalo.

Od toho času již Popelvara nic do světa netáhlo, těšil se s krásnou ženou a staříčkým otcem a moudře spravoval království, které mu byl otec předal.

Variant této pohádky je o Železném knížeti. Král jeden měl tři syny. Dva byli cvičení, třetí, nejmladší, byl vždy za sprostého držán (hloupého). Když dorostli, poslal je otec do světa na zkušenu, aby viděl, co z nich bude a který nejvíc vyvede. – Sel nejdřív nejstarší. – Dlouho chodil, až přišel k železnému mostu; u mostu seděl žebrák a prosil o almužnu. Kníže měl mnoho peněz s sebou, ale nedal žebrákovi ani vindry. Podíval se na železný most, potom se domů vrátil. Doma chválil se otci, že viděl železný most, – ale otec nebyl s tím spokojen. – Sel střední do světa; přišel též k železnému mostu, aby měl větší slávu než bratr, nevrátil se domů, ale jel dále, až přišel k měděnému. U měděného seděl žebrák, prose o almužnu, ale ač peněz dosti měl, nedal mu nic. Od mostu měděného vrátil se domů v domnění, že dosti viděl. – Otec ani s ním spokojen nebyl, – Šel nejmladší do světa, provázen posměchem bratrů. – Přišel k železnému mostu; seděl tam žebráček a prosil o almužnu; kníže dal mu dukát a kus chleba. Žebráček mu děkoval a dal mu bič železný, který měl tu vlastnost, že když si jím po těle šlehl, železným se stal, a když na prázdno, opět předešlého těla nabyl. – Kníže poděkoval se žebrákovi a jel dále. Přijel k mostu měděnému, kde opět žebrák seděl. Dal mu zase dukát a kus chleba – a žebráček daroval mu bič měděný, který měl tůž vlastnost. Přijel k třetímu mostu, stříbrnému. Tam seděl třetí žebráček, kterému dal třetí a poslední dukát i poslední kousek chleba, a který jemu dal stříbrný bič s toutéž vlastností. Od stříbrného mostu vrátil se královský syn domů k otci, aby mu vypravil, kde byl a co viděl. – Otec je s ním spokojen, ustanoví ho za budoucího krále. Syn ale doma zůstatí nechce a prosí otce, aby ho ještě dovolil do světa zkusiti štěstí. Otec mu to dovolí, dá mu svého tátoše a svoji šavli a syn jede do světa. Přijede k jednomu královskému městu. I ptá se, co je nového, a lidé povídají mu, že nic dobrého, že měl král tři krásné dcery, a že mu byly ukradeny. – I šel královský syn ku králi a nabídl se mu, že je půjde hledat. Král je velice z toho potěšen a chce mu dáti s sebou vojsko,

on ale jde sám. – Cestuje dlouho, až konečně přijde do pustatín, kde najde osamělý hrad a v něm princeznu ukradenou obrem. – Udělá se královský syn železným a pasuje se s obrem, kterého přemůže. – Ta princezna ukáže mu cestu k druhé princezně, která je v moci bratra obrova. – Druhý den udělá se kníže měděným, pasuje se s druhým obrem a také ho přemůže.

Druhá princezna mu ale radí, aby se na třetího obra neodvažoval, že je to král obrů a že je nejsilnější na celém světě. – Kníže ale nedá si říci a jde vysvobodit i třetí princeznu. Spraví se stříbrným a pasuje se s silným obrem. Pasují se od rána do poledne – od poledne do večera a obr přemůže stříbrného knížete a přemoženého zavře do hlubokého sklepa, těše se, že ho druhý den zabije. Kněžně bylo knížete líto, i umínila si vysvobodit jeho i sebe. – I lichotila se obru, jak nejlépe věděla, chválila jeho sílu a konečně se ptala, kde on má tu svoji sílu. On nechtěl jí to říci, když ho ale tuze prosila, řekl jí, že má svoji sílu ve vrbě, co roste uprostřed jezera pod zámekem, a dokad' ta vrba svěží, že i on sílu neztratí, kdyby ale ta vrba zhynouti měla, že i on umřítí musí. Jak to kněžna slyšela, byla ráda, a jak obr ulehl, hned do vězení k knížeti šla, vše mu pověděla a z vězení ho pustila. On se proměnil v člověka, jakým byl, opásal se mečem a spěchal k jezeru. Uprostřed jezera stála zelená vrba. I vzal kníže meč do zubů a plaval k zelené vrbě. Když k ní připlaval, obrátil se k břehu a viděl obra za sebou běžeti, i vzal rychle meč do ruky, rozpřáhl se vší silou a vrbu vpolo přet'al. – Spadla vrba do vody a červená krev z ní vystříkla; v tom okamžení obr na břehu upadl, jako by mu nohy podťal. Bylo po jeho síle a moci. – Kníže šel do zámku, vzal krásnou kněžnu, kterou si byl zamiloval, na tátoše a jel k oběma starším sestrám, by je všechny tři k otci dovedl. – Za odměnu dostal nejmladší kněžnu, bratrům pak vyprosil starší dvě sestry za manželky. Maje slávy i zkušenosti dosti, vrátil se s krásnou ženou svojí k starému svému otci, který ho co mrtvého dávno oplakával a s radostí velikou přijal.

O ZLATOVLÁSCE *

Byltě jeden velmi, ale velmi chudobný kovář, snad i jemu se někdy lépe vedlo, ale oženil se, Bůh ho obsypal dětmi, s řemeslem začalo se mu špatně dařit, jmění neměl, ani zahrádku, ani kus zemičky – což divu, že přišel na mizinu. Ze dne na den vedlo se mu hůře, a konečně ho ta bída i pláč hladových dětí tak domrzely, že se mu živu býti znechtělo. I vzalť posledních sedm krejcarů, co měl ještě na svojom bydle, koupil si provaz a šel do lesa, aby se oběsil.

Přijda do lesa, vyhlídl si strom a právě chtěl provaz hoditi přes silnou jednu větev, vtom – kde se vezme, tu se vezme – přistoupí k němu neznámá panička a začne ho odmlouvat, aby se nevěšel, že je to hřích a mrzký čin. – Kovář se nad tím zjevením zarazil a zdálo se, jako by

chtěl od svého předsevzetí ustoupit, ale hned se zase upamatoval na svoji bídu a provaz znovu na větev házel. I zase mu panička domlouvá, aby to nečinil, že to je hřích i mrzké že je to – ale kovář nedbaje na její slova, provaz na krk si otáčel. Tu ta panička před něho se postavila a ruku mu odtrhnouc pravila: „Nevešaj sa, kováču, něvešaj! Ja ti v tvojej biede spomuožem. Dám ti bohatstva, koľko len budeš chceť, ak mi slúbiš dať, o čom ty v dome tvojom doteraz neznáš.“

„Ej nuž, čože by to mohlo byť, o čom by ja v mojom dome nevěděl,“ pomyslí si kovář a nemohlo mu nikterak napadnouti, co by to mohlo být, o čem by doma nevěděl. „A čo je aj, nuž budě dáka pletka,“ pravil sám k sobě a prisľobil paničce, že jí dá, co si žádá, jen když mu z bídy pomůže. Panička zmizela, ale onedlouho přinesla kováři sílu peněz, řkouc mu: „Tu máš, čo som ti slúbila, a pre to, čo si mi ty slúbil, si o sedem rokou príděm.“ –

Panička opět zmizela a kovář potěšen s bohatstvím domů se vrátil.

Když domů přišel a bohatství po stole rozložil, bylo radosti plná chyže; když ale ženě vyjevil, pod jakou záminkou peníze dostal, pustila se žena do hrozného nářeku, neboť byla pocítila, a o tom muž nevěděl. „No veď si mi urobil,“ plakala, „veď si vlastnuo dieťa zapredal eště skuor, ako by sa bolo narodilo!“ – Lekl se i kovář, ale co plátno, již slib byl dán a odvolat se již nedal. Kovářka, když jí čas uplynul, porodila krásné děvčátko se zlatými vlasy a se zlatou hvězdičkou na čele. To děvčátko rodiče opatrovali jako oko v hlavě a vychovávali je, jak jen znali, až do sedmého roku. Sedm rokův pominulo, an tu náhle pod kovářovými okny černý kočár zastavil, z něhož známá kováři paní vystoupila. Když se byla kováři ohlásila, proč přišla, vzala Zlatovlásku, ke kočáru si ji odvedla a do něho s ní se posadila. S pláčem a hořekováním vyprovázeli jí rodiče až po cintier. Chtěli jíti dále ještě, ale paní nedovolila. – Plačící vrátili se tedy domů. – Zanechmež je a ohlédněme se za utěšeným děvčetem.

Tu odvážela paní v černém voze pustými lesy a dolinami za drahný čas, až konečně do jednoho krásného zámku dojeli, kde zastavili. Paní zavedla děvče do zámku; tam ji po devětadevadesáti jizbách provedla a potom jí takto pravila: „Tu ty budeš, diouka moja, bývať. Týchto děvaděsiatděvať izieb zahanávam pod tvojou opaterou. Ktorá sa ti len zapáči, v tej muožeš bývať, aleže mi do stej ani něnakukni, lebo by si mohla zle pochodiť. O sedem rokou sa zase uvidíme, a dotedy sa riad, ako sa budeš znať a ako som ti kázala.“ – Jak to dořekla, zmizela.

Po celých sedm let přebývala Zlatovláska v tom zámku, rostla jak jahůdka v lese, sama a sama, a stávala se den co den krásnější a moudřejší.

Procházela se po devětadevadesáti jizbách, čistila je, pořádala a tak jí léta ucházely. Do sté jizby náhlídnout se ale neopovážila. – Když sedm roků uplynulo, paní se vrátila. „No, či si do ostatnej izby něnakukla?“ byla první její otázka.

„Nie,“ odpověděla Zlatovláska a paní jí věřila, vědělať dobře, že mluví děvče pravdu. Zakrátko, když byla v zámku vše prohlídla, poručila Zlatovlásce jako prve, aby do poslední jizby nechodila, a opět na sedm roků odešla.

Prochází se zase Zlatovláska po devětadevadesáti jizbách, prochází se, pořádá je, čistí, aby jako zrcadlo byly, – a na stou ani nepomyslí. Ale tu jednoho dne slyší utěšenou hudbu, která jako by z té jizby vycházela. Jakkoli hudba vábná byla, že nikdy cos podobného neslyšela, přece se napoprvé zdržela; když se ale druhý den hudba opakovala a ještě krásněji a vábněji, tu se nemohla Zlatovláska déle zdržeti a podívala se do sté jizby. Za stolem sedělo dvanácte zakletých lidí nepohnutě jako kostlivci a za dveřmi stál jeden, který když Zlatovláska otevřela, pro živého Boha ji prosil a zaklínal, aby nevyjevila paní, co v jizbě viděla, aby do hrdla tajila, byť se s ní i nejhůře dělo. Ulekla se Zlatovláska, a přisvědčíc zaklenci, rychle dvěře zavřela jdouc zase po své práci, čistiti jizby.

Za sedm rokův se panička vrátila; vědělať již, že byla Zlatovláska v poslední jizbě. Hned se jí ptala: „No diouča, ty si do ostatnej izby nakukla? Povedzže mi, čo si v něj viděla?“ „Nič,“ tajilo děvče. Paní se jí ptala po druhé, ale ona vždy, že nic. Vidouc, že to nechce pověditi, hrozila jí: „Ak mi nepovieš, čo si v tej poslednej izbe viděla, hodím ťa do studně a němou zostaneš?“ I té hrozby se děvče neleklo a jen tajilo. Tu ji paní chytila a hodila do studně a tak ji porobila, že s nikým jiným mluvíti nemohla leč s paní samú. Když se Zlatovláska vzpamatovala, viděla se na suchém dnu studně a před sebou viděla průchod ve skále. I šla tím průchodem a přišla na pěknou zelenou louku, okolo níž byl les. – I zůstala tam, živíc se jahodami a sladkými kořínky. Ta paní se jí i tam zjevovala a zavždy ji prosila, aby jí pověděla, co viděla v poslední jizbě, ale ona nepověděla.

Jednou lovil v lese mladý král, a zabloudiv až na tu louku, našel tam Zlatovlásku spící na zeleném pažitu. – Velmi se podivil, kde se tam v pustině tak nevídaná krása vzala. – Díval se na ni dlouho, a čím více se díval, tím se mu více líbila, až si konečně umínil, že ji vzbudí, s sebou do zámku si odvede a za ženu vezme, nechť si o tom lidé soudí jakkoli.

I vzbudil ji potichu a ptal se jí, kdo je, proč tam sama spí v té pustině? Ale ona mu odpověditi nemohla. – I myslel si, že se ho lekla a stydí, a proto se jí dále tázal, zdali by nešla s ním na zámek. Zlatovláska zase nic neřekla, jen hlavou kývla, že nedbá. Vzal ji tedy mladý král na svůj zámek, dal jí krásné šaty upravití a potom, jak si byl umínil, za ženu ji pojmul a navzdor tomu, že byla němá, rád ji měl. – Žili velmi šťastně spolu a spokojeně. Asi za rok

blížila se k porodu; král se velice těšil, ale ona bývala velmi smutná. Když čas vypršel, porodila krásného chlapečka se zlatými vlásky a zlatou hvězdičkou na čele. Kdo byl radši než král. Dal přistrojiti skvostnou hostinu a mnoho sezval hostů, aby se s ním radovali. – Ale radost jejich v smutek se proměnila.

V noci zjevila se Zlatovlásce panička a začala jí hroziti, že jí chlapečka zadrhne, jak nepoví, co viděla v poslední jizbě. Zlatovlásku přešel mráz hrůzou, ale neprořekla ani slovo. Tu paní utěšeného chlapce zaškrtila, Zlatovlásce krví ústa pomazala a zmizela. Když ráno chlapce mrtvého našli, nelze popsat, kterak se všickni lekli. Hledali v celém zámku, jestli by někde zločinec schován byl, který chlapce zadrhl, ale věru nikoho nenašli. Mnozí křičeli, že to sama královna udělala, že má ústa krví umazaná, a ona musela mlčeti ke všemu. Než král jediný víru tomu nepřiložil a zase žil s ní spokojeně potom jako předtím, ač se oba trápili nad smrtí krásného chlapce. –

Pán Bůh jim zase požehnal. – Královna přišla po čase do polohu a porodila děvčátko se zlatými vlásky a hvězdičkou na čele, tak utěšené, jako sama královna byla. – Král se velice radoval; aby se žádné neštěstí státi nemohlo, rozestavil stráže po celém zámku až do ložnice královny, že by jim ani myška proklouznouti byla nemohla. – Ale což to bylo platné proti panině moci? Pustila na všechny spánek a zaspali jako snopy. Ona ale vešla do jizby ku královně a tázala se jí zase, co viděla v poslední jizbě, a hrozila, nepoví-li, že jí děvčátko zadrhne. „Nič,“ odpověděla královna, ale ruce prosebně k paní vztáhla. – Ta ale nedbajíc na ni děvčátko vzala, zadrhla, paní ústa krví pomazala a zmizela. Ráno bylo děvčátko mrtvé a stráž nevěděla, jak se to státi mohlo. – Král byl všecek bez sebe lítostí a hněvem nad neslýchanou tou bezbožností. V celém zámku prohledali každý koutek, ale o nikom ani vidu ani slechu. „Královna si diouča sama zadrhla, veď má ústa krvavie!“ začali všickni volati, za nestatečnou osobu, za strigu ji vyhlašovali a k smrti na hranici odsuzovali. Konečně i král v podezření jí vzal a k smrti odsoudil.

Za městem měli ubohou Zlatovlásku upálit. Už ji vyvedli – už k sloupu přivázali – už chtěli hranici zapalovat – vtom přiletí odkudsi černý kočár a středem lidstva přímo letí k Zlatovlásce, u níž zastane. Z kočáru vystoupí známá jí paní a ptá se jí: „Nuž povedz, diouka moja, čo si v tej ostatnej izbe viděla, lebo ti je už teraz, ako vidíš, všetko jedno.“ „Nič som neviděla“ – odpověděla Zlatovláska. Tu zvolala paní všecka uradovaná a proměněná: „Ďakujem ti; to je tvoje aj moje šťastia, že si nevravela. Skrže to si mňa i tých dvanástich zakliatych, čo si ich v tej ostatnej izbe viděla, vyslobodila. – Keby si bola vyjavila, bola by si nás všetkých, i samu seba na večnie vky zatratila.“ – Po těch slovech přikročila paní ku

kočáru, a vynesši z něho dvě děti zlatovlasé s hvězdičkami na čelech, královně do náručí je vložila; byly to její vlastní. Potom vsednouc do kočáru, zmizela.

V tom okamžení Zlatovláska promluvila a králi začala rozprávěti, jak a co se s ní dělo. Král ani očím svým věřiti nechtěl, vida ty divy; když mu ale Zlatovláska vše vyrozprávěla, tu padl jí okolo krku, prose za odpuštění, že tak nemilosrdně s ní zacházel. Potom si ji i s krásnými ditkami dovezl do zámku, poslali pro kováře, který k nim přišel se všemi dětmi, a tak všickni vespolek žili šťastně a spokojeně bůhví jak dlouho.

JAK ŠLO VEJCE NA VANDROVKU

Za starých časů stalo se, že šlo vejce na vandrovku; když tak jde na tu vandrovku, potká ho vůl: „Kdeže ty iděš?“ – ptá se ho.

„Ja iděm na vandrovku,“ odpoví vejce. – „Aj ja iděm, budeme dvaja,“ řekl vůl a šli dále. Potkali koně. „Kdeže idětě?“ – „Iděme na vandrovku.“ „Aj ja iděm, budeme traja.“ – Šli dále, potkali mačku. – Aj ta šla s nimi; bylo jich čtvero. – Zase šli dále, potkala je kačice. Aj ta šla s nimi; bylo jich patero.

– Šli dále, potkali moriaka.

„Kdeže idětě toľko vás?“ – „Iděme na vandrovku.“

„Aj ja iděm s vami, budě nás viac.“ – Bylo jich šestero. – Šli dále, potkali raka. – Aj ten šel s nimi, a tak jich bylo sedmero.

Šli, šli, až přišli do jednoho lesa, a tam nebylo ani ptáčka, ani žádného zvířátka, všude všecko pusto. Vandrovníčkové měli hlad, nebylo čeho pojísti a noc se blížila. I pravilo vejce kočce: „Ty máš dobré oči, id' hore na drevo a pozri, či dakdě nevidíš svetlo!“ – Kočka hned na strom se vydrápala, a když byla nahoře, viděla daleko chyžku a v ní světélko. Rychle slezla dolů a povídala to ostatním.

„No, už je dobre, tam puojděme, a čo by tam aj čerti boli, musia nám dat' jest“ – řeklo vejce. Šli. – Když k chyžce došli, povídá vejce koňovi, aby zabuchal na dvěře.

– Kůň zabúchal na dvěře a ven vyšla stará baba. „Co tu chcete, čo tu hľadáte? Chytro chodtě; keď moji chlapeci prídu, všetkých vás pobijú“ – baba na ně spustila.

„Ej pobijú, nepobijú, len ty sa o nás nestaraj, ale daj nám jest“ – pravilo vejce: „Eh nach vás parom, ja pre takých pocestných nič nemám,“ odpověděla baba. – Tu se vejce velice rozhněvalo a kázalo volu, aby vzal babu na rohy a do lesa ji zanesl. – To se také v okamžení stalo; – vůl odnesl babu do lesa, hodil ji do jámy a přiběhl nazpět. Tu když do chyže vešli, slyšeli přicházeti člověka. – Všickni se lekli, jen vejce ne: poručilo hned, aby kůň za dvěře se

postavil, vůl doprostřed jizby, kočka aby na ohnisko vlezla, na polici krocan, pod lavici kačice, rak musel vlézt do škopku do vody, a když byl každý na svém místě, zhaslo vejce světlo a samo se zahrabalo do pahrebu.

Obyvatelé té chyžky byli zbojníci; dva přišli domů, tři zůstali na zboží. – Podivili se, že není světlo v chyži a že jim nejde baba otevřít. „Ažda zaspala“ – praví jeden. – “No veď ju zobudím“ – řekl druhý a vešel do dveří. Tu ale kůň vyhodil, až zbojník odletěl. „Ký to čert!“ zvolá zbojník a skočí do jizby, a tu vůl začne rohami ho klat', a když skočí zbojník k ohništi, aby si rozžehl, kočka ho začne drápat, a jak sahá do popele, vejce se rozpukne a zastříkne mu oči. – I skočí ke škopku, aby si oči vymyl, ale tu ho popadne rak za prst. „Ej sto bohou vám do hrdla, veď je to nie s dobrým,“ zvolal zbojník a hledal dvéře; ale vůl ho ještě rohami dobíjel a krocan volal: udri, udri a kačička: tak, tak, tak tak! – Stíží přišel zbojník ven a tu vypravoval kamarádům, co se mu stalo v chyži. „Za dveřmi stojí mlatěc so štyrmi cepy, na posriedku izby jedon stojí so železnými vidlami, na ohnisku je drapač, v pahrafe jedon strieľa a vo vodě jedon stříhá, na polici volá udri, udri a pod lavicou tak, tak, tak!“ – I lekli se zbojníci, utekli do lesa a do chyžky se více nenavrátili. – Žilo tam tedy vejce se svými tovaryši v pokoji, dokud nesnědli, co tam byli naši; – potom se nejspíš domů vrátili.

O ZAKLETÉ SESTRĚ

Jeden zeman měl dvě děti, malého ještě synáčka a krásnou již dceru na vydaj. Mimo těch dětí a ženy netěšilo ho nic tak jako lovení ryb. Jednoho dne vzal síť a šel po svém oblíbeném zaměstnání. I šel jaksi v myšlénkách a přišel k jednomu jezeru, kde ještě nikdy nebyl lovil. I lákalo ho vyhoditi tam síť, a dlouho se nerozmýšleje, také to učinil. A hle, sotva síť vyhodil, už ji vytahoval plnou ryb, tak pěkných a rozličnobarevných, že se na ně srdce smálo. – Vyhodil zeman po druhé síť a opět plnou vytáhl. I ulakomil se jaksi a chtěl i po třetí hoditi. Tu ale zaduje přes jezero vítr a vlny vysoko se vzdýmají, až na břeh se vyhrnujíce. Před zemanem ale octnul se v tom okamžení ošklivý, černý drak, že leknutím ztrnul. „Ako si sa opovážil tuto ryby lapať? Neslobodno v tejto vodě ryby lapať!“ – obořil se na zemana hrozným hlasem. Zeman počal ho prositi, že nevěděl, tam že se nesmí ryby lovit, a nabízel mu, co za ně chce, že mu je zaplatí. „Nechcem ja tvoje peniaze, ale chcem tvoju dcéru za ženu.“ I ulekl se zeman ještě více a nabízel drakovi celé svoje bohatství, jen aby dceru nežádal, ale drak nechtěl ani slyšeti a hrozným hlasem řval: „Či mi ju dáš, či nie?“

„Nedám ja moju dcéru takej ohave, ako si ty, za dve sítě rybíc,“ zakroutil hlavou otec.

„Tie ryby sa moji poddaní, ktoré ty si skántril, za to mně dáš tvoju dcéru, a čo bys ju aj nechcel dať – veď ja si ju vezmem – za sedem týždňou, za sedem dní, za sedem hodín si pre ňu prídem!“ – zvolal drak hrozným hlasem a opäť zadul vítr po jezeře a drak zmizel.

Nechal zeman ryby ležeti a smuten vracel se domů. – Krásná jeho dcera přišla mu v ústrety, ale nemohl se tehdaž bez bolesti a slzí na ni podívati. I zpytovala se dcera, cože se otcí stalo, či ho hlava bolí, či mu z očí přišlo, či měl lov špatný?

„Oh dcéra moja, keby špatný býval!“ zavzdychl si otec a slze ho polily. Ptala se i žena, co se mu stalo, ale nemohl pro bolest srdce promluviti. Než konečně co měl dělati, musel přece ženě i dceři vyjeviti, co se mu bylo stalo. Matka pustila se do hrozného nářku, ale dcera, ač se ulekla, slyšíc, že si drak pro ni přijíti chce, přece rodiče těšila, aby nenaříkali, že snad ani pro ni nepřijde, a radila otcí, aby jí v tu dobu dobře skryl. – Dalť otec hnedle budovati silnou věž, a když byla hotova, dal k ní železné dvěře a devět k nim přivěsiti zámků. Do té věže dceru skryl, pod devatero zámků, těše se, zeji tam drak nenajde.

Vypršela lhůta; sedm týdnův, sedm dní, sedm hodin minulo, tu zadul po zemanském dvoře silný vítr, zámky u věže padaly, dvěře samy se otevřely, ještě jednou vítr zahučel, a když vyděšení rodiče do věže běželi, dcery tam již nebylo. – Zmizela, jako by se byla pod ní zem slehla.

– Rodičům srdce div nepuklo – ale kam se obrátiti, kde hledati ztracenou! – Museli jí poručiti Pánubohu a těšiti se, jak mohli.

Otec zanechal lovení ryb a jeho jediným potěšením byl malý synek, jehož Stevan volali. Rostl jako z vody a pěkný byl jako panna. Vyučoval ho otec, jak věděl, a vykřesal z něho statečného šuhajce. – Když Stevan dorůstal, ptával se rodičů, proč on nemá sestřičku jako ostatní jeho druhové, ale rodiče mu to všelijak vytáčeli, aby se jen dále neptal, chtějíce mu zmizení sestry zamlčeti. Jednoho dne hledal Stevan cosi v matčině truhle a tu viděl ležeti na spodku dívčí oblek. I s podivením ho vytáhne a prohlíží, an tu vstoupí do jizby matka.

„Jaj mamuška, čieže sa to hábočky?“ ptal se matky.

„A čieže by to byly, moje sa to, keď som bola mladá ešte dioučička,“ vylouvala matka, vzala mu šaty z ruky – a uložila do truhly. Stevan viděl, že pláče. To bylo mu divné a nepřestal matku prositi, aby mu pověděla, proč pláče a cí jsou to šaty, neboť nevěřil, že by to matčiny byly. Po dlouhých výtočkách mu přece matka pověděla, že měl krásnou sestru, ale že jí odnesl černý drak a že nevědí kam, ani či žije, či nežije.

„Oh mamuška, iděm si ja moju sestřičku hľadať, a čo by aj kraj sveta bola!“ – zvolal Stevan. Matka se ulekla a začala mu to vylouvati, představovala mu, jak by osířeli, kdyby i on ve světě zahynul, ale Stevan nechtěl od svého úmyslu odstoupit. I otec bránil, když mu to

matka řekla, než Stevan pokoje nedal a tak dlouho rodiče prosil, aby ho do světa pustili, až přivolili. Těšili se tím, že je Stevan statečný šuhaj, že jednou přece světa zkusit musí a že snad o sestře svojí něčeho se doví.

I vzal si na cestu něco peněz a poživky a matka dala mu krásný svítící kámen, aby si v noci jím svítil. Požehnáním rodičů provázen vybral se na cestu. Dlouho šel samými pustinami, až přišel na jednu louku. Na té louce byla podívaná! – Prali se tam lev, chrt a havran o zdechlou ovci a každý, že jemu patří. – Tu najednou viděli přicházeti Števana.

„No,“ zvolal lev, „hentam idě člověk – ten má viac rozumu než my, nach on rozsúdi.“ Chrt i havran přisvědčili, a když Stevan k nim došel, tu mu žádost svoji přednesli. – „Dobre, ja vás rozsudím,“ řekl Stevan. „L'avu nach je máso, chrtu nach sa kosti, harvan nach má črevá!“ – Zvířata byly s tím rozsudkem spokojeny; – pěkně se mu poděkovaly, a lev vytrhna si srstku, podal ji Števanu řka: „Tu máš tú srstku, a keď ti budě treba, přehod' j u nazpak hlavy, spomni na mňa, a budeš tak mocný ako ja, dokážeš, čo aj ja dokážem!“ – Chrt také mu dal srstku a řekl mu totěž co lev – havran dal mu píрко. I poděkoval Stevan dobrým zvěřencům, srstky i pérko si uschoval, a co ony se dělily o ovci, on hledal cestu dále. – Opět chodil po pustých dolinách, přes vrchy, v temných lesech bloudil, až přišel utmácen a zemden k jednomu zámku, který byl celý z černého kamene vystaven. Vešel do první brány, brána se za ním sama zavřela – a nikde ani živé duše. Vešel do druhé brány, i ta se za ním zavřela, i do třetí vešel, aniž by byl koho spatřil. Ve dvoře pusto, a když do zámku vešel, všude ticho jako v hrobě a v jizbách ani škriatka. – Ale Stevan nebyl bojko, beze strachu složil se na stolicu a očekával, brzo-li se někdo ukáže. Ale nikdo nepřicházel. „Eh čože to je, či tu všetci zomreli? Musím pozriet', či tu voľakde najdēm kúšť'ok chleba, veru som hladný“ – pravil Stevan a vstal se stolice. – Sotva to dořekl, stál před ním pokrytý stolek a na něm dobrá večere. Nerozmýšleje se dlouho, přisedl ke stolku a do chuti se najedl. Po večeri si ještě trochu rozmýšlel, a když se po loži ohlídl, viděl v jednom rohu jizby lože vystlané jako pro krále. – Zavrtěv hlavou myslil si: musím ráno vyzpytovat, kdo mně tak hová, – potom si lehl a usnul. I zdálo se mu v noci, jako by něco vedle něho sedělo a jako by to vzdychalo, ale nebyl s to probuditi se. Ráno když vstal, měl snídání přichystané. Po snídání vydal se na prohlídku po zámku. Nenechal ani koutku neprohlídnutého – jak se jemu zdálo – všude bylo pěkně spořádáno, ale všude pusto, jako po vymření.

– Když do jizby nazpět se vrátil, stál již oběd na stole. – I bylo mu to všecko přeopdivné a znamenal ze všeho, že se do zakletého zámku dostal. – Večer dostal večeri, ale světlo nedostal; on ale vyňal svůj svítící kámen, který se třpytil jako hvězdička. – Když potom do

lože lehal, schoval si ho za záhreň a umínil si neusnouti, aby vyzkoumati mohl, kdyby zase to něco k němu přišlo a vzdychalo.

– Opravdu také neusnul. – V jizbě bylo tma jako v rohu a ticho, že by byl slyšet mohl mušku prolítnouti. – Tu náhle k půlnoci zašumělo to po jizbě jako hrabové listí. Stevan sáhl tiše po šavli a za řadra po kamenu. Cítil, že někdo u lože stojí, a lehounké zaslechl vzdechnutí. „Kdo je, čo je?“ zvolal a vytáhna kámen ze zaňadří posvítíl v tu stranu, odkud se vzdechnutí ozvalo. Kterak se podivil, vida státi před sebou krásnou ženskou postavu černě oblečenou!

„Kdo si a čo odo mňa žiadaš?“ – ptal se jí vyskočiv z lože. „Ach ja nič od tēba nežiadam. Ale kdeže si sa tu vzal, mládenče? Som ja tu od mnohých rokou zakliata a nevídať tu, neslýchať ani ptáčika, ani chrobáčika, nie že by to človečika! Ach utěkajže, mládenče, keď ti život milý, lebo keď čierny drak priletí, naraz ťa rozdriape.“

„A či tēba čierny drak odniesol a do tohoto kaštieľa zakliat?“ ptal se rychle Stevan. – „Veru mňa čierny drak ukradol a sem zakliat zato, že ma nechcel otec takej ohavě za ženu dať. Ach bodaj skapal!“ – „Keď tēba ukradol čierny drak, teda si ty moja sestrička, ktorú hľadám, a ja som tvoj rodný brat!“ – zvolal Števan pln radosti a začal sestru objímatí a bozkati. – Když zakletá panna slyšela, že pěkný ten mládenec její bratr Stevan je, nevedela radostí co pocíti, ale náhle se zasmutila, vzpomenouc na draka. – „Ach bratříčku muoj sladký, ty tuto zostati nesmieš, lebo keby ťa tá ohava viděla, na márne kusy by ťa rozdriapala. Veď som ja preto prišla, aby si odišiel preč, lebo ráno je tretí deň, čo drak zavždy priletí sem do kaštieľa a tuto po celý deň zostane. Teprú keď je nachovaný a keď mu poiskám, odletí preč. Tak je to so mnou naveky a nik mi spomuoct' němuože!“

„Ja ti spomuožem, sestrička drahá, a dotiaľ sa domu nevrátim, dokiaľ ťa něvyslobodím,“ zvolal zmužilý Stevan.

„Ach bračok drahý, dokedy on něskape, dotedy musím ja tu zakliata zostať. On je ale tak silný, že ho nik něpremuože,“ – odpověděla mu sestra smutně.

„Premuože – něpremuože – nebojím sa ja. Kdeže by mal tú velikú silu, aby ho nik premuoct' němuohol!“

„A veď sa ja ho muožem spýtať,“ pravila rychle sestra, uchopíc se bratrova slova, a po chvilkovém přemejšlení vzala bratra za ruku a vedía ho skrze mnoho prázdnych chyží, až přišli do tmavého sklepení. Tam kázala bratrovi, aby zůstal a čušal, nech slyší cokoli, aby se neozýval, dokud by se ona k němu nevrátila. Stevan poslušen rozkazu sestřina, vzal si šavli do obou rukou, tiše se usadil a sestra vrátila se zpátky, odkud byla přišla, čekajíc s ouzkostí na příchod drakův. – Ráno najednou zahučel vítr po dvoře a černý ohavný drak vrazil do jizby,

kde již pokrytý pro něho stůl sestra byla uchystala a na něm jídel, že by se padesáte lidí najedlo. – Ačkoliv ta jídla po všech jizbách zaváněla, přece ňuchal drak po jizbě, řvaje: „Smrdí tu človečina, kdo tu bol?“

„Jaj bože, prebože, kdože by tu bol; od mnohých rokou, čo tu som, a nevídať tu, neslýchať ani ptáčika, ani chrobáčika, nie že by to človečika. Ke d si sa len nadúchal tej človečej duchoty, keď si po svete lietal. – Hľa, aký som ti spravila obed; sadni a zajedz, dobre ti to padne.“ – Když takto chláholivě panna k němu mluvila, obrátil se drak ke stolu a vida jídla, která nejradší jídal, dal si říci, sedl a pustil se s takovou chutí do jídla, že zanedlouho prázdné nádobí zůstalo. – Po obědě složil hlavu panně do lůna a musila mu iskať.

Když mu v hlavě iskala, pravila mu: „Povedzže ty mně, ohavo, kedy ty skapeš, a či ja tuto na veky zakliata budem?“

I zařehtal se drak studeným smíchem a panně odpověděl: „Veru tu na veky zakliata zostaneš, lebo ja len tehda skapem, keď muoj najstarší brat, a toho žiadon nezabije.“

„A prečo?“

„Nuž, keď ho i zabije a vpolu pretrhne, vybehne z něho zajac, a keď i toho zajaca rozdriape, vylietne z něho holubica, a keď i tú holubicu roztrhne, vypadne z něj vajce, a kdo to vajce do čela mně hodí, ten mňa zabije.“ – Jak to panna slyšela, vzdychla si a iskala draku dále, až tvrdě zaspal. – Vědouc, že se dlouho neprobudí, položila mu hlavu na podhlavec, tichůnce jako stín mihla ze dveří a v malé chvíli stála v sklepení před bratrem, rozprávějíc mu, co jí byl drak pověděl. Števan se chtěl dát hned na cestu, ale sestra ho ještě zdržovala. „Tu máš,“ pravila podávajíc mu čutoru, „v tejto čutore je víno, keď sa toho vína napiješ, za dvacať chlapou sily mať budeš. – Aby si tam čím skorej bol, dám ti koňa, ktorý ťa tam donesie, čo najstarší brat drakou býva; kuoň ten čaká ťa tuto pred brankou, či vidíš, čo vedie z tutoho sklepenia,“ – přitom ukázala mu na malá dvířka, která nebyl ani zpozoroval. – „Aleže mi nevychádzaj ztadeto, pokým nepočuješ, kuoň že jednou nohou zabuší; tu musíš u něho stál!, keď druhou nohou zabuší, musíš sadat', a keď zarže, musíš ject'. A či chceš ject' ako voda beží, a či chceš ject', ako vietor letí, ptala se ho konečně. „Ako vietor letí, chcem ject'.“ „Dobre.“ – Po těch slovech se rozloučili, ona tiše, jak přišla, odešla a Števan čekal u dvířek. – Za několik okamžení zabušil před dvířkami kůň jednou nohou, a Števan rychle vyskočiv ze dveří, stál u koně černého jak havran. Jak kůň druhou nohou zabušil, vyšvihl se na něho, a jak zaržal, pobodl ho a jako na tátošech letěli ponad hory, doly, řeky, potoky, ponad pole, rokle až do sedmdesátého sedmého kraje, kde u jednoho lesa kůň zastal. Števan slezl a kůň zmizel. Věděl tedy, že je na místě. – I vzpomněl si na dary zvířenců; aby zkusil, je-li tomu tak, vzal srstku lví, přehodil přes hlavu, vzpomněl na lva a v tom okamžení stal se lvem. Nedaleko u

lesa páslo děvče ovce. I chtěl zkusit Števan, zdali se nelekne, ale ono se věru tuze polekalo toho nevidaného zvera, ale když jí řekl, že je člověk jako ona, aby se nebála, řekla, že se nebojí. – I povídal jí, že se bude s jedním drakem bit, a podávaje jí čutoru s vínem prosil, aby zůstala nedaleko, a když bude viděti, že slábně, aby mu nalila do hrdla vína z té čutory, že se jí vším dobrým odslouží.

Děvčátko slíbilo, že mu udělá po vůli, a čutoru od něho vzalo. – Števan ale proměněn ve lva šel k lesu a volal na šarkana (draka), aby vylezl ven a s ním v zápasy šel. Tu vylezl z lesa ohromný drak. „Co ty tu pohladávaš, červíku zemský? Či sa ty opovažuješ íst' so mnou v zápasy?“

„Ved' si počul – něvrau a choj na mesto!“ odpovéděl mu lev. Tu se drak rozlítl, skočil na lva a doboha se pasovali.

Když se dlouho již pasovali, navrhl drak, aby si trochu oddychli – slábnul žízni; lvu přišlo též vhod posilnit se. Drak šel k Váhu (řece) a tam se ochladil, ke lvu ale přiskočila pastevkyně s čutorou a vína do hrdla mu nalila. – V tom okamžení cítil lev dvacateronásobnou v sobě sílu, a když se znovu s drakem do zápasu pustil, na první uch vat vpolo ho roztrhl. Jak ho roztrhl, tu vyběhl z něho zajíc a hajde přes pole. Števan nemeškaje přehodil srstku chrtí přes hlavu a co chrt honil zajíce. Dohoniv ho, vpolo ho roztrhl. Jak zajíce roztrhl, vylítla holubice z něho, rychlým letem do oblak se vznášejíc. Števan ale vzpomenuv na pírkó havraní, ihned co havran za ní letěl. Doletěv jí, na kusy potrhal. Z holubice vypadlo vejce, to Števan uchopil, a když se byl dobré pastevkyni poděkoval a ji obdaroval, vsedl na kůň, který se hned u něho dostavil, jakmile vejce dostal. – Na křídlech větru unášel kůň Števana k zámku, přelítl s ním přes tři brány a teprv ve dvoře zastavil se s veselým zaržáním. – I probudil se tím černý drak a jedním skokem byl na dvoře, nesa v ruce silný kyj, než ale Števana jím dostihl, hodil mu ten vejce do čela. I překotil se drak nazpátek a bylo tu chvíli po něm. V tom okamžení se proměnil zámek v pěkný bílý, všecko zúkol vůkol zazelenalo se, zkvitlo a všickni na zvěř, kameny a jinak zakletí lidé proměnili se v člověky. – Všickni děkovali svému vysvoboditeli, nejvíc ale vlastní jeho sestra, která se proměnila v krásnou, mladou pannu, jakou bývala, majíc na sobě roucho bílé jako padlý sníh a skvělé jako stříbro. – Števan se v svojí krásné sestře jen zhlížel. Bylo radosti plný zámek, strojily se hody a vysvobození lidé vyvolili si Števana za svého knížete. – Po hodech chystali se Števan i s sestrou pro svoje rodiče, aby si je tam přivedli. – Osedlali tátoše, aby je k nim donesl. To byl tátoš černého draka, na kterém pannu unesl; ale že ho ona potom čistila a větrem a ohněm napájela, za to se jí odsloužil, neboť prý tátoši raději slouží dobrým lidem než zlým. Nesl je tedy k rodičům, ne jak vítr letí, ale jako voda běží, a byli záhy doma. Jakých tu radostí, když

se rodiče s dětmi za ztracené považovanými shledali, to nelze vypovědět. Po krátkém čase odešli všichni vespolek do kraje, kde zvolen byl Ste van za knížete. Žili tam a panovali šťastně a spokojeně až do kolikátého kolena.

SŮL NAD ZLATO

Byl jeden král a měl tři dcery, které choval jako oko v hlavě. Když mu počínala hlava sněhem zapadat a údy mu již nevládly, jako vládaly, přicházelo mu často na mysl, která z dcer by po jeho smrti královnou býti měla. Dělal mu to nemalé starosti, neboť měl všechny tři rád. Konečně mu přišlo na rozum, aby tu za královnou ustanovil, která ho nejvíc miluje. I zavolal hned dcery k sobě a takto jim pravil: „Diouky moje! Starý som, vidíte, a neznám, či dlho ešte budem s vami. Chcem tedy ustanoviť, ktorá z vás po mojej smrti kráľovnou bude. Skorej by som ale rád vedieť, dietky moje, ako mňa ktorá ľúbiť. Nuž, dcéro najstaršia, povedz ty najprú, ako ľúbiš svojho otca?“ ptal se král, obrátě se k dceři nejstarší.

„Eh otče muoj, milší stě mně nad zlato,“ odpověděla dcera nejstarší a pěkně otci ruku políbila.

„No dobre; a ty dcéro prostredná, ako ty svojho otca ľúbiš?“ – obrátil se k dceři prostřední.

„Jaj otče muoj sladký, ja vás ľubim ako muoj vienok zelený!“ ujistiřovala prostřední a kolem otce se uvíjela.

„No dobre; a ty dcéro najmladšia, ako ty mňa ľúbiš?“ ptal se král nejmladší, již volali Maruška.

„Ja, tatuško, vás ľubim ako suoľ!“ odpověděla Maruška a sladce na otce pohlédla.

„Eh ty naničhodná, ty otca viac neľúbiš lež ako suoľ?“ rozkřikly se starší sestry.

„Ako suoľ!“ přisvědčila Maruška zcela opravdově a ještě líbněji na otce pohlédla. – Král se ale na dceru náramně rozhněval, že ho má jen tak ráda jako sůl, takovou praobyčejnou, sprostou věc, kterou každý má a míti může, které si nikdo ani nevšímá. „Id', id mně s očí, keď si mňa viac nevážiš ako tú suoľ!“ rozkřikl se král na Marušku, dodaje: „Až nastanú také časy, že budeš lidbm suoľ vzácnejšia nad zlato a drahé kameně, potom sa ohlás – budeš kráľovnou!“

Mysliltě král, že se tak nestane nikdy. – Maruška zvyklá otce poslouchat, odešla na ta slova ze zámku, majíc oči plné slzí a srdce plné žalu. – Líto jí bylo, že ji otec vyhnal nepoznávaje, že ho ona neméně než sestry miluje. – Nevědouc, kam se obrátiti, dala se po povetrí přes hory, doly, až přišla do hlubokého lesa. – Tu náhle postaví se jí do cesty stará babička. – Kde se vzala, tu se vzala. – Maruška ji pěkně krásně pozdravila, babička jí poděkovala, a vidouc ji

uplakanou, ptala se, proč pláče. „Eh staruško, načože vám to budem rozprávať, keď vy mně pomuoct' nemožetě,“ odpovĕděla Maruška.

„No, len ty mně to povedz, děvojno, ažda ti budem vediet' voľáku poradu. – Kdĕ sa šedý, tam bývajú i vedy,“ pravila jí babička. – Maruška tedy babičce všeccko povĕděla a naostatek dodala plačíc, že nechce býti královnou, ale že si jen to přeje, aby se otec přĕsvĕdčil, že ho má ráda zrovna dost. Babička Marušce věřila, vědĕlat' již napřed, co jí bude Maruška povídat, neboť to byla múdrá žena, „veštica“. – I vzala Marušku za ruku a ptala se jí, jestli by nemĕla vůli jíti k ní do služby. – Maruška řekla hned, že půjde, an nemĕla kde hlavu skrýti. Múdrá žena dovedla si ji do své lesní chyže a tam jí nejprve dala jíst i pítí. Marušce to bylo vhod, neboť byla už hladná i smedná. Když se najedla, napila, zeptala se jí babička: „Znáš-li ty ouce pásat'? Znáš-li ich dojit'? Znáš-li priast' a plátno tkat'?“ „Neznám,“ řekla Maruška, „ale keby stĕ mnĕ vraveli, ako sa to robí, ver by som to dobre urobila.“ –

„No, tomu ja ťa všĕtkému naučím, len bud' poslušná, čo ti ja budem kázat'. – Až najde doba dobu – dobre sáti to zídĕ.“ – Tak řekla Marušce múdrá žena; Maruška slíbila, že jí bude poslouchat, a hned se také do práce hnala, neboť byla děvojna pracovitá a pokorná.

Mezitím, co Maruška u věštice sloužila, žily starší sestry její v samých zábavkách. – Ustavičně otce láskaly a kolem něho se uvíjely, žádajíce na něm každého dne jiných a jiných věcí. Nejstarší se jen po celé dni do drahých rúch oblékala a zlatem se resila, prostřední pak si jen v zábavách a tanci libovala; hostina stíhala hostinu, a dcery z radosti do radosti. – Otec pozoroval záhy, že je nejstarší dceři milejší zlato než otec, a když mu prostřední zjevila, že by se ráda vydala za muže, tuť vidĕl, že si také vínku zeleného mnoho nevází. Tu mu často Maruška na mysl přicházela i připomínal si, kterak ho ona vždy milovala, oň se starala a jak by jí byl nejraději královnou vidĕl. – Rád byl by v takových chvílech pro ni poslal, kdyby o ní byl vědĕl, ale nebylo o ní pohádky. – Když mu ale zase napadlo, že ho mĕla ráda jen jako sůl, tu se vždy zase proti ní popudil. – Jednoho dne mĕla býti opĕt veliká hostina; i přibĕhl kuchař ke králi všeccek polekán. „Pánĕ králů, veliká galiba sa nám stala,“ bědoval, „všetka suol' sa rozmokla. Čímže ja budem solit'?“

„Nuž, či nemožetě poslat' pre inú?“ král na to.

„Eh, pane, veď to dlho, lež sa vozy z inej zeme vrátia. Čímže ja budem dotedy solit'?“

„Nuž sol volacím inším,“ pravil král.

„Nuž pane kráľu, a čože tak solí ako suol'?“ ptal se opĕt kuchař. Ale král nevědĕl, co říci, na to on si ani nepomyslíl nikdy, že by bez soli bylo človĕku těžko vyžít'. Rozhnĕval se král a vyhnal kuchaře, rozkázav mu, aby vařil bez soli. Kuchař si myslil, jak to pán chce, tak to udĕlám, a vařil jídla neslaná. Byla to divná hostina neslaná!

– Hostům pranic nechutnalo, ačkoliv byla jídla jinak úhledně a dobře připravena. Král se velice mrzel. – I rozposlali posly na vše strany pro sůl, ale všickni s prázdnem se vrátili, vyřizující králi, že všechny zásoby soli se rozpučely, že je všude nedostatek soli, a kdo ji má, že nedá, kdyby špetku zlatem platil. Poslali vozy pro sůl do jiné země; než by se vrátili, poručil král kuchaři, aby vařil taková jídla, kde by soli třeba nebylo. Kuchař si myslil, jak to pán chce, tak to udělám, a vařil jídla sladká a taková, v nichž soli třeba nebylo. Ale ani takové hostiny hostům nechutnaly, a vidouce, že to jinaké nebude, jeden po druhém se od krále poroučeli. Dcery se nad tím náramně trápily, ale co bylo plátno, král nemohl si hosty zváti, anť jim nemohl ani chleba s solí podati, když k němu vešli. Den co den přinesla se na stůl jídla bez soli a již odpadala lidem všecka zážda na jídla a jen po soli každý bažil. – Také dobytek trpěl a krávy i ovce málo dojily, protože nedostávaly soli. Byla to karha na všecky. –

Lidé chodili jak zvadlí a upadali v chorobu. – Sám král a dcery jeho onemocněli. Tak drahá byla sůl, že by za špetku byli lidé tím nejvzácnějším platili.

Tu poznával král, jak vzácný dar boží je sůl, kterou on za nic neměl, a padlo mu těžce na svědomí, že Marušce ublížil.

Mezitím vedlo se Marušce v lesní chaloupce dobře; nevěděla nic o tom, jak se otci a sestřám vede, ale múdrá žena to dobře všecko věděla. Jednoho dne pravila k Marušce: „Diouka moja, veď som ti vravela, doba dobu najde, čo celý svet prejde; doba tvoja došla, čas, abys domu sa vrátila.“ – „Ach staruško moja dobrá, ako ja puojdem domu, keďma otec nechce?“ – pravila Maruška a pustila se do pláče. – Tu veštica jí všecko vypravovala, co se doma děje, a poněvadž se stala sůl dražší než zlato a drahé kamení, že smí Maruška k otci se hlásiti. Nerada opouštěla Maruška moudrou ženu, která jí milovala a mnohému naučila, ale po otci také již tesknila.

„Statočne si mně slúžila, Maruško,“ pravila jí naostatek babička, „chcem sa ti dobrým odmeniť. Nuž vrau, čože si žiadaš?“

„Dobre stě mi radili a dobre stě ma chovali, stará matko. Nič si j a nežiadam hiba za žmeň soli, čo by som otcovi doniesla výsluhu.“

„A inšieho si nič nežiadaš? Ja ti muožem všetko vykonať,“ ptala se ještě jednou múdrá žena. „Nič nežiadam viac, len tú suol,“ odpověděla Maruška.

„Nuž keď si tak vážiš soli, nach ti nikdy nechýba. Tu máš, hľa, prútik, ako najprú vietor od poludnia dúchať budě, id' po vetru, id' cez tri doliny, cez tri vrchy – potom zastaň a šibni tým prútikom o zem. Kdě šibneš, tam sa zem otvorí a ty id' dnu. Čo tam najdeš, to maj za tvoj o veno.“ – Maruška vzala proutek, schovala si ho a babičce pěkně poděkovala. Mimo to dala jí babička plnou sajdačku soli a Maruška se na cestu připravila. Plačící loučila se od lesní

chaloupky a dobré babičky, která ji provázela přes les; i těšila se Maruška tím, že si pro babičku přijde a do zámku si ji odvede. Babička se tomu jen usmála. „Zostaň dobrá a statočná, diouka moja, a dobre ti bude naveky“ – řekla múdrá žena, když vyvedla Marušku na pokraj lesa. Maruška jí chtěla děkovat, ale už jí nebylo. – Divila se tomu Maruška a líto jí toho bylo, ale touha po otci nedala jí dlouho meškati; rezko pospíchala k domovu. – Že měla sprosté šaty na sobě a hlavu v pleně zavínutou, nikdo ji v zámku nepoznal a nechtěli ji k králi pustiti, pravíce, že je chorý.

„Eh, len mňa pusťte,“ domlouvala se Maruška, „něsiem ja pánu kráľu taký dar, čo je vzácnější sriebra, zlata, a čo sa po ňom iste vystrábi.“ Řekli to králi a on, aby ji k němu pustili, rozkázal. Když k němu přišla, žádala, aby jí dali chléb. – Král poručil, aby přinesli chléb, „ale suol' nemáme,“ dodal.

„Veď ja mám suol'!“ řekla Maruška, a odkrojivši si otulec chleba, sáhla do sajdačky, posolila ho a králi podala i s sajdačkou.

„Suol'!“ zaradoval se král, „eh ženičko, to je vzácny dar, ako sa ti odmením? Žiadaj, čo len chceš, všetko dostaneš.“

„Nič nežiadam, tatuško, len ma rád majte ako tú suol'!“ odpověděla Maruška přirozeným hlasem a hlavu si odkryla. Tu král, vida Marušku, div nezemdlel; prosil dceru za odpuštění, ta ale ho jen láskala, nevzpomínajíc zlého. –

Rozneslo se hned po zámku i městě, že nejmladší králova dcera přišla a že přinesla sůl; tu se každý zaradoval. – Starší sestry se netěšily tak nad sestrou jako nad solí, byly si vědomy, že jí zle činily. – Ale ona ničehož nevzpomínala jim a měla radost, že otci pomohla i druhým. Každému, kdo jen přišel, dala trochu soli, a když otec, boje se o sůl, ji napomínal, aby všecku sůl nerozdala, vždy odpověděla: „Dost' jej tu ešťe, tatuška!“ – A vskutku – tolik soli se ubíralo ze sajdačky, a co se i vybralo, ze sajdačky neubývalo.

S krále všecka churavost jak by spadla a takovou radost měl nad svojí dcerou, že dal hned svolat starší hlavy a Marušku za královnu ustanovil, což také i veškeren lid schvaloval. Tu když Marušku za královnu pod vysokým nebem vyhlásili, cítila, že jí teplý vítr na tvář zavál. – Dul od poludnia. – Vzpomněla Maruška, co jí babička povídala, a svěříc to otci, vzala proutek a hned se na cestu vydala. Šla po větru, jak měla kázáno, a když přešla tři doliny, tři vrchy, zastala a proutkem o zem šlehla. – Jak šlehla, země se rozstoupila a Maruška vešla prosto do země.

I přišla tu zrazu do veličizné paloty, která byla jako z ledu, i podlaha byla taková, ale byly tam štolý (chodby) a z těch přibíhali maličcí permoníčkové s hořícími lúčemi a Marušku vítali. „Vítaj nám, vítaj, královno, už ťa čakáme; naša pani nám rozkázala, abychom ťa tuto

povodili a všetko ukázali, lebo že je to všetko tvoje!“ Tak okolo ní štebotali, poskakovali, lúčmi harcovali, po stěnách hore dolú lazili jako mušky a stěny se všude v záři světél ligo tály jako drahé kamení. Maruška byla všeecka udivena a jako oslepena tou krásou. Permoníci ji vodili v chodbách, kde visely od stropu ledové střeħyle, jako stříbro se blýštící, do zahrady ji dovedli, kde byly červené ledové růže a květiny přepodivné. Permoníci takovou růží utrhli a dali královně, ona k ní voněla, ale růže nevoněla. „Ale, čože je to?“ zeptala se královna, „ved’ som ja ešte nikdáž takú krásu neviděla.“ „To je všetko suol’“, odpoveděli mužičkové. „Aleže čo, ozaj? To že rastie suol’?“ – divila se královna a myslila si, že by škoda bylo z toho bráti. Ale permoníčkové uhádli, co si myslí, a pravili, aby se o to netrápila a soli brala, co jí třeba, že kdyby vždy brala, přece se nedobere. Maruška permoníčkům pěkně krásně poděkovala a pak vyšla ze země ven, ale zem zůstala za ní otevřena. Když se domů vrátila a otcí růží ukázala i o všem mu povídala, co viděla a slyšela, tu viděl otec, že ji babička bohatším věnem obdarovala, než by on jí kdy dáti mohl. Maruška na babičku nezapomněla, a jak si již byla umínila, dala hned zapřáhnouti do pěkného kočáru a i s otcem pro babičku si jela, aby ji s sebou do zámku si vzala za to její veliké dobrodiní. Ale jakkoli Maruška dobře cestu k chyži znala, nemohli chyži nalézt; kříž křížem les prochodili, jako makové zrnko chyži hledali, ale o chyži nebylo ani znaku, o babičce ani hlásku. – Tu viděla teprv Maruška, co to bylo za babičku. – Súl v sajdačce se dobrala, ale Maruška věděla, kde roste, a mnoho-li jí brali, nikdy se nedobrali. – Starší sestry Marušce toho štěstí nepřály, ale nebylo jim to nic plátno, kdyby se byly zlostí rozsypaly, otec svoji Marušku na rukou nosil a každý ji miloval a jí děkoval. Ona ale zůstala vždy tak skromná a hodná, jako bývala, a do smrti na babičku nezapomněla.

JAK PÁSL JANKO KOBYLKU

Byli tři bratří, nejmladšího, Janka, měl otec nejradší, ale bratří ho proto nenáviděli a za sprostého vyhlašovali.

– Tu jim náhle otec umřel; žádný z nich nechtěl ho hlídat, jediný Janko hlídal ho po tři dni. – Žádný z nich neželil ho tak jako Janko. – Chtěl jíti po smrti otcově do služby, ale nejstarší mu pravil: „Co by šity, sprosták, robil, ved’ ty vo světě skapeš; najprú idem ja do služby, a keď sa mně budě dobre vodit’, prídem pre vás.“

– Šel. – Když chodil tak pustými dolinami a hlubokými lesy, potká ho stará baba.

„Kdeže iděš, synku?“ ptá se ho.

„Nuž, idem si službu hl’adat“ – odpoveděl synek.

„No, pod’ ko mně, nebudeš inšú robotu mat’, len jednu kobyľku pást’.“

„Dobre, puojdēm,“ řekl synek a šel s babou. – Přišli do malé chyže v lese – baba se mu dala najíst i napít páleného a pak mu vyvedla kobytku, aby ji šel pást. „Aleže na ňu dobrý pozor daj, ak ti ujde, hlavu ti zotněm“ – přikazovala mu baba. – Synek vzal kobytku a šel s ní na pastvu; uvázal ji k stromu, aby se pásla, sám ulehl pod strom a zaspal. – Když se probudil, kobytky nebylo. – I ulekl se velice a šel kobytku hledati. Běhal po lese, křičel, volal, ale darmo. I přišel k jedné studánce a nedaleko té studánky seděl stařeček jako věchýtek.

„Nuž čo hľadáš, synku?“ ptal se stařeček. „Co hľadám, nuž kobytku hľadám“ – odpověděl synek mrzutě. – „Ažda by som ti o něj pověděl; ale čiže by si mně něnačrel hen z tej studánky vody, som starý, nevládzem.“ „Eh veď ja mám dost' so svojou robotou“ – odsekl synek a šel dále. Kobytku nenašel a baba, když přišel bez ní domů, hlavu mu s'ala.

Když se bratří nemohli nejstaršího dočkati, šel střední do světa hledati si štěstí a pravil Jankovi, aby zůstal doma, a jestli se mu dobře povede, že pro něho přijde. – Janko zůstal doma a střední bratr šel do světa, pustými dolinami, hlubokými lesy, až se potkal s onou babou, která se ho hned také ptala, kam jde, a když jí řekl, že sloužiti, službu mu navrhla, totiž kobytku pást. Přijal službu a pásl právě tak jako bratr jeho. Kobytku mu utekla. – Hledaje ji přišel k té studánce a starý žebráček tam seděl, ptaje se ho, co hledá. I řekl mu synek, že kobytku, a stařeček byl by mu o ní pověděl, ale když ho o vodu prosil, obrátil se řka, že má svojí roboty dost'. – Kobytku nenašel a baba mu hlavu s'ala.

Když druhý bratr také domů se nevracel, myslil si Janko: „Eh buoh zná, kde sa tárajú, veď oni na mňa dávno zabudli; idēm sám do sveta voláku službičku si hľadať.“ Šel. – Přišel na pusté doliny, hluboké lesy, až potkal jednoho dne onu starou babu.

„Kdeže iděš, synku?“ – ptala se ho.

„Nuž, idēm si voláku službu hľadať,“ odpověděl Janko.

„Nuž, a či by si nechcel u mňa slúžiť, nebudeš mať inšú robotu lež jednu kobytku pásat'.“

„Eh veď trebárs tri, keď len budě služba,“ řekl Janko a přijal službu. – Vyčastovala ho baba a potom mu odevzdala kobytku s připomenutím, aby si na ni dobrý pozor dal. – „Keď ti ujde, hlavu ti zotněm!“ – doložila.

Janko si myslil: však ona mi neuteče, ale nevěděl, co mluví. – Dal kobytku do pŕtka, sám lehl pod strom, a že pil pálené, chtělo se mu spáti. Zaspal; ale ne dlouho. – Jak se ale ulekl, když se probudil a kobytku neviděl. I schytil se na nohy a hybaj, kobytku šel hledati. – Když tak hledá, tu přijde k studánce, nedaleko níž sedel stařeček jak věchýtek. –

„Eh synku, čože hľadáš?“ zeptal se ho stařeček. „Nuž kobytku hľadám, zaspal som a zutekala mně,“ odpověděl Janko.

„A či by si mně načrel vody hen z tej studánky, som starý, nevládzem.“

„Ej vďačne, starý otče, veď som mal také takého staruška, ale mi už zomrel“ – odpoveděl Janko pohnutým hlasem, a sundaje s hlavy širák, nabral do něho ze studánky vody a stařečkovi donesl. – Stařeček se napil a Jankovi poděkoval.

„A či stě, starý otče, neviděl tú kobyľku?“ ptal se ho potom Janko.

„Veď ja viem, kde je, a za to, že si mně starému poslúžil, chcem sa ti dobrým odmeniť. – Hľa, tu máš písťalu, keď na ňu zahvízdneš, nuž ti kobyľka príde, a čo by aj kraj sveta bola; a tuto máš, hľa, lieskovú palicu, keď tú palicu do zeme zasadiš hen tamto na ten vršok a keď povieš: palica, drndaj, nuž zahučí a kobyľka budě oslobodená.“ – Po tých slovech stařeček zmizel. – Janko se tomu tak podivil, že by byl o málo na kobyľku zapomněl. – No ale přece se vzpamatoval a hned také na písťalu zahvízdnul, a hle – kobyľka naraz před ním stála. – I vzal ji a vedl na ten vršek, co mu byl stařeček ukázal. – Když tam s kobyľkou vyšel, zasadil rychle palici do země řka: „Palica, drndaj!“ – Sotva to dořekl, tu zahučel strašně všechen les; a v tom okamžení se kobyľka střásla a stala se z ní krásná panna. – Chyže babina ale zmizela tu chvíli i s babou. Krásná panna děkovala Jankovi, že ji vysvobodil, a on tomu byl ještě radši, neboť se mu zalúbila krásná panna, a bál se jen, co ona tomu řekne; ale když i ona mu řekla, že se jí líbí, tu si ji dovedl s radostí domů, sebrali se a žili šťastně a spokojeně, děkující v duchu dobrému stařečkovi.

O SLUNEČNÍKU, MĚSÍČNÍKU, VĚTRNÍKU, O KRÁSNÉ ULIANĚ A DVOU TÁTOŠÍKÁCH

Byl jeden král a královna a měli tři utěšené dcery a jednoho syna. Jedenkráte vyjel si král s královnou po svojom gazdoustve. Než z domu odešli, kázal král svému synu, aby sestry dobře choval a nikomu je nedával. – Syn to slíbil a král i královna odjeli. – Tu druhého dne v pravé poledne zaklepe někdo na okno a zavolá: „Janko, Janko, mladý princ, dajže mně tvoju najstaršiu sestru za ženu!“ – Byl to Slunečník. – Když to Janko slyšel, zavolal nejstarší sestru a ptal se jí: „Či sa chceš vydat?“ – „Veru chcem,“ odpoveděla sestra.

„Nuže choj!“ – pravil Janko, vzal ji, podal oknem ven, Slunečník posadil ji do sluncového vozu a domů si ji odvezl. – Když bylo navečer, zaklepal zase někdo na okno a zavolal: „Janko, Janko, mladý princ, dajže mně tvoju prostrednú sestru za ženu!“ – To byl Větrník. Kdyžto Janko slyšel, zavolal sestru prostřední a ptal se jí: „Či sa chceš vydat?“ – „Veru chcem,“ odpoveděla sestra.

„Nuže choj,“ pravil Janko, vzal ji, podal oknem ven a Větrník schytil se na křídla a domů si ji odnesl. – V noci zase někdo na okno zaklepe a zavolá: „Janko, Janko, mladý princ, dajže

mně tvoju najmladšiu sestru za ženu.“ To byl Mesiačok. – Janko zavolał najmladší sestru, a jako by věděl, že i ona za muže jít si volí, vzal ji a oknem ven podal. – Měsíčník vzal ji za ruku a po stříbornom mostě si ji vedl domů. – Když se rodiče vrátili, šel jim Janko v ústrety, ale dcery nepřicházely; i ptali se král i královna, kde nechal Janko sestry.

„Veru som ja všetkých troch za mužou vydal,“ odpoveděl Janko.

„Jaj bože,“ bědovali král i královna, „a kemuže si ich vydal?“

„Najstaršiu som vydal za slncového kráľa, prostrednú za vetorného kráľa, najmladšiu za mesiačného kráľa.“

„Keď si ich za takých kráľou vydal, nuž je dobre,“ řekl král a byl se synem spokojen, jen královna se mrzela, že nemohla dcerám svatbu vystrojit.

Po nějakém čase pravil Janko k otci: „Otče, iděm si ja sestry navštívit, aby som viděl, kde sa, ako sa, a okrem toho by som rád aj sveta skúsiť.“ – „Nuž, keď je tak, j a ti voľu zlomiť nechcem. Choj len a daj ti Pánbuoh šťastia“ – řekl otec. I matka mu nebránila, slyšíc, že chce sestry svoje navštívit.

Šel tedy Janko do světa; dlouho chodil po velikých pustatinách, hlubokých lesích, až přišel jednoho dne na velkou louku, na které leželo plničko vybílených kostí člověčích. – „I ký parom vás tu pobil?“ – myslil si Janko, přijda k bojišti a jednu lebku zvedná.

„Silná panna, krásna Uliana, pobila nás“ – odpoveděla lebka.

„Nuž a prečože vás pobila?“ – „Preto, že ju náš kráľ chcel mať, a premoct' j u nevedel. Za to nás všetkých mačom svým naraz pobila aj kráľa.“ – Janko položil lebku a šel dále; přišel na druhou louku, viděl totěž divadlo; celá louka pokladena byla kostmi. – I zvedl Janko jednu lebku řka: „Kdože vás toľko pobil?“

„Silná panna, krásna Uliana, pobila nás za to, že ju chcel náš kráľ mať, a premoct' ju neveděl“ – odpoveděla lebka. Janko lebku položil a šel dále. – Přišel na třetí louku a tu leželo mrtvých těl jako dříví.

„Eh kdože vás pobil toľko, ľudia?“ zvolal Janko, shýbna se k jednomu tělu.

„Pobila nás silná panna, krásna Uliana, pretože ju chcel náš kráľ mať, a premoct' ju neveděl“ – odpoveděl mrtvý.

„A kdeže býva krásna Uliana?“ ptal se Janko.

„Za touto dolinou v marvaňovom zámku býva,“ odpoveděl mrtvý a oči zavřel. – Janko šel dále a přijda za dolinu, kde zabitě vojsko leželo, viděl tu před sebou krásný mramorový zámek. – I vešel do zámku, vešel až do síně a nikoho nepotkal. V síni na zdi viděl ale viseti meč, který ustavičně z pochvy ven vyskakoval. – „Nuž, keď sa ti chce skákať, pod' ko mně“ – řekl Janko, a vytáhna těžký meč, máchl jím v povětrí; potom na jeho místo pověsil svůj a ten

si nechal. – Sotvaže ho do pochvy vrazil, vešla do síně krásná Uliana. – Jeden druhému se poklonili a krásná Uliana zeptala se: „Cože si prišiel?“

„Prišiel som s tebou bojovať“ – odpoveděl Janko.

„A či ty si tak smelý, že sa opovažuješ so mnou bojovať?“

„Veru som smelý,“ pravil Janko, uhodě si na meč.

„No, keď si tak smelý, skúsme sa,“ zavolala silná panna, a přiskočíc ke zdi, meč z pochvy vytrhla, nevšimnouc si, že to není její. – Janko také svůj meč vytáhl, a jak se panna na něho obořila, tu jen lehce jí máchl a panně meč z ruky vyrazil, až daleko odlítí. – „No, už vidím, že silnější si mňa,“ pravila krásná Uliana; „zostaň u mňa a budeme vedno žiť.“ – Janko hned na to pristal, neboť se mu krásná Uliana velice zalíbila. – Když se takto sřekli, vzala Uliana Janka za ruku a provedla ho skrze dvanácte jizeb, jedné krásnější než druhé, potom pohostila ho vším, co měla nejlepšího a nejdražšího, a když bylo po hostině, těšili se spolu dovůle. – Žili takto několik dní šťastně a Janko zapomněl, že má sestry navštívit, zapomněl na všecko u své krásne Uliany. Tu mu ona jednoho dne praví: „Muož drahý Janko, musím ja ťa teraz tuto zanahať a preč ísť, ale sa budem ponáhl'at', aby som sa čím skuor vrátila nazpak. Tu máš, hľa, klúč od dvanásť izieb, zabávaj sa medzitým, ako sa znáš, aleže trinástu izbu neotváraj, lebo zle pochodíš, aj ja s tebou.“ – Po těch slovech Janka zanechala a ze zámku odešla. – Janko po odchodu Uliany v zámku zůstal jako tělo bez duše. Smuten a mrzut přecházel z jizby do jizby j eden den, přecházel druhý den, ale třetí den ho již všecko mrzelo a v té mrzutosti padla mu na um třináctá jizba, co to as v ní je. – Vzal tedy klíč a třináctou jizbu otevřel. – Tu vidí seděti tam ohenného šarkana, třemi obručemi přikovaného. – „Čože ty tu robíš?“ ptal se ho Janko.

„Ved' vidíš, že som tu přikovaný.“ – „A kdože ťa sem přikoval?“ – „Ach ved' ja ti to poviem, len sa nado mnou zmiluj a dones mi skorej za krhlu vína z toho ostatného suda; som veľmi smedný, prosil šarkan. – Dobrý Janko šel a krhlu vína mu přinesl. – Jak šarkan víno vypil, spadla s něho jedna obruč.

„Máš u mňa jedon život,“ řekl šarkan Jankovi a prosil ho, aby mu donesl ještě za krhlu vína. Janko mu donesl, a když druhou krhlu vypil, spadla s něho druhá obruč. „Máš u mňa dvoch životou“ – řekl zase šarkan „aleže mi dones eště za jednu krhlu vína, a potom ti budem rozprávať.“ – Kdyby byl Janko věděl, čo vo veci je, nebyl by on šarkanu víno donášel, ale nevěděl a proto mu aj do třetice vína donesl. – Když šarkan třetí krhlu vína vypil, spadla s něho i třetí obruč, a vtom do dveří vstupovala krásná Uliana. Šarkan se zarehotal, popadl Ulianu, a než se Janko vzpamatoval, sedl s ní na tátošíka, který na jeho zavolání z konice vyběhl, a ze zámku s ní zmizel. – Byloť Jankovi čeho želeti! Plačící skoro a všecek rozhněván sám na sebe, že se nechal od šarkana cez lavičku previesť, odešel ze zámku a vydal se na

cestu k švakrovi Slunečníku, doufaje, že se u něho něčeho doví o krásné své oddanici. – Dlouho musel jít, než přišel k sluncovému králi. – Když k němu přišel, nebyl doma, ale královna, sestra jeho, s nevýslovnou radostí ho přijala a hned se ho na otce, na matku vyptávala, a když tak spolu besedovali, přišlo Slunce domů.

„Fi, človečina tu smrdí, koho tu máš?“ ptal se Slunečník.

„Ved' je to muoj bratříčok“ – pravila sestra.

„No, keď je tebe bratříčok, mně je švagříčok,“ řekl Slunečník a hned Janka vítal a rád ho viděl; sestra jim připravila dobrou večeři a při večeři ptal se Janko švakra, neví-li o krásné Ulianě. Slunečník nevěděl o ní, pravil ale švakrovi, že snad druhý bratr, Měsíčník, o ní vědět bude, aby si k němu zašel. – Jak bylo po večeři, Janko vydal se hned na cestu k švakru Měsíčníku, nedaj e se od sestry zdržovati.

Když přišel k Měsíčníku, právě chtěl vycházeti, ale vida švakra zdržel se, by ho přivítal. Sestra ho líbala a nedala mu za chvíli ani k slovu přijíti; než konečně přece otázky její zodpověděl, a obrátě se k švakrovi, ptal se ho, zdali neviděl krásnou jeho Ulianu.

„Nie veru, ja som ju neviděl, ale najlepšie budě ti vedieť bratr Vektor povedať, ved' on každý kútik predúcha. Muožeš so mnou na kus ísť, azda ho doma najdeš.“ – Janko se jen trochu občerstvil a pak se vydal s švakrem na cestu. – Právě švakra Větrníka potkali, když si domů šel odpočinout. – I pozdravili se vespolek; Měsíček ale šel hned dále, a Janko začal vypravovati švakrovi Větrníku svoji nehodu a ptal se ho, čili neví o krásné jeho Ulianě.

„Veru viem,“ odpověděl Větrník, „ohenný šarkan ju má vo svojom ohennom dvore; musí tam tvrdo robiť a naveky v horúcej vodě šúchať a prať. Ved' ju každý deň ochladzujem.“ – Janko mu za to děkoval a ptal se ho, kterak by se k ní dostatí mohl. – „Nuž, pod' so mnou domu, a keď sa občerstvíš, dám ti koňa, ktorý ťa tam donesie,“ – řekl mu Větrník. – Sel Janko se švakrem; když se s třetí sestrou pozdravil a potěšil a když ho nachovala, vsedl na kůň, co mu švakr dal, a poděkovav se jim rychle ujížděl, spoléhaje na koně, že ho na pravé místo donese, jakž mu švakr byl řekl. – Vskutku ho také kůň do dvora ohenného šarkana donesl, a právě stála krásná jeho Ulianau studně, perouc rúcho v horúci vodě. – I vykřikl radostí, skočil s koně, uchopil ji, a mžikem opět s ní na kůň se vyšvihna, pryč uháněl. – Ale cože, když byl šarkanův tátoš rychlejší větru!

Šarkan právě po jídle si hovil, an tu slyší tátoše ržát a nohami bušit. „Nuž, čo ti je?“ křičel na něho šarkan, „či nemáš seno ako zlato a vodu ako víno?“

„Mám seno ako zlato, vodu ako víno, ale krásna Uliana je preč!“ odpověděl. – Tu vyskočil šarkan, jako by ho střelil, ale tátoš naň volal: „Hodinu spi, hodinu dohan kúr a eště sa ích strasieme!“ – Šarkan se upokojil; hodinu kouřil, hodinu spal a teprv sedl na tátoše; tátoš vzal

se na křídla a za několik okamžiků byli u Janka. – Šarkan vytrhl mu krásnou Ulianu. „Muohol by som ťa teraz rozdrapit' na márne kúsky, ale máš u mňa jedon život za to, že si mňa vyslobodil. Keď sa ale ešte jednu v mojom dvore ukážeš, druhý život ti nedarujem.“ – Než mu Janko odpovědětí mohl, zmizel mu s očí. – Plačící vrátil se k švakrům, aby je o radu požádal.

„Muoj milý švagre,“ řekl Větrník, „keďby si ty chcel krásnu Ulianu šarkanu odniest', musel by si mať takého tátoša, ako je šarkanou, inak ty mu ujeť' němuožeš.“

„Ach, kdeže ja takýho tátoša nájdem, azda je to jediný na svete!“ – vzdechl si Janko.

„Eh nie ver,“ pravil Větrník, „jedna bosorka za morom má brata šarkanouho tátošika, ktorý ešte rychlejší toho.“

„Eh a či by som ho němuohol dostať?“ zaradoval se Janko.

„Ver by si ho muohol dostať, keby si k tej bosorce išiel, a čo ona od tēba žiadať budē, vykonal. – Aleže s ňou ťažko vystaneš, lebo ona veľa chlapou už zmarnila.“ „Zmámila, nězmámila, už len preca k něj puojdēm,“ řekl Janko odhodlaně. – Když viděli švakři, že Janko jinak nedá, dali mu každý malou hůlku; Slunečník mu dal zlatou, Měsíčník mu dal stříbrnou a Větrník nadúchanou. I pravili jemu: „Keď ti našej pomoci budē treba, vraz paličku do zeme a priam budē jedon z nás pri tebe.“ – Janko jim poděkoval a chtěl pohýnat' dále, ale Větrník zdržev ho pravil: „Milý švagříčku, keby si tam chcel po peši ícť, ani za rok by si tam nedošiel; medzitým by sa krásna Uliana utrápila. – Nože si vysadni na moje křídla, aby si tam čím skorej bol!“ – S radostí Janko švakra uposlechl a ten ho v krátkém čase přenesl přes hory doly, přes moře, až nedaleko k bosorčině dvoru. Bosorka stará stála na dvoře, když Janko vešel do vrat. – „Čože tu hľadáš?“ – vyjela na něho.

„Nuž, čože tu hľadám, hľadám si službu,“ odpověděl Janko.

„Službu, a či znáš koně pásat?“ – ptala se stará, od hlavy do paty jedovatým zrakem ho měříc.

„Prečo by som neznal, veru znám,“ odpověděl Janko. „Nuž keď znáš, zostaň u mňa vo službe; budeš pásť tri paripy, keď ich po tri dni dobre napasieš, dostaneš služby, čo len žiadať budeš; keď ti ale zutekajú, hlavu ti zroním,“ tak řekla bosorka; Janko ale zůstal přece. Ráno vyvedla mu bosorka na dvůr tři krásne paripy, aby je šel pásť, a to byly její tři dcery. Janko je vzal a hnal na pastvu a myslel si: „Co by to bola za robota, aby som ja troch koňou něupásol?“ – Než přesvědčil se záhy, jaké to koně vede na pastvu. Sotva je na pastvu přihnal, proměnily se mu v holuby a frrrr všechny tři do povětří! „No, ved' stě mně to paripy, aby vás črt pásol!“ povídal si Janko, smutně se dívaje za nimi, jak si v oblacích krouží. – Tu mu

napadli švakři, a hned strčil dutou paličku do země; v tom okamžení přilítl k němu Větrník: „Co žiadaš, švagříčku?“

„Eh bodaj babu – kázala mně paripy pást'; priviedol som ich na pastvu a čo chvíľa spravily sa za holuby a teraz hľa – kde sa!“ – řekl Janko švakrovi ukazuje vzhůru, kde tři holubi vysoko v povětrí se vznášeli.

„Priam ti ich zdurím,“ řekl Větrník a podávaje Jankovi uzdu dodal: „Až priletia dolu, hod' na ně uzdice a zaraz sa ti spravia paripami a muožeš si ich domu doviest'.“ – Po těch slovech Větrník zmizel a náhle strhla se vichřice, s holuby začal vichr v povětrí smejičít, až jim křídla slábly, potom je schytil a dolů na zem stlačil k nohám Jankovým, který hned uzdice na ně hodil. V té chvíli stali se zase koňmi a od něho se již nehnutí; když byl čas domů jíti, dovedl je na uzdě až do dvora a bosorce je odvedl; uzdu si ale vzal a nechal při sobě. Divno bylo bosorce, že Janko přivedl koně domů, neřikala mu ale nic. Druhý den ráno vyvedla mu zase ty tři koně na dvůr a poslala ho na pastvu, přikazujíc mu, jestli je utéci nechá, že mu hlavu zroní. Janko hnal koně na pastvu, ale byl již na ně pozoren. Jak je na pastvu přihnal, tu v malé chvíli se rozběhly, a proměnice se v kačice, doprostřed jezera vlítly. Janko nemeškaje vstrčil do země hůlku stříbrou a Měsíčník byl u něho. „Čo žiadaš, švagříčku?“ ptal se Janka.

„Eh, bodaj babu jasná strela, kázala mi paripy pást'. – Ak som ich na pastvu priviedol, nuž hľa – kde sa a čo sa!“ pravil Janko, ukázav švakrovi na jezero.

„Nestaraj sa, privediem ich na sucho“ – odpověděl Měsíčník a odcházeje od Janka šel k jezeru, pustil do něho bielu šatu a všecka voda do šaty se vtáhla. Kačice zůstaly na suchu a Janko přiběhl, hodil na ně uzdice a v té chvíli staly se koňmi a od Janka se nehnuly. Když byl čas, hnal je domů. Druhý den bylo bosorce ještě divněji, když Janko zase koně domů přivedl, neřekla mu ale jediné slovo, dala jíst a dělala, jako by s ním nanejvýše spokojena byla. – Třetí den ráno vyvedla mu zase koně na dvůr, aby je šel pásti. I vedl je na pastvu, žádostiv jsa, jak ho zase klamati budou. Jakmile na pastvu přišly, proměnily se v smrky, vysoké, mocné. Janko dlouho nepřemýšleje vstrčil do země zlatou hůlku a švakr Slunečník stál při něm. „Co žiadaš, švagříčku?“ ptal se Janka.

„Kázala mně bosorka, bodaj ju zradca metala, paripy pást', a len čo som ich sem priviedol, spravily sa naraz na smreký. Nuž hľa, ako tu stoja, či ich muožem pohnúť?“

„No, veď ja ti ich pohnem, len čakaj,“ řekl Slunečník, „ked' potom domu príděš, budě sa ťa bosorka pýtať, čo si žiadaš za službu, ty si ale nič inšieho nežiadaj hiba toho koňa, čo sa na smetisku váľa.“ – Po těch slovech pustil Slunečník na smrky žiary, že s nich hned jehliny spálené dolů padaly a kůra se pukala. Nemohouce vydržeti v té horúčnosti, v koně se proměnily a Janko rychle uzdy jim přehodil a domů je vedl.

Bosorka sípěla jedem, když i třetí den koně Janko přivedl; nedala to však na sobě znát a pravila Jankovi: „Dobře si pásol; chcem sa ti teraz za to odslúžiť. Povedz, čo si žiadaš?“

„Dajte mně trebárs hentam toho chudého koňa, čo sa na smetisku váľa.“

„Ej, veď si ty luda, čože chceš robiť s takou škapou, veď na jeho pokrou sedem rokou kury špatia. Muožem ti dať peknú paripu a zlatý sersán na ňu?“

„Eh, pre mňa dobre, čo sa hockdĕ pováľa, len vy mně tú škapu dajte, ja nič inšieho nežiadam,“ odpovĕdĕl Janko.

„Nuž si ju vezmi, ale mně skorej, lež odídeš, tri kobyly podojíš,“ pravila bosorka a zlým okem na Janka pohlĕdla.

„Nuž, prečo by som nĕpodojil, veď to nie veľká je robota“ – odpovĕdĕl. Bosorka se ušklĭbla a odešla pro konĕ. Tu hubený koník ze smetiska na Janka zavolal: „Janko, Janko, mladý princ, múdre si sa s materou poradil, keď si mňa žiadal. Až kobyly podojíš, budeš sa muset' v mlieku vykúpať, aleže si skorej na mňa zavolaj, lež do kúpeľa sadneš.“ – Vtom přivedla bosorka tři kobyly na dvůr a veľkou kád' a Jankovi poručila, aby ty kobyly do té kádĕ podojil. – Janko udĕlal, co mu kázala. Když je mĕl podojené, poručila mu bosorka, aby se v tom mlĕku vykoupal. „Nuž, keď sa mám vykúpať, dobre, výkupem sa, ale nach ten muoj biedny kuoň pri mnĕ stojí, lebo si ja chcem po kúpeľu hneď' naňho vysadnúť“ – pravil Janko.

„To sa ti muože stát', len si ho zavolaj!“ – řekla bosorka a jen se tak ušklĭbala.

„Hej ty koňu na tom smetisku, hybaj sem ko mnĕ!“ – vzkřikl Janko na konĕ, ten klopýtaje, jako by ho ani nohy unĕsti nemohly, k Jankovi se přibral a ku kádĭ se postavil. Jak skočil Janko do kádĕ, začalo se mlĕko v tom okamžĕní klokotem vařiti. Nebyl by Janko živ z něho vylezl, kdyby nebylo konĭka bývalo. Ten shýbl hlavu do kádĕ a jedním dechem vtáhl všecku horúčnost do sebe. Mlĕko zchladlo a Janko se pěknĕ vykoupal a krásnější byl než dřĭve. – Když bosorka, mínĭc, že Janko v mlĕku se uvaří, krásnějšího ještĕ z kúpele vycházeti vidĕla, zůstala udivená. „Keď on tak pekný z kúpeľa vyšiel,“ povídala si, „muožem sa aj ja vykúpať a krásna byť a Janka za muža si vziať.“

– Po tĕch slovech vlezla bosorka ihned do mlĕka; ale vtom shýbl kůň hlavu do kádĕ a všecku horúčnost, co byl dřĭve do sebe vtáhl, do mlĕka pustil, že klokotem zavřelo. Bosorka se uvařila a Janko, rychle vsedna na kůň, ze dvora ujíždĕl. – Když přijeli k jednomu potoku, kůň zastal, řka Jankovi: „Sosadni so mňa a obĕist' mňa.“ – Janko skočil hned dolů a jal se konĕ v potoku čistiti, odhodĕ s něho pokrovec, na nějž kůry sedm rokův špatily. Když ho pěknĕ očistil, vylezl kůň z potoka – a Janko hýkl radostí nad jeho krásou. Už vidĕl, že má tátoše.

Srst jeho se leskla jako zlato, a když hřívou pohodil, jako by mu jasné strely okolo hlavy lítaly.

„Očist' aj pokrou!“ – poručil tátoš Jankovi. – Janko omočil pokrov do potoku, a když ho vytáhl, byl ze zlatohlavu, dymantami vykládaný.

„Nuž a teraz vysadni na mňa a dobre sa drž!“ – řekl tátoš, když na něho Janko pokrovec položil. Janko s radostí naň se vyšvihl, tátoš odrazil od země, až sa zem zaiskrila, a do povětří se zvedná rychleji než vítr letěl k ohennému dvoru. – Právě stála zase krásná Uliana u studně, plákajíc rúcha v horúci vodě, kterou jí větřík po chvílích zchlazoval, – když tu zrazu přilítne Janko na tátoši. „Pod', moja ľúba krása, nach ťa vyslobodím, lebo teraz nedohoní nás tá ohava,“ – pravil Janko, když tátoš u studně zastal. – Ale Uliana se zdráhala. – „Ach, ved' by on nás zase dochytil a rozdrapil by ťa; utěkajže, duša drahá, aby ťa nepočul, a mňa už len ta zanáhaj.“ – Ale Janko skočil s tátoše, krásnou svoji milou si obejmul, na tátoše k sobě si posadil a v té chvíli nebylo jich na dvoře. – Tu šarkanův tátoš zaržal, až se to po dvoře rozlehlo, a nohou zabušil, až zem pod ním zaduněla.

„Cože ti je, tátošík?“ křičel na něho šarkan, „či nemáš seno ako zlato, vodu ako víno?“

„Mám seno ako zlato, vodu ako víno, ale krásnu Ulianu Janko princ ti odniesol“ – odpověděl tátoš.

„Eh muožem ešte hodinu spať, hodinu dohán kúrit', a ešte sa ích strasieme“ – zvolal šarkan.

„Nesmieš hodinu spať, ani dohán kúrit', a ešte sa ích něstriaseme, lebo ích něsie muoj mladší brat, ktorý je rychlejší mňa!“ odpověděl tátoš. – Tu šarkan vyskočil, vsedl na tátoše a za utíkajícími se pustil, jichž viděti už nebylo. – I sebral tátoš všecku svoji sílu a jako vítr letěl za bratrem; už ho vidí, už ho dohání. Šarkan zlostí kypí, bodá tátoše, aby ještě rychleji letěl, již chystá v duchu kolikero smrtí Jankovi a krásné Ulianě, vtom volá mladší tátošík na staršího, šarkanového: „Nenahájaj brat brata, tátošík tátošíka, otřep čorta a pod' s nami!“ – Jak to tátoš uslyšel, zatřásl se a šarkan s něho po hlavě slítl do propasti. Na prostého tátoše sedla si krásná Uliana a bratr podle bratra unášeli tátošici milence do jejich domova. Starý král, otec Jankův, dal již dávno zámek svetlým súknom obtáhnouti, neboť želeli on i královna svého syna, nedoufajíce, že ho více uvidí. A tu on, hle – na tátošikách i s krásnou nevěstou k zámku se nesou! Radost nad radost, po celém království. Hned sukno modré strhali, červeným zámek potáhli, slavila se vážná hostina a potom starý král vyhlásil Janka za krále – a každý měl, co si přál.

O JUROVI A BRATŘÍCH JEHO

Jura, Jožka, Janko byli rodní bratří; všickni tři byli žena ti a každý z nich měl již kolik dětí. Tu jim umřel starý otec a zanechal jim několik krav, aby si je na stejný díl rozdělili.

Starší bratří Jožka a Janko měli bohaté ženy, měli statky. – Jura vzal si chudé děvče, měl jen chaloupku a nejmíc dětí. Na to však bratří nedbali a nejraději by si byli krávy sami nechali a Jura aby utřel hubu. Nuž ale přece nemohli to tak zholat bratrovi říci a krávy si nechati, protož navrhli, aby se vyhnaly krávy na noc ven a každý aby svůj chlév otevřený nechal, a do kterého chléva která vleze, ta že bude toho, komu chlév patří. – Při tom zůstalo. – Jura nechal chlév otevřený, lehl a spal. Ne tak bratří, ti číhali, kam krávy půjdou, a když je viděli vejíti do chléva Jurova, šli a vyvedli mu je zase ven, nechajíce mu jen jednu starou. O ty druhé se rozdělili a do svých chlévů si je odvedli. Když Jura ráno vstal, bylo první jeho podívati se do chléva; vida tam státi jedinou starou krávu, náramně se rozhněval. „A či ťa j a mám chovat', stará hrabino? Keď nemám lepší mat', něhcem žiadnu“ – zvolal, a vezma sekýru, krávu zabil.

Když ji zabil a stáhl, prostřel kůži na střechu a maso žena uložila. – I šel se Jura za několik dní podívati na kůži a tu viděl na ní množství čmelíků seděti. I sebral kůži i s čmelíky, zašil ji a vezl na trh. – Bylo již v pozdě-hodě, když Jura s tratarem u mlýna jednoho zastal. – „Tu budem nuocku pýtat',“ myslil si Jura. Klepal na dvěře, nikdo mu nešel otevřít, v okně viděl ale zář světla. Sel tedy potichúнку k oknu, a vida v okenici malou šparku, přiložil oko a díval se dovnitř. I viděl tam mlynářku s nějakým panským člověkem u stolu sedět a hodovati. Víno bylo na stole, pečínka, halušky, kapusta a milý párek si při tom hověl. Vtom slyší Jura, že někdo ke mlýnu přichází; i přitlačil se ke zdi, aby ho nebylo vidět, ale díval se ustavičně do skuliny v okenici. Přicházel to mlynář, kterého ve mlýně nečekali. Když silně na dvěře zatloukl a zavolal, tu viděl Jura, jak ten panáček a mlynářka od stolu odskočili a jak ho mlynářka rychle do staré prázdné almáry zavírá, víno pod lavici, pečenku za pec, kapustu do rúry a halušky do suděnka dává, jak rychle nádoby se stolu uklízí, světlo zhasí a teprv otvírat jde. Slyšel ještě, jak mlynář ženu laje, že ho nechala tak dlouho čekati přede dveřmi. Za chvíli vzal Jura kůži na rameno, trakař nechal státi přede dveřmi a šel zaklepat na dvěře. – Mlynář mu přišel otevřít. „Daj Pánbuoh šťastia!“ pozdravil ho Jura.

„Aj vám,“ odpověděl mlynář; „čo žiadate, človečku?“

„Či by stě mně nedali, páně mlynář, nuocku? Len hockdě v kútiku, lebo zavčas ráno idem d'alej.“

„I vďačne, len chojtě dnu.“ – Jura vešel do mlýna a pan mlynář vedl ho do sednice. – „Nože, dones nám, ženo, večeru, aj j a som veru hladný i ustatý,“ řekl mlynář ženě, která se ustavičně v jizbě okoumala a teprv na mužova slova ven vyšla. Za chvíli přinesla na stůl chléb a kyselé mléko.

„A či nemáš inšú večeru? Veru by sa nám bolo aj kura dobre zišlo. Však ich máš dost' na dvore!“ – „Jaj dost', a každú noc kuna jedno zadrhne.“

„Aj pečienka by sa nám bola dobre zišla,“ pravil pan mlynář.

„Eh veď je to u nás nie u pánou“ – mrzutě odpověděla paní mlynářka, nepřejíc muži svému to, co jinému přála.

„Aj ja som v mojom mlyne pánom a muoj žalúdok ako panský“ – odpověděl mlynář ženě a obrátiv se k Jurovi pobídl ho za stůl a k večeri řka: „Keď nemáme lepšuo, zjedzme aj to!“ – Juro přisedna k stolu, kůži položil vedle sebe. – „A čože to, človečku, nėsietě v tej koži?“ – ptal se mlynář, povšimna si teprv Jurova batohu. „Čože to nėsiam? Nėsiam to proroky, čo všetko vedia,“ odpověděl Jura.

„Ešteže čo – a naozaj všetko vedia?“ divil se mlynář.

„Keď mně neveríte, nuž vám chcem ukázat', či vedia, či nevedia,“ – řekl Jura, a zaklepaje dřive na kůži, přiložil potom k ní ucho. „Ehéé!“ – šklíbl se.

„Nuž, čože vravia?“ ptal se mlynář dychtivě.

„Čože vravia? To vravia, že je hentam za pecou pečienka, v rúre kapusta, hen v súdni že sa halušky a pod lavicou plná krhla vína,“ řekl Jura. – Divil se mlynář náramně a mlynářka pustila se do smíchu a že kde by se to tam vzalo. – „Nuž muožme pozriet', či praua, či nie,“ – řekl mlynář a hned vstal, dívaje se nejdřive do trouby. Vskutku tam bylo na misce zelí, dobře maštěné, na peci našel pečenku a v almárce halušky s bryndzou a pod lavicí džbán vína. „Ej veď sa to naozaj proroky“ – zvolal pan mlynář, přinášeje všechna ta jídla na stůl i víno.

– „Nuž a teraz budeme spolu večerať, keď nám to ti prorokovia tak zjavili, – a či ty, žena, nechceš s nami jest'?“ obrátil se mlynář k ženě, ta ale zlostně z jizby odešla. – Jura se v duchu smál a dobře mu chutnalo, mlynář pak ustavičně mluvil o těch prorocích. – Když bylo po večerí, povídá mlynář Jurovi: „Či by stě, človečku, tie proroky nepredal?“ – „Veru by som ich něrád predal, lebo s nimi muožem aj veľa peňazí vyrobit'; nuž ale keď by stě ich vy chcel kúpiť, predám ich vám.“

„A čože si ich rátate“ – ptal se mlynář.

„Nuž, peťdėsiat zlatých, a to len bratu,“ pravil Jura.

„Veľa to peňazí!“ – kroutil hlavou pan mlynář.

„Čože budete rozprávať, pane mlynár, že veľa peňazí za takú vzácnu vec, ktorú nikdo nemá. Však som vám ju neponúkal.“ – Mlynár se rozmyslel, rád by byl měl ty proroky a peníze měl také rád, ale když si vzpomněl, že bude budoucně o všem vědět a nikdo že ho nebude moci oklamati, oželel rád tu padesátku a řekl tedy Jurovi, že proroky koupí. – Jura mu dal naučení, jak má na ně klepat a kdy jen, aby se nemrzeli, a pak zaklepaje na kůži, ještě jednou ucho na ni přiložil. Po chvíli pravil: „Či chcete vedieť, pane mlynár, čo mně vraveli?“

„Nuž cože?“

„Aby stě hentam tú starú almaru lebo spálili, lebo do vody hodili, síce že nebudete mať pokoja v dome, lebo je v něj črt zakliaty.“

„Nuž, keď je tak, hodíme ju zajtra pod kolá,“ řekl mlynář.

„Eh keď ju máte hodiť pod kolá, dajte ju mně, ja si pri něj uvarím večeru“ – pravil Jura.

„Eh vezmite si ju, keď sa chcete s črtom voziť,“ – řekl mlynář. Po večeri tedy vysázel Jurovi padesát zlatých, vzal si proroky a šel spát. – Jura si trochu odpočinul, pak naložil almaru na trakař a za tmy vyjel z mlýna, – Když vyjel na kus cesty, přijel na most; tu náhle šmejkl prudce s trakařem, a z ruky ho pouštěje na zem, pravil mrzutým hlasem: „Či by som ja sa mal s takou ťarchou plúžiť, veď ja ťa muožem, ty stará rachota, ztaděto dolu do vody hodiť i s tým črtom, čo je v těba zakliaty!“ – Tu se ozve z almary hlas bědující: „Ach, dobrý človiečku, něhádzej mňa do vody, pust' mňa von, ja ti dám sto zlatých!“

„A či by som ja pustil črta za sto zlatých.“

„Nuž, dám ti dvesto zlatých!“

„Daj tristo a pustím ťa“ – řekl Jura.

„Ach veď je to veľa peňazí,“ bědoval frajer v almaře.

„Nuž, keď je ti veľa dať za svoj život tristo zlatých, nechcem nič, ale ťa hodím do vody.“

„Něhádzej, něhádzej, veď ja ti ich dám, len ma už pust'.“

Juro otevřel almaru a panáčka pustil, ale peníze musel mu hned dát. – „Ale čiže bola drahá tá lačná hostina, panáčku!“ – smál se Jura, schovávaje si peníze. Panáček ho ale neslyšel, utíkal, co mu nohy stačily, aby čím dříve za větrem byl. – Jura nehodil almaru do vody, ale domů si ji vezl. Když přijel domů a ženě vypravoval, co za kůži dostal, byla žena velmi ráda. I poslal ji muž, aby šla vypůjčiti k bratru Jožkovi mírku, že by si rád ty peníze změřil. Zena šla a mírku si vypůjčila, nevšimla si ale, že švagr dno pomazal. – Když si peníze odměřili, šla žena mírku odvésti, a zase si nevšimla, že uvázl na dně jeden peníz. – Jak to bratří viděli, tu se divili velice a hned šli k Jurovi a kdeže vzal peníze.

„Kožu som predal jednému mlynárovi, ktorý mně za ňu dal tristo a peťdësiat zlatých!“ – řekl Jura. Tu bratří závistiví běželi hned domů, krávy zabili a s kožemi šli na prodej k onomu

mlynáři, o němž jim Jura povídal. Ale nedobře pochodili. Mlynář zvěděl mezi tím časem, jaké to proroky koupil, když mu tedy přišli bratři kůže prodávat, svolal chasu a dal jim vyprášiti, takže jedva vody požídat' mohli. – I zanevřeli pomstou na Juru, který jim to byl nadrobil, a nemohouce mu právě jinak škoditi, poslali děti seno mu špatit. – Jura je nechal, a když bylo seno všecko zašpatneno, dal je do sudu a jel s ním na trh. I přijel do jedné dědiny a tam se ho lidé ptali, co to veze. – „Liek od moru,“ odpovéděl každému, kdo se ho ptal. Ihned se to rozneslo po celé vsi, že přišel jeden člověk, který má lék od moru; a hned sešly se hlavy starší, radíce se, či by ten lék koupiti měli. I usnesli se konečně na tom, aby se koupil, že dobře bude, když by měl mor přijíti a lék už proti němu uchystán bude. Šli tedy k Jurovi, kterého lidé zdrželi, a lék mu za drahé peníze odkoupili; Jura řekl jim, aby sud ale dříve nerozbednili, až mor přijde, potom teprv aby ten lék po vesnici pustili. Když jim to tak poradil, shrábl peníze a šel domů. I pochlubil se bratřím, co dostal za to pošpatěné seno. Slyšíce to bratří, velice se mrzeli, že mu sami k penězům pomohli, i prosili ho, aby budoucně zase on posílal svoje děti jejich seno špatit. – „Prečo by som neposielal, veru pošlem, keď tak chcete,“ řekl Jura se smíchem; také vskutku děti na seno posílal, když tomu bratří tak chtěli. – Když bylo pošpatěno, zabednili je bratří do sudu a vezli do oné dědiny, kamž Jura jich odkázal. Ale jakmile do dědiny přijeli, sběhli se lidé a vypráskali jim notně, neboť mezi tím časem starší hlavy nemohouce moru se dočkati, sud rozbednili a tu viděli, jaký lék koupili, a že to bylo na obecné útraty, proto také obec právo na bratřích vykonala. Ubili je, že jedva domů dolezli. I nepochlubili se Jurovi, jak pochodili, ale sřekli se, že ho za to utopí. – Jednoho dne si naň počíhali, chytili ho, do sudu zabednili, naložili na trakař, a odvezše ho k Váhu, do vody hodili. Když po vodě plaval v tom sudě, křičel ustavičně: „Ja nechcem, ja něbudem nad Budínom pánom!“ I slyšel ho jeden ovčák, který nedaleko břehu ovce pásal, a že mu to čudno bylo, šel a sud i s Jurou k břehu přitáhl, ptaje se ho, co to křičí a proč je v tom sudě. – „Eh milý báčiku, preto, že něchcem byť nad Budínom pánom. – Prišli pre mňa, a keď som nechcel s nimi ísť, nuž mňa dali do suda a pustili dolu Váhom do Dunaja a tam mňa pod Budínom chytia, a musím preca byť pánom nad Budínom. Eh radšej by som ouce pásat'.“ – „Nuž keď by si radšej ouce pásat', pásaj, a ja budem nad Budínom pánom“ – řekl ovčák a Jura hned ze sudu vyskočil, ovčák tam vlezl a Jura pustil ho po vodě. – Plávaje dolů Váhom křičel ovčák zase ustavičně: „Ja chcem, ja budem nad Budínom pánom!“ – „Nuž ty blázon, my ti nehájíme“ – říkali lidé, kteří ho slyšeli tak křičeti. Jura ale ovce hnal domů, pěkné to stádo. Když ho bratří viděli, ztrnulí leknotím. Jura jim ale povídal: „Neľakajte sa, ja vám ďakujem, že stě mňa do Váhu hodili, keby stě mně to boli neurobili, němál by som taký krdeľ oviec.“ – „A kdože ti ich dal?“ – ptali se bratří. „Nuž, kdože mi ich dal; keď som plával dolu Váhom, viděl som

lúku zelenú a na něj veľa oviec pekných, krásnych na vybrania; nebolo pri nich ani valacha, ani psa. Keď som to videl, nuž som sa bral k brehu, vyliezol zo suda, vzal tento krdel' oviec a hnal ich domu. Ešte ich tam dost'."

Ulakomili se bratří na takové bohatství a hned spolu se umluvili, že si půjdou pro ovce a všechny je domů přiřenu. Aby nikdo s nimi nechtěl jít, v tichosti si odvezli sudy k Váhu, sedli do nich a po Váhu se pustili. Jak se jim ale vedlo, nikdo se nedověděl, neboť se již nazpět nevrátili. – Jura ale žil se svojí ženou a dětmi od té doby šťastně a spokojeně.

OPĚT CESTA K SLUNCI *

Mešká byl šuhaj krásný, že mu daleko roveň nebylo, ale byl šuhaj chudý – němál len dve nohy. – Ani pěkných šatů neměl, co v pátek, to v svátek. – Byl sirotek, ani neznal matku ani otce. Jako sirotka vzali ho na královský dvůr; tam se měl jako nahý v trní. – Když povyrůstal, potrebovali ho kdekčemu, ve dvoře, v zahradě, na posílky, zkrátka byl v domě za popelíka považován. Dokud byl chlapec menší, musel hrávat i s mladou kněžnou, která byla dvě léta mladší něho; to byla jeho nejmilejší zábavka. – Pro mladou kněžnu byl by Mešká do ohně skočil. – Ale i mladá kněžna bez něho dlouho býti nemohla, on jí byl nejmilejší z celé družiny. – Když královští rádcové pozorovali, že se mají ty dvě děti tak rády, nebylo jim to vhod, že se prý kněžna se sprostým popelíkem zabavuje, také to králi řekli; král ale pravil: „Ved' sú ešte děti, časom aj oni prídu k rozumu.“ – Nechali je tedy hrát. –

Po čase přestaly být dětmi, po čase přišly i k rozumu, ale láska jejich nepřestala, ba čím dále tím více měli jeden druhého rád. Mladá kněžna nedbala, že je Mešká šuhaj chudobný, že nemá ani šaty pěkné, že jako popelík v domě je, ona ho přece jen ráda měla, a Mešká zapomínal, když Maru – tak kněžnu volali – viděl, že je kněžna. – Jak jen mohli, sešli se a spolu se bavili, jako by ještě dětmi byli. – Ale netrvala jim ta radost dlouho, kněžna vyrostla, byla již na vydaj súca, byla krásná, i začali do zámku královští synkové jezdit a kněžnu za ženu prositi. – Den jak den zněl zámek od hudby a cinkání pohárů; – jidel od výmyslu světa bylo na tabulích viděti. – Všickni se kněžně kořili, deset frajerů mohla míti za jednoho, ale ona o žádného nedbala, a jak se jen na chvíli odkrásti mohla, po Meškovi, druhu svém, se ohlížela. I ptal se jí otec jednoho dne, který z těch knížat se jí nejlépe líbí, kterého by ráda za muže, tu ona prostě odpověděla: „Mně sa, otče milý, najlepšie zo všetkých ľúbi Mešká, muoj druh, a ja sa nevydám za žiadneho hiba za něho.“

Velmi, velmi se rozmrzel starý král, a kdež by ne? – Tolik krásných, bohatých královských synů a proti takému popelíku! – Svolal dovedna svých rádců, aby mu poradili, co má dělati. –

Ti mu hned radili, aby dal popelíka zabit'. – Než to se přece dobrému králi přílišné zdálo, tak nič po nič nevinného šuhaje zmarnit; i pravil, aby se jinak uradili. – „No, najjasnejší kráľu,“ pravil nejmúdrejší z rádců, „keď sa ti to priveľa vidí, pošleme ho dobrým spôsobom na takú cestu, z ktorej sa on, čo by za sto rokou putoval, nenavrátí; pošleme my ho ku Slncu, aby sa ho spýtal, prečo ono dopoludnia naveky hore ide a vše večšmi a večšmi hreje, a odopoludnia prečo sa ono dolu kloní a vše slabšie a slabšie pripeká.“ –

Zalíbila se tato moudrá rada králi. „Aspoň,“ pravil, „zabudne moja dcéra na něho, keď ho za tak dlhý čas neuvidí.“ Tu hned zavolali Mešku, dali mu pěkné šaty, dali mu peněz na cestu dost a k Slunci ho poslali, aby přinesl na ty otázky odpovědi. –

Když to svojí lúbej kněžně Mešká pověděl a od ní se loučil, naříkala si velice a plačíc druha svého objímala; i Mešká s těžkým srdcem družu svoji opouštěl, a když šel už od ní, zavždy se ještě vrátil, aby jí pobozkal uplakané líco. – Nuž ale museli se přece jen rozloučit. – Smuten ze zámku se ubíraje, nevěděl ani, kudy se dáti, a od jiného poučení také žádati nemohl. – Pohnul tedy sám rozumem. Nepustil se proti Slunci, ale za Sluncem, prosto, kde zapadá. – Sel, šel pustými lesy, rudnými cestami, až po mnohém chodení do jedné cizí krajiny přišel, kde panoval slepý král. Když král ten slyšel, že přišel do města taký a taký cizinec, který jde k Slunci, dal ho zavolati před svůj zlatý trůn. Když Mešká přišel, hned se ho král ptal: „Či to ty, syn muoj, ideš k tomu Slncu?“ –

„Ja veru, pane kráľu!“ – odpověděl Mešká.

„No, keď ty ta ideš, spýtajže sa ho, čo je za príčina, že som ja, mocný kráľ, na moje staré dni musel oslepnúť. Ak mi to vykonáš, ja ti v tom okamžení polovicu môjho kráľovstva udělím“ – pravil král. – „Eh veď ja to vďačne vykonám aj bez odmeny,“ řekl Mešká. – Posilniv se, stupal dále za Sluncem, pustými lesy, hlubokými dolinami, kde ani stopy člověčí nebylo, ani hlásku, až přišel k jednomu širokému, hlubokému moři. – Nebylo mu jíti ani napravo, ani nalevo, neboť prosto za mořem Slunce se klonilo. Cože dělat? – Chodil po břehu sem tam, přemýšlel, kterak přes to moře; tu vidí velikou rybu; dopola byla ve vodě, odpola mimo vody, břich měla svěží jako druhé ryby, ale chrbát měla uhořený jako uhel, a to od slunečných požárů. –

„Kdeže si sa tu vzal?“ praví mu ryba, „čože ty tu robíš, kdeže ideš?“

„Cože robím, kdeže idēm? Rád by som prešiel na druhú stranu, lebo mi treba k Slncu, na to a na to – a hľa, nĕmuožem.“ – „Ku Slncu? – No keď ty ta ideš, ja ťa len prenesiem, ak sa spýtaš, čo je za príčina, že ja, veľká, ťažká ryba nĕmuožem na spodok vody sadnúť ako druhé ryby. Či sa spýtaš?“ – „Ej spýtam,“ pravil potěšený šuhaj a už seděl na chrbte veliké ryby, která ho šťastně na druhý břeh přenesla. „Ale zas sem přidi – tu ťa budem čakať,“ povídala a

on přisvědčiv stupal dále, přes cize a pusté kraje, kde ani ptáčka ani chrobáčka viděti ani slyšeti nebylo, ne že by člověka. Musel být už kdesi kraj světa, neboť zrovna před ním Slunce sadalo. – Ponáhlil se, co mu pára stačila. Když přišel k Slunci, právě si na luoně svojej mamičky oddychovalo. Poklonil se jim a oni jemu poděkovali. Začal jim rozprávěti, a poslouchali ho. „Co je za příčina, že Slunce dopoludnia vše hore ahore idě a večšmi a večšmi pripeká, a odpoludnia dolu sadaj úc slabne a slabně?“ – Odpovědělo mu Slunce: „Ha, bračok muoj zlatý, spýtaj že sa ty tvojho pána, prečo on od narodenia vše len rástol, na těle i na moci, a teraz na starosť prečo sa on k zemi schyluje a slabně. – I so mnou je to tak. – Mňa moja mamička každuo ráno ako pekného chlapčeka znovu rodí, a každý večer ako slabého starčeka pochováva.“ –

Dále ptal se Mešká: „Prečo ten a ten kráľ teraz na svoje staré dni oslepol, keď on predtým tak dobre vidieval?“ –

„Ha – prečože oslepol? Preto, že spyšněl, že sa chcel prirovnať Bohu a vystaveť si dal sklenuo nebo posiato dymantovými a zlatými hviezdami, aby tak sediac na ňom rozkazy vydával po celej krajině. Ak sa poníži pred Bohom a dá stroskotat' sklenuo nebo, hneď sa mu navráti do očí stratené svetlo.“ –

„A tá ryba, prečože nemože ako druhej ryby na spodok vody sadnúť?“ – ptal se naposled šuhaj.

„Preto, že nejedla člověčího masa; aleže jej to něvyjau skorej, len keď budeš za morom na hodnom kuse od brehu.“ – Když Mešká vše to vyslechl, poděkoval Slunko a pěkně se mu poklonil i jeho mamičce. – Ale Slunko ho nenechalo odejiti bez daru. – Dalo mu oblek, který se celý do ořechové skořáčky směstnal; to byly šaty sluněčkový. Jde tedy zase šuhaj nazpět k moři. – Ryba už čekala a hned ho začala obracat', aby jí pověděl, čo vo veci je, ale on, nedej bože, jen až ho na druhý břeh přenese. – Sedne tedy na hřbet rybí a ryba plave s ním, že jen také zákruty za ní zůstávají. – Naprostřed moře zase ho oslovila – aby jí pověděl, nebo že ho do vody vrhne. – Ale šuhaj, že vraj nepoví, či ho vrhne, či nevrhne; nuž ho tedy donesla až na druhý břeh. Tu s hřbetu rychle skočil a dal se v útěky a utíkaje křičel na ni, že proto nemůže na dno sednout, protože člověčího masa nepožila. Jak to ryba slyšela, jako by sto d'áblův do ní vlezlo, tak se rozpajedila i člapla do moře chvostem, že voda přes kraj ven se vylila a Meškovi až po pas zasáhla, – ale už bylo pozdě, byl přece daleko a po tak malé vodě veliká ryba za ním nemohla.

„No, keď mňa teraz črt nevzal, už mňa viacej nevezme,“ pomyslíl si šuhaj a vesele stupal dále, vždy zase jen proti Slunci, aby nezabloudil. – Po dlouhém putování přišel k tomu slepému králi. –

„No syn muoj, či si na mňa nĕzabudnul? či vieš, prečo som oslepol?“ –

„Preto si oslepol, že si spyšněl a Bohu si sa chcel prirovnať. Ak stroskoceš tvoje sklenuo nebo a ponížiš sa pred Pánombohom, hněď sa ti navráti do očí stratené svetlo!“ –

Jak to král slyšel, hned poslechl, ztroskotal sklené nebe a do prachu se ponížil a hned mu v očích svitlo, jako by z hrobu na boží den vyšel. – Meškovi, jak byl řekl, udělil za to půl království. –

Byť i nyní Mešká bohatý byl, a králem, přece si neposhovil ani chvilku, ale jen se domů ponáhlil, neboť toužil velice po svojí kněžně. – A dobře bylo, že si pospíšil! – Právě když do města vcházel, slyšel výskot, střelbu a hudbu, jako by se s Turky bili. – I ptá se jednoho člověka: „Cože sa to stalo, čože tu slyšno?“

„Kráľova dcéra sa vydáva a teraz budě sobáš,“ odpověděl mu onen člověk.

Meško sklesl do noh, jako by mu žily přeťal; ale vzpamatovav se, že není ještě po sobáši, rychle se vzb chopil, pospíchaje do chrámu.

Před chrámem rozevřel oříšek, vyndal z něho slunéčkové šaty, přes sebe je přehodil a potom vešel do chrámu a na první místo, kde ženich seděti měl, se posadil. – Celý chrám se od něho osvítil. – Tu přichází řada královských svatebníkův; každý se dívá na smělého hosta, každý se ptá, kdo je to, žádný ho nezná. – Tu přichází i nevěsta, bledá, ztrápená. I ona všimla si hosta. Ach – jí netřeba ptáti se, kdo to je, srdce její poznalo ho ihned; zanechajíc ženicha, jemu do náručí letěla, a nedej bože více od něho. – Mešká všecek blažen tiskl ji v náruč a nebylo ani jeho mínění komu jinému ji přenechat. –

Jak král slyšel, co se v chrámu děje, kázal, aby hned šuhaje v slunéčkových šatech k němu přivedli. Meško přišel před krále, ruku v ruce s kněžnou, která si mu byla zatím postěžovala, co zkusila, než byl pryč, a jak ji k ženichu nutili a jí říkali, že je Meško dávno mrtev. – Když šuhaj králi odpověď Slunce vyřídil, i to, co se mu na cestě přihodilo, vyprávěl, žádal krále o ruku dcery. Co měl král dělati? Viděl, že si Mara jiného nevezme, Meško vykonal slavně, co mu byl kázal, stal se i králem, nemohl tedy nic lepšího udělati nežli dát jim požehnání, a to také udělal. Bylo slávy a radovánek po celém kraji, nejšťastnější ale byli mladí manželé a šťastnými i zůstali do smrti. –

O ŠESTI DRATARÍCH A ŠKAPATNÍKU

Šlo šest dratarů z cech domů, do rovného, – zpívali si cestou, helékali, od zeme tancovali; vždyť šli domů a každý pár zlatých v kapse nesl. – Šli přes Javorinu! Uprostřed vrchu zapadla je mhla tak hustá, že neviděli jeden druhého. Šli přece jen po paměti, držíce se za ruce, ale

cože, viděli záhy, že nemožno dále jíti bez nebezpečnosti života. – Sedli tedy a čekali, až se vyjasní. – Když se konečně rozemžilo, viděli, že z cesty zbloudili. – Ulekli se všickni, neboť těžko v lese takovém cesty hledati. Nuž ale nezbývalo nic jiného než přece jen cestu hledati, neboť noc se blížila, lační byli všickni, a v kapse ani omeliny. – Čím více ale cestu hledali, tím více je mávalo, nevěděli si již poraditi. Tu zvolal jeden z nich všecek již zemdlen a domrzen: „Keby smo len na voľáku chyžu prišli, a čo by v něj aj škapatní boli!“ – Sotva to dořekl, tu znenadajky světélko před nimi se zablesklo, a jdouce proti němu, přišli k osamělému dvoru. – Zatloukli na dvěře a dvěře samy se jim otevřely. – Vešli dovnitř a v ústrety přišel jim černý muž, tázaje se jich, co chtějí. I prosili ho o nuocku a kousek jídla. –

„Dám vám nuocku, aj dobrú večeru, keď sa uvolíte uhádnuť tri hádky, ktoré j a vám potom dám.“

Drataři hned, že ano, že uhodnou. – „No dobre, keď ale neuhádněte, zle pochodíte. Nuž podťe.“ To řka, obrátil se do chýže. – Pět dratarů šlo za ním, jen ten nejmladší, jemuž se, že hloupý je, posmívali, ten zůstal pozadu. – Poznal on škapatníka podle koňské nohy a věděl, že je zle. – Přežehnaje se, zůstal pod širým nebem stát a prosil Pánaboha o radu a pomoc. – Když se pomodlil, vešel za druhými do jizby a vlezl si za pec. – Bratři sedíce za stolem, bláhali si při jídle a pití, a když nechtěl s nimi, vysmáli se mu. – Když se najedli a napili do vůle, přijde tu ke stolu škapatný a šedna mezi ně ptá se jich: „Nuž hádajte, z čoho je ten stuol?“ – Hádali bratří, první, že z dřeva lipového, druhý javorového, třetí dubového, čtvrtý habrového, pátý jasanového, – ale škapatný vždy jen hlavou zavrtěl. – Tu se ozval nejmladší dratar ze zápečí: „Z konskej kože je ten stuol!“ – I ohlídl se škapatný a zamračil. – Ten to uhádl.

„A z čohože sú postoliny?“ – ptal se dále. – Zase drataři hádali, že snad ze železa, nebo mosazu, nebo mědi, – ale neuhodli, až ze zápečí se ozval zase hlas nejmladšího: „Z konských piščel sú postoliny!“ – I zasipěl zlostí škapatný. – Zase uhádl. – „Az čoho sú tie poháry?“ zeptal se škapatný po třetí, zdvihna plný pohár se stolu. – Bratří vidouce již, koho před sebou mají, třásli se strachem, jeden hádal ze skla, druhý ze stříbra, třetí ze zlata, – až tu nejmladší zvolal: „Z konských kodrvanou sú tie poháry, a tys škapatný!“ – Jak to nejmladší dratar dořekl, zarehotal se škapatný, až se chýže otrásla. „Keby to nebol ten uhádol, bol bych vás všeckých rozdrapil!“ – zařval a ven vylítl. Jako když se vítr do skuliny zasekne, tak to zapísklo po hoře, až dratarům vlasy dubkem vstaly. Po škapatníku zůstalo jen trochu smradu. Když se drataři vzpamatovali, děkovali svému kamarádu, že jim život zachránil, i ptali se ho, kdo mu řekl, jak má odpovídati. „Pánbožok mně to dal na rozum, keď som ho pýtal,“ odpověděl mladý dratar. – Před zorami vydali se na cestu a šťastně domů se dostali; žádnému

ale, co živi byli, jméno škapatného z úst nevyšlo, a když ho kdo vzpomněl, hned odplivli řkouce: „Něch sa západně!“

O HRDÉ KNĚŽNĚ

Byla jedna královská dcera, pěkná, nádherná jako zlatohlav, ale velice horenosná. Byla již na vydaj a král, otec její, rád by viděl byl, aby si některého ze švarných princů, kteří na dovedy přijížděli, vybrala, ale jí nepřišel žádný vděk. – Jako s koně na každého hleděla. – Jednoho dne přijeli poslové od cizého dvoru prositi kněžnu od krále pro mladého svého krále, a by viděla panna podobu jeho, přivezli jí s sebou podobiznu. Královi se velmi líbila podoba králova i království jeho a hned posly ku kněžně odprovodil.

– Když jí vyřídili, proč přišli, a podobiznu odevzdali, podívala se na ni, ale hned ji stranou pohodíc a hrdě se ušklíbouc, pravila: „Něpuojdēm za něho, lebo má veľký nos, taký nie je hoden, aby mně remeně u črievikou odpratal.“ S takýmito pohrdlivými slovy se obrátila a šumící z jizby odešla. – Pohoršení hrdostí její odešli poslové domů. Když králi vypravili, kterak byli u kněžny pořídili, velice se tím urazil a sám sobě slíbil: „No len počkaj, keď sa ti muoj veľký nos nepáči, povodím ťa ja za tvoj malý!“ – Ihned kázal spraviti co nejkrásněji a nejskvostněji přeslici, kužel a vřetánko z ryzého zlata a drahých kamenů. Hned zasedlo několik mistrů nejmělejších k dílu a co možná v nejkratším čase bylo vše hotovo k spokojenosti králově.

– Když to vše měl, odevzdal království na starost nejstarší hlavě z rady, sám pak ustrojil se do kejklířských šatů, z hradu svého odešel, zlaté náradí s sebou vezma. Když přišel do města, kde hrdá kněžna bydlela, vešel do hradu a prosil, směl-li by kejkle prováděti; dovolili mu a kněžna i král přišli na podívanou. – Mladý král – Déža ho volali – jak kněžnu spatřil, ihned si postavil zlatou přeslici, nastrčil na ni kužel, naditý lnem jak hedbáví měkkým, otočený stuhou krásnou barvy pivoňové; vřetánko drahými kameny vykládané vzal do prstu a šedna pod přeslici začal přísti. Dívali se všickni s podivením na nevidané kejkle; – kněžna ale ne tak na kejkle a kejklíře, jako na krásné drahé vřetánko, přeslici a kužel hleděla a velmi se na to ulakomila. – I poslala k němu svoji služebkyni zeptati se ho, zdali to na prodej.

„Eh, nie je to na predaj, ale keď tvoja pani dovoľí, aby som s tebou spal, dám jej zlatú praslicu!“

Běžela služka s vyřízenou ku kněžně. „Nuž, čože?“ ptala se jí kněžna, „či predá? Či chce veľa peňazí za to, či čo?“

„Eh, bodaj ho zavialo, machaja, ved' on nežiada peňazí, hiba so mnou spat' aby stě dovolili, že vám potom praslicu dá,“ – odpovíděla služka.

„Nuž, nach přídě, ja mu dovolím,“ pravila kněžna. – Služkyni to ale mrzelo, že má s bláznem spát, a nebyla volna paní poslechnouti, když ale paní slíbila, že se jí bohatě odslouží a že ji opatří, – svolila. – Déža král spal v služkině jizbě a za to dal kněžně zlatou přeslici. Když služkyně přeslici kněžně odevzdala, měla kněžna velikou radost, ale ptala se hned, jak se kejklíř choval.

„Statočne, ako Pánbuoh prikázal,“ odpovíděla služka, což se kněžně líbilo.

Druhý den prováděl Déža král opět svoje kejkle, a že neměl přeslici, vstrčil kužel na palici – a opět se všickni divili a kněžna opět služkyni k němu poslala, by prodal k přeslici i kužel a vřetánko. – Král Déža vzkázal jí jako první, tak i druhý den, že to na prodej není, ale když dovolí se služkyni spát, že jí dá kužel.

– Když to služka kněžně vyřídila, slíbila jí kněžna větší ještě odměnu než prvníkrate, jen aby ho do své jizby zase pustila. Na to služka přistála. Když druhý den kužel zlatý paní přinesla a paní se jí ptala, jak se kejklíř choval, odpovíděla služka: „Statočne, ako Pánbuoh prikázal.“

– Kněžna byla ráda, jen to vřetánko si ještě přála. – Třetí den král Déža, nemaje ani přeslice ani kužele, vstrčil len pod páží a přece předl, a král i kněžna a všickni dvořanínové divili se těm kejklům, jak to krásné vřetánko po zemi se vrtí a třpytí a jak se do bílých nitek obtáčí. Když napředl plný potáč, přestal a kněžna hned služkyni poslala, aby jí vřetánko prodal, že mu za ně dá, cokoli žádati bude. – I odpověděl král Déža služkyni, že on nic jiného za ně nežádá než jednu noc spát, ale s kněžnou. – Když to služkyně kněžně vyřídila, velice se rozhněvala: „Ej, či by on hoden bol, taký oplan, abych mu nuocku v mojej izbe dovolila!“ hrdě zvolala. Po chvíli ale, když jí krásné vřetánko na mysl přišlo a když si rozhútala co jí byla služkyně pověděla, kterak se po obě noci choval statečně, jak Pánbůh prikázal, svolila, aby k ní přijít směl, ale potatmě, aby ho ani živá duše neviděla. – Když vše ulehlo a tma celý dvůr zahalila jak do černého postavu, král Déža do jizby kněžniny vešel. – Nejdřív podal jí vřetánko a pobožkal jí ruku, potom jí božkal v líčko a naostatek se k ní sklonil so všetkým činom. Zrána, dříve než zornička vyšla, zvedl se král Déža, že musí domů; – kněžna ho ale pustiti nechtěla: „Lebo zostaň, lebo idem s tebou,“ pravila mu; bylot' jí na um padlo, kdyby se otec dověděl, čeho se dopustila, že by neobstála před jeho hněvem a hanbou před dvořenínstvem.

„Nuž ja ťa rád vezmem s sebou, ale duša drahá, ved' ja mám len malú chyžu, zlú matěru, čo ťa nebude dobre chovat',“ představoval jí Déža. – “Ved' si muožem vziať svoje drahé

prstene s drahými kameny, zlaté pásy, muožem aj peniaze s sebou vziať a pekný budinok si urobiť,“ namítla kněžna.

„Eh, duša moja, cesta je ďaleká, všetko sa minie, lež domu dojděmo,“ – pravil Déža.

„Už či minie, neminie, – preca len s tebou puojděm, a keby aj kraj sveta bolo.“

„Nuž, keď má tak byť, – ja ti do vuole vstúpiť něhcem. – Len sa tedy chytro priprav na cestu a ja medzitým tvojmu otcovi písmo napíšem, aby věděl, čo je, ako je s tebou!“

Když král Déža písmo napsal a blánku složil a kněžna šperky svoje i peníze sebrala, potajomně ze zámku odešli, kněžna slzíc. – Nikdo je nestíhal, neboť byl Déža králi do blánky napsal, kdo je, proč přišel i co dále dělati chce, aby se král pro svou dceru netrápil. – Na cestě koupil si Déža jiný šat, a aby kněžna pěšky choditi nemusela, koupil koně i vůz, a kamkoli přijeli, poroučel, co bylo nejdražšího a nejlepšího. Ačkoliv všechno svými penězi platil, kněžně řekl, že to z jejích peněz a šperku, a to proto dělal, aby se nedržela za bohatší jeho a hrdost svoji odložila.

Když byli již nedaleko města, kde králem byl, pravil kněžně, že nemá již peněz a že musí koně i vůz prodat, aby přece několik zlatých přinesli domů. – „Ja som za těba, abych ťa dostal, všetky svoje peniaze umárnil, a teraz s jakýmže lícom pred matku vstúpim!“ pravil starostlivě, jako by se matky kdoví jak bál. – Kněžna se ke všemu ráda uvolila, co jen chtěl. Když povoz prodal, šli pěšky domů. – Přijdouce do města, dovedl ji Déža do malé, sprosté chaloupky, kde je stará žena přivítala, Déžova matka, jak on kněžně pravil. – Kněžně nezdála se stařenka zlá, ale v nízké chýžici bylo jí nevolno. – Stařena přinesla jim hned kyselé mléko a mrvenice. – Kněžna to jíst nemohla. Ale to se s špatnou poradila. „A či to nedobre?“ rozhněvala se stará, vidouc, že nechce nevěsta jíst, „eh veru dobre, syn muoj len na tom vychovaný, a či je nie pekný, švárný šuhaj? Ale ty naničhodná osoba si, keď si sa něstatočně zachovala.“

„No, matko, no, nělajtěže už, ako sa stalo, tak sa stalo, len už je moja žena, ktorú ľúbim. Sak aj ona privykne“ – chlácholil Déža stařenku, svoji někdejší pestúnku, které se byl svěřil. – Druhý den Déža odešel a nakoupil hrnců, a když je domů přinesl, pravil ženě, aby se s nimi vyložila na městišti o trhu, že si musí nějaké živnosti hledět, on že také po výdělku půjde. – Stará naložila jí nůši hrnců, dovedla ji na stan a pověděla jí, jak má s lidmi kupčít; potom odešla a kněžna zůstala u hrnků sedět. Onedlouho přijede vůz o čtyřech paripách; jako vítr letí a prosto přes hrnce. – Křičí žena, pláče, ale pán ujždí, aniž by se po ní byl ohlédl. – Byl to Déža sám. Smutná šla domů bez krejcaru. – Stará zase hřešila, ale muž povídal: „No mlčte, matko, veď ona něžná eště, ako je, čo je, – ale sa po kuse naučí. – Počuj, ženo, zajtrajšihho dňa budě veliká hostina u kráľa, lebo si on ženu priviezol, ktorú chce host’om ukázat’. –

Rozprávali, že budě treba kuchároka, nuž mohla bys aj ty sa hlásiť za kuchárku, azda by si dobrú plácu aj jest' dostala.“ Slíbila žena, že ráda půjde. – Kedyž ji Déža viděl před sebou v těch sprostých šatech tak pěknou, krásnou, tak pokornou a trpělivou ve všem, jedva že se držel nezjeviti se jí; ale chtěl ji ještě zkoušet a ukázat jí, jaký je život lidu mimo královského stolce. – Druhý den šla mladá žena do hradu prositi se za kuchařku a hned byla přijmuta k vaření a umývání riadu. V kuchyni octnula se mezi kuchařkami a kuchaři, musela šukat, umývat, ze všech stran na ni volali, brzy to, zase ono, a kedyž jí kuchař výsluhu ze zbytků udělal, tu – vzpomněla na domov, svůj královský rod, a zaplakala nad hrdostí svojí a marností, které ji na takové konce přivedly.

Kedyž bylo po jídle a v kuchyni méně práce, chtěla si odběhnouti domů s výsluhou, co uschovala pro muže a domnělou matku. – Kedyž tu s hrnečkami z kuchyně se vyhrne, zableskne se jí před očima zlatem protkávaný šat a král stojí před ní. Div že hrnečky leknutím nepustila – ale muže svého v něm nepoznala a snáze by se smrti byla nadála.

„A či tu je, mladá, voľakdo, čo by mně remeně u črieviku odpratal?“ zeptal se král přetvářeným hlasem. I postavila žena hrnečky na zem, chtěla sama králi řemínky odvázati – vtom ji ale král uchopil do náručí a do své jizby si ji unášel. – Nevědouc, co se to děje, chtěla volati o pomoc, ale v tom octli se již v nádherné jizbě králově, král na ni promluvil přirozeným hlasem a ona poznala v něm svého muže; o málo, že zase leknutím nepadla. – „Nuž hl'a, žena moje ľúba, ja som kráľ s tým veľkým nosom, čo sa ti neľúbil a čo si o ňom vravela – že nie je hoden, aby ti remene u črievikou odpratal. Nuž a teraz vidíš, si moja žena a ja hoden som tvojho srdca. No a čo som ťa aj za malý tvoj nos povodil, už mně odpust', veď som sa s tebou trápil!“

S pláčem padla mu – ne již hrdá – kněžna do náručí a vtom vkročil do jizby starý její otec, který o všem vedel, co zeť zamýšlel, – a s radostí je žehnal. – Také pestúnka, domnělá Déžova matka, přišla a tisíckrátě prosila mladou královnu za odpuštění, že ji tak špatně chovat musela. – Mileráda odpustila královna všecko, vždyť jí to připravilo úplné štěstí. – A přišly služkyně a odvedly královnu do krásných jizeb pro ni přichystaných, kde pro ni leželo těch nejdražších šatů a šperku drahého, i všecek ten, co z domu odnesla a Déža král uchoval. – Kedyž byla v královském oděvu oblečena – přišel si král pro ni, a kedyž ji mezi dvořeníny a hosty přivedl, zajásali všickni, že mají krásnou a hodnou královnu!

O ČERVENÉM VÍTĚZI

Kdysi za dávných časů byl pán, červený vítěz mu říkali. Vítěz proto, že byl nad jiné udaten, Červený, že bydlel na hradě Červeném Kamenci. Paní jeho, mladá kňahňa, velmi krásná byla a on ji velice miloval. – Tu jednoho dne přijeli na hrad královští vítězové a přinesli zvěst a přísný od krále rozkaz Červenému Vítězi, že musí do ohňa, a jak by nešel, že od krále na hrdle i statku trestán bude. – Když to Červený Vítěz slyšel, velmi se zarmoutil, ne tak, že má do vojny, jako že mladou svou paní opustiti má, čekající se do polohu.

„Oh, politujže Bože sám, že ťa ja v tvej úzkosti a žiaľu zanahať mám!“ zvolal bolestně, drahou svoji ženu objímaje a k srdci tiskna. – Když to mladá kňahňa uslyšela, přehořce zaplakala a pána svého, aby jí neopouštěl, prosila. –

„Eh, moja milá žena, ak doma zostanem, hrdlom i statkom kráľu prepadnem!“ – odpověděl jí Vítěz. Nepřestala mladá kňahňa plakati, ale už neprosila, vidouc, že pán do vojny musí. – A když se loučili, kázal pán své milé paní: „Moja milá, drahá pani, až ťa obdarí Pánbuoh synkom lebo dioučatkom, chytro mně lístok odpiš. Táže ty s ním pošli moje milé pachol'a, a kdekoľvek mňa i najde, nach mně lístok podá.“ – Po těch slovech políbil Vítěz svoji milou paní, na Boha poručil želení její, a zvolaje na junáky, aby jedenkaždý na kůň vsedal, i on na kůň sedl a ven z hradu vyjel se svými pěknými vítězi a junáky, do uherského tábora, na vojnu tureckou. –

Onedlouho po jeho odjezdu porodila paní dva pěkné synky. – Písma znalá, napsala hned sama lístek svému milému pánu, že jest porodila dva pěkné synky, aby ten dar s radostí přijal, a naostatek ptala se milého svého pána, jakovýmiže jmény jich káže krstiti. Když lístek napsala, dala ho pacholeti, aby ho pánovi doneslo. Pachole lístek vzalo a hned se na cestu vybralo. – Když přišlo k Novému Budínu, hledalo si hospodu a našlo si ji u jedné staré baby. Nevědělo pachole, že ta baba macocha je Červeného Vítěze. – I ptala se baba, kam a odkud pachole jde, a pachole jí povědělo, neznajíc zrádnou babu.

– I dala mu baba jíst a pít a za stůl je posadila. Pachole položilo si klobúček na stůl, pod klobúček lístek položilo, a když se jídlem a pitím občerstvilo, položilo umdlenou hlavu na stůl a tvrdě usnulo. – Jak viděla baba, že spí, lístek ukradmě vzala, přečetla a do pece hodila. – Potom sedla a jiný napsala, v němž stálo, že „mladá kňahňa dve štence porodila, jedno holé, jedno s veľkou hubou!“ – I nenáviděla zrádná baba krásnou svoji nevěstu, ráda by ji byla se světa snesla. – Falešný ten lístek položila zase pod klobouček. – Za svítání pachole vstalo, vzalo lístek a do tábora pospíchalo, nic nevědouc, že zle nese. –

Právě Červený Vítěz do pole vyhlídal, když tu viděl milé pachole přicházeti. – Radostně šel mu vstříc, a když se s ním střetnul, a ono poklonivši se, lístek mu podalo, rychle ho otvíral. – Přečta ho, ztrnul a zbledl.

– Pachole upozorovalo, že pánovi něco je, ale ptáti se neosmělilo. – Když pán lístek přečetl, uložil ho do tašky, a káže pacholeti málo sečkati, šel paní odpověď psáti. – „S čím mňa Pánbuoh obdaril,“ psal jí, „rád musím trpěti, aj tie dve štēnce zavďak vziať musím; to ti oznamujem. Pekne ich chovajte, zomrieť im nēdajť, kým sa domu vrátim.“ – Když lístek napsal, pacholeti dal, aby naň dobrý pozor měl, přísně mu rozkázal. – Pachole nemeškalo a hned se na zpáteční cestu bralo. – Přijdouc do Nového Budína, zase jen k té babě šlo na hospodu. Baba je počtila a pachole usnulo jako první, tak i druhou noc pevně; nic o tom nevědělo, že mu baba lístek vzala a do pece hodila a jiný, falešný podložila. – V lístku, co ona napsala, stálo tak, aby mladé kňahně, Vítězové ženě, obě prs uřezali, dětem do úst položili a potom je do bečky zabednili a po tichém Dunaji pustili. – Kdyby bylo vědělo pachole, co od baby nese, když se ráno domů ubíralo, bylo by raději samo smrt podstoupilo, než to paní dalo. – Když na Červený Kámen přišlo, před paní se uklonilo a lístek jí podalo. S radostí ho otevřela, ale čtouc třásti se počala a přečtouc přebolestně zaplakala. Jak to vítězové její uslyšeli, hned se jí ptali, cože tak „horko ťažko“ pláče, či se jejímu pánu milému cos stalo? – Nechtěla jim to ani zjevit, ale konečně přece jen musela. „Ach čože som previnila, biedna roba, že muoj milý pán takú hanbu a trest na mňa uvaľuje! – Veď som nie dvoch štēncou porodila, ale dvoch mladých synou! A tých dvoch pekných synou do bočky zabiť máť, moje biele prse obrezať, oběma do úst položiť a bočku pustit' po tichom Dunaju máť; i muoj milý život zmámiť vám prikazuje pán muoj drahý!“ – naříkala si mladá kňahňa. –

Jak to junáci slyšeli, velmi se ulekli a učiniti to dlouho nechtěli, ale cože, báli se Červeného Vítěze, kdyby tak neučinili, že je o hrdla připraví. Chtě nechtě museli rozkaz jeho vyplniti. – Paní prsa uřezali, synkům do úst vložili, do bečky je zabednili a po tichém Dunaji pustili.

– Paní ale nezmárnili; do hlubokého sklepa ji skryli a tam, co nejlépe mohli, chovali, pokud by se pán nevrátil. –

Když pan Vítěz Červený se svými vítězi a junáky do svého hradu se vrátil, nejprv na svou milou paní se ptal, a proč mu v ústrety nepřichází, i na mladá štěňata, či žijou. – Jak to junáci hradští uslyšeli, hned mu odpověděli: „Ako si rozkázal, tak srno ti urobili, tvojej mladej paněj biele prsia obřezali, tvých dvoch mladých synkou do bočky smo zabili, po tichom Dunaju pustili; ten ukrutný tvoj rozkaz my smo s ťažkým srdcom vykonali“ – pravili junáci. –

Jak to Červený Vítěz slyšel, státi zůstal, jako by ho jasná strela uderila; ale o chvíli na pachole zavolaal a po pravdě se dotazoval, kde nocovalo, když listy přenášelo? –

„Za praudu ti poviem, páně milený, nocoval som v Budíne u tej starej baby,“ odpovedělo pachole. – Tu pan Vítěz hned tomu vyrozuměl, že to byl fortel macošin. – Nemeškaje obrátil koně a k Budínu zpátky uháněl na macochu zrádnou právo si prositi. – Právo hned usoudilo, aby macocha po Novém Budínu koňmi rozvláčena byla. – Zaděkovav pánům, domů se Vítěz vrátil na Červený Kámen, všecek zarmoucen. – Když se jednoho dne hořce nařikaje po zámku procházel, zanesl se nárek jeho až do hlubokého sklepa, kde mladá kňahňa ukryta byla. – I zatřáslo se jí srdce radostí a hned se milému svému pánu v známost dala. S nevýslovnou radostí běžel pán do sklepa, na rukou si mladou paní svoji vynesl a vroucně junákům svým děkoval, že mu ji zachovali. – Když ale paní pro děti své nařikati počala, pravil: „Už ja nedbám o tie malé štence, keď len těba pri živobyti som našiol.“

„Ach, muoj milý pane, veď to něboly štence, ale boli sú dvaja pekní synkovia!“ – Tu se ovšem i pan Vítěz zarmoutil. –

„Ale sa čudujem, že si nepoznala, že je nie mojou rukou psáno?“ pravil. „Nuž polituj Bože! Ale zaplatili v Budíne tej macoche, čo nám dietky zmámila a aj tebe zo sveta zniest' chcela!“ –

Těšili se tedy spolu, jak se dřive těšivali, když dítek neměli. Když bylo po některém čase, vyjel pan Vítěz Červený se svou milou kňahňou na procházku a přijeli až k jednomu klášteru, jemuž jméno bylo „U svatého Martina“. – U toho kláštera zamrkli. Nemohouce dále, vešli dovnitř a prosili hospodu. – V klášteře přebýval svatý Martin; hned jim hospodu dal, za stůl je posadil a dobrou vuoli jim udělal, neboť Červeného Vítěze i jeho kňahňu bylť jest hned poznal. Paní ale na nic nehleděla než na dvě pacholátek, kterých tam svatý Martin měl. – I pravila svatému Martinu: „Tieto pacholiatka sú mojho rodu, v ústoch oni mali moje biele prse!“ – Jak to svatý Martin slyšel, pravil jí: „Tam na tichom Dunaju, tam sú ich ulapili moji rybária a v veľkej bočke ko mně doniesli. V ústočkách sú mali tvoje biele prse; tak jest to vpraudě. Dal som ich krstiti, jedného Martinom, druhého Juríkom.“ – Po těch slovech svatý Martin, vida, že paní prs nemá, synky do náručí jí podal. – Radost rodičů, že jim ztracené děti živý a zdrávy vráceny jsou, nedá se vypraviti, již k štěstí jejich nic nechybělo. I nechali napotom jednoho sv. Martinu, aby ho k liternímu umění vycvičil, a s druhým se vrátili na Červený Kámen, děkujíce Bohu i za toho jednoho. –

O VÍTAZKOVI

Byla jedna matka; když byla matka, měla syna. Toho syna nadájela dvakrát sedm let. Když ho dvakrát sedm let nadájela, vzala ho do hory a kázala mu vytrhnout smerek so všetkým. – Ale chlapec smrk vytrhnout nemohl. “Eště len preca nie si dost' mocný” – řekla matka a kojila ho ještě sedm let. Když ho již třikrát sedm let kojila, zavedla ho zase do lesa a kázala mu vytrhnúť buk so všetkým. – Chlapec buk popadl a se všeckým ho vytrhl. – “No teraz si dost' mocný, teraz si Vít'azko! Už sa muožeš o mňa starat'” – řekla matka.

„Eh veru sa budem – len rozkáž, čo najskuor pre tēba mám urobiť?”

„Najskuor mně najdeš poriadny budinok a potom mňa ta dovedieš” – kázala matka a šla domů. – Vít'azko vzal vytrhnutý buk se všemi konáry do ruky místo palice a tak ozbrojen dal se na pochod hledati matce budinok.

– Šel' po povetrí starými cestami a pirtěmi, až přišel k jednomu hradu. V hradu tom bydleli šarkani.

Když Vít'azko k hradu přišel, nechtěli ho vpustit, než Vít'azko dlouho se jich neptal, rozdrvil vrata, vešel do hradu a šarkany porubal, jich drieky přes zed' vyházal a potom teprv šel se projíti po hradu. – Všude se mu líbilo; jizby pěkné a bylo jich tam devět, desátá zavřená.

– Když prošel Vít'azko devět jizeb otevřených, vešel ještě i do desáté zavřené. – I viděl tam sedět šarkana, třemi železnými obručemi ke zdi přikovaného. –

„Čože ty tu robíš?” – ptá se Vít'azko.

„Sedím; přikovali mňa moji bratovia. Odkovaj mňa a budem sa ti chcet' bohatě odmenit'.” – „Eh musíš ty byť naničhodný chlap, keď ťa bratovia prikovať museli. Ani ťa ja něodkovám, len tu sed'!” – odpověděl Vít'azko, bouchl dveřmi a šel pro matku, by ji do nového bytu zavedl. – Když si ji přivedl, všude ji provedl, všecko jí ukázal, jen tu desátou jizbu neotevřel a přikázal matce, aby tam nechodila, že by se jí zle povodilo. – Potom vzal si svůj kyj a šel na polovačku, aby matce pečenku přinesl. – Sotva Vít'azko paty z domu vytáhl, už to nedalo matce pokoje a tak dlouho obcházela okolo dveří desáté jizby, až tam vešla. – Koho tam viděla jako šarkana. „Čo ty tu robíš, kdo si?” – ptala se ho. –

„Ja som šarkan; bratovia moji mňa sem přikovali. Boli by mňa aj odkovali, ale ich syn tvoj porubal. Odkovaj mňa, budem sa ti chcet' odmenit', a keď chceš, vezmem si ťa za ženu!” – prosil šarkan. –

„Eli ale čo by Vít'azko povedal?” mínila matka.

„Eh čože by povedal, znesieme ho zo sveta a budeš ty sama paňou!”

Dlouho se matka rozmýšlela, až konečně na to přistúpila a šarkana se otázala, kterak ho má odkovat'. „Id' do pivnice a dones mně z naj ostatnej šiho okova pohár vína.“ – Matka šla do sklepa, natočila z nejzadnějšiho okova pohár vína a šarkanovi donesla. Jak první pohár vypil, prask – spadla jedna obruč. – Prosil, aby mu přinesla ještě jeden pohár. – Matka donesla mu druhý pohár, a jak ho vypil, bodaj ťa – praskla druhá obruč. – Prosil, aby mu ještě třetí pohár donesla, a když mu i třetí donesla – praskla i třetí obruč a šarkan byl na slobodě.

„Len ale čo poviem synovi, keď sa vráti nazpak,“ plašila se matka. –

„Počuj,“ radil jí šarkan, „sprau sa chorou, a keď sa ťa budě pýtať, čože ti pomuože, povedz, že „prasa od zemskej svině“, – keď on po ně puojdě, sviňa ho rozdrapí.“ – Dobře, ale nevelmi. – Vít'azko přišel z lovu a přinesl matce srnce. Ale matka hekala, vzdychala řkouc: „Jaj, sladký muoj synku, darmo si sa ustával, darmo mně dobrôtky nosíš, němuožem ich zjest', keď som ja chorá do úmoru.“ – „Jaj, matko moja, něumierajže, len ty mně povedz, čo by ťa vystrábilo, veď ti to ja donesiem, a čo by aj z pekla bolo!“ staral se dobrý Vít'azko, který matku velice miloval. – „Ja sa vystrábim len vtedy, kedy budem mať od zemskej svině prasa,“ – povídala matka. – Vít'azko nemeškal, schytil buk a šel hledat zemskou svini. Chodil, neborák, krížom krážom, nevěda kam se obrátit, až tu přijde k jedné věži v lese a v té věži našel svatů Neděľku.

„Kdeže iděš, Vít'azko?“ ptá se svatá Neděľka. – „Iděm k zemskej svini pre prasa: matka mně ochorela a od teho vraj sa vystrábi.“ –

„Milý synku, už by ti ťažko bolo to prasa dostať, ale ja ti chcem byť na dobrej pomoci, aleže mňa musíš vo všetkom, čo ti budem kázat', poslúchať.“ – Vít'azko slíbil, že poslechne. – Nejprve dala mu svatá Neděľka dlouhý ostrý ražeň a potom kázala mu: „íď do konice, sadni na mójho tátošíka, ten ťa donesie, kdě zemská sviňa býva, zarytá v zemi. Až tam pridete, pichni ražnom jedno prasa, ono kvikně; jak to sviňa počuje, vychytí sa rozjedená a šuchom obehne celý svet. – Těba ale nevidí, ani koho iného, a tu povie prasatom, esli ešte jednou kviknú, že ich potrhá. Keď to povie, ľahne spať, a vtedy musíš prasa po druhýkrát napichnúť a chytro preč uject'. Prasa budě sa bát' kviknúť, sviňa sa nepohne a tátošík ťa odnesie.“ – Vít'azko slíbil, že na slovo všecko vykoná. Vzal rožeň, sedl na tátošíka a ten ho letmo donesl daleko, daleko, až kde zemská svině v zemi zaryta byla.

Vít'azko rožněm prase bodl, až strašně zakvíklo. Tu se svině vychytí všecka rozjedená a jedním šuchom oběhla celý svět, tátošík se ale s místa nehnul a svině ho neviděla, ani koho jiného, a plna hněvu prikazovala prasatům: „Esli ešte jednou ktorie kviknětě, naraz vás potrhám,“ a pověděvši to, zase se zahrabala. – Tu chvíli Vít'azko prase nabodl; čušalo, ani nepiplo, a tátošík pustil se v let a boli doma hned. „Nuž Vít'azko, akože bolo?“ – ptala se

svatá Nedělka. „Nuž, tak bolo, ako stě vřaveli, – a tu je prasa“ – řekl Vít'azko. – „No dobre, vezmi si ho a dones svojej matke.“ Vít'azko odevzdal rožeň, tátošíka odvedl do konice, svatě Nedělce poděkoval, a přehodě prase přes buk, domů k matce pospíchal. –

Matka s šarkanem hodovali, Vít'azka se nenazdali – a on tu. Ulekli se a radili, kam s ním. „Až ti dá prasa, stavaj sa eště něvládnúci,“ radil jí šarkan, „a keď sa ťa budě spytuvať, čo ti pomuože, povedz, že len živá i mřtva voda. Keď po ňu puojdě, naskutku zhynie.“ –

Vít'azko s radostí se přiřnal do hradu a matce prase dal, ale ona ještě hekala, vzdychala, že musí zomrieť, že jí ani to prase neuzdraví. – „Ach len neumieraj, matko, a povedz, čože ťa vystrábi, aby som ti to mohol čo najskuor doniesť,“ – staral se Vít'azko. –

„Eh milý synku, mňa nič inšieho něvystrábi hime živá a mřtva voda, a kdeže by si takú dostal!“ – ponosovala se mu matka. – Vít'azko se ale nerozmýšlel, vzal buk do ruky a prosto k svatě Nedělce. „Kdeže iděš, Vít'azko?“ ptala se ho svatá Nedělka. –

„K tebe iděm, svatá Nedělko, poradit' sa, kdeže by som našiel živú a mřtvu vodu, lebo je matka eště chorá a hime po něj sa vystrábi.“ –

„No, už by ti ťažko bolo, milý Vít'azko, dostať tej vody, ale chcem ti byť na dobrej pomoci. – Tu máš dvoch džbánou, sadni na mōjho tátošíka a on ťa donesie ku dvom brehom. Pod tými brehy vřie živá a mřtva voda. Pravý břeh sa otvorí o poludní a pod ním vyviera živá voda; ľavý břeh sa otvorí o polnoci a pod ním stojí mřtva voda. – Jak sa břeh otvorí, chytro priskoč so džbánom a vody načri a potom tak urob i pri druhom; až budeš mať zpod obúch brehou vodu, vrát' sa nazpak. Poslúchni vo všetkom, čo som ti kázala.“ – Tak řekla svatá Nedělka, dala Vít'azkovi džbány, ten s nimi sedl na tátošíka a v okamžení byli ve větru.

Daleko až kdesi stály ty dva velikánske břehy a k těm tátošík Vít'azka donesl. Když bylo poledne, zdvihl se pravý břeh, živá voda vyvřela, a třesk – spadl dolů, div Vít'azkovi paty neurazil, který chytro na tátošíka vysedna, z místa uháněl k levému břehu. Tam čekali do půlnoci, až se břeh zdvihl; pod břehem stála voda mřtvá. Vít'azko rychle přiskočil a vody nabral, a v tom tresk – břeh spadl, div mu ruku nepřerazil. I jen už s chutí skočil na tátošíka a tátošík dal se v let a byli doma hned. – „Nuž Vít'azko, akože sa ti vodilo?“ – ptala se ho svatá Nedělka.

„Eh, dobre sa vodilo – svatá Nedělko, a tu je voda“ – řekl Vít'azko a vodu jí dal. – Svatá Nedělka vodu schovala a Vít'azkovi dala dva džbány vody obyčejné, pak mu kázala, aby jí matce donesl. – Vít'azko se poděkoval a šel. – Matka se šarkanem hodovali, nenadějí se, že se Vít'azko více vrátí, – a on za humny. Velice se ulekli, když ho viděli přicházet, a zase se o něho radili, kterak a co mu udělat.

„Stavaj sa ešte chorou a povedz, že sa nevystrábiš, pokým nebudeš mať ptáka Pelikána; keď ho budeš mať dostať, zhynie“ – radil šarkan.

Víťazko s radostí vodu priniesl, ale matka prece jen hekala, vzdychala, že jí ani to nepomůže a že umřít musí.

„Ach len neumieraj, matko sladká, a povedz, čo ťa vystrábi, veď ja ti všetko rád donesiem,“ staral se dobrý chlapec.

„Mně něbudě pomoci, hime keď uvidím ptáka Pelikána. Jaj synku, kdeže bys ty ho dostal?“ – hekala matka.

Víťazko vzal ale zase svůj buk a neomrzele šel k svatě Nedělce.

„Kdeže iděš, Víťazko?“ ptala se ho svatá Nedělka.

„Nuž kdeže iděm, iděm k tebe, čo bys mně poradila. Matka doposud chorá, ani len po tej vodě sa nevystrábila, že vraj musí vidiet' ptáka Pelikána. – A kdeže je ten pták Pelikán?“

„Oh milý synku, už by ti veľmo ťažko bolo ptáka Pelikána dostať, ale chcem ti byť na dobrej pomoci. – Pelikán je veličizný pták, má veľmo dlhé hrdlo, a keď krídloma trepotá, taký vietor urobí, že sa stromy kátí. Tu vezmi pušku, sadni na mojho tátošíka, on ťa doněsie, kdě pták Pelikán býva. Dajže dobrý pozor: z ktorej strany sveta vietor na těba zadúcha, na tú stranu pušku naprau, a ak počuješ, že kohútek spadol, zatluč ramárom pušku a chytro sa vrát nazpak. Do pušky nēnazeraj!“

Víťazko vzal pušku, vsedl na tátošíka, ten vzal se na krídla – a letěli po pověťří až daleko na veliké pustatiny, kde býval pták Pelikán. Tam stanul tátošík. – Tu pocítil znovu Víťazko, že mu vítr silně na pravé líce zadúchal. V tu stranu namířil a klap – kohútek spadl, Víťazko rychle nabijákem pušku zatloukl, přehodil přes plece, tátošík dal se v let a byl doma hned. – „Nuž akože bolo, Víťazko?“ – byla vždy první otázka Nedělky.

„Neznám, či dobre, či zle, ale som urobil, ako stě mně kázali,“ – odpověděl Víťazko pušku jí podávaje.

„Eh dobre, dobre si urobil, je tu!“ – zvolala svatá Nedělka, nahlědnouc do pušky. Pak i ptáka Pelikána schovala a Víťazkovi jinou pušku dala a s tou poslala ho orla zastřelit. Odešel do lesa a zanedlouho s zastřeleným orlem se vrátil, kterého mu svatá Nedělka dala pro matku místo ptáka Pelikána.

A zase šarkan s matkou hodovali, těšice se, že se Víťazko více nevrátí, a on nedaleko. – Velmi se ulekli a hned zase radili, co mu zase uložit.

„Stavaj sa ešte něvládnúci a povedz, že ti nadobro nič nēpomuože hime zlaté jablká zo šarkanovej zahrady. – Ak tam puojdě, šarkan ho rozdrapí, lebo sa jeduje, že mu bratuov pobil.“

Vít'azko s radostí ptáka matce dal, ale matka hekala, vzdychala, že to všechno nic není, že by jí pomohly jen jablka ze šarkánovy zahrady.

„Máš ich mať, matka moja,“ – řekl Vít'azko a bez oddechu zase prosto k svaté Nedělce. „Kdeže iděš eště, Vít'azko?“

„Eh, ani to něspomohlo, matka posial' chorá; len ju vraj vystrábia jablká zo šarkanovej zahrady.“

„Eh, synu muoj, už sa musíš biť,“ pravila mu svatá Nedělka, „a čo bys aj mocnější bol, preca by sa ti zle povodilo. Ale chcem ti byť na dobrej pomoci. – Tu máš prstěň, dajže si ho na prst; keď ti budě treba, zmysli siná mňa, obkrútni prsteňom okolo prsta, a silu za sto chlapou mať budeš. A teraz sadni na tátošika, ten ťa tam donesie.“

Vít'azko poděkoval svaté Nedělce, vsedl na tátoše a ten nesl ho daleko až k jedné zahradě, okolo níž byla vysoká ohrada. Kdyby nebyl měl Vít'azko tátošika, nikdy by se do zahrady nebyl dostal, ten ale ohradu přelítl jako pták. V zahradě Vít'azko s něho seskočiv, hned po jabloni zlatá jablka nesoucí se ohlížel. – Tu ho střetně krásná děvojna a ptá se ho, co tam hledá. – I povídá jí Vít'azko, že hledá zlatá jablka pro chorou matku svoji, a prosil, aby pověděla, kde by měl hledat.

„Tú jabloň ja varujem a nesmiem s něj žiadnemu jablk dat'; síce by mňa šarkan rozdrapil. Ja som kráľouská princa, od šarkana unesená sem do tej zahrady, aby som ich varovala. – Vráť sa, šuhaju, vráť sa, lebo je šarkan veľmo silný, jak ťa tu uvidí, zabije ťa ako muchu,“ domlouvala mu děvojna. – Ale Vít'azko se zvrátit nedal a jen dále do zahrady pospíchal. – Tu stáhla princa s prstu drahý prsten a podala ho Vít'azkovi řkouc: „Vezmi ten prstěň, a keď si na mňa zmyslíš a tým prsteňom obkrútiš, za sto chlapou sily mať budeš, inak by si nad šarkanom nězvít'azil.“ – Vít'azko prsten vzal, na prst navlékl, a krásné prince se poděkuje, dále do zahrady kráčel. Uprostřed zahrady stála jabloň se zlatými jablky a pod ní ležel ukrutný šarkan.

„Čo tu chceš, ty vrah mojich bratou!“ zareval šarkan.

„Idem si pre zlaté jablká s tohoto stornu,“ řekl Vít'azko neohrozene.

„Eh, nebudeš ty tých zlatých jablk ráňat', ale sa budeš so mnou pasovat',“ zvolal šarkan rozjeděn.

„Keď ti d'aka, budem. Choj!“ řekl Vít'azko, obkrútil prstenem na pravé ruce, vzpomněl na svatou Nedělku, rozpěl nohy a začali se pasovat. Na první raz šarkan s Vít'azkem trochu pohnul, ale Vít'azko zapěl šarkana ponad členky do země. – Tu zašumí nad nimi křídla, a kde se vzal, tu se vzal, přiletěl černý havran, volaje dolů: „Komuže mám pomáhat', či tebe, šarkaně, či tebe, Vít'azko?“ – „Mně pomáhaj!“ křičí naň šarkan. – „A čože mně dáš?“ – „Dám ti zlata, koľko ti daka!“ –

„Mně pomáhaj,“ volal Vít'azko, „dám ti vsecky koně, čo sa tamto na lúke pasú!“ –

„Tebe budem pomáhat,“ volal havran, „ale akože ti mám pomáhat?“

„Ochlad mňa, keď mně budě horúco,“ řekl mu Vít'azko. – Bylo mu horko, neboť ten šarkan naň ohnivý svůj dech pouštěl. – Pasovali se dále. – Šarkan uchytil Vít'azka a vryzl ním do země popod členky. Vít'azko zatočil prstenem, vzpomněl zase na svatou Nedělku, a schytna šarkana kolem pasu, do země ho zaryl výše kolen. – Oddechli si. – Havran okoupal si křídla v studánce, potom sedl na hlavu Vít'azkovu a otřepal chladící krůpěje na uhorčenou jeho tvář. – Tak ho ochladil. – Vít'azko otočil druhým prstenem, vzpomněl na krásnou děvojnu a zase s šarkanem se popadli. Šarkan zaryl Vít'azka ponad členky, ale Vít'azko chytil šarkana, zaklínal ho do země po samú plec, a rychle chopiv se meče, který mu byla Nedělka dala, hlavy mu ut'al. – Tu přišla také hned princa a sama mu dvě zlatých jablk utrhla, a pěkně se mu děkujíc, že i ji vysvobodil, pověděla mu, že se jí páči, že by za něho šla. „Aj ty sa mně páčiš,“ priznal se jí Vít'azko, „a keby som muohol, priam by išol s tebou. Nuž ale, esli mňa ľubiš a chceš do dňa do roka na mňa čakať, prídem za tebou!“ –

Princa mu na to ruku dala, že bude na něho do dne do roka čekat; tak se rozžehnali. Vít'azko vsedl na tátošíka, skočil s ním přes zeď, pobil na louce křdeľ koňů havranovi a letmo domů ujížděl. –

„Nuž akože sa ti vodilo?“ ptala se svatá Nedělka. „Dobre sa vodilo,“ odpověděl Vít'azko, „ale keby mně něbola princa druhý prsteň dala, bolo by sa zle vodilo,“ odpověděl Vít'azko a svatě Nedělce všecko vyrozprávěl. – I kázala mu sv. Nedělka, aby šel domů, zlatá jablka s sebou vzal, ale také tátošíka. – Vít'azko jí poslechl. –

Šarkan s matkou hodovali a přenáramně se ulekli, vidouce Vít'azka přijížděti; toho se nenadali, že by se i ze šarkanové zahrady vrátil. – Matka ptala se, že co má dělat, ale šarkan nevěděl již žádné rady, jen rychle pospíchal do desáté jizby, aby se skryl.

Když Vít'azko matce jablka dal, stavěla se, jako by se od pohledu na ně byla uzdravila, – a vstanouc s lože začala syna hostiti, láskala se s ním jako někdy, když býval malý, a Vít'azko měl velikou radost, že je matka zdráva. – Tu pojednou vezme matka dlouhou, tlustou, vlněnou šňůru a povídá Vít'azkovi se smíchem: „Lahniže, syn muoj, nach ťa obkrútím do tejto šnory, ako som tvojho tatka obkrútíla, rada by som vedieť, či si tak mocný, jako on bol, a šnoru rozdriapeš.“ – Vít'azko se usmál, lehl a nechal se od matky tlustou šňůrou poviti. Když ho povila, zrazu se rozpřel a šňůru na strapky potřhal. – „Si mocný!“ řekla matka. „Ale čakaj, ešte ťa obkrútím touto tenučkou hodbávnou šnorou, či i tú potrháš.“ – I povila ho šňůrkou hedbávnou. – Vít'azko se rozpíral, ale čím víc se rozpíral, tím hlouběji do masa se mu tenounká šňůrečka zařezovala. Nemohl si pomoci a ležel jako dítě v povíjanu; tu přiběhl

šarkan, hlavu mu ut'al, tělo na kusy rozsekal a srdce pověsil na povalu. Matka mrtvé tělo do šatu svázala, a naloživši batoh na tátošíka, který dole čekal, pravila: „Keď si ho nosil za živa, nos ho aj po smrti, kam ti d'aka.“ – Tátošík nemeškal, dal se v let a byli doma hned. – Svatá Nedělka čekala už na ně, vědělať, co se s ním bude dít. Ihned tělo namazala nejprve mrtvou vodou a potom je složila, polila vodou živou, a Vít'azko si zívnuv a vstal živ a zdrav. „Eh dlho som spal,“ povídal si. – „A bol bys aj na veky, keby ťa ja nebola zobudila. – Nuž akože ti je?“

„Nuž dobre – len čudno, ako by som srdco nemal.“ „A veru, že ho nemáš,“ odpoveděla Nedělka.

„A kdeže mi je?“ s podivením se tázal Vít'azko. „Kdeže by ti bolo – visí ti v hradě na šnorke u grady priviazané,“ povídá svatá Nedělka a začne mu rozprávět o všem ostatním, co se s ním dělo. – Vít'azko se ale nemohl zlobiti, ani plakati, ani na nic mysleti – protože neměl srdce. – Musel si pro ně jíti. – Svatá Nedělka dala mu žebrácké šaty, dala mu gajdy, poslala ho do hradu gajdovat, a za odměnu aby srdce žádal, mu kázala, s ním pak aby se hned k ní vrátil. Vít'azko šel a vida, že matka z hradu se dívá, postavil se pod okno a začal pěkně, krásně gajdovat. – Zalíbila se matce ta muzika i zavolala starého (jakým ho Nedělka spravila) gajdoše do hradu, že vraj aby zahrál. Vít'azko hrál a matka s šarkanem tancovali od zeme a nemohli přestat, až byli oba ustati. Dala potom matka gajdošovi jíst a pít, i peníze zlaté mu dávali, ale gajdoš je nechtěl. – „Načože by mně bolo toľko peňazí, keď som už tak starý,“ – odpoveděl.

„Nuž ale čože ti dám, pýtaj sám?“ matka na to. „Nuž, čože mi dáte?“ a Vít'azko rozhlížel se po jizbě – „dajťe hento srdco, čo visí od povaly dolu.“

„Keď ti d'aka, to ti muožem dat“ – prisvědčil šarkan a matka je sundala a Vít'azkovi dala. – Vít'azko se pěkně poděkoval a z hradu pospíchal k svatě Nedělce. –

„No dobre, len keď ho zase máme,“ pravila svatá Nedělka, srdce vzala, umyla v mrtvé a živé vodě a pak dala do zobáčku ptáku Pelikánu. – Ten natáhl dlouhé tenké hrdlo a zasadil je Vít'azkovi na pravé místo. Vít'azko hned cítil, jak mu vesele poskakuje. Za tu službu dala svatá Nedělka ptáku Pelikánu svobodu.

„A teraz,“ pravila Vít'azkovi, „eště raz do hradu puojděš, abys právo vykonal. – Sprau sa holubom, a keď si na mňa zmyslíš, spravíš sa človekom.“ – Jak to řekla, stal se Vít'azko holubem a letěl do hradu. Matka se právě s šarkanem láskala, když tu holub na okno sedne; jak holuba zhlédla, poslala šarkana, aby ho zastřelil, než ale šarkan kuše dobyl, snesl se holub do jizby, spravil se člověkem, a uchytiv meč, šarkanu naraz hlavu zronil.

„A čo tebe, naničhodná matko, mám urobiť?“ obrátil se k matce, která strachem na kolena padla o smilování prosíc. – „Neboj sa, nič ti ja neurobím, nach Panbuoh súdi!“ – Vzal matku

za ruku, vedl na náhradí, a vy táhna meč, pravil: „Pozriže, matko, tento mač hodím do povetria; ak som ja vinný, trafi mňa, ak si ty vinná, trafi teba. Nach súdi Buoh!“ Zafičel meč v povetrí, zaligotal se a okolo hlavy Víťazkovy prosto vjel do srdce matčina. Víťazko matku s pláčem pochoval, pak se vrátil k sv. Nedělce, pěkně, krásně jí za všecka dobrodiní poděkoval, opásal se mečem, do ruky vzal buk a odešel k své krásné prince. – Ta byla již u svého otce, měla nejednou jíti za krále a prince, ale ona žádného nechtěla, a že se do roka do dne nevydá. – A ještě rok neuběhl, když tu jednoho dne Víťazko do královského hradu přišel prositi svou děvojnu za ženu. – „Ten je muoj zvolený sľúbeneč!“ zvolala princezna radostně, když ho spatřila, a hned k němu přistála. Strojilo se hrdé veselí, otec jim dal království, a pohádce konec – na vrbě zvonec.

KATRENKA STRIGA

Za pradávnych časův, za starých bohuov, byla mezi horami malá dedinka a v té dědině byl staříčkův již farář a měl gazdinku, Katrenku strigu. Nic o tom nevěděl farář, že je Katrenka striga, ale měl mladého rataje, veselého šuhaj e, a ten vyslídil, že Katrenka čas po čase zmizí a doma nespává i po tři noci, ale kam veždy chodí, to nevěděl. – I svěřil se panu faráři a pan farář nařídil mu, aby po ní striehol. Milý Janko střehl po Katrence dost a dost, ale kam chodí, nebyl s to se dovědět, vždy se naraz ztratila. – Mrzelo ho to již a jednou, když se k němu pěkně měla, ptal se jí: „Ale kdeže vy to, Katrenko, voždy v noci chodíte?“ –

„Nuž, keď chceš vedieť, musíš ísť so mnou, lebo ja to povedieť nesmiem,“ odpověděla Katrenka. – Dobře, pristal na to; za několik dní, v noci, přišla ho Katrenka zavolat. – Musel si nechat zavázat oči, potom ho posadila Katrenka na ohrablo, sama sedla na omelo, a haj de komínem ven a jako na tátošech ponad hory, ponad vody, ponad vrchy, ponad sad, až při jednom vrchu zastali, kde držely strigy rákoš. Tu Katrenka pravila ratajovi: „Nach vidíš čo vidíš, slovíčko nepřeriekni, síce sa zle s tebou povodí, ale všetko rob, čo budú tie robiť, ktorých tam najdeme.“ –

Když na vrch vyšli, zděsil se rataj přenáramně vida to shromáždění. Síla tam bylo žen a byly samé strigy; aj – staré baby jako krkošky, aj ženy mladé pěkné, ale všechny byly rozpásány, divy. Na pometlech jezdily, na trdlících, na ohrablech – a kde která co uchapla. – Jedly, pily, krik robily, tancovaly, čarily. Rataj strachem div z rozumu nevyšel; – a tu zrazu jedna striga k němu přiskočí a pochyťí ho do kola, a jak s ním vrtí, tak s ním vrtí. Když ho na oba boky vykrútila, stiskla ho tak, že vykřikl bolestí. – V tom okamžení všechny strigy zmizely, jako by je smetl, a rataj zůstal ve tmě stát, sám a sám; – ani nohou pohnouti se

neosmelil, aby někam nespadol, a protož na místě státi zůstal do vidná jako kamenný stĺp. Když slunce vyšlo, ohlížel se kolem sebe, či se mu všecko jen snilo, či to pravda.

Ale pravda byla – stál na vysokém vrchu, s boku strašné hlubiny, dole voda hučela a zůkol vůkol samá horvať. „No, čo tu teraz; azda tu musím hladom zahynúť, lebo dolu němuožem a taděto ani ptáčka nevidieť!“ – A jak se tak smutně dolů dívá, vidí velikánskou medvědici stromy lámat a z lesa dolů valiti k vodě. Jak lámala, tak lámala, malé, velké, a když jich hodně nalámala, kladla do vody, jeden kmen vedle druhého, až udělala přes vodu most. – Potom odběhla do lesa, přivedla tři mladá medvědata a přes most je převedla na druhou stranu, kde do lesa zašli. Zaradoval se rataj, když to viděl. „Keď prešla medvedica, prejdem i ja“ – a hned se dolů pustil. Po bídě, po psotě přece šťastně dolů se dokotůl a na druhý břeh přes most přešel. – Ale nová bída. – Octnul se v tmavém lese – a nebylo cesty. Bloudil po lese sem tam, nevěda, v kterou stranu se dáti, – a tu, hle, znenadání přišel na cestu a právě po ní jel gazda s železem.

„Ej dobrý človeče, nože mňa naprautě na dobrú cestu!“ prosil rataj gazdu.

„A zkaděže stě?“ – „Z Chamarova.“

„Keď stě vy z oného, eh to už máte daleko domu; dobre za sedem mesiacou máte čo ísť, lež sa tam dostanete; už veru tak dlho, čo som ztadiaľ na povuozku vyjel.“

„A čože tam slyšno?“ –

„Nuž čože slyšno, starému faráru rataj skapal; už sedem rokou prešlo a ešte sa nevrátil. Starý farár má po ňom veľký smútok, dal si bradu narásť a už mu narásla po kolená!“ – Rataj nemohl uvěřiti, že by on ten rataj býti měl, jehož gazda vzpomíná, vždyť ani den neminul, co z domu odešel. Chtěl se ještě gazdy vyptávat – ale gazda mezitím odjel, a zase byl sám jako prst. –

Tu slyší praskot nedaleko sebe, a když se kolem ohlíží, vidí zase onu medvědici drápat se na vysoký vršek, – Kam tlapa její padla, křoví a mláz se lámalo. – „No, keď si mně cestu cez vodu ukázala, snád mňa aj teraz na kratšú privedieš,“ a hned se také za medvědicí ubíral. Prolámanou od medvědice cestou dostal se horko ťažko na vršek. Medvědice na vršku zmizela, ale už mu dobře bylo. Jak na vršek vystoupl, viděl dole rodnou svoji dědinu. – Zajajkal radostí, a jakkoli lačen i umdlen, pospíchal domů a šťastně do fary se dostal. Pan farár s radostí ho přijal, ale Katrenka, jak slyšela, že se rataj vrátil, zmizela a víc ji žádný neviděl. Rataj se ale chránil se strigami okolo lietat’.

O CHUDÝCH SIROTCÍCH A O ANDĚLÍ

Byla jedna vdova, velmi chudobná; dětí měla jako ratolestí, ale na všem jiném nedostatku zrovna dost. Bylať dobrá matka, starala se o své děti, jak jen mohla, do úpadu pracovala, aby je vyživila, ale cože, když to přece jen malý kousek chleba byl, co vydělala, na tolik zubů. – I trápila se nad tím, chřadla, až konečně na lože klesla a těžce se rozstonala. – Když se k poslední hodině již blížila, poslal k ní Pánbožok anděla, aby duši její do nebe odvedl. – Když anděl k jejímu loži přistoupil a plačící sirotky okolo něho státi viděl, zželelo se mu jich a vrátil se nazpět do nebe prositi Otce nebeského, aby nechal ještě těm sirotkům matku na živě. – Když před Otce nebeského vstoupil a prosbu svoji mu přednesl, řekl mu Otec nebeský: „Vrát' sa ty nazpak, na zem, ponor sa do mora a dones mně zo dna morského skalú.“

Anděl vrátil se na zem, ponořil se do moře, a vezma veliký kámen, k Otcí nebeskému s ním se vrátil. – Otec nebeský kámen vzal, jako chleba kousek vpolo rozlomil a byloť v něm plno maličkých zvířátek. – „Hlá,“ pravil k anděli, „stá stúci žije tu v tej skale rozličných malých zvieratok, a nedám im zhynuti, tak aj nezhyne siroty na zemi!“ – To řka, složil Otec nebeský kámen, jako dříve byl, a dáváje ho anděli, poručil mu donésti ho opět do moře. Za trest ale, že měl tak slabou důvěru k Otcí nebeskému, kázal mu tři léta na zemi pobýti a lidem sloužiti. –

Šelt' tedy anděl zase na zem a vstoupil do služby u pána, který měl nesčetného bohatství. Ani ženy neměl, ani dětí, ani žádné rodinky, ani jen přítelínka; a také si jich nežádal. – Co si zamanul, to se mu stalo, kam se mu zachtělo, tam jel, každá vůle se mu vyplnila; ale dobrého žádnému neudělal ani za mak. Na lidi byl zlý a neradi u něho i za drahé peníze sloužili. – Ale anděl měl andělskou trpělivost, a pán si ho záhy zamiloval, a kamkoli jel, bral jen jeho s sebou. – Jedenkrát vybral se pán na lov, anděl s ním. Přišli do velkého lesa, a tu pán stíhaje srnu, hluboko do lesa zabloudil a cestu zpátky najíti nemohl; – anděl všude mu po boku. – Noc je přepadla a po prvé v svém živobyti spal pán na holé zemi.

– Avšak více než to hlad ho trápil – a všude pusto, ani plánky viděti nebylo. –

Jak rád by byl zavděk vzal s nejčernějším kouskem chlebem, kdyby ho bylo. – Lačen, umdlen ráno vstal – a zase na pochod se vydali. Druhý den našli už leckdes plánku, čerstvý pramen, ostružinu, ale na stopu člověka nepřišli. –

Pán brzy klel, brzy zase plakal a lál, ale anděl jen ho těšil a mu domlouval, aby důvěřoval v Pánaboha, ten že jim pomoci jedině může. – Pán ale na Pánaboha málo dbal. – Tak bloudili mnohonácte dní v tom lese, živíce se jedině kořínkami, lesním ovocem, a jestli někdy veverka pán zastřelil, že si ji upekli. – Na tom ale dosti nebylo. – Jednoho dne přepadli je v noci

zbojníci, a když viděli na pánovi pěkný šat, dočista ho o všecko obrali, a ještě ho ubili. – Kdyby anděla nebylo, nebyl by pán více vstal – ale anděl mu rány zahojil.

„Ach, ažda my tu v tej hore zahynieme,“ naříkal pán.

„Len ty maj, pane, dúveru v Pánaboha, len on nám muože spomuoct’!“ – řekl anděl. –

„Ach čože sa budě Pánbuoh o nás starat’!“ – zabručel pán.

„Co sa aj ty, pane, o něho nestaráš, on sa preca o těba stará, a keby sa nestaral, nuž by srno boli tu zahynuli.“

„Nuž a či nezahynieme, ved’ nemáme ani šiat, ani nič, čím by sme sa chránili,“ – pravil pán.

„Vstaň, pane, a puojděme týmto chodníčkom, ja sa úfam v Pánaboha, že dojděme k dobrým ľuďom.“

„Nuž, estli sa – dakedy domu vrátíme, chcem sa ti dobre odmenit’ za tvoju službu“ – pravil pán anděli, anděl ale zavrtěl hlavou, že on žádnou odměnu nežadá. – Cestičkou tou přišli vskutku z lesa ven a do malé vesničky, kde bydleli dobří sice, ale velmi chudí lidé. – Na strminách, na planých polích, motykou jen pokopaných, špatná jen rostla réž a oves. Kousek chleba jen jako popel šedého a trochu mléka kyselého dostali pocestní, ale z upřímného srdce jim dáno; pánovi ta nejdražší jídla, co na stole míval, tak nechutnala jako ten černý chléb. – A nejen chléb že s nimi rozdělili, ale i šaty jim dali slyšice, že jsou o šat oloupeni od zbojníků. – Pán vida, jak ti chudí lidé ochotně jim pomáhají a poslední sousto s neznámými dělí, rozpomenul se, jak on bohatstvím oplýváje nikdy lidem nepomohl, – i umínil si v duchu, až se domů vrátí, že bude lidem lépe dobro činiti, než dříve dělával. Anděl znal myšlénky jeho, i těšil se z toho, že se pán nad sebou rozpomenul a jinak žítí si umínil. –

Když se u dobrých těch lidí posilnili a si odpočinuli, vedl anděl pána svého k domovu. – Třetího dne přišli zase do jedné dědiny; anděl vedl pána k nejposlednější malé chaloupce – a podívali se okénkem dovnitř. – Modlilo se tam v chudé jizbičce šest dětí za svoji mamičku a pýtali Pánbožka, aby je neopouštěl. –

„Vidíš, pane, to sú siruotky, němajú matku ani otca, len Otca nebeského“ – řekl anděl pánovi a šli dále. A když měli k městu přicházet, anděl se zastavil: „Teraz id’ už, páně, sám domu, ja s tebou byt’ už němuožem, lebo tri roky minuly, čo ti slůžim, a teraz sa musím vrátit’ k Otcu nebeskému. – Úfaj v Pánaboha a zmysli si s dobrým na tie siroty, aby si aj Pánbuoh kedysi na těba s dobrým zmyslil.“ To řka, zmizel. – Pohnut odešel pán do města, a co si umínil, i vykonal; všecku nádheru opustil, stal se vlídným, milosrdným a otcem šesti sirotků.

O POPELUŠCE

Bylo jedno krásné děvčátko a říkali jí popelůška, protože se naveky po domě paprčila a popelila. Měla otce vlastního a měl ji velmi rád, ale cože, když měla zlou macochu a horší macechy sestru nevlastní, dceru macošinu, která ji neměla ani za mak ráda. – Všecko dobré své jen dala, co odpadlo, Popelůšce. – Její dcera pěkné šaty měla, Popelůška vždy jen sukénku režnou. Proto také mezi lidí jít nemohla a macocha jí také nedala, ani do kostela nikdy jít nesměla, a jen se na věky v popele paprčit musela a všecko sama urobiť.

Ale Popelůška byla vždy dobré mysli, ani si nenaříkala, ačkoliv se jí křivda děla.

Jednoho dne šel otec do města na jarmok; než odešel, ptal se dcer, cože jim má přinést jarmočného? Dora, nevlastní jeho dcera, poroučela si, aby jí otčím přinesl drahé rúcho a skvostný šperk, jakový žádné děvče v místě nemá.

„A cože mám tebe, moja diouka, doniesť jarmočnuo?“ – ptal se otec Popelůšky.

„Jaj tatuška muoj, ja si nič inšieho nežiadam hiba to, čo vám o líco uděří, keď horou puojdětě,“ – odpověděla skromná Popelůška.

„Nuž diouka moja, to sa ti muože stát“ – řekl otec, ale macocha i Dora se jí vysmály, že je hloupá. – Otec šel tedy na ten jarmok, a když svoje řízení odbyl, koupil pro dobrou vůli a domácí pokoj pastorkyni, co si byla žádala, ač by to byl raději Popelůšce byl dal. – Když se domů vracel, šel horou (lesem). V myšlénkách zamorený šel cestou, neohlížeje se ni vpravo ni vlevo, – až tu náhle vrazí do lískového keře a proutek lískový o líce mu zavadí.

Pomněv na svoji dcerušku, utrl hranu oříšků, aby jí žádost vyplnil. – Když domů přišel, běžely mu dcery vstříc; Dora se hned ptala po jarmočném, ale Popelůška byla jen ráda, že má tatuška doma; ani si na žádost svoji už nevzpomněla, až když otec Doře drahé rúcho a šperk podával a jí hranu lieskouců; – s takovou radostí ji přijmula, jako by z ryzého zlata byla.

„Veru máš to vzácny dar!“ smály se jí macocha a sestra, ale Popelůška na ně nedbala a hránočku si za ňadra schovala. – Druhý den byl svátek a všickni lidé šli do kostela, jen Popelůška doma zůstat musela. Když macochu prosila, aby jí nějaké hábočky dala, aby také do kostela jít mohla, osopila se na ni: „Ci ty, hnusná tvár, Popelvár, by si do kostola sa opovážila íť?“ – Doma zostaneš; tuto ti práca, a kým domu príděm, nach je to hotovuo,“ kázala macocha – a sesypavši popel s prosem, s věrtel toho Popelůšce k přebírání uchystala.

Když odešli, šla Popelůška plačíc k studni pro vodu, aby se trochu obriadila, dokud by matka domů nepřišla. – Jak se do studně nahýbala, tu vypadla jí ze zaňadří hránočka oříšků a spadla do studně. – I vzkřikla uleknutá a o málo že za ní neskočila. – „Ach moja milá hránočka, vyjdiže mi von!“ – volala žalostně do studně, nahýbajíc se přes vroubení. Jak tak pláče a volá po ztraceném dárku, vylézá ze studně žabka; když až na okraj studně vylezla, na

Popelušku se podívala a na studeň oříšek z huby položila. – „Ach, ty milá žabičko, moja sestričko, či to mně ten oriešok něsieš?“ – zaradovala se Popeluška a po oříšku sahala.

„Těbe ho něsiem, tebe,“ pravila žabička, když oříšek Popelušce na dlaň pustila, „rozlúpní ho, a čo v ňom najdeš, to je tvoje“ – odpověděla žabka a zpátky do studně skočila. – Popeluška ihned oříšek rozloupila, ale div že ho zase do studně nepustila radostným leknutím, když se do něho podívala. Ležely v něm sluněčkové šaty. – „Jaj či je to krása!“ zvolala – „a že to je moje! A či j a sa budem znať do tých šiat odiať? Nuž ale ved' ja musím aj prácu zhotoviť, čo mně macocha uložila!“ – zasmutila se Popeluška, ale jen na okamžení, o chvíli pospíchala s oříškem do jizby a šest holubiček slítlo se střechy a za ní do jizby vletělo. – Tři za ni proso z popele vybíraly, tři ji strojily.

Když se umyla a do sluněčkových šatů ustrojila, celá se jásala. Než ji ty tři ustrojily, druhé tři proso z popele vybraly; i poděkovala jim Popeluška pěkně, krásně, ony ji přes práh vyprovodily a zase na střechu sedly.

„Mhla za mnou, mhla predo mnou, slniečko božie nado mnou!“ – pravila, vycházejíc ze vrat, a potom rychle do kostela pospíchala. Jak do kostela vešla, všech očí se po ní obracely a jeden ptal se druhého, „čo je to za jedna?“ Ale nikdo ji neznal, ani otec, ani macocha, ani sestra ji nepoznali. – Byl v kostele také mladý kníže a ten, co Popeluška do kostela vstoupila, očí s ní nespustil. Když bylo po kostele, v patách šel za ní, ale sotva práh překročila, už jí nebylo. – Ptal se kdekoho, či je to ta krásná panna, – ale nevěděl mu nikdo pověditi. – Umínil si, že si druhou neděli pospíší, aby jí dostřehl. Popeluška, jak před kostel vkročila, pustila mlhu za sebou, mlhu před sebou, a neviděna domů přiběhnouc, svlékla rychle šaty sluněčkové, do oříšku schovala a oříšek u studně pod kámen položila, zavolavši do studně: – „Žabičko, moja sestričko, nože mi naň pozor daj!“ – Potom rychle do chyže běžela, do režné sukénky se oblékla, hlavu zavázala šedým šatem, a když macocha domů přišla, nebylo ani známky nikde, co se tam dělo, ba macocha se divila, že už Popeluška s prací hotova. – Dora o ničem nemluvila než o krásné paničce, co v kostele byla, ale když se jí Popeluška ptala, jaká byla ta panička a odkud, osopila se na ni Dora: „A čože sa ty opovažuješ o něj rozprávať, ty strapa, – paprč ty sa v tvojom popole – to je nie tvoja vec!“

– Popeluška věděla víc než oni, ale ani otcí nepověděla, ale už nebyla tak smutná, jak bývala.

Druhou neděli prosila Popeluška zase macochu, aby ji vzaly do kostela, ale jako vždy, tak i tenkrát macocha ji odbyla, že tam nepatří; a davši jí místo kostela přebírat mák z popele, čtvrtci dobré míry, sama do kostela s dcerou odešla. – Popeluška, jak macocha paty vytáhla, ihned k studni pospíšila – nemusela ani volati, žabička už na okraji seděla a oříšek druhý na

ruku jí položila řkouc, aby si ho rozloupala, co v něm najde, že její. Poté do studně skočila a Popeluška oříšek rozloupala. – Byly v něm šaty mesiačkové jako z ryzého stříbra. – „Jaj, či je to krása!“ zvolala Popeluška udivená, „ale sa ja nebudem znať do tých šiat odiať. – A či vy mně, holubičky, moje sestričky, zase pomuožetě?“ – A šest holubiček hned dolů slítlo se střechy a do jizby za ní letěly. – Tři ji strojily, tři mák z prosa vybíraly. – Než ji ty tři ustrojily, druhé tři mák z popele vybraly. – Poděkovala jim Popeluška pěkně, krásně, ony ji přes práh vyprovodily, a ona pustíc mlhu před sebou, mlhu za sebou, slunéčko nechajíc nad sebou, do kostela pospíchala. – Už ji čekali, a mladý kníže ani dočkati se jí nemohl. – Pobožnost jeho za nic nestála. – Popeluška se také po něm ohlédla, ale jen tak na půl očka, a jakmile po kostele bylo, rychle ven se brala. – Kníže ač byl tenkrát rychlejší, přece mu pod rukou skoro zmizela. – Byl již všecek zarmoucen, že nejen ji zadržeti nemůže, ale ani se dovědět, kdo a odkud by byla. – Umínil použití lsti. – Popeluška zatím domů pospíchala, šaty pěkně do oříšku uložila, oříšek pod kámen u studně k druhému položila, a než matka přišla, již se zase v popeli paprčila. – Tu bylo zase řeči o té krásné paničce a o krásném knížeti, jak se po ní ptá a ji hledá, až Popeluška brzy zčervenala jako růže, brzy zbledla jako lalije, jenže to nikdo pod sivým jejím šátkem neviděl, v němž krásnou hlavu zavitou měla. – Jakkoli se neustále jen o knížeti a neznámé paní mluvilo, a kde kdo přišel, směl mluvit o tom, – jak se ale Popeluška zmínila, že by si přála paničku vidět, hned macocha i Dora na ni vyjely jako zmiže, že ona toho není hodna.

Přišla třetí neděle a zase prosila Popeluška, aby ji vzala macocha do kostela, ale macocha ji nečistě vyhřešila, naměřila s půl věrtele popele s laněným semiačkom a přebrat jí to kázala. Popeluška neřekla ani tak, ani tak, nechala macochu s dcerou odejít a sama potom k studni se obrátila, kde ji žabička již čekala, majíc v hubě poslední oříšek. „Rozlúpni ho, čo v ňom najdeš, je tvoje; mňa už viac neuvídiš“ – řekla žabička.

„Ach, ty milá žabičko, moja sestričko, ako sa ja ti odslúžim?“

„My smo ti slúžily zato, že si dobrá k nám bola, a zato aj šťastná budeš!“ – a po těch slovech žabička do studně skočila. – Popeluška rozloupala oříšek a byly v něm šaty hviezdičkové, nejinak se zdálo, než jako by ze samých drahých kamenů složeny byly. – „Ach či je to krása!“ zvolala uradovaná, „a či vy mně, holubičky, moje milé sestričky, pomuožetě sa do toho pripravit?“ – „Pomuožeme, pomuožeme, aj prácu ti urobíme, keď si k nám dobrá bola,“ – odpověděly holubičky, a slítнувše se střechy, do jizby za ní letěly. – Tři vybíraly semínko z popele, tři ji strojily. – Než ji tři ustrojily, druhé tři semínko vybraly. – Poděkovala se jim Popeluška co nejpěkněji a se slovy: „Mhla za mnou, mhla predo mnou, slniečko nado mnou!“ – vyšla ze dveří a ke kostelu pospíchala. – S toužebností očekával mladý kníže,

zvědavě ostatní lid, jestli zase krásná panička přijde, a ona tu – hle – neviděna přišla a stojí na své blánce jako ta jasná hvězda zornice, když zvečera na obloze zasvitne. – Kníže radoval se, že mu tenkrát neujde, a Popeluška se několikrát po knížeti ohlédla, myslíc, že je to poslední krátě, co ho vidí. – Líbil se jí, a kterak ne, když byl pěkný a všem lidem se líbil. – Proto ale přece z kostela pospíchala jako jindy. – Tenkrát ji ale kníže předešel. Jak vyšla z kostela, přistoupil k ní, prose, aby se mu zjevila, kdo je, a mu dovolila domů ji provoditi. – Popeluška sama nevědouc proč, nebyla s to promluvit, ačkoliv by ráda byla něco řekla; když ji prosil, aby mu dovolila – jen na dostřelení ji doprovoditi, zavrtěla hlavou, pustila před sebou i za sebou mlhu a před očima mu zmizela. – Něco mu ale přece od ní zůstalo, a sice malinký její zlatý střevíček uvázl na smole, již dal namazati cestu před kostelem, aby utéci nemohla. Neviděvši nastrojenou lest, šlápla na smolu – a hned se jí zlatý střevíček zachytil. – Nechajíc střevíček na smole, o jednom domů běžela. – Sotvaže se svlékla a šaty uložila, už byly macocha i Dora také doma. – I vyrozuměla Popeluška z jejich rozprávky, že kníže střevíček její má a že jí to nastrojil schválně; byla by se ráda na něho hněvala, kdyby jí bylo dobré srdce dalo. – Mělat' střevíčky jen jediný pár, co byly u slunéčkových šatů, při druhých střevíčků nebylo; bylo jí to tedy dost líto, neboť bez střevíčku nemohla se ani do šatu ustrojiti. – Onedlouho roznesl se chýr, že kníže od chýže k chýži chodí a že si každá mladá ženská střevíček ten abouti musí, která ho obuje, ta že jeho bude, – neboť on prý myslí, že ho jiná abouti nemůže než ta, které patří. „A či ja ho obujem, mamko?“ ptala se Dora mamy.

– „Máš velký palec, diouka moja, ale nič sa zato nestaraj, keď ti črievic malý budě, muožem palec okresat“ – mínila matka. Když kníže všechny chyže pochodil a nohu nenašel, na kterou by střevíček se byl hodil, přišel naostatek i do chýže, kde Popeluška bydlela. – Popeluška také chtěla do jizby se podívat, ale macocha ji vyhnala ven a strčila ji pod koryto. – Zatím si Dora střevíček obouvala, ale pro palec nemohla ho abouti, teprv když jí máma palec okresala, střevíček obula, ale nemohla v něm bolestí dostúpiti; přece však s velikým namáháním přešla jizbu a pak jako Herodiana za stůl sedla. Kníže vida, že má střevíček na noze – nevěda ale, že si proto palec osekati dala – myslel, že to snad přece ona, ačkoliv se nikterak podobou na jeho krásnou paničku neponášela. – „A či viac dcér nemáte?“ ptal se ještě jednou matky.

„Nemáme, hiba tu“ – odpověděla macocha; starý otec rád by byl řekl, že má krásnou dceru, ale bál se ženy.

– Tu ale kohout v pitvoru zakokrhal: „Kikirikí – kikirikí, pekná diouka pod koryty, pluhavá za stolíky!“ – Macocha se na kohouta rozběhla, kníže ale srozuměv, co kohoutek kokrhal, poručil otcí, aby přivedl druhou dceru. – I vyvolal otec Popelušku zpod koryta, ona

ale utekla dříve ke studni, že se vraj umyje. Ale zatím rozloupala oříšek, v němž byly sluníčkové šaty, rychle je přes sebe přehodila, druhé dva oříšky za řádra schovala a o jednom střevíčku šla do jizby, kde kníže s nedočkavostí čekal upopelené, jak mu otec řekl, děvče. Tu hle, div a radost – neznámá krásná panička sama do dveří vchází, a všickni poznají teprv Popelušku. – Starý otec zaplakal radostí nad svojí Popeluškou, kníže ale hned k ní přistoupil, za ruku ji uchopil a více ji pustiti nemínil. – Dora a macocha vztekem sršely, dokonce když Popeluška vypravovala, kterak k šatům přišla. – Doře střevíc svlékli a Popelušce obuli, které byl na nohu, jako by ho na ni ulil. Kníže hned prosil, aby za něho šla, – lepší ženy přát si nemohl. – Popelušce líbil se mladý kníže zrovna dost, otec též rád je poželhal, byli tedy svoji. – Když Popeluška do vozu sedala, ohlédla se ještě jednou k studni, děkujíc dobré žabičce, – kohoutek ale a holubičky, když Popeluška ze vrat vyjížděla, schytily se na křídla a letěly s ní, kohoutek sedl na vůz, holubičky poletovaly nad vozem. – Starého otce vzal kníže také s sebou a v pusté chyžici zůstala zlá macocha a hrdá Dora opuštěny a samy – bez lásky a bez radosti.

O TŘECH ZAKLETÝCH KNÍŽATECH

Kdysi za dávných časů byl bohatý jeden zeman, ale velice marnotratný; v kostky hrát, hodovat, lovit bylo jeho nejmilejší prací v pátek i v svátek. – Když už tím celé svoje jmění promarnil, odstěhoval se z města na starý zámek a tam žil se svojí rodinou jen po chudopacholsku.

Měl manželku a tři dcery, krásné, hodné, na vydaj súci. – Ale cože: když se stal chudobným bedárem, přátelé ho opustili a opuštěn žil na starém zámku. – Jediné vyrazení zemanovo byl lov. – Jedenkrát když zase poloval, zatáral se do hory a dlouho nemohl ničehož ulovit, až mu tu najednou zajíc přes cestu přeběhne. I namíří rychle, střelí a zajíc spadne; – jak ale proň běží, tu zrazu zpoza dřeva se vyřítí ozorné medvedisko a zdvihnouc se na zadní nohy s vystretýma předníma nohama na zemana se těmeší, s hrozným řvaním. – „Ako si sa opovážil mojho poddaného zabit’? Za to ťa teraz alebo zožeriem, alebo mi tvoju najstaršú dcéru za ženu dáš!“ – zamumlal medvěd, a tlapiska položiv zemanu na plece, zubáně naň vyškeril. – Co měl dělat, – chtěj nechtěj musel říci, že dá, nechtěl-li být roztrhán. „O sedem týždňou si po ňu prídem,“ zamumlal medvěd a v třesku praštecího mu pod nohou chrastí odešel. – Leknutím zaseknutá krú v žilách zemanových začala se rozihrávať, když medvěd odešel, ale při pomyslení na slib a na dceru se mu oči zalily. – Smutný šel domů, a smutnější ještě vkročil do jizby; a když se ho nejstarší dcera ptala, jak se mu vedlo, a zajíce z rukou mu brala, nemohl se pláče zdržeti. – I bylo hned dotazování, co se stalo, proč je otec

smuten, žena, dcery okolo něho, a cože se mu stalo, aby pověděl. – Nemoha se jim déle ubrániti, začal povídati, co se mu přihodilo: „Nešťastná to bola hodina tvojho narodenia,“ dodal „a mojho ešte nešťastnejšia, lebo som ťa ja medveďovi vydal, a o sedem týždňou si pre teba príde!“

Matka, dcery začaly naříkat a plakat, jen nejstarší mlčela, řkouc otci: „Někormůťtě sa, milý otče, za váš život ja rada svoje šťastia dám, keď už tak súdňuo!“ – Nebylo jí ovšem volno okolo srdce, když na medvěda vzpomněla, ale nechtěla dělat otci těžší ještě srdce.

S bolestí čekali sedmý týhoden a otec jen vždy myslel, kterak by si přece jen dceru zachoval. – I sezval tedy okolní souseďy a kdekoho známého, aby na ten den k němu přijeli na svatbu. – I neodepřel mu to nikdo; v určitý den sjelo se do zámku množství hostů a mezi nimi mnoho smělych junáků, všecko ozbrojeno, neboť starý zeman tak žádal. Když se sjeli, tu jim svěřil svoji nehodu a o pomoc proti medvědu je žádal. – Milerádi mu všickni pomoc slíbili a každý se hotovil krásnou pannu medvědí ohavy zbaviti. – Ale ženich nepřicházel, už se slnce cez poludnia převalilo, a ženicha nikde. Vtom zahučí tichá, krásná hudba, ale zdaleka, jako by pod zemí vyhrávala, avšak co chvíle hlasněji, krásněji zněla a blízej se nesla. O chvíli zaduněla zem pod dupotem koňských kopyt a z lesa vyjíždí dlouhá řada pozlacených hintovů, v slunci se ligotajících. – Jedou přímo do zámku a ve dvoře zastaví. – Šest bujných parip hrabe zem před nejkrásnějším kočárem a z něho vyskočí mladý kníže, krásný jako růže, od zlata a drahého kamení se jásající jako před kosbou lúka od květu. Za ním všecka družina z vozů vyskákala a v patách za ním do zámku kráčela. – Oči všech utkvěly na novopřišlych hostech, hlavně ale na knížeti, jemuž rovného nebylo mezi přítomnými. – Klaněli se mu, vítali ho, a on pěkně děkuje na všechny strany, k starému zemanu se ubírá a beze všech okolků prosí, či by mu nejstarší dceru za ženu dát nechtěl?

„Od srdca rád by som vám ja ju, krásno knieža, dal, ale som ju jednému medvědu, ktorieho práve teraz čakáme, prisľúbil,“ omlouval se starý zeman.

„Ej čo tam po medvědu,“ usmál se kníže, „medveď nach má medvedicu a krásnu pannu dajtě mladému šuhajovi, ktorý ju budě znať ľúbit.“

Starý zeman se dal rád přemluvit a svolil, jestli i dceři by se líbilo. – Nebyla dcera oproti tomu, neboť se jí věru mělo co líbiti. – Tak, hle, stala se z medvědí svatba knížecí!

Kníže dal hned s kočáru truhlu zlata složití, kterou starému zemanu v dary přivezl. – Potom byl sobáš a hned po sobáši svatba.

Svatba stála veselá! – Krásná muzika hrála, panstvo zpívalo, veselilo se, jako by ani druhý děň svitať nemělo. – Veselá to byla svatba, ale krátká. – V několika hodinách kázal kníže zapřahat, od vseckých se pěkně odebral, mladou svoji ženu k sobě do nejkrásnějšího kočáru

vysadil a ven z brány k lesu hřměla celá řada kočárů, až jiskry od země litaly. – Starý zeman čekal se strachem medvěda, ale medvěd nepřišel. – Zeman máje peněz dost, začal staré živobytí: dával hostiny, hrál v kostky, lovil, jezdil a peníze vůčihledě mijely. – Přátelé ho měli zase rádi, na rukou by ho byli nosili.

Darmo opatrná žena napomínala, zeman nedal pokoje, až byly peníze ty tam; jako po prvé, tak ho zase přátelé opustili a zůstal s rodinou sám. – Jedenkrát vzal zase pušku a dle zvyku šel do hory; zvěře nebylo ani k spatření, vysoko v povětří jen jastrab kroužil. – I namířil naň zeman, střelil a jestřáb s výše dolů se koprcá; – avšak jedvaže jestřáb země dopadl, zahučelo to lesem, jako by jím vichřice lámala, a šumem vichru zatočil se nad zemanovou hlavou veličizný orel. „Ako si sa opovážil mojho poddaného zastrelit?“ vzkřikl naň orel. – „Za to ťa alebo rozdriapem, alebo mně tvoju sredňú dceru dáš za ženu. Vol’ si, Čo chceš!“ – Nebylo v čem vybrat, neboť orličí zobák nad ním sekal jako velké kováčske kliešte, a pazoury jen skeľo že ho nechaply. – Slíbil tedy střední dceru svoji orlovi dáti za ženu. – „O seděni týždňou si po ňu príděm!“ – zvýskl orel, a šumem vichru vysoko do povětří se vykrútiv, kdesi za horami zmizel. – Smuten, zarmoucen vracel se zeman domů a veliké si dělal předhůzky, že dceru takto zaprodal. Nuž ale stalo se a už se odstat nemohlo. – Rodina hned pozorovala, že se otci cosi nemilého přihodilo, ale jakkoli na něho otázkami dotíraly, přece jim to dlouho říci nechtěl, až mu konečně srdce přeteklo a všecko pověděl. – Matka nařikala, ale střední dcera pokojila rodiče: „Eh rodičia moji, netrápate sa zato, ved’ ja rada puojdēm za orla, král’a ptáku, keď mně už tak súdēnuo; úfam sa, že mně i tam dobre budě.“

Když nebylo jinak, těšili se rodiče alespoň tím, že si dcera nezoufala; ale zármutku se přece jen zhostiti nemohli. – Za sedm týhodnů měla býti svatba, a starý zeman i žena dali, co měli nejlepšího ještě na svém bydle, aby vystrojili pořádné veselí. Také si myslil starý zeman, když orel přijde, tolik mužů střelnou zbraní ozbrojených že ho lehko sprovedí a nevěstu mu nedají. – Už nastal poslední den sedmého týhodne, už všecko čekalo, mladí junáci měli pušky nabitě, aby orla přivítali, nevěsta jakkoli statečná, přece smutná byla, ale orel nikde! – Když slunce na polodne ukazovalo, tu ozvala se kdesi zdaleka příjemná hudba, a čím blíže se nesla, tím krásněji a líbezněji zněla. – Zamkli hosté, poslouchali, čekali; i zaduní zem pod koňskými kopyty a z lesa vyjíždí řada pozlacených kočárů, a co by pět prstů srátal, jsou na dvoře. – První vůz byl nejkrásnější a v něm seděl mladý kníže, třpytící se od zlata a drahých kamenů jako nebe od hvězdiček. – Jak ve dvoře zastali, sám první s vozu skočil a za ním vyskákala i všecka jeho družina. – Jakkoli i ostatní draze pooblékáni byli, přece každý jen krásu a bohatý ústroj knížete obdivoval; kníže ale prosto k starému zemanu šel, poklonil se mu a beze všech příprav prosil, či by mu střední dceru za ženu dal. „Moje največšie šťastia by bolo,

keby som vašu žiadosť vyplniť mohol a vás, krásno knieža, synom nazývať, ale som sľúbil pýtanú dcéru jednému orlovi za ženu, a teraz si má pre ňu prísť.“

„Ej, nĕrobtĕže si z toho žiadnych ťažkostí; orol nach si vezme orlicu, ťuhajovi dajte dioučicu, ktorý ju budĕ znanĕ ľúbiť,“ – odpovĕdĕl kníže s úsmĕchem. – Co mĕl zeman říci; svolil, jestli dceři oproti vůli nebude. – Jisto, že dceři krásný kníže milejším byl než orel, a byť i králem ptactva byl. – Když mĕl svolení otce i dcery, poručil kníže složitĕ dvě lady zlata a stříbra, co přinesl otci v dary. – Potom byl sobáš a hned i svatba. – Nikomu by se bylo nezdálo, že to tak vypadne; místo potyčky s divým orlem veselá zábavka a ples. – Zanedlouho, co veselost stála, a již kázal mladý zatĕ zapřahat, a pěknĕ se všem do lásky poroučeje, mladou svou paní do kočáru k sobĕ vysadil a ven branou letĕli k lesu, hustou kůrňavu prachu za sebou nechávající. – Dlouho se dívali hostĕ za odešlými a matka si i kus poplakala – ale cože, vždyť se nedostala orlu, ale krásnému knížeti, a orel kdyby přišel, vyplatili by mu – avšak darmo orla čekali – nepřišel. – Zase byl zeman bohatý, zase mĕl dost přátel, a starĕ vášně s penĕzi se vrátily, ale vybere se i hluboká studeň, minulo se i bohatství zemanovo, až na tolik, co dostačilo poskrovnu žít s ženou, dcerou a čeledí na starĕm zámku. – Nechodil už za zvěř, ani na ptáky s puškou, ale ryby lovit chodil; to byla nevinná zábavka. – Jednoho dne, když mu přišla zase chuť vyjítĕ si na ryby, vzal udici a šel. – Cestou přemýšlel všelijak o svĕm živobytí a myslel si, kdyby kdy zase k nějakému bohatství přijítĕ mĕl, že by je už nepromarnil. – I šel hustým lesem, a když z něho vyšel ven, octnul se v dolinĕ, k níž se vrchy a stránĕ ze všech stran úvlačně dolů táhly; uprostřed bylo zelenavĕ jezero, u něhož zeman ještě nikdy nebyl. Přijda k němu, hodil hned udici do vody, těše se, že bude hojný lov; a vskutku, sotva muškou navnadĕná udice do vody se zamočila, už přivábila lačnou ryбку, která se po krátkĕm dodievání mušku chytit sama zadržla. – A po ní druhá, třetí a více jich. – Zeman mĕl radost, že se mu lov daří; ale netrvala ta radost dlouho! – Naraz se jezero od samého spodku vzbouřilo a s hukotem vlny vysoko vybuřilo; ve vlnách pleskotal se ohromný rybí chvost. – Vlny hnaly se ku břehu a z přívalu vyvalilo se na břeh nevídanĕ velikĕ rybisko. – V rozevřenĕm chřtánu mohl se vůz po ľahostaji obrátit. – „Ako si sa opovážil mojích poddaných kántriť?“ zařflala ryba, – “za to ťa naraz alebo pozriem, alebo mnĕ dáš tvoju najmladšú dcéru za ženu. – Volĕ si, čo chceš!“ – Tĕžká volba nĕboráku zemanovi, vidoucímu před sebou rozdávenĕ rybí hrdlo! – Nakolik mu strachem možno bylo s rozumem se potázat, nevědĕl jiné rady život si zachránitĕ než dceru rybĕ sľíbitĕ.

Tož i učinil. „O sedem týždňou si přídĕm pre ňu!“ zařflala ryba, silným plaskotem papulu zavřela a do vody se hodila, až vysoko vlny na břeh se vyhodily. – Potom rychle na dno se ponořila a do písku zarýpla, až jezero se zamůtilo.

Více ji zeman neviděl. – Jako čistou vodu jezera, tak zarmútila ozrutná ryba i duši zemana. – Smuten, rozžalen šel domů; jedině měl ještě potěšení, nejmladší, nejmilejší dcerku a tu měl tak němilobohu stratiť.

Přivlékl se domů jako noční mrak! Dcera, matka hned okolo něho, cože je smuten, co se mu stalo, ale on dlouho povědít nemohl, co ho tlačí, – ale naostatek přece jen říci musel, nebylo nic plátno. – „Už som dve dcéry tak dobre ako utratil,“ pravil s pláčem, – „lebo Pánbuohvie, kde sa, čo sa, keď som o nich ešte žiadneho chýru nepočul. – Nuž ale preca aspoň to znám, že som ich ľuďom do rúk oddal, – ale těba, dieťa moje, som sľúbil, lebo som sľúbiť musel, ohavnej rybe za ženu! Ach ja nešťastný otec!“ – a plakal jako dítě a matka ještě více naříkala. Také dcera byla zarmoucena; sestry její se alespoň za pěkné muže vdaly, ale ona za potvoru jít měla. Bylo jí divně okolo srdce, když na to vzpomněla, a jediná její naděje byla ta, že snad ryba nepřijde, jako nepřišel ani medvěd ani orel. – Pozval si zeman k určitému dnu zase staré svoje přátele, kteří se k bitce a hodům prositi nedali a ze staré známosti zemanovi slíbili, že dceru jeho chrániti budou a rybu že zabijou. – Když usúdný den svitl, sjížděli se hosté ze všech stran, mladí, staří, k obraně pěkné panny. – Už bylo polodne, už bylo i po poledni, a ryby niet! – Ale tu náhle zahučí pěkná hudba kdesi daleko, jako by pod zemí vyhrávala, a co blíže se nesla, to krásněji, hlasněji zaznívala. – O chvíli zaduněla zem pod dupotem koňských kopyt a z lesa vyjížděla dlouhá řada pozlacených vozů a prsto k zámku. – Co by pět prstů spočítal, a byli ve dvoře. – První vůz byl nejkrásnější a v něm seděl kníže sám, tak krásný a bohatě oblečen, že mu na světě roveň nebylo a nebude. – Skočiv s vozu, šel prsto k zemanu a družina jeho za ním. Předstoupiv před něho, uklonil se a začal ho pěkně prositi, či by mu nechtěl dáti svoji nejmladší dceru. – „Eh veru by som vám ju, krásno knieža, rád dal a radoval sa, že moja dcéra šťastná budě, ale som ja ju sľúbil jednej ohavnej rybe, ktorá si teraz pre ňu príst' má,“ – pravil zeman.

„Ej čo tam po rybe, nach má ryba rybu – a mně dajtě krásnu vašu dcéru, nach si ju k srdcu pritisnem a domu odveziem“ – odpověděl kníže, lahodně se usmívaje.

Svolil zeman, jestli i dcera svolí. – Ale kdože by měl ochotněji svoliti nežli ona! Dobrá to výměna, za rybu krásného šuhaje! Když i dcera svolila, kázal ženich složit pro otce dary; byly to tři lady zlata a stříbra. – Byl hned sobáš a po sobáši svatba! – Svatba ta byla ze všech nejveselejší, hudba, co kníže si přivezl, hrála noty od výmyslu světa, že se i starým pánům žily rozehrály, a jen skel'o že se mezi chasou nepřovykrúcali! – Ale když v nejlepší vůli byli, poručil mladý zeť zapřahat a o chvíli se ode všech pěkně odebral, nevěstu k sobě na vůz si posadil a ven branou letěly vozy s hrdými paripami, že jen tak za nimi dunělo. – Ryba nepřišla. – I mysleli přátelé bohatého zase zemana, že bude s nimi hrát, lovit, zkrátka takový život vést,

jako vždy dříve vedl, – ale tenkrát dal se zeman na pokání; umínil si peněz šetřiti, aby neupadl zase v bedárstvo. Stál věren v slovu. – Jediné, co ho i manželku jeho trápilo, bylo to, že nevěděli, kam přece děti jejich se poděly, a matka želela začasťe, že osaměla jako ta lípa, když jí haluzky oseká. – I vyslyšel Bůh želání její a obmyslil ji na stará léta synkem; – i děkovali za ten dar oba dva s nemenší radostí než za první své děti, a že ho rádi viděli, dali mu imě Radovid. – Rostl chlapec a stal se z něho krásný, hodný šuhajík. – Otec vyučil ho, jak sám znal, i ve zbroji ho cvičil – takže se z něho statočný chlap vykresal. Stal se jedinou radostí svých rodičů, a těšili se, že bude opatrovati jich stáří.

Zeman zapověděl všem služebníkům přísně, aby se před synem ani nejmenší zmínka o dcerách neděla, aby se mladý Radovid ani nedověděl, že sester kdy měl. – Ale cože – mladý šuhaj viděl, že mají sourostenci jeho sestry, i ptal se, proč on jich nemá? – Ale rodiče mu to vymlouvali, že nemá každý bratr sestru, že on jich také neměl, ale syn viděl, že jsou pohnuti a že matce slze v očích hrají, a proto si to nedal vymluviti. Meltě starou pestúнку, která mu ničehož odepřítí nemohla; k té obrátil se a tak dlouho ji láskal a prosil, dokud mu všecko nevyrozprávěla, jak se co stalo s jeho sestrami a že nikdo nezná, kde jsou. – Ona i sestry jeho vyvarovala. – Kdyby dobrá stařenka byla tušila, co z toho pojde, byla by si raději jazyk na uzal zavázala. – Sotvaže se pravdy mladý šuhaj dověděl, umínil si sestry vyhledat. – Jak se rodiče ulekli, když jim úmysl svůj sdělil, nemožno vypravit; otec prosil, prehováral, matka plakala, ale vše darmo, úmysl jeho byl neodolatelný, ani slzami matčinými, ani prosbami otcovými nedal se obměkčit. – „Ja musím sestry svoje vidieť“, pravil „a čo by priam na druhom světě boly. A krém toho mně nezaškodí vo svete šťastia skúsiť. Ako budě, tako budě; – lenže mně, otče, dobrého koňa dajťe a dobrú zbroj, ktorá mně i do něba i do pekla cestu pretínať budě!“

Když to rodiče slyšeli, viděli, že není pomýšlení, aby se dal synek přemluviti, a tedy raději otec hleděl vším potřebným ho zaopatřiti. – Dali mu tedy na cestu peněz, zbroj, dobrého koně i služebnictvo, aby se mu nic zlého nestalo. – Když měl vše pohromadě, rozloučil se s starými rodiči i pestúnkou a na cestu do světa se vydal. Jeli přímo k lesu, odkud a kudy, jak mu otec řekl, knížata přijížděli i odjížděli. – I vedla je cesta dál a dále horami, dolinami, až se dostali do hustých lesů, tisíciletými stromy zarostlých. Strom vedle stromu, pod stromy hustá chrašť; museli si každý krok cesty prosekávati. – A nebyla by je ta cesta mrzela, kdyby poživý bývalo, ale ta se již minula, a lidské obydlí ani k spatření. I pobízeli služebníci pána, aby ustal, a nechtěli dále, že v lese zahynou, ale on na ně nedbaje jen dále rúbal a rúbal. – I přišli po psotě, po bídě do husté neprozračné hory (lesa) a tu koně, jako by je k zemi přikoval, ani jen o krok dále jíti nechtěli, když je ale nazpátek obrátili, vesele zaržali. – Byla to hraniční

čára, přes kterou nikdo přejít nemohl, jedině mladý synek zemanův Radovid. – Když to zpozoroval, dal koně služebníkům a pravil jim: „Nie je vám súdenuo túto čiaru prekročiť, priatelia moji; vráťte sa domu k mojim rodičom, pozdrautě ich, a že sa nevrátim nazpak, kým si sestry nevyhľadám. Aj môjho koňa s sebou vezmite, lebo mně ho v týchto horách něnačím.“

Služebníci vrátili se tedy domů a on sám hustým lesem dále se prodíral, cestu si šavlí klestě. – Už přešel dva vrchy a dvě doliny, už i třetí, když tu přišel k veliké zápole. – V zápole byla skulina a z té skuliny vycházely modravé obláčky dýmu. I skulina i dým padly mu ihned do oka. – „Eh,“ myslí si, „a čo tam aj dáka ježibaba bydlí, preca len puojďem dnu;“ a bez dlouhého rozmýšlení k zápole se brál, a když přišel až ke skulině, kudy vycházel dým, viděl, že je sice úzká, ale že se přece nějak prodere. – I vlezl tedy do ní, ale čím dále šel, tím se více šířila, až mohl zcela volně jít, jenže bylo tma v ní jako v rohu. – Kus obděláč viděl cosi se blýskat jako ohník, a čím dále šel, tím bylo jasněji, a tu náhle octnul se ve veliké, jako izba vykresané jaskyni; uprostřed oheň hořel a jeskyni osvětloval. Při ohni seděla pěkná paní, zahrávajíc si s dvěma medvěďaty. – Zhlédnouc před sebou člověka, vyskočila a s podivením vykřikla: „Ach kdeže si sa tu vzal, boží človeče? Ved' tu ani ptáčka ani letáčka, nie že by to človečika. Utěkaj, kde znáš, lebo ak muoj muž přídě, naraz t'a rozdriape!“

„Ach nuž, kdeže som sa vzal,“ odpověděl Radovid, „iděm si sestry hľadat', ktoré sa za tri kniežatá povydávaly,“ a začal paní vypravovat, co mu byla pestúnka povídala. – Pěkná paní poznala ihned z jeho řeči, že to její bratr, neboť to byla zemanova nejstarší dcera. – Přivítala ho s velikou radostí a hned se k němu posadila a musel jí o domovu vypravovat. Ale sotva začal uradovaný bratr rozprávěti, ozvalo se před jeskyní hněvivé mrmlání medvěda, a na prosbu sestřinu rychle skočil pod koryto, v koutě zastrčené. – Jedvaže se ukryl, už se medvěd do jeskyně vřítíl, muž krásné jeho sestry, a ňuchaje po koutech zařval: „Ženo, človečina smrdí, vystau ju, nach ju rozdriapem!“

„Ach mužičok muoj drahý, kdeže by sa ti tu človek vzal, ved' tu ani ptáčka ani letáčka, kdeže by ti človečika!“

Len sa spokoj,“ chlácholila ho žena. – Ale medvěd nic nedbal a jen nepokojně po jeskyni běhal a řval, až se vari hen v třetí dolině ozývalo. „Keď mi ho nechceš dat', nuž si ho sám najďem!“ – as těmi slovy hnal se ke korytu. Už je přehodil, vtom udeřila dvanáctá hodina – jeskyně se zatřásla a v krásný, veliký zámek se proměnila, medvěd v krásné kníže a medvíďata v pěkné chlapce. – S medvědí podobou přešla knížete i divost a namísto rozdrápání radostně švakra líbal a objímal, rád jsa, že ho neroztrhal. – Po srdečném uvítání dali se do hovoru; Radovid vypravoval o rodičích, kníže a kněžna o svém stavu.

„Viděl si, milý švagre, že som zakliaty na medveďa, a tak sú i mojí mladší bratia zakliati, strední na orla, najmladší na rybu. Zakliať a naše trvá dvanásť hodín, a v ten čas sa my na ohavné potvory premeníme, po krajine túlame a v divokosti našej ľuď trápiť musíme. Naša družina aj všetko panstvo sa premenia v zver a kaštiele a dediny sa premieňajú v pusté hory a zápole. Keď usúdená hodina odbije, dostávame my našu ľudskú podobu a kraje naše sa oživí. A tak je každý od Boha deň! Ze sme pre našu sestru zakliati, znám, ale ako by si nás muohol oslobodiť, neznám, aj pochybujem, lebo strašné sú vazby nášeho zakliať a. – Nuž ale keď si si tak umienil, skús: Chod' k môjmu mladšiemu bratovi, adaj že ti ten budě znať dačo poradiť. Odo mňa si vezmi aspoň tento chĺpok z medveďacej srsti, ktorý ti budě na dobrej pomoci. Keď budeš v nebezpečenstve, len ho pomrú a hneď ti príde šest' medveďou na pomoc.“

S radostí přijal Radovid chloupek a dobře si ho skryl; ke všemu chtěl se uvoliti, jen o to prosil švakra, aby mu cestu k bratru ukázal, což on milerád slíbil. – Když si všecko pověděli, hosta milého si štědře uhostili, zadupalo šest krásných parip pod obloky. „No už ťa koč čaká,“ pravil švagr, „a koně vedia cestu. Zdravý chod', lebo sa hodina môjho zakliať a približuje.“

Bolestně se rozloučili, neboť nevěděli, či se zase kdy uvidí. – Když se rozloučili, sedl Radovid na koč a koně jako na větru letěli s ním přes hory doly, až se jen tak za nimi prášilo. – Právě dojeli na hranice panství švakrova, když osudná hodina minula; v tu chvíli octnul se Radovid na zemi, místo koní viděl šest myší utíkatí zpátky k lesu a z kočáru stala se ořechová skořapina. – Sám stál v pustém lese u potůčku jako prst. – Za potůčkem viděl táhnouti se do lesa pírť, pustil se po ní, nech by ho už kamkoli zavedla. – Dlouho šel lesem, přes doliny, přes pláně a vrchy a všecka požíva, co s sebou měl, se minula, když tu přišel k jednomu tak vysokému dubu, že mu roveň neviděl. Šire důže rozkládaly se jeho konáry a mezi nimi ve vrchu stál dům. – Jak to Radovid zhlédl, pomyslíl si ihned, že to bude obydlí střední sestry. – Dlouho čekal, jestli se ukáže, aby mu nahoru pomohla, ale nevyšla. I začal tedy volati, co hrdlo stačilo, a na dub bušiti. – Když tak chvíli volal a bušil, ukázala se nahoře pěkná ženská postava, ptajíc se: kdo to volá a buší?

„Ja som to, ja,“ volal Radovid, „tvoj brat, sestra moja drahá; pomuož mně dáko hore sa dostat!“

„Muoj brat?“ divila se paní, „ja som žiadneho brata nepoznala. Ale kdo si koľvek, človeče boží, utekaj, ako znáš, lebo keď muoj muž príde, naraz ťa rozdriape!“

„Rozdriape, něrozdriape,“ odpověděl Radovid, „len mně spomuož, aby som sa hore dostal, potom ti chcem vyrozprávať, kdo som a čo chcem!“ – Dala se uprosit; spustivší dolů lano,

pomohla Radovidu vysoukati se nahoru. – Jsa nahoře, sedl s paní na hromadu mechu k mladému orličátku a začal sestře vypravovat, kdo je a co chce.

– Zaplakala sestra radostí a bratra si objímala, ale také strach měla, aby orel přijda domů bratra neroztrhal. – Jedvaže se poznali a uvítali, zahučelo to v povětrí, jako by se bouřka valila, a to orel letěl. – „No len, bračok muoj drahý, skoro sa skry do tohoto mechu, adaj že ťa dáko zachovám!“ prosila ho sestra.

Jen co se skryl, už orel do hnízda se vřítíl, vřeště: „Žena, človečina smrdí, naraz mně ju vystanou, nach ju rozdriapem!“

„Ach mužů muoj drahý,“ chlácholila žena, „kdeže by sa ti vzala, ved' tu ani ptáčka, ani letáčka nevidieť, kdeže by to človečika!“ – „Keď ho nechceš vydat', najdém si ho sám,“ zapištěl orel hněvivě – a začal mech přehazovat – už zadrápl i do hromady, kde Radovid ukryt čušal, an tu dvanáctá udeřila. – V tom okamžení jako by země se zatřásla, chyžka na stromě proměnila se v nádherný zámek, orel v krásného knížete, orlice v utěšeného chlapčika a všecko zůkol vůkol obživlo.

Rád byl kníže, že si švakra neroztrhal a s ním se těšiti mohl. – Strojila se hned slavná hostina a Radovid musel vypravovat o rodičích a proč přišel. – „Starí moji rodičia sa majú ako starí ľudie; zdravých som ich zahanal a s žiaľom ich opustil; ale keď som chcel aj sestry aj švagrou poznať! Nuž, najstaršú sestru už taky znám, aj švagra, medveďa! – Švagor medveď, „pokračoval dále, „mně rozprává, ako stě zakliati, a ja som si predsavzal vás zo zakliaťa vyslobodiť. Spytuval som sa švagra, ako by sa to mohlo stáť, ale mi on rady dať nevedel, len ma k tebe, drahý švagríček, poslal, že mně adaj ty budeš vedieť dač poviedať?“

„Ach, švagrík muoj drahý,“ odpověděl kníže, „darmo sa konáš, lebo pochybujem, že by si nás mohol vyslobodiť. Tažkuo je naše zakliaťa. Rady ti v tom ani ja dať neznám, ale keď si už tak si umienil, chod k môjmu najmladšimu bratovi, ten ti naistě zjaví celuo tajemstvo.“

„Puojdém, puojdém, len mně cestu ukáž.“ „Na hranicu mojho panstva ťa dám odviezt' a potom chod' cestou, ktorá sa ti ukáže. Jda tou cestou, prídeš k jednému jazeru; tam daj pozor, a kde sa budě z vody kúriť, tam sa hod do vody. – Vezmi si týchto dakol'ko orlacích pier, a keď budeš v nebezpečenstve, len ich pomrú a hneď ti šest' orlou príde na pomoc.“ – Radovid se švakrovi pěkně poděkoval, pera schoval a o chvíli zadupotalo šest koní pod okny. – „No švagrík muoj drahý“ – pravil kníže – „už sa muoj čas blíži; koč ti je už pripravený, zdravý chod', aby ťa moja divokost' nezastihla.“

Bolestně se rozloučil Radovid od milované sestry a švakra, kteří ho až k vozu doprovázeli. – Jak sedl, vychytili se koně do větru a jako tátoše letěli přes hory, doly. Když přijeli na hranice, minula určitá hodina a Radovid jako první krátě viděl se na zemi seděti. Koně ve

vrabce se proměnili a vůz v slepičí skořápku. – Vida před sebou cestičku, vzpomněl na švakrova slova a chutě se po ní pustil. – Ale dlouho šel a všecko strávil, co s sebou měl, než přišel do údolí k zelenavému jezeru. – Vari na celé cestě byl v tom okamžení nejšťastnější, neboť sotva u jezera zastal a po vodě se rozhlížel, viděl blízko břehu z lesknoucí se vody modrý obláček dýmu vyvěrat a sem tam se rozletovat. – Ani si neoddechna, hodil se do vody, právě tam, kde obláček vystupoval. – Šťastně sletěl komínem dolů na ohnisko, na něž právě sestra oheň klásti chtěla. – Nevědouc, co se to činí, odskočila uleknutá do jizby, bratr ale skoče s ohniska, běžel za ní volaje radostně: „Neboj sa, sestra moja drahá, neboj, veď som to ja, tvoj brat, prišiel som ťa navštíviť!“ – Přešel sestru strach, když viděla před sebou státi člověka a sestrou pojmenovati se slyšela, ačkoliv o bratru nevěděla. – Protož pravila: „Neklam mňa sladkými rečami, lebo som ja žiadneho brata nepoznala, ale kdo si koľvek, človeče boží, povedz, kde si sa tu vzal, čo chceš?“

Tu Radovid všecko pěkně sestře vyrozprávěl, kdo je a proč přišel, a teprv sestra okolo krku mu padla a k srdci ho přitiskla. Byla radost veliká obou, a ještě větší, když se i švakr, který už jako člověk domů chodíval, navrátil. – Žena mu do třetí jizby v ústrety běžela, nevýslovnou radostí volajíc: „Muž muoj drahý, pod', či vidíš, brat muoj došol, ktorieho som ja ešťa doma nepoznala.“

„Keď je tebe brat, je muoj milý švagor!“ – vítal švakra kníže ryba a hned se ptal na rodiče. „Starých rodičou som zdravých doma zanaly, ale ver ja neviem, ako sa teraz mávajú a či sú živí, lebo som ja už dávno z domu odišol. – Chcel som si sestry aj švagrou hľadať, a teraz som už všeckých viděl. Ale ešťa sa ťa dač spýtať mám. Rozprával mně švagor medveď aj orol, že mně ty, milý švagrik, naisto oznámiš, ako by som vás muohol zo zakliat'a vyslobodiť. – Prosím ťa teda, rozpovedzže mi, začo stě to zakliati a ako by vás muohol vyslobodiť, lebo sa dotedy domu nevrátim, kým vás něvyslobodím, čo priam zahyniem.“

„Ťažkú, nebezpečnú prácu si si vzal pred seba a neznám, či dač vyvedieš,“ pravil švakr ryba po dlouhém rozmyšlení, „ale keď si sa už na to vzal, skús, adaj sa ti podarí. Počuj: my smo mali jednu krásnu sestru, ktorú jeden čarodajník chcel za ženu mať. Že ona za něho ísť nechcela a že aj my sme ju dať mu nechceli, rozjedil sa neslýchané, sestru schytil, přeč odniesol a nás všeckých troch zakliat, ako znáš. V tomto našom zakliat'u dotedy sa trápiť musíme, kým lebo ona zaňho ísť sa něpodvolí, lebo kým nás dakdo něvyslobodí. Čarodajník je, aj s našou sestrou, v jednej jaskyni, do ktorej len jeden zlatý kľúč, čo neďaleko něj na vysokom strome zakvačený visí, vchod otvorit' muože. Ale sňatia toho kľúča je s veľkým nebezpečenstvom spojenuo. Vchod do jaskyne vedie cez dvanásť izieb, v trinástej spí čarodajník na loži, vedľa něho leží naša sestra v rakvi. Nad ním visí zlatá trúba, na ktorej esli

zatrúbiš, nás vseckých vyslobodiš. Chceš-li nás vyslobodit', musíš to vykonať, ale musíš aj mnoho podstúpiť!“ – „Trpeť som sa už na ceste naučil a nebezpečenstva sa nebojím. Poručeno Pánubohu, preca len puojdém! Len mňa na cestu naprautě!“

„Nuž Pánbuoh ti pomáhaj! Chod teda, cestu ti rád ukážem“ – řekl švakr. – Ještě si milého hosta uhostili, jak nejlepší věděli, potom bolestně se rozloučili a Radovid pohýnal dále cestou, kterou mu byl švakr ukázal.

Dlouho putoval a chodil po horách a vrchách, až se naostatek k velkému stromu dostal, na kterém visel zlatý klíč, zdaleka se ligotaje. – Vida klíč, zaradoval se šuhaj, že je u cíle. Chvilku si oddechl a potom chytro na strom lézti počal. – Šlo to, šlo, až vylezl s několik sáhů výše, tu ale zrazu připálí šest divých bujáků a mocnými čelami začnou do stromu třískat, že se jako proutek sem tam klátil. Málo chybělo, že Radovid jako šiška dolů neslíti. – Na štěstí mu přišel na mysl dar švakra medvěda; rychle vyndá srstku, pomrví ji, a v tom okamžení kde se vezme, tu se vezme – šest ozrutných medvědů a obořivše se na bujáky na márne kusy je rozdrapili. – Vysvobozen z velkého toho nebezpečství, škrábal se horko ťažko výš a výše, až se k samému klíči dostal. – Už ho chtěl sníti, vtom přiletí hejno divých hus a začnou milého šuhaj e zobáky a křídloma česat'. Ten ale vzpomněl ihned na orlova pera, rychle je vyndá, pomrví a v tom okamžení – kde se vezme, tu se vezme – šest silných orlů přiletí a o chvíli je křdeľ divých hus rozplašen a rozdrapán. – Po přemožení této druhé překážky si Radovid klíč svobodně sňal a zpátky dolů slézal. – Dobrý kus práce bylo vykonáno, klíč v jeho rukou, ale větší bída ho čekala! – Jen co si trochu oddechl – šel k zápoľám nedaleko stromu se vypínajícím. – Dívá se na ně ze všech stran, ale nikde ani dírečky, neřku-li dveří! – Začal se již obávati, že i zlatým těžko dobytým klíčem si nepomůže, an mu tu padlo na rozum, co mu byl švakr ryba řekl, aby se jen klíčem skály dotknul, kdekoliv ze dotkne, že se mu otevře. – Vezma klíč, skály se dotknul; skála se otevřela dokořán a Radovid vešel do jizby ze samého řadu vykresané. Zima šibala se stěn, až páčila, a nohy div že mu nepřimrzly. – Ale on na to nic nedbal a chytro k druhým dveřím pospíchal. – Jak do druhé jizby skočil, plamen ho zašvihl a plná jizba byla ohně. – V třetí jizbě přivítalo ho sípění hadů, a bylo jich jako rezanců, jeden přes druhého se snovajíce. – Bystro přeběhl náš šuhaj po ohavách těch do čtvrté jizby, kde ho přivítala plná jizba hnusných netopýrů. – I těm se vydral, a přeběhna i všechny ostatní jizby, ošklivější a ošklivějšími potvorami naplněné, doběhl konečně ke dveřím třinácté jizby. Zlehka otevřel, jako stín vešel a tiše za sebou zavřel. – Vše našel tak, jak mu švakr pověděl. – Čarodajník strašné podoby ležel tuhým snem zkován na loži, podle něho na zemi v železné rakvi krásná, ale bledá, vyschlá ženská postava; nad jeho ložem na stěně visela zlatá trubka. – Radovid, všecek dokonán, sedl do koutku, aby si

oddechl. – V jizbě bylo ticho, že by slyšeti bylo mušku letět. – Vtom udeřila dvanáctá. Čarodějník se prebral a ležící zvolal strašným hlasem: „Či puojdeš za mňa, či nie?“ – Z rakve ozval se smutný, slabý hlas ženské: „Nie,“ – „No ži a hni“ – vzkřikl čarodějník a po chvíli zase usnul. – Po chvíli zdvihl se Rado vid zpolehounka se země a jako duch přistoupil k loži a po trubce sahal. – Už jí měl v hrsti; vtom se čarodějník probudí a zhurta se na odvážlivce obořil. – Ale švihší šuhaj rezko uskočil, a než ho čarodějník chytil, třikrát silně zatroubil. – Jako by sto hromů zahřmělo, taký hlas vyletěl ze zlaté trubky; zápol'a otřásla se od samého kořene, ledem, ohněm a rozličnými potvorami naplněné jizby v krásné svetlice se proměnily, čarodějník se rozlil na kolomaz a z rakve krásná panička vystoupila. Jakkoli se v rakvi ležíc více mrtvému než živému tvorů podobala, vstala přece jako nejkrásnější růže, neboť zakletí předešlou krásu její nezmařilo, a zůstávala v něm naveky mladou. – Slzíc děkovala svému vysvoboditeli. Šuhaj byl také rád, že si vysvobodil nejen švakry, ale i krásnou paničku, která se mu nemálo zalíbila. „Ale povedzže mně, prosím ťa, dobrý mládenče, kdo si ty a ako si sa sem dostal?“ ptala se ho krásná panna. – Tu jí začal Radovid všecko od kraja až do konca rozprávět, kdo je, kde chodil a kterak se do jeskyně dostal. – Potěšila se ještě více krásná panička, vyrozuměvši, že jí Radovid i bratry ze zakletí, o němž ani nevěděla, vysvobodil a že jsou jedna rodina. – Znova mu děkovala a jak že se mu odmění.

„Ja si nič inšieho nežiadam hime tēba, krásna panno,“ odpověděl Radovid. – Suhaj se byl i panně zapáčil, a protož se mu ihned zaručila a slovo mu dala. – Když si všecko vyrozprávěli a spolu se potěšili, vybrali se k nejmladšímu bratru, u něhož ho i starší dva bratří, vysvobození, s ženami a dětmi očekávali. – Radost byla veliká, když se všickni shledali, a větší ještě, když se všickni k starým rodičům vybrali a na živě jich zastihli. Už si rodiče žádného většího štěstí a radosti přátí nemohli, jako ta byla, když se jim neočekávaně i dcery i syn vrátili, všickni šťastní. – Nevýslovné té radosti květ byla svatba mladého Radovida s krásnou pannou. – Hej byla to svatba! Co svět světem, takové nebylo a nebude! –

O VĚRNÉ ŽENĚ

V městě jednom žil bohatý kupec a ten měl syna, který se nechtěl ženiti. – Otec, matka, již staří, neustále mu domlouvali, aby se oženil, on ale nechtěl ani slyšeti; když to naveky trvalo a vida, že se rodiče trápí, pravil: „Nuž keď chcete, aby som sa oženil, idēm, a ktorúkoľvek stretnem, za ženu pojmem!“ a rozhněván šel vyhlídnouti si ženu. Zašel za město, a tu když jde po poli, potká pastýřku ovec, chudé, bosé děvče. I ptal se jí hned, jestli by za něho šla.

„Nerobte posmechu z mojej chudoby, veď nepýtam vášho bohatstva!“ odpovedělo mu dčvce. KdyŹ ale kupec Źadost svoji opakoval a viděla, Źe to myslđ opravdu, svolila. – Kupec vezma ji za ruku, domů si ji odvedl. Rodiĉe byli by si lepšđ nevděstu pŹáli, nuŹ ale, kdyŹ synovi se lđbila, neŹkali nic, rádi jsouce, Źe se koneĉně syn oŹenil. – A neprohloupil kupec s chudou pastýŹkou; stala se z nđ Źvarná, dobrá a poŹádná panđ. KaŹdý ji měl rád, ale nade vŹecko ji miloval vlastní její muŹ, a ona jeho. – Po ĉase umŹeli rodiĉe a kupec stal se samostatným pá-nem celého jmění. – Stalo se, Źe musel za svým zaměŹtnáním na cesty se vydati. – Smutně se louĉili manŹelė a kupec prosil Źenu, aby na něho nezabudla.

„Ej, veď ja nezabudnem, muŹů muoj drahý, a ĉo bys aj koľko rokou vo svěť bol, ĉo bys aj, nedajboŹe, nikdáž sa nevrátil, preĉa Źa nezabudnĚm a vernou ti zostanem“ – pravila plaĉící. –

Potěšen jejími slovy odebral se kupec do světa. – I trefilo se mu jednoho dne pŹijđti do hospody, kde sedělo okolo stolu nĚkolik kupců, známých i neznámých.

– PŹisedl k nim. – Jako vlna za vlnou plynulo slovo za slovem, řeĉ k řeĉi, aŹ pŹišlo na vĚrnost Źenských. Neĉť uŹ to bylo, jaké bylo, kaŹdý Źenu svoji chvděil, jen kupec mlĉel. „NuŹ, a ĉoŹe tvoja Źena, braĉekku, ĉi je verná?“ – pŹtali se ostatnđ kupci, vidouce, Źe mlĉđ.

„Naozaj verná“ – odpoveděl kupec a zaĉal Źenu chvděiti.

„A ĉi vieŹ, esli ti zostane vernou?“ – ozval se jeden z kupců.

„Ĉcem sa stavit’ o celė svoje bohatstvo, Źe je Źena moja verná a vernou zostane!“ – zvolal kupec.

„Nach stáuka stojđ!“ – zvolal prvnějšđ, podávaje kupci na slovo ruku.

„Nach stojđ; keď mně ty na znak zlatý prstěň, ĉo moja Źena na hrdle nosđ, donesieŹ, ĉcem veriť, Źe moja Źena nĚvernica, a ty máŹ celė moje bohatstvo mať, keď ale nedokážeŹ, Źe je neverná, budeme sa bit’!“ tak řekl kupec, podávaje druhému na potvrzenđ ruku. – I umluvili se jeŹtě, kde se shledajđ, a potom odešel onen kupec dále a onen, co se stavil, Źel do onoho mĚsta, kde suchá vdova kupcova pŹebývala. – I Źel hned k nđ, jakoby s pozdravením od muŹe; těšilo ji to velice a pŹívětivě hosta uvđtala i uhostila. – Mladá, pěkná, velmi se mu zalđbila, a kdyŹ k nđ druhykráte pŹišel, zaĉal k nđ sladce hovoŹit, ĉtĚje ji zvděbiti. – KdyŹ tomu kupcová vyrozuměla, Źe to falešný pŹítel, zakázala mu neukazovati se jí vđce, nechce-li pŹijđti na vyhozov. – Pln zlosti odešel, pŹemýŹleje, kterak se dostati k Źádanému ĉlđ.

– Od lidu neslyšel o kupcově neŹ chvdělu, viděl tedy, Źe mu tĚŹko bude dokázati nevděrnost její. – V této nesnázi jeho nahodila se mu jedna stará baba, která byla v domě kupcově. NuŹ, slđbil babě hory doly, uplatil ji a baba pŹistála k jeho Źadosti. – Vludila se v noci do loŹnice

kupcové, vzala jí prsten s hrdla a ráno donesla ho onomu kupci a i to mu svěřila, že má kupcová pod kolenem černou bradavici. Kupec babě dobře zaplatil a hned z města ujel.

Tu chvíli kupcová doma prsten hledala jako makové zrníčko, velmi si naříkajíc; vědělať dobře, že prsten večer měla, nikdy ho s hrdla nedala, neboť to byl dar od manžele! – Hledali všickni, neboť měli paní rádi, hledala i baba, jako by o něm nevěděla, ale ani zniku ani vidu po něm. – Musela se konečně paní uspokojit, ač jí to neustále v hlavě vrtalo, kam se prsten poděl.

Zatím dojel onen naničhodný kupec do města, kde naň muž kupcové čekal. Nenadal se takové zprávy; ale když kupec s úsměškem prsten vytáhl, který co svůj poznal, a když mu i to řekl, že má žena jeho černou bradavici pod kolenem, všecek sklesl a hluboký žal ho pojal. „Nuž, keď je tak, si teraz pánom môjho bohatstva ty!“ pravil kupcovi a horší než žebrák domů se navrátil. – Žena mu s radostí v ústrety běžela, ale on se od ní odvrátil: „Choj, nehodná si mňa; všetkého tys mňa zbavila, aj spokojnosti, aj imania. Teraz sa naše cesty rozdelia, ja idem na západ, ty id' na východ.“ Poté ji kupec opustil, nedbaje na otázky její a pláč. I sebrala si tedy batožek, ustrojila se do chlapských šatů – a pustila se cestou k východu hledati si nějakou službu, a on obrátil se k západu, chtěje si též službu hledati. – V statek jeho se onen podvodník uvázal. – Po několikadenní chůzi došla kupcová do jednoho města a tam ji přijal do služby jeden starý notarius. – Sloužila mu věrně a byla velice moudrá, že se kolikráte notarius o radu jí ptával. Všickni měli ji rádi, a když starý notarius umřel, že byla moudrá, udělali ji notariusem. Mohla se míti dobře, ale cože, když si přece jen stále rozmýšlela, proč ji asi muž opustil a srdce od ní odvrátil. Jednou, když zase na svého muže myslila, chodíc po zahradě, a srdce jí lítostí odmekalo, spatřila na cestě člověka přicházet, sprostě oděného, a to byl její muž. – Ona ho poznala hned, ale on ji ne, poněvadž měla na sobě chlapské šaty. – Už mu chtěla běžet v ústrety, ale si vzpomněla, že on se na ni hněvá, a proto se mu znáti nedala, chtěíc ho vyzkoumat. – I zastavil se pocestný u zahrady a prosil pána, aby ho přijal do služby.

„A zkedže iděš?“ – „Od západu, milý pane,“ odpověděl muž, „ale sa mi tam neľúbilo a len mňa na východ tiahlo.“

„Nuž, zostaň tu, ja si ťa vezmem za sluhu“ – řekla žena a do domu si ho odvedla. – Byl rád kupec, že si našel tak hodného pána. – Když byl večír, kázal pán vody donésti a nohy mu umýti. I přinesl sluha kupec vody a začal pánovi nohy mýti, a když mu je myje, vidí pod kolenem černou bradavici. Jak ji viděl, do pláče se pustil. – I ptal se pán, proč pláče, a tu on mu všecko začal povídat, kterak měl pěknou ženu, hodnou a dobrou, že se milovali, ale potom když musel do světa, že se mu stala mezi tím časem nevěrnou. – Velice se tomu žena jeho podivila a jen zase dále se vyptávala, kterak se dověděl, že se mu stala nevěrnou, a tu on i o

sázce a onom kupci jí pověděl, i o prstenu, který při sobě měl. – Velice jí to pohnulo, ale se ještě neprozradila, chtěla muže dokonale přesvědčiti. Ráno kázala ihned kočímu, aby zapráhl, že pojedou pryč; i sluhovi kázala na cestu se připravit. – Jeli jeden den a druhý den přijeli do města, kde zůstati pán kázal. Bylo to město, odkudž kupec rodem; i divil se, co pán v městě za robotu má, a mrzelo ho to i bolelo, neboť si připomněl dřívější doby, jak šťastně žil, že nemohl na štěstí to ani zapomenouti. Když do hostince přijeli, objednal pán skvostnou hostinu a sezval množství hostů, mezi nimiž i onen podvodný kupec byl. – A když se hosté sešli, pan notarius je vlídně přivítal a hostina byla slavná. – Hosté jedli a pili a nevšímali si sluhů nepatrného; byl tomu také povděčen, že si ho nikdo nevšímá, a kdyby nebyl měl pána svého rád, byl by raděj utekl. Po jídle po pití pustili se do řeči a tu začne naostatek i hospodář (přestrojená kupcova žena) povídati, co se stalo v jednom městě, jak rozvedl jeden podvodník manžele, kteří se věrně milovali, jak muže ocigánil a oba do neštěstí uvrhl; vše vyprávěla, jak to vpravdě bylo, a nikoli jak kupec mluvil, neboť se byla vše od oné báby ošemetné dověděla, která, neznajíc jí, za peníze vyradila, jak přišel kupec k cizímu bohatství. – Krušno bylo kupci podvodnému okolo srdce, když tu rozprávku poslouchal, ale se nikterak prozraditi nechtěl, a proto když se hospodář hostů ptal, co by takový člověk zasloužil, on první zvolal: „Smrt, smrt!“ Tu rychle kupcová od stolu vstala, do druhé odskočila jizby a v několika okamžicích v ženských svých šatech oblečena mezi hosty se vrátila. – I poznali ji hned všickni a muž, beztoho všecek omámen nad tím, co slyšel, s nevýslovnou radostí věrné ženě okolo krku padl a na kolenou za odpuštění prosil. – Mileráda mu odpustila. – I blahoslavili věrnou ženu všickni hosté a ve všeobecné té radosti vykradl se podvodník z domu a z města ven, ale soudu neušel, ani baba zlověstná. – Kupec přistoupna zase na svůj statek, žil s věrnou ženou svojí šťastně až do smrti.

ČI JE SPRAVEDLNOST NA SVĚTĚ, ČI NE?

Byli dva bratří, jeden dobrý, hodný, druhý zlý a bezbožný. – Když jim otec umřel, vzal si ten zlý statek a toho dobrého z něho vyhnal; i šel ten dobrák žalovat, ale nic si nevyžaloval. – „Eh milý človče, na světě není spravedlivosti“ – říkali mu lidé. –

„Eh naozaj, že je spravedlivost?“, říkal vždy ten dobrý, ačkoliv se mu bídě vedlo a zlému bratru dobře a ačkoliv máloco dobrého i od jiných lidí užil. – Když ten zlý bratr slýchal, že chválí chudý bratr spravedlivost, velice se tomu divil, kterak on, ošizený bídák, může chváliti spravedlnost, které se mu nejméně dostalo. – I ponoukal lidi, aby mu žádnou práci nedali, aby ho vyháněli od sebe, a bezbožných řečí o něm namluvil, aby ho každý nenáviděl. – Chtěl ho

připraviti na mizinu, aby viděl, jestli bude ještě potom spravedlivost zastávat. – Stalo se; dobrý, hodný bratr padl do takové bídy, že neměl ani sobě, ani dětem co do úst dáti. Nemoha si již jinak pomoci, šel k bratrovi prosit o kousek chleba. – „No pod', chcem ti dať kúšťok chleba,“ řekl bratr, a uchopiv ho, kázal, aby mu oči vyklovali. – Vyklovali mu tedy oči a zavedli ho pod sloup spravedlnosti. – „Nuž hľa,“ pravil mu zlý bratr, „či eště povieš, žeje na světě spravodlivost?“

„Eh veru, preca je!“ – odpověděl ubohý slepec.

„Nuž, keď ty kedy budeš zase mať svojich zdravých očí, vtedy budem veriť, že je spravodlivost!“ – a nechaje bratra pod sloupem spravedlnosti seděti, odešel. – A když bylo o půlnoci, přiletěli dva havrani a sedli na sloup. – Pravil harvan harvanu: „Čože, braček, vo světě chyrovat?“ – „Bol som v ednom meste, kde vody němajú,“ pravil druhý havran, „keby skalu u mesta otvorili, mali by vody dost', ale im to nikdo povediet' němouže, a tak musia tí ľudie smedom zahynúť.“ – „Nuž hľa, braček, ved' aj tu, dčsiat krokou pravo vbok, studienka je a v něj taká čudná voda, že čo by kdo aj od narodenia slepý bol, ak si oči z něj namaže, ihned' uvidí“ – pravil druhý havran. Když si to pověděli, zašuměli křídloma a pryč uletěli. – Chudý slepec rozuměl každému slovu, a když uletěli, vstal, šel deset kroků vpravo bok a po studánce hmatal, až ji našel. – I namazal si oči – a hle – viděl! – Nešel domů, ale šel do onoho města, kde neměli vody, aby jim pomohl. – Když tam přišel a se ohlásil, že jim poví, kterak by vodu dostati mohli, s náramnou radostí byl vítán a král mu slíbil bohatou odměnu. – I pověděl jim, aby onu skálu otevřeli a že budou míti vody dost. – Ihned se do práce dali, a jak skálu otevřeli, mocný pramen z ní se vyprýštil. – Bohatě odměnil král chudého na penězích, i pěkného koně mu daroval. Přijel chudý slepec domů na vrchovom, bohatý a vidoucí; první cesta jeho byla k bratru. Všecko mu pověděl a na ostatek dodal: „Nuž hľa, brate, preca je spravodlivost' na světě a na veky budě!“ –

Bratr neřekl nic, ale hnětlo ho to, a k půlnoci ten samý večer šel pod sloup spravedlnosti a tam si sedl, mysle si, co bratr dobyl, že i on si dobytí může. – O půlnoci přiletěli tiže dva havrani. – Sotva dosedli na sloup, pravil jeden: „Nič něvrau, braček, lebo nás tu musel, keď smo tu ostatnikráte boli, voľakdo počúvať.“ – „Ved' muožme nazriet“ – řekl druhý a hned dolů sletěli, a najdouce tam zlého bratra, oči mu vyklovali, křídloma ho utloukli a tělo jeho v drápech po poli roznosili. – Ani chýru po něm nezůstalo; bratr jeho ale žil i v bohatství spravodlivě a statečně do smrti. –

O JEDNOM STARÉM PSU A VLKU

Bača jeden měl starého psa, kterého volal Bodrika. Byl velmi stár, neměl už ani jediný zub, kulhal a po těle měl plno jizev od vlčích zubů. – Bylť vždy věrný bačův přítel a neohrožený obhájce stáda. Ale cože, když byl stár! „S starým psom na smetisko,“ řekl jednoho dne bača, „načože chovať starú psinu, veď muože mladý ouce hlídať.“ – Vyhнали starého Bodrika na smetisko a nedali mu ani žráti; mladého nachovali a pustili ven, aby hlídal.

Bylo to velice líto starému Bodriku, že ho bača vyhnal; lehl na smetisko a plakal. Přišla noc; mladý pes zalezl do budy a usnul. Starý pes, zvyklý čujno spáti, spal i na smetisku jen tak na půl oka. Tu najednou ucítil vlka; vstal, chtě rychle přeskočiti plot, ale nohy sklesly mu slabostí, poněvadž byl lačen. – I smutně zase lehl a pomyslíl si: „Keď ma gazda nĕnachoval a preč vyhnal, nuž nach si vlk oucu vezme.“ – Zůstal ležet a také ani nezaštĕkal; mladý pes pevnĕ spal, vlka necítil a vlk pěknĕ v tichosti ovci z košiaru si odnesl. – Ráno když gazda ovce dojiti přišel, vidĕl, že jedna chybí a že ji vlk odnesl. Teprv poznal, jak špatně mladý pes hlídal, litoval, že starému ublížil. „Eh veru, keby starý Bodrik bol striehol, nebol by vlk oucu odniesol,“ pravil, a přivolaje starého psa k sobĕ, pohladil ho a dobĕ nachoval. – Bodrik se mu okolo nohou uvíjel a všecek byl uradován. Večer neležel na smetisku, ani v budĕ, ale obcházel okolo košiaru, jako by vědĕl, že vlk, kde jednou ovci sežral, rád se válí. Vskutku vlk přišel, namlsán; ale tenkrátĕ musel utřítí hubu. – „Čože tu chceš?“ vyjel naň Bodrik, když se ku košiaru blížil.

„Nuž, čo chcem, oucu chcem,“ odpovědĕl vlk. – „Choj, oplan, ja ti oucu nedám,“ řekl mu Bodrik. „No, len mi jednu daj, muožeme ju mať do spolku.“ „Ja žiadnych spolku s tebou nechcem mať; včera mňa gazda nĕnachoval, bol som lačný a slabý, nuž som ti oucu dal, ale dnes mňa gazda dobre nachoval, som mocný dost' a oucu ti nedám.“

„Keď mnĕ oucu nedáš, puojďeme spolu na potýčku!“ „No, keď ti d'aka, puojďeme, len čakaj, kým si odbavím postriežku, potom prídĕm do hory a budeme sa potýkať,“ řekl starý pes. – Vlk, když vidĕl, že ovci nedostane, odešel, ale umínil si na psu se pomstítí; – i pozval si medvĕda a lišku, aby mu pomáhali.

Pes znaje vlčí obyčeje, nešel sám do lesa, ale vzal si na pomoc kusou svini a starého kocoura – kamarády domácího dvora. – Když medvĕd a liška kulhavého psa, starého kocoura a kusou svini přicházeti vidĕli, velmi se ulekli. – „Ľa bračekouci,“ zvolal medvĕd, „ako ten pervý skalky sbiera, ktorými nás ubije.“ – Pes kulhal, medvĕd myslil, že sbírá kameny.

„Ľa, ten druhý,“ zvolala liška, „seká šabl'ou okolo bokou!“ – Metal kocour ocasem a liška mĕla za to, že šavlí se ohání. – Jak ale uslyšeli kusou svini rochat, tu se ulekli; medvĕd na strom vylezl a liška do tmí skočila. Když zvířátka domácí do lesa vešly, kocour ustavičně

vrčel „vrnívrnívrní“. – Liška rozuměla, že říká „v trní, v trní“, i ulekla se, vyskočila z trní ven a do lesa utíkala. – Kusá svině zase začala pod stromem, na nějž medvěd vylezl, rochat „hrhrhr“. Medvěd rozuměl, že říká „hor, hor“ a že nahoru vylézt chce, lekl se, rychle se stromu slezl a pryč utíkal. – Když viděl vlk kamarády utíkati, dal se také v útěky. Starý Bodrik opanoval bojiště a vesele se svými kamarády domů se vrátil. – Od té doby měl se u bači dobře až do smrti.

SLOVENSKÝ JUNÁK I

Když turci v uherské zemi panovali, bylo lidem zle; nikdo nebyl jist ani svobody, ani jmění, ani života. – Tehdáž bydlel v Lubietovej, v horním jednom městečku, na svém dvorci Vávro Brezula. Byl to junák na slovo vzatý a strach Turkům, kteří od Filekova přes hory až do okolí lubietovského zabíhali, okolí pustošili a lidi zajímali. Jedenkrát, dověděvše se, že Brezuli doma není, sebrali se a dvorec jeho přepadli. – Čeď od paní nabádaná chtěla se brániti, ale byla dílem zbita, dílem rozprášena a svázána. Chtěli ji bezpochyby do zajetí s sebou odvléci, jakýž osud i ženu Brezulovu čekal. Ale jsouce jisti, chtěli dříve, než by stavby podpálili, posilniti se jídlem a pitím. – Rozkázavše ženě Brezulové, aby jim večeri uvařila, zatím v domě se rozhostili, popíjejíce si a vesele šavlemi cengajíce. Žena Brezulova ustrašená stála v kuchyni u ohniště. Tu ti zrazu Brezula jako by s nebe spadnul. – „Daj Buoh šťastia, ženičko,“ pozdravil ji, „čo to máš za hostí?“

„Turci sa tu,“ odpověděla strachem se třesoucí.

„A čože im variš, tým milým hostom?“

„Kapustu,“ odpověděla.

„A či máš mesa do něj?“

„Nemám.“ – „No veď ti ja naraz narúbem!“ zvolal, skočiv do jizby. – Ale Turci zaslechše jeho hlas, zahasili světlo a v největším zmatku začali se jeden za druhým oblokmi ven tahati. – Tu Brezula chytil křemen mezi zuby, protáhl ostrou svoji šavli po něm, až jiskry po zemi přšely. – Poznal takto, kde Turci jsou, a ihned začaly turecké hlavy po zemi se váleti. Co ujíti nestihlo, tam zahynulo. – Tak si Brezula sám jediný ženu, statek, čeď i vše od záhuby uchránil.

II

Turci nemohli na tuto nešťastnou výpravu zapomenouti a přemýšleli na pomstu. Onedlouho sebralo se jich mnoho a pod vůdcovstvím agy Masného, známého ukrutníka a

pustošitele slovenských krajín, pustili se z Filekova přes hory a cestou dědiny napořád pustošili. – Jeden nářek ozýval se po vůkolních údolích a strachem lidé utíkali do hor a lesů. – Darmo vyzýval Vávro Brezula Ľubietovských, aby Turkům na příhodném místě cestu zalehli. Kuřiplaši Němci nechtěli hlasu jeho slyšeti. – Vybral tedy nejstatečnějšího ze své čeledi a samodruhý šel zkusit štěstí junácké. – Pod horou Jaseňovou stanuli odvážlivci tito, tam se dala cesta nepříteli nejsnadněji zameziti. Brezula u studně v křoví se ukryl, druh jeho nad vysním chodníkem, umluvivše se vespolek, jaké vojenské lsti použijí. Chtěť Brezula, až on vystřelí, aby drah jeho křičel: „No sem, no Dũro, Samko,“ jako by jich kdovíco bylo. – Přišli Turci, vůdce popředku. – Byl to známý pustošitel slovenských krajů, pro svou tělnatost od lidu slovenského Masný aga zván. Když se divocí Turci s rozháraným křikem k studni přiblížili, vyskočil Brezula s nataženou puškou z křoví, volaje: „Vítaj, pane Masný! Dá Buoh, že slovenské kraje viac rabovať něbuděš!“ – a vystřeliv, zabil agu. – Vtom vypálil i druh jeho s vyšního chodníka a „Sem sa, chlapi!“ zvolal a Brezula hned za ním: „Tuto sa, tuto, Samko, Dũro, sem, chlapi, sem!“ – „Eh parom im do duše!“ – ozval se hlas s chodníku, rána padla a třetí Turek válel se v krvi. – Zlekli se Turci, že padli v zálohy, a přestrašeni smrtí agovou bodli koně, obrátili a na vylomhlavy se dali na útěk.

Tam u oné studničky leží aga pochován; dva kameny leží na hrobě jeho. – Hlavu odt’atou dlouho bylo viděti nastrčenou na hálce studni v kaštieli Ľubietovském, až ji chlapi, kamením do ní házejíce, do studně shodili. – Nechtěl pak nikdo ze studně píti a proto studni zametalí. – Železný kyj agův dlouho v zámku Ľubietovském ukazovali, až ho před několika lety do pešťanského museum poslali.

Tak zprostil Vávro Brezula krajinu velikého ukrutníka a jméno jeho dlouho žíti bude v paměti lidu. Sláva mu, junáku!

O PYŠNÉ PANNĚ

Před dávnými časy byla v horním městě Šťávnici jedna panna daleko široko pro svoje bohatství vyhlášena. – Bylať dědičkou nejbohatších štol, v nichž se stříbro dobývalo; a nejbohatší tedy z celého okolí. – Bylať ale také nadmíru hrdá a rozmařilá, a lidé se u ní dobře neměli.

Jedenkrátě jela s několika pány a služebnictvem na procházku. Každý byl jí k službám, každý hleděl zalíbiti se jí, ale ona s nimi jen hrdé žerty tropila. – „Eh, daj pokoj!“ okřikl jí starý strýc její, „veď je tá tvoja pýcha hanba a hriech, muože sa stať, že aj ty kedysi ľudskú milosť potrebovať budeš.“

Tu panna v pýše své s prstu stáhla skvostný prsten – právě jeli přes Hron – , a hodíc ho do vody, hrdě zvolala: „Tak isto, akože ten prsteň viac neuvidím, tak aj isto, že sa moje bohatstvo dakedy zmení.“

Strýc pokrčil rameny a mlčel. – Po nějakém čase přinesla rybářka do kuchyně bohaté panny rybu na prodej. – Kuchařka rybu koupila, a když ji pitvala, našla v žaludku jejím zlatý prsten. Běžela ihned k paní a ukazovala, co našla. – Tu hrdá panna poznavši svůj skvostný prsten, co byla do Hronu hodila, vzpomněla na slova, která v pýše prohodila, a zachvěla se. – A hle, od té doby mýjelo bohatství její vůčihledě, bohaté žíly stříbra v štolách jí náležejících jako by zlí šotkové marnili, všecko naopak šlo a nic se nedařilo, co od hrdé panny pocházelo, až naostatek z nejbohatší dědičky celého okolí nuzná bídačka se stala, které se ani útrpnosti lidu nedostávalo.

O JEDNÉ KRÁSNÉ ZLATOVLASÉ PANNĚ

Před dávnými a dávnými časy bydlel v jedné dědině chudobný čižmár. Žena jeho byla hrubá; když jí čas vyšel a do puolohu se už čekala, přišli k němu tři poutníci a pýtali si nuocku. – Byl to Kristus Pán, svatý Jan a svatý Petr. – „Eh, veru by som vám vdačně nuocku dal, ale žena sa mně povála a nemám hime tú jednu chyžku,“ pravil čižmár, ale vida, že jsou ušlí, doložil dobrosrdečne: „ale keby stě chceli tuto pod stienkou, vd'ačně by som vám lůžko tu spravil.“ – Poutníci přijali s radostí návrh ten, a když jim čižmár, jak nejlepší věděl, lože přichystal, ulehli. – Ale usnouti nemohli, neboť žena v chyžce postená vála. – A když bylo před půlnocí, pravil Kristus Pán k Petrovi: „Chod' von a pozri, jaké idú oblaky po nebi!“ – Petr vyšel na práh, a podívaje se na nebe, pravil: „Plané idú oblaky po nebi.“ – „No, nach sa eště nenarodí,“ řekl Kristus Pán. – Když bylo o půlnoci, žena zase stenala; i poslal Kristus Pán Jana, aby se šel ven podívat, jaké jdou oblaky po nebi. Jan vyšel na práh, podíval se na oblaky a pravil: „Plané idú oblaky po nebi“ – a Kristus Pán řekl: „Nach sa eště nenarodí!“ – A když bylo po půlnoci, žena velmi zastenala a Kristus Pán sám vstal a šel se podívat ven, jaké jdou oblaky po nebi. – „Jasné idú oblaky po nebi, nach sa teraz narodí, by šťastné bolo!“ pravil a ulehl. – Žena porodila děvčátko. – Když poutníci ráno vstali, prosil je čižmár, aby stáli dítěti za kmotry, že je chudobný člověk a že by mu beztoho nikdo rád tu službu neprokázal. – Rádi svolili poutníci za kmotry jíti. – Když bylo po křtu, pravil Kristus Pán: „A čože dáme tému dieťaťu? Ja mu dám krásu.“ – „Ja mu dám zlaté vlasy“ – pravil Jan a Petr pravil: „Ja mu dám, aby čo raz do ruky vezme, zlato zostalo.“ – Tak děvčátko obdařili. Po křtu dal jim čižmár hriato a potom odešli. Děvčátko bylo ku podivu krásné, mělo zlaté vlasy a rostlo jako z vody.

– I nemohli se tomu dítěti rodiče dosti vynadiviti, až jim po chvíli na rozum přicházelo, zeji to asi ti krstní otcové tak obdařili. – Nepochlubili se s tím ale žádnému, jakou dcerušku mají, a spokojeně a šťastně žili ve své chyžce, nemajíce nouzi v ničem od té doby, co děvčátko každou věc, kterou do ruky vzalo, ozlatilo. – Minul rok i dva roky, minulo rokův více a z děvčátka krásného vyrostla krásnější ještě panna. – Jednoho dne když právě u potoka rúcha plákala, jel mimo mladý kníže, a vida krásné zlatovlasé děvče, stanul podivením nad její krásou. – I skočil s koně, a k děvčeti přistoupna, pravil lahodným hlasem: „Daj Buoh šťastia, krásne diouča, prosím ťa, či by si mně nedala trochu vody sa napit', som smedný.“ – „Ach vd'ačně, vd'ačně, „odpovědělo děvče přívětivě, spustíc rúcho z ruky na pažit', rychle do chyžky odběhla. O malou chvíli a vrátila se, nesouc v ruce džbánec ozlacený. – Rychle načrela vody z potoka a s libným usmáním knížeti podala. – Pil kníže vodu tak bahotně, jak by červené víno bylo; když džbánec vy vážil, děvčeti pěkně poděkoval a příklone se k ní pravil: „Ty sa mně ľúbiš, krásne diouča!

– Či by si nemala vuof'u ísť za mňa na muoj hrad?“ – Krásná panna se zarděla, stydlivě sklopila oči a tiše odpověděla: „A čože rodičia povedia?“ – „A kde sa ti rodičia?“ – ptal se jí kníže. – „Tu sa v tej chyžke.“

– „Nuž, ved' sa ich muožme spýtat', „pravil kníže a vezma ji za ruku do chyžky k rodičům s ní šel a hned si ji od rodičů za ženu prosil. – Když viděli rodiče, že se i dcera v knížeti zhlíží, svolili; a co by lepšího jí mohli přátí než takového pěkného mladého šuhaja! – Na druhý den ustanovil se sobáš. – Potom rozloučil se kníže se svou krásnou oddanicí, a vsedna na kůň, radostně domů ujížděl.

Měltě kníže na svém hradu jednu starou gazdinú a ta měla dceru. Obě byly ošklivé, obě byly zlé strigy. – I myslila si stará striga, že si kníže dceru její vezme, a tu nenadále slyší, že se bude kníže s krásnou pannou ženiti. – I rozpajedila se stará striga, div že stropem nevylítla, a umínila si pomstíti se na krásné panně a knížeti veselí překaziti.

Druhý den děly se slavné přípravy k svatbě, a když všecko připraveno bylo, zapřáhlo se bujné koňstvo do pěkných vozů, ženich s hostmi do nich vsedli a jeli na oddavky. – Stará baba byla svatkou, dcera její družicí. A když pak bylo po oddavkách, sedli zase na vozy a vezli mladřuchu do nového domova. – Nevěsta neseděla u ženicha, ale v nejposlednějším voze, se svatkou a družicí. – Byla veselá a šťastná, nenaděj í c se zlého. – Až tu, když jeli žitným polem, matka i dcera nevěstu schytly, oči jí vyloupaly a z vozu do žita vyhodily. – Když do hradu přijely, ženich nejprve k nevěstině vozu přiskočil, aby ji dolů snesl; a nastojte, místo nevěsty vidí seděti ve voze neznámou, škaredou osobu, ani za mak krásné zlatovlasé

nevěště podobnou. – Stará striga dala dceři nevěstin věnec, i tvář jí změnila, ale krásu dát jí nemohla, ani milotu pravé nevěsty. – „KdĚ je moja krásna nevesta?“ vzkřikl kníže zděšen.

„Nuž, tu ti nevesta! Ved' sa ti ona tak premenila,“ pravila baba a kníže nechtěl tomu nikterak uvěřiti, že by to jeho pravá nevěsta byla, ale baba tak ho dlouho tárála, až ho pomátla, že uvěřil a ošklivou nevěstu do hradu si vedl, jakkoli smuten a nevesel.

Zatím pravá nevěsta v žitě sedíc, bolestně naříkala a bědovala: nevěděla, něbožiatko temná, kde se poděje. – Když tak naříkala a bědovala, slyšel ji gazda jeden, který právě žitným polem jel, veza na trh zboží. Vida krásné děvče v žitě seděti a naříkati, zastavil a ptal se jí, proč pláče. Zaradovala se panna, slyšíc člověčí hlas, a hned mu začala rozprávěti, co se jí bylo stalo. Když mu vše vyrozprávěla, prosila ho, aby ji dovezl ke knížecímu hradu a do knížecí zahrady k starému zahradníku ji dovedl. – „A za to si vezmi tie klasy, čo tu okolo mňa stoja,“ – dodala. Když gazda na klasy se podíval, viděl, že jsou zlaté. – Nabral jich za plný žmeň a potom vezma pannu do náručí na vůz vysadil, uháněje s ní k hradu. – Když dojel k zahradě knížecí, snesl pannu s vozem do zahrady a tam ji na lůžko zahradníkovu položil, a neviděn od nikoho, opustil zahradu, bohatší, než vyjel, domů se vrací.

Do této knížecí zahrady nikdo jiný nesměl vkročit než kníže a starý zahradník, věrný to pánův sluha. – Kterak se podivil stárec, když domů přišel a na svém loži krásnou slepou ženskou ležeti viděl. – Žádostivě ptal se jí, kterak tam přišla a kdo jí to ublížil, a krásná panna všecko mu vpravdě, jak se stalo, pověděla, prosíc, aby ji neprozrazoval, skryl, a co od něho žádati bude, aby vykonal. – Milerád jí vše stárec slíbil, a kde co nejlepšího měl, k posilnění jí snesl. Druhý den byla neděle; krásná panna prosila zahradníka, aby jí přinesl pěknou růži; když jí přinesl nejkrásnější růži z celé zahrady, proměnila ji panna v zlatou a poslala zahradníka do kostela, nařídíc mu, co s ní tam dělati má. Když zahradník do kostela vešel, postavil se nedaleko staré baby a dcery její a růži držel v ruce. – Jak mladá zlatou růži spatřila, hned se jí růže zabažilo a pravila matce, že ji musí míti. – Po kostele zastavila stará zahradníka, a že co za tu růži chce? – „Ja nič inšieho za tú ružu něchcem hime jedno oko, čo pri sebe nosíte,“ odpověděl stárec. „A načože ti budě?“ ptala se ho stará.

„Nuž, načože, muoj kopou vypichol si jedno oko, keď som s ním bol včera na poľovačke; chcem mu to oko zasadiť.“ – Dala mu stará tedy jedno oko a on jí dal zlatou růži. – Když domů přišel, prosila ho panna, aby jí oko zasadil, a když je zasadil, viděla na jedno oko a vroucně mu děkovala.

Druhou neděli prosila panna, aby jí přinesl nejkrásnější Klinčok; když jí ho přinesl, udělala z něho zlatý a poslala starce opět do kostela s ním, aby zaň žádal druhé oko. – Zahradník šel do kostela a jako prve nedaleko staré se postavil, drže zlatý klinčok v ruce, aby mladé hned do

oka padl. – To se i stalo; jak mladá drahý klinček viděla, hned se jí ho zabažilo a pravila staré, že jej míti musí. – Když vyšly z kostela, zastavila stará zahradníka, a že co za ten klinček žádá?

„Ja si nič inšieho nežiadam hime to edno oko, čo ešte pri sebe nosíte, – lebo včera, keď srno na poľovačke boli, si muoj kopou i druhé oko vypichol; nuž by som mu i to rád zasadil.“ – Stará se rozmýšlela, ale mladá, jen aby mu to oko dala, a po karafiátu sahala. – Dala mu tedy stará i druhé oko a stařec s ním potěšen domů pospíchal a ihned je panně zasadil. – Jak je zasadil, viděla panna na obě oči a byla tak krásná jako dříve a děkovala starému zahradníku, slibujíc mu, vším dobrým že se mu odmění.

A když bylo u večer, vyšla krásná panna do zahrady, a bylo tam překrásných květin hojnost a ptactvo libě po hájích prozpěvovalo; panna se tiše po zahradě procházela mezi květinami, a na kterou sáhla, tu pozlatila. – Přišel také mladý kníže do zahrady procházeti se a krásná panna slyšíc kroky za růžový keř se ukryla, ale pramének zlatých její vlasů uvízl na keři. – V smutných myšlenkách zamořen kráčel kníže okolo křiku, tu zajásaly se mu před očima zlaté vlasy mezi růžemi. – „Prisám, to su vlasy mojej krásnej nevesty!“ – pravil si a udiven sáhl na keř po zlatých vlasech. – V tom okamžení zpoza keře vykvitne utěšená jeho zlatovlasá nevěsta, radostně do náručí se mu vrhající. Jásaje sevřel kníže krásnou svoji paničku v náruč, tiskl k mocným prsům a bozkal do vůle. – Nebylo šťastnějších dvou lidí na světě. – Po chvíli přišel i starý zahradník, těše se nemálo ze štěstí pánova; tu teprv dověděl se kníže, jak a co se s nevěstou jeho dělo. – Ztrnul všecek nad zlobou staré baby a nebyl by se zdržel na místě ji potrestati, kdyby ho byl starý zahradník nezdržel. – Uradili se jinak a mladý kníže odvedl si krásnou svoji paničku do zámku a tajně, aby nikdo nevěděl, si ji tam ukryl.

Ráno kázal přistrojiti slavnou hostinu. Posly rozposlal na vše strany sezvati hosti, kteří na svatbě byli; starou babu také pozval. Těšila se matka, že se kníže jinak rozmyslil, těšila se i dcera, myslíc, že ji kníže za ženu uzná. – Když bylo vše připraveno, hosté shromáždění sedli za stoly; všeho bylo jako o svatbě. Kníže radostí a štěstím zářil, až se mu všickni divili, neboť býval od svatby smuten a nevesel. – Vypravovalo se mezi jídlem všelicos, až naostatek i kníže vypravovati počal, co se v jedné zemi krásnému jednomu děvčeti stalo, jak zlá jedna baba oči jí vyloupala, a všecko tak povídal, jak se to jeho nevěstě stalo. – Baba i dcera její se rděly, ale když kníže, dopověděv, hostů se ptal, co by člověk zasloužil za takový zločin, sama první se vyhlásila neohroženě, že by zasloužil, aby se mu též oči vyloupaly. „Čo si sama sebe prisúdila, to nach sa ti stane!“ řekl kníže a teprv pravdu vyjevil, co baba s dcerou její spáchaly, a vejda do druhé jizby, krásnou, zlatovlasou svoji paničku hostům předvedl. – Celý zámek zněl od radostného zvuku hostů a čeledi, když viděli mladou nevěstu! Staré babě stalo

se podle práva a potom byla i s dcerou ze zámku vyhnána. – Chudý čizmár se ženou odstěhovali se k dceři a všickni vespolek žili šťastně až do smrti.

RUŽOVÝ PUK

Byl jeden otec a měl tři dcery, pěkné jako tři růže; ta nejmladší byla ale nejdráčnejší, nejupřímnější, nejrobotnější. – Jedenkrátě šel otec do hlavního města na trh; než odešel z domu, ptal se dcer, co by která si přály, aby jim z trhu přinesl. – Starší dvě dcery prosily o šaty, šperky, pletky, nejmladší neprosila o nic, až teprv když sejí otec po druhé ptal, co by si přála, aby jí donesl, pravila: „Ja si nič inšieho, ľúby otče, nežiadam, len edon ružový púčok, ale aby tak pekný bol ako žiaden na svete!“

„Máš ho mať!“ slíbil otec, a rozloučiv se od milených dcer, na cestu se vydal.

Zdráv došel. – Peněz měl dost, nakoupil tedy více než s potřebu. – Když už vše skoupené měl, dcerám šaty, šperky, rozličné pletky, šel se ohlednouti po ružovém puku. – Ale jakkoli přechodil celý trh, ve všech zahradách se ohlížel, růže ani k spatření. – Čas květu ružového minul, a jakkoli by je zlatem byl platil, k dostání jich nebylo. – Rmoutilo ho to velice, že nemůže svému ze všech nejmilejšímu dítěti tak skromnou žádost vyplnit, a smuten vracel se domů, poptávaje se i cestou ještě po ružovém poupěti. – Lidé se mu smáli, že si měl na růže přispíšiti. – Už se blížil pomalu k domovu, an mu přišlo lesem jíti; – jak tak zamyšlen, nedbaje cesty jde, zbloudí a přijde do hustého lesa. Vida, že není na pravé cestě, dere se z houští ven a tu přijde do malého údolíčka, uprostřed něhož vidí ružový keř a na keři jediné, překrásné poupě. – Zahýkl radostí, a dojde keře, poupě utrhl. – V tom okamžení zahučel les, jako by se hrmavica hnala, zem se otřásla a zpoza keře vyhnula se na člověka ozrutná zvířecí ohava. – „Ako si sa opovážil utrhnúť tento ružový puk, muoj najmilší kvietok, pekný ak žiaden na svete?“ – zahrnela naň hromovým hlasem, až se člověku strachem kolena podlamovaly. – Třesoucí se začal povídati, pro koho ten puk utrhl, a nabízel ohavě všechny svoje peníze a co by jen žádala za to poupě.

„Ja za ten puk nič inšieho nežiadam kréme to, čo tebe, keď sa domu vrátíš, najprú v ústrety dojde,“ – tak mu to ozrutné zvířetisko pravilo, hrozný zrak naň upírajíc. – Cože nebožák měl počítiti? – Slíbil, co ohava žádala, aby životem vyvázl.

„No dobre,“ pravilo zvíře, „za tri dni mně to sem na toto miesto pošleš; keď nie, zle sa s tebou povodí.“ – Poté zvíře zmizelo a člověk ubíral se smuten domů.

– Nepřál si nic jiného, docházeje k domu, jen aby mu nikdo vstříc nepřicházel. Ale cože, nejmladší dcerka, jak zdaleka přicházeti ho viděla a otce poznala, hned vše stát i ležet

nechala, v ústrety mu pospíchajíc. – Kočku, psa, oboje by byl otec raději viděl, kdyby ho bylo prvně vítalo, nežli dceru, nejmladší své dítě. – Ale už se stalo a odstat nemohlo!

„A či stě mi, tatuško, doniesli ružový púčok?“ ptala se dcera, když si byla otce pobozkala. „Doniesol, doniesol, pekný ako žiaden na svete, ale dieťa moje, drahý je!“ – pravil otec a pustil se do pláče. – Ulekla se dcera a začala otci domlouvati, proč jej kupoval, – ale otec zakroutil hlavou. „Eh dieťa moje, veď bych ja bol rád všetko moje bohatstvo zaň dal, kebych len tēba bol zachoval!“ – odpověděl jí otec a teprv povídati začal, jak a kterak se stalo a že musí třetí den do lesa k té ohavě jíti.

Ulekla se ovšem dcera, vyslechnuvši otcovo vypravování, ale jsouc dobrého a smělého srdce, pravila: „Už sa zato netrápte, tatuško; keď je tak, poručeno Pánubohu, puojdēm; čo už aj na mňa čaká, ažda to pretrpím,“ – a takto otce těšíc zastrčila si krásne poupě za pas a s otcem do domu vešla.

Třetí den zrána rozloučila se s domovem, a provázena plačícím otcem, ubírala se k lesu. – U lesa s otcem se rozloučila a cestičkou, kudy jí ukázal, sama dále kráčela. – Cestička vedla jí upřímo do údolíčka, kde ružový keř stál; – když tam přišla, ohlídla se zůkol vůkol, ale nikoho neviděla. – Vzala tedy poupě do ruky, přistoupila směle ku keři a dotknouc se ho zvolala: „Tu som!“ – V tom okamžení zahučel les, země se zatřásla, otevřela se a děvče skoro strmhlav dolů pod zem se valilo. Když se vzpamatovala a kolem sebe ohlížela, viděla se před černým mramorovým hradem v pěkné zahradě a po pravém boku viděla státi zvířecí ohavu. Zachvěla se, ale zvíře příjemným velmi hlasem na ni promluvilo: „Nič sa mňa neboj, krásne diouča, nič ti ja neurobím. Prechádzaj sa po zahradě, choď aj do hradu, najdeš tam jedlá aj lůžko, aleže slova nepřeriekni, čo by ti aj všakovo na oči prichádzalo a čo by ťa aj trápilo, len čuš a buď trpezlivá; keď pretrpíš, budeš šťastná.“ Po těch slovech zvíře zmizelo a děvče plně podivení chvíli na jeho slova mysliho. – Poté šla se podívat po zahradě, a když jí hlad omínal, vešla do hradu; jak vně tak i zevně byl hrad celý černý, i všecek nábytek v něm. – Na stolku v jedné jizbě bylo prostřeno pro jednu osobu a několik jídel stálo na stole, až příliš dobrých, mysliho si děvče, okusíc. – Najedla se, k studánce šla se napít, a když pak vyšla na obloze večerná zornice, šla na lůže. – Asi k půlnoci strhla se v celém zámku náramná harma, dvéře s třeskotem se rozlítly a do jizby, kde děvče spalo, vběhlo hejno rozličné hávedí a na děvče se sesypalo; štípali ji a trhali, píchali, až bylo děvče už všechno ztýráno; ale mlčelo. Náhle, jak přišli, odešli; děvče usnulo, a ráno když vstalo, vidělo, že jedna třetina hradu zbělela. – Když přišla do zahrady, zvíře hned se jí ptalo, jak bylo v noci, a ona mu začala vše vypravovati, jak ji ta háved' trápila, a pranic se zvířete nebála, ba nezdálo se jí ani tak příliš ošklivé, jako na první pohled. – Když mu vše vyrozprávěla, napomenulo ji přívětivým hlasem, aby jen trpělivá

byla a slovo neprořekla, a byť i hůře bylo než první noc; potom zase zmizelo, nechajíc děvče samotné. – I chodila zase po pěkné zahradě, když hlad cítila, šla se najíst do zámku a napítí k studánce a večír na lůžko. – Zaspala již trochu, když k půlnoci zase zvuk a křik se strhl, větší než první noc, a hejno rozličných potvor do jizby se vřítelo a na děvče padlo, jako na louku kobyly. – Štípali ji, tloukli, za vlasy tahali, píchali, co nejhoršího věděli, jí dělali, ale děvče němé zůstalo jako ryba, ačkoliv když ji opustili, ani hnouti bolestí se nemohlo. – Ráno sotva se dovlékla do zahrady, kde ji zvíře již čekalo; litovalo ji, ale přece jen vroucně prosilo, aby jen tu třetí noc ještě trpělivá byla a slovo nepromluvila, a kdyby i o život šlo. – Nebylo děvče rádo, když ji zvíře opustilo, a stýskalo se jí po něm, nic se jí nezdálo ošklivé a ráda byla, když s ní mluvilo. – Když se na zámek podívala, viděla, že zase o jednu třetinu zbělel. – Procházela se přes den po zahradě, do zámku šla jísti, k studánce pítí a tak jí pomalu den ušel a přišla noc. – Se strachem lehala na lůžko a nemohla zaspátí, ale to si umínala, děj se co děj, že slovo neprořekne. Když bylo k půlnoci, divá zberba se přihnula, divější, ohavnější než předešlá; k loži dívčinu se přihnuvše, začali ji mučiti, štípati, s lože dolů ji stáhli, za vlasy tahali, píchali. Děvče mlčelo jako ryba, ale když jí maso z těla trhati počali, nemohla již bolest snést – i vzkřikla: „Jaj!“ – V tom okamžení zámek se zatřásl, háved' zmizela a u děvčete stál překrásný mládenec, ruce jí líbaje. Když si trochu oddechla, pravil jí krásný mládenec, že je on syn knížecí, pán toho zámku i celé té krajiny, ale že byl již mnoho let od jedné zlé ježibaby ze msty zakletý v ošklivé zvíře, na tak dlouho, dokud by ho čistá panna nevysvobodila, snášíc pro něho, ošklivé zvíře, trápení a bolesti trpělivě a mlčíc. Když jí to vše mladý kníže vypověděl, doložil: „Ty, krásne diouča, si mňa vyslobodil o a za to budeš mojou ženou a paňou v mojom zámku, kde ti dáka?“ – Jisto, že děvčeti vděk přišlo dostati se za krásného mládence a státí se paní na zámku – než žítí s ošklivým zvířetem. – Zaslúbili se. – Ráno když mladá nevěsta do zahrady šla, viděla zámek služebnictvem oživen a vše se od krásy jávalo. – Po několika dnech kázal kníže zapřáhnouti do hrdých vozů a s celým komonstvem jeli navštívit otce a sestry. – Jakou radost otec asi měl, když viděl své drahé, oplakávané dítě, a že v dobrých rukou je a šťastné, to si může každý pomysliť.

SVĚTOVLÁDNÝ RYTÍŘ

Kdysi za dávných časů - není' tomu už pamětníka - žil jeden starý král. Ten prý nepotřeboval rozkazovat, jako jiní rozkazují, neboť ho poddaní jeho jako otce milovali; když vesel byl, s ním se veselili, když šedivou hlavou v omrzlosti zatřásl, s ním se rmoutili. – Měl prý tento král, kterak se rozpráví, tři syny, jeden byl krásnější než druhý. Než otec nedbal na

krásu, ale myslel si: škoda krásy, kde rozumu niet! – a ti jeho synové, od najstaršieho do najmladšieho, nerozumeli ničemu.

Starý kráľ vedel dobre, že ta jeho stará, šedivá hlava dlouho na vezoch neobstojí, a proto staral se neprestajne jen o to, jaké to potom bude, až zemře a panovati budou ti, kteří k panování způsobilí nejsou. – Starostí nad tím nespál, nejedl, ani nepil, a jen stále přemýšlel, co by dělali měl s královstvím a s nezpůsobilými svými syny. – Jak tak přemýšlel, tu se zrazu zámek zatřese, jako by se propadnouti měl. – Kráľ schytiv se, z okna ven se podíval; – a hle, na zámeckém dvoře stojí rytíř nevidaný, neslýchaný, ptaje se na obydlí kráľovo.

„Paně kráľu!“ pravil, vstoupna před kráľe, „počujem, že sa svojim synom něúfatě; poručeno Bohu, dajte mi jedného z nich do roka pod opatěru, uvidíme, čo sa dá z něho vykresat!“

„Vdačně, trebárs vseckých,“ odpověděl kráľ, ale neznámý rytíř nechtěl jen jednoho, a pohlížeje všem do očí, najmladšieho si vybral. To mrzelo i otce i starší bratry, neboť ač nebyl žádný chytrý, přece najmladšieho za nejhloupějšieho drželi. – I ohlásil se starý otec: „Ak z voľaktorieho dačo vystaně, vystaně z najstaršieho; vezmite si toho, páně rytíru; – uvidíme, čo z něho vykresete!“ – I na to přistál neznámý rytíř, a vsednana kůň i s najstarším synem kráľovským, pokývnul řka: „O rok vám ho, páně kráľu, zase donesiem!“ – Stisknul koně, kůň vyskočil, zámek se zatřásl a rytíř zmizel.

Jak dlouho trvalo, tak dlouho trvalo, ale déle prý to netrvalo, než co by o dlaně pleskl, když rytíř se synkem kráľovským před svým zámekem stál, který se od zlata a stříbra leskl jako slunce na nebi, takže nebylo ani možno dlouho naň se dívati.

„Tu si, synku,“ pravil mu, sloze ho s koně dolů, „do roka samučičký sám budeš na tomto zámku panovat. Jedz a pi a rob, čo ti duša zažiada, ale na konci roku, keď sa ja z mojej cesty navrátím, priprav mi večeru, čo na pol míle voňať budě. – Ak to vykonáš, dám ti odmenu, čo nikdy na ňu nezabudneš!“ Kuoň zadupal, zámek se zatřásl a rytíř zmizel. – Milý kráľevič chodil po zámku, a co dělal, to dělal; – když se ale rok ku konci chýlil, tu mu přišlo na rozum, že má chystati večeri. – I chystal se k ní, chystal a poštěstilo se mu uvařiti večeri, která na půl míle zaváněla.

Jak poslední hodina v roku odbila, zámek se zatřásl a rytíř stál na dvoře. – Bylo na něm viděti, zeje spokojen, že večeri na půl míle zavoněl. – I sedl za stůl a chutná, vonná jídla tak před ním jedno za druhým minulo, jako by je smítal. – Důkaz to, že mu večeri chutnala. – Jsa hotov, obrátil se k synkovi kráľovskému řka: „Spokojený som s tebou, milý synku, všetko si tak vykonal, ako som ti poručil a ako som očakával. – Neboj sa, i ja ti dám, čo som ti sľúbil. – Naber si zlata, striebra, drahých kemeňou, koľko ti d'aka, ja ti to všetko vopredok domu

odošlem, odmenu ale, ktorú som ti sľúbil za tvoju vernú službu, dostaneš na cestě; sám ťa puojdēm odprevadiť.“

Králevič si nabral, co mu duše žádala. – Vtom ozve se rytíř, hledě oknem: „Čas je k odchodu, milý synku, lebo náš kuoň netrpezlivé nohami preberá a hřebe.“ – Sedli na koně a letěli, jako by kuli vystřelil.

Letěli horami dolinami, až se na jedné krásné, zelené louce zastavili. Skočil rytíř s koně. – „Pod' i ty dolu, milý synku, tu je miesto, kde svoju odmenu dostaneš, „pravil králeviči. Králevič sesedl s koně a rytíř kázal mu ucho k zemi přiložiti.

„Čo vidíš a čo počuješ?“ – ptal se ho.

„Vidím všetko, čo sa na svete robí, a počujem všetko, čo sa na svete hovorí. Vidím i mojich bratou, ako sa v pokladoch, ktorie som poslal, preberajú, a počujem, ako ma chvália.“

„No, to je tvoja odmena za ročnú službu. Ty budeš rytírom, ktorý všetko vidí, čo sa na zemi i pod zemou robí, a všetko počuje, čo sa na svete hovorí. Ty budeš panovať na zemi. A teraz pod', puojdēme d'alej!“

Jeli a nezastali až na dvoře královském, kde jim, jak náhle zahřmělo a zámek se zatřásl, naradovan otec i bratří v ústrety vyběhli. – Neznámý rytíř se dlouho v zámku nebavil, a když mu král za vychování svého syna děkoval, pravil: „Co vie, to vie, ale mi daj druhého pod opatěru, uvidím, čo sa z toho vykreše.“ – S radostí mu ho král dal, vida, že mu prvního přivedl šťastného. – Vsedl rytíř na kůň i s králevičem a zmizeli.

Jako prvního, tak i druhého odvedl do krásného zámku, řka mu: „Samučičký sám budeš tu do roka panovať. Jedz a pi, rob, čo ti d'aka, ale na konci roku, keď sa ja z mojej cesty navrátím, pripravíš mně večeru, čo na míľu voňat' budě. Ak to vykonáš, dám ti odmenu, čo nikdy na ňu nezabudneš.“ – Poté odjel. – Králevič chodil po zámku, a čo robil, to robil. Když se rok ku konci chýlil, přišlo mu na rozum, že má chystat večeri. – Chystal se k ní, chystal a počěstětilo se mu uvařiti večeri, která na míli zaváněla. –

Jak poslední hodina roku odbila, zámek se zatřásl a rytíř octnul se doma. – „Dobre si, milý synku, „pravil mu, „všetko vykonal, už na míľu voňala mně tvoja večera!“ – Šedna za stůl bláhal si na vonných, chutných jídlách. – „Sľub ti vyplním, neboj sa,“ pravil králeviči, vstávaje od stolu, „dám ti odmenu za tvoju službu, čo nikdy na ňu nezabudneš. – Teraz si naber zo zámku, na ktorom si do roka panoval, čo ti duša zažiada. To sa všetko tvojmu otcu odošle. – Co ti ja dám, dostaneš na cestě, lebo ťa sám puojdēm odprevadiť!“ – Králevič si nabral, co mu duše zažádala. – Když už vše pohotovu měl, ozval se rytíř: „Čas je k odchodu, synku, lebo náš verný kuoň netrpezlivé nohami preberá a hřebe!“ – Vsedli na kuoň, u víchor se vznesli a letěli ponad hory doly, ponad jezera a propaste, až při jednom velikém moři

zastali. – „Stoj, synku, tu ťa čaká tvoja odmena,“ pravil rytíř králeviči, a smekna s prstu zlatý prsten, hodil ho do moře. – „Ten prsteň tebe darujem, esli si ho najdeš,“ obrátil se ke králeviči, „esli nie, syn si smrti!“

I zlekl se králevič a bez vedomia kročil na kraj moře. – A hľa, voda před ním ustupovala a on kráčel po suchém až na místo, kde prsten padl.

„Či žiješ, synku? A čo vidíš?“ – volal na něho rytíř.

„Žijem,“ odpovídal králevič, „lebo predo mnou všade voda ustupuje, a vidím prsteň i všetko, čo sa vo vodě i nad vodou robí.“

„No, to je tvoja odmena za ročnú službu. Prsteň si vezmi. Ty budeš rytířom, ktorý všetko vidí, čo sa vo vodě i nad vodou robí, ty budeš panovať na moru! Teraz poď, puojďeme ďalej!“

V okamžení byli zase na dvoře královském, kde jich s radostí vítali. – Neznámý rytíř se nechtěl ani tenkrát dlohu baviti a ihned krále oslovil, aby mu dal na rok pod opatěru nejmladšího synka, z toho že doufá, nejvíc že se vykreše. – Starší bratři, kteří mysleli, že nad ně není, posměšně pohlédli na otce: „Veď sa vám z toho vykreše,“ mínil otec, „z hlupca na veky něvystaně hiba zase hlupec!“ – Ale rytíř nedbal na jich posmívání, vzal svěřence, vsedl na kůň a letěl do svého nádherného zámku.

Když v zámku stanuli, slezli s koně a rytíř králeviči všecko ukazoval a naostatek pravil, jakož i bratřím jeho: „Milý synku, do roka samučičký sám budeš v tomto zámku panovať, jedz a pi, rob, ako ti ďaka. Ale na konci roku, keď sa ja z mojej cesty navrátím, pripravíš mně večeru, čo na dve míle voňat' budě. Ak to vykonáš, dám ti odmenu, čo nikdy na ňu nezabudneš!“

I bavil se králevič v zámku, jak srdce žádalo, ale nezapomněl, že se jednou rok skončí a že ho velká práce očekává. – Myslel tedy často, jak a kterak to udělat, aby ho rytíř, až se vrátí, pochválil. – Myslel – a vymyslel takových jídel, že když ku konci roku večeri uvařil, dále než na dvě míle zaváněla. Když se rytíř vrátil, pochválil ho. „Takú večeru,“ pravil, „mně tvoji bratia neuvařili, lebo táto eště ďalej ako na dve míle voňala. Ale neboj sa, i ja ti dám za tvoju vernosť a usilovnosť odmenu, akú tvoji bratia nedostali. Zajtra včas ráno sa pohněme na cestu k tvojmu otcovi. Ja ťa sám odprevadím!“ – I vsedli za svítání na věrného koně a volným krokem jeli k královskému zámku, neboť rytíř jaksi nedovládal a samochtě zdržoval koně, aby volněji kráčel. – Přijeli na tutěž louku, na které rytíř nejstaršího z bratrů panovníkem země ustanovil. – „Darmo je,“ zavrtěl hlavou, „už mi ďalej ísť nemožno; myslil som, že ťa až k otcovi odprevadím, ako tvojich bratuov, ale vidím, že mně slnce zapadá! – Zomriem, synu muoj, zomriem pred tvojima očima; ty mně oči zatlač, lebo nemám nikoho na širokom světě krém těba. Pochovaj ma na tejto lúke pod tou lipou. – Za odmenu tvojej vernosti dávam ti

muoj zámok a všetko jeho bohatstvo, k tomu môjho koňa a tento mač, ktorý na mojom boku visí a ktorý som ja od mladosti nosil. – S týmto mačom, pokiaľ ho pri boku nosiť budeš, vybojuješ celý svet, i na zemi i na moru muožeš panovať, lebo ťa i tvoji bratia poslúchať budú. – Ale varuj sa, synku, aby ti ten mač nikdo neodpásal, lebo ak sa to stane, skemenieš a všetku slávu svoju stratíš!“ – Po tých slovoch mu rytíř vlastnou rukou meč pripásal, objal ho a umřel. – Meč zazvonil po boku králeviče, kůň zaržal a nový svetovládny rytíř zaplakal nad mrtvým tělem svého dobrodince – Pochoval ho dle vůle jeho pod zelenou lípu, která uprostřed louky stála. – Věrný kůň, dokud tělo pánovo zahrabáno nebylo, s ověšenou hlavou stál a nepokojně nohami hrabal – potom ale zdvihl hlavu a přistál si k novému pánu, jako by se mu dobrovolně k službě nabízel. – I vyšvihnul se králevič na něho a letmo uháněl k domu svého otce. – Zadupala kopyta na dvoře, zámek se střásl a v zámku věděli již, že se rytíř s nejmladším synem navracuje. – Ale tenkrát nepřijeli dva, nýbrž jeden; myslili, že to rytíř sám, ale jak s koně skočil, poznali, že to králevič na rytířovém koni rytířův meč maje po boku. – Když králevič před otce vstoupil a všechno mu vyrozprávěl, zaplakal otec i bratři nad smrtí dobrého rytíře. – Potom vešli do paloty, starý šedivý král sedl na trůn, svolal starší hlavy v království, zavolał i svoje tři syny a žádal od nich, aby vyrozprávěli a se vykázali, čemu se každý z nich za rok, co u rytíře byli, naučil. – Žáden nechtěl býti prvním, až otec sám rozsoudil, aby nejstarší rozprávěti počal.

„Ja som,“ začal nejstarší králevič, „taký rytíř, který keď si ucho k zemi priložím, všetko vidím, čo sa na zemi i pod zemou robí, a všetko počujem, čo sa na zemi hovorí. Ja budem panovať na celej zemi!“

„Ak je to prauđa,“ pravil otec i rádcové jeho plní podivení, „nad těba něbudě slavnějšího rytířa!“

„A ja som“, praví střední králevič, „taký rytíř, který keď do vody kročím, voda predo mnou ustupuje – a vidím všetko, čo sa vo vodě i nad vodou robí. Ja budem panovať na moru!“

I zadivili se této řeči král i starší hlavy neslychané: „Vás dvoch,“ zvolal král, „už žiaden nepřemuože, esli je to prauđa. Vy opanujete celý svet!“ I usmáli se starší dva bratři, posměšně hledíce na nejmladšího. „No, čože tebe zostalo,“ ptali se ho, „keď my celý svet opanujeme?“ – Ale ten nedbajena jejich posměch, pokojně odpověděl: „Ak je prauđa, čo mně rytíř umíraje rozprává, nie vy, ale ja s týmto mačom mám vybojovať celý svet, a i vy, bratia moji, mňa poslúchať buděť!“ – Nad těmito slovy se bratři hrdě rozesmáli řkouce: „Len to čakaj, kým svet vybojuješa kým my ťa poslúchať budeme, budeš čakáť do súdneho dňa.“

Po krátkém čase vybrali se starší dva bratři do širého světa, v důvěře, že opanují zem i moře. – Nejmladší bratr chtěl se s nimi na cestu vydat, ale oni jeho ponuknutím hrdě opovrhli. „Sed' doma a čakaj, kým ťa budeme poslúchať!“ – pravili mu. – Všecko se jim klanělo, všecek lid je oslavoval, dokud se bavili v mezích otcova království, – ale jakmile hranice se svojí družinou překročili, tu se jich hned lidé ptali, odkud jsou, kam jdou, kdo jsou a co nesou. – Místo odpovědi kázali bratři královští posly zlapati a usmrtni. Všady, kudy šli, dědiny za nimi pusté zůstávaly, neboť vše, co jim v cestě bylo, ohněm a mečem ničili a hubili. Nikoli jako královští synové, ale jako zbojníci táhli cizí krajinou, myslíce, že takovýmto způsobem opanují celý svět.

I rozhněval se král nad bezbožností cizích těch zbojníků a rozkázal svému vojsku, aby je rozehnalo a schytalo.

Nejstarší bratr, právě když se vojsko proti nim hnalo, ucho k zemi přiložil a tu hned viděl a slyšel, co se děje, a bratra o nebezpečnosti zpravil. – Ten radil, aby se vojsko utáhlo k jedné velké řece, a tam že jim vojsko nepřátelské neuškodí, naopak že oni je zkazí. – Jak řekli, tak udělali. Vidouce, že se nepřátelské vojsko blíží, skočil střední králevič do vody a suchou nohou přešel na druhý břeh a za ním všecko jeho vojsko. – Když to nepřátelské vojsko vidělo, poskákali za nimi, ale cesta se zavřela a všickni se potopili.

I mysleli bratři, že vítězství jejich, a tropili tím více. Tak jistí domnívali se býti štěstí svého, že nejstarší králevič ani za potřebné nedržel k zemi přislouchati, co se pod ní a nad ní činí. Král ale škodou zmúdrěv, po druhé poslal vojsko z druhé strany vody proti nim a to je, nepřipravené na odpor, obklíčilo a zlapalo, když byli nejjistější vítězství. – Darmo již příkládal starší bratr ucho k zemi, již mu to nespomohlo, jen přesvědčilo, že jsou přemožení. – I vyčítaly se jim všechny jejich bezbožnosti, které spáchali, a rada královská k smrti je odsoudila, jedině král měl ještě pravotu přehlédnouti a súd potvrdiť.

V ten čas snilo se doma starému jejich otci, že vidí svoje syny pod šibenicí, i šel k nejmladšímu synu a sen mu vypravoval, a syn mu odpověděl, že se jemu totéž snilo. – Muselo to tedy přece něco znamenati.

I vybral se tedy nejmladší králevič na cestu k vysvobození svých bratrů, ačkoliv ho otec nerad z domu pouštěl, boje se, aby mu i ten ku zkáze nepřišel a království do siroby nepadlo. Ale králevič měl srdce chlapské a nikoli babské, nedal se držeti. – Šeltě hned do konice a kůň vida ho vesele zarehotal; udeřil rytíř na meč a meč vesele zazvonil. –

„Eh, něbojtě sa, otče, s týmto mačom mojich bratrou vyslobodím!“ zvolal, a vsedna na kůň, ze dvora vyjel, provázen králem a radou jeho za bránu. Za branou naraz zmizel, jak by do

dlaní pleskl. – Neklusal, neskákal, ale letěl, jako rytíř létá val, na jehož koni on seděl, jehož meč po boku mu visel, který pod zelenou lípou odpočíval.

Právě pod šibenicemi stáli bratři, když tu náhle nejmladší bratr na koni jako jasná střela přiletěl a na kata vzkřikne: „Stoj, katě! To sú mojí bratia!“

„A kdo si ty?“ ptá se ho král, který byl právě katovi rozkázal, aby ortel vykonal.

„Ja som kráľouský syn a to sú tiež kráľouskí synovia a mojí bratia. Tým sa nesmie nič stáť!“

I zasmál se král smělé řeči mladého rytíře. – „Keď si ty,“ pravil, „ich brat, i ty si zbojník ako oni a aj na těba čaká šibenica. Verní mojí, poveste aj toho!“

Tu vytáhl mladý rytíř těžký meč, věrný jeho kůň skočil na jednu, na druhou, na třetí stranu a v okamžení leželo okolo krále plno mrtvých těl a družina jeho rozutíkala se na vše strany. – Král jen, králeviči a kat zůstali pod šibenicemi.

„Či vidíš, pane kráľu, čo sa tu robilo? Či dáš podobrotky to, čo musíš dať nasilu: slobodu mojším bratom?“

„Eh, dám, dám,“ zvolal ustrašený král, „len daruj život mně i poddaným mojším. – Uznávam, že si mocnější odo mňa, a vďačne ťa uznám za môjho pána!“

I bratři se mu kořili. – „Eh, brate náš, drahý brate náš,“ zvolali, „teraz vieme, že si mocnější od nás. Sľubujeme, že ťa poslúchať budeme!“ – I objal si králevič bratry a zapomenuté byly všecké posměšky, jež od nich v otcovském domě snášeti musíval. Slíbili si vespolek, že se budou vždy milovat a jeden druhému věrně pomáhat.

To byl první slavný čin, který mladý rytíř vykonal, a chýr o tom všude před ním se rozhlašoval, takže kamkoli přišel se svými bratry, všude se jen jemu všecko klanělo, světovládnému rytíři. –

Pohádka ta je ze sbírky páně Reuszovy, neníť ale celá, jak z rukopisu vidno. Mimo co tuto vypravováno, ještě kus je, a sice následující:

Světovládný rytíř když bratry osvobodil, cestoval s nimi dále po světě s tím úmyslem hájiti a chrániti opuštěné a nešťastné. – Přešli mnoho krajin, až přišli do jednoho města, které celé bylo obložené černým sukem. – Tázal se rytíř, co ten smutek znamená, a řečeno mu, že má dána býti jediná dcera krále draku tříhlavému, který nedaleko města bývá, k sežrání.

– Všechny panny už požral, až naostatek řada na princeznu došla. – Rytíř, jakožto obhájce utlačených, ihned se princezny ujímá, a že nesmí umříti. – Jde s drakem tříhlavým v zápasy, přemůže ho a mečem svým ho zabije. Král mu za tu službu království i dceru dává, on

se ale děkuje a navrhuje králi staršího bratra za zetě. – Proto nechtěl princeznu, že měla na ruce černou bradavici a že mu byl koník jeho radil, aby si žádnou jinou nebral než takovou, která je bez chyby. – Chtě ho poslechnouti vymlouvá se králi, že chce ještě dále štěstí zkusiti. – Jede tedy s jedním bratrem dále. – Tím je rukopis ukončen.

– Ač není dle způsobu rozprávěčů ukončena, nicméně tvoří celek a je zvláštní, a proto ji přece podávám.

O ŠIROKÉM, DLOUHÉM A ŽAROOKÉM

Bylo to za oněch časů, když kočky střevíce nosily, žáby v čepcích chodily, osli ostruhami po ulici štrngali a zajíci za psy se honili. Tehdáž žil v jedné zemi král a ten měl dceru krásy utěšené a velice umělou. Přijížděli knížata a králové z dalekých zemí k ní na ohlady, ale ona žádného nechtěla a konečně vyhlásila, že jen toho si vezme, který dokáže po tři noci při ní vartovati a utéci jí nedá. Chýr ten se roznesl široko daleko a přijížděli knížata a králové, aby šiji zasloužili; ale žádný nebyl s to dovarovati se jí a každý smělost svoji smrtí zaplatit musel. Pověst o panně té zanesla se daleko, až kamsi za hranice do hradu královského k uším mladého Maťáša králeviče, šuhaje to pěkného jako jelen, bystrého jako sokol. – Jak uslyšel Maťáš o krásné princezně, poskočil na svoje rychlé nohy, a že ji on půjde varovat. Darmo otec zbraňoval, darmo prosil, zakazoval, Maťáš si nedal vůli zlomiti; po kuse musel ho otec přece jen pustit. – Nabral si tedy Maťáš peněz, ostrou šavli připjal k boku a tak samojediný do světa se pustil zkusiti štěstí junácké. – Druhý den došel na hradske člověka, který jaksí osuchlc kupředu krácel; i sdružil se k němu Maťáš a ptal se ho, kam jde. – „Do sveta štěstí skúsiť!“ odpověděl pocestný.

„A jakýhože si remesla?“ ptal se ho Maťáš.

„Remeslo neznám žiadne, ale znám, čo nikdo něžná. Ja som Široký a muožem brucho moje tak rozšíriť, že sa v ňom celá čata vojska skryje,“ a dořeknuv tak se rozšířil, že mu hradska nestačila.

„Nuž, ty si chlap! A či by si neišiel so mnou? Aj ja idem do sveta štěstí skúsiť,“ pravil Maťáš, jemuž se člověk ten zalíbil.

„Prečo by som neišiel, puojdem“ – odpověděl Široký a šli dále. I potkali o kus dále člověka vyzáblého, vysokého jako tyč.

„Kdeže iděš, človeče?“ ptal se ho Maťáš, neboť mu byl nápadný.

„Do sveta,“ odpověděl tázaný. – „A jakýho si remesla?“

„Remeslo neznám žiadne, ale znám, čo nikdo nezná. Ja som Dlhý a muožem sa vytiahnuť až do oblak, a keď idem, na každý krok mílu cesty urobím“ – pravil človek a hned se začal vytahovat a vytáhl se do samých oblak, a jak krok udělal, míli cesty urazil.

„No veru si chlap!“ zvolal Maťáš, „či by si něišiel s nami?“

„Prečo by som neišiel, veru puojďem,“ odpovėděl Dlouhý a šli dále. – I přišli k lesu a u lesa viděli člověka klásti dřevo do hranice. I přidružili se k němu a Maťáš ptal se ho, kdo je a nač mu to dřevo.

„Ja som Žarooký a to drevo kladiem si na oheň!“ odpovėděl človek a zaprel oči o hranici. V malém okamžení žárem jeho oči vzňatá, stála hranice v plamenu. – „No, veru si chlap! A či by si něišiel s nami do sveta štěstí skúsiť?“ – „Eh, veru idem,“ odpovėděl Žarooký a přidal se k ostatním. – Rád byl Maťáš, že našel takých tovaryšů, a protože je také cestou dobře choval, Širokého ale dosytit nemohl. – Po niekoľikadenní chůzi přišli do města, kde krásná kněžna bývala. – Tu zjevil Maťáš soudruhům svým, co hodlá činiti, a k pomoci je namlouval, slibuje jim hojnou odměnu, když by se podařilo kněžnu dostat. – Rádi se mu všickni tři k pomoci zavázali. I koupil jim slušný oděv, a když je zaodial, šel s nimi do zámku ohlásiti se u krále, že chce se svými služebníky princeznu po tři noci hlídati; stav svůj ale nevyjevil. – Král ho přivítal a vyslyšev jeho žádost pravil: „No, ale si to dobře rozvažte; keď vám princezna zutěká, budětě všetci štyria o hlavu menší!“

„Zutěká, nězutěká, len už budem varovat!“ – odpovėděl Maťáš.

„No dobre, keď tak chcete, dovediem vás k mojej dcére“ – pravil král a potutelně se usmívaje vedl je do ložnice princezny. – I užasl Maťáš nad krásou královské panny a ona též s libostí vítala švarného šuhaj e. A když král odešel, zalehl Široký dveře, Dlouhý a Žarooký sedli k oknu a Maťáš přisedl ku krásné panně a začal se s ní shovárať, a přitom pozoroval každé její hnutí. – I chovala se tiše a po nějaké chvíli pravila: „Len čo si za mak oči oklamem!“ – a sednouc na lože, zdřímala. – Maťáš vida, že dřímá, opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a po chvíli se i jemu oči sklonily. – Žarooký a Dlouhý také usnuli a Široký mezi dveřmi chrupal, jako by ořechy presýpal. Jedvaže to princezna, která se jen spící stavila, zpozorovala, spravila se červeným jablčkem, a pod uchem Širokého proklouznouc, kutálela se ze zámku na dvůr a ze dvora dále. – V tu chvíli ale probudil se Maťáš, a nevida princeznu, zvolal rychle tovaryše, a že je kněžna pryč. – Žarooký ihned vystrčil hlavu oknem ven, a maje nejen palčivý, ale i bystrý zrak, viděl ihned červené jablčko daleko od zámku po zelené louce se kutálet. – I ukázal je Dlouhému, ten se natáhl z okna ven, jablčko zvedl, a stáhnuv se zase do jizby, Maťášovi je podával. Než je ten uchopil, v princeznu se proměnilo.

Divil se král nemálo, vejda ráno do jizby a vida princeznu u Maťáša seděti. Nebylo mu to milé, ale co plátno, musel mlčeti a junáky ke všemu ještě uhostit. A to nebyla malá věc, neboť Široký snědl na jedno posezení dva voly, čtyry okovy vína vypil a ještě byl lačen a žízniv a vždy musel ještě trochu kamení spolykat, aby se doplnil.

Když nastal druhý večer, odebral se Maťáš se svými tovaryši do ložnice princezny, král ale tajně dceru napomenul, aby lépe chytrosti své použila a chytit se nedala. – Jako první noc, tak i druhou se tovaryši uložili, Široký ke dveřím, Žarooký a Dlouhý k oknu a Maťáš přisedl vedle krásné panny. Příjemně se spolu zabavovali dlouho do noci a králevič oka s ní nespustil – nepozoroval ale nic podezřelého. – Když bylo k půlnoci, pravila princezna: „Len čo si za mak oči oklamem“ – a sednouc na lože, zadřímala. – Maťáš umlkl a vida, že princezna po-dřimuje, opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a po chvíli se i jemu oči sklonily. Jedvaže princezna zpozorovala, že Maťáš usnul, i služebníci jeho, spravila se holubičkou a oknem ven; ale zavadila křídélcem Dlouhému o kšticu a ten se hned probudil; ale nebyl by holubičku dostal, an ji neviděl, kdyby nebylo Žarookého bývalo. Ten jastril ihned po ní bystrým svým okem, a jak mu do oka padla, pustil na ni žár, že jí hned křídélka klesaly a na strom sednout musela. Tu se Dlouhý natáhl, a chytna ji, Maťášovi, který se byl zatím probudil, ji podával. Než ji Maťáš ale uchopil, v princeznu se proměnila.

Divil-li se král první ráno, divil se druhé ráno ještě více, vida princeznu při Maťáši seděti. – Ale cože, musel mlčeti, když už tak bylo, a musel i druhý den hosti nachovati. Když nastala třetí noc, domlouval král své dceři, aby všechnu svoji vědomost vynaložila a od sprostých junáků těch přelstít se nedala. – Také Maťáš jda večer k princezně, napomínal svoje pomocníky. – „Nože mi dnes dobrý pozor dajte, bračekouci, lebo keď nám to krásne diouča zutěká, budeme zajtra – či vietě – všetci štyria o hlavu menší!“

„Neboj sa, paně, však ju my dovarujeme,“ – ubezpečovali ho soudruhové. – Když vešli k princezně, zaujmul každý své stanovisko a Maťáš sedl k princezně. – Však on nej raději při ní byl a s ní se zabavoval a byl by rád aj na věky s ní býval, kdyby nebyla utíkala. – „No ale ju dovarujem a potom budě moja“ – myslel si v duchu a pevnou měl vůli nezaspati. – Když bylo o půlnoci, princezna, že jí spánek oči tíží, a nic už nemluvila, jen si tiše na lože ulehla a oči krásné zavřela, jako by spala. – Maťáš opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a díval se na princeznu; dlouho se na ni díval, ale cože – napokon spánek i jeho sokolí oči oklamal, a zaspal on i tovaryši jeho. – Jen princezna nespala a pokradmo vše pozorovala: jak hlídače spáti viděla, vstala, spravila se muškou, vylítla oknem na dvůr, a spravic se rybičkou, do studně na samý spodek se ponořila. – Snad by ji byli tenkrátě nenašli, kdyby nebyla co muška Žarookému přes nos přeletěla; tím se vzbudil, a rozhlédaje se vůkol, viděl, kde se princezna ukryla. –

Udělal pokřik a hned se všickni čtyři hnali na dvůr. – Studna byla velmi hluboká, ale Dlouhý se natáhl, a dosáhnuv dna, po rybičce duloval, ale nemohl ji najít, jako by jí tam nebylo.

„No, táže vyjdi von, ja sám spustím sa dolu!“ vzkřikl Široký na Dlouhého. – I vytáhl se tedy Dlouhý ze studně ven a Široký se tam spustil a mocným tělem svým studni tak zalehl, že se všecka voda k vrchu vyhrnula. – Ale rybičku viděti nebylo.

„Nuž, vyjdi von, ja ju priam vydurím,“ zvolal Žarooký na Širokého.

I vylúčil se Široký ze studně, voda spadla a Žarooký nahnuv se pustil žhavé požáry z očí svých do studně. V okamžení zvěla voda silným valom od samého spodku – víc zdvíhá se výš a výše, kypí, a hle – val jeden se vyhodí přes srub a z něho vypadne rybička. – Sotva země dopadla, v princeznu se proměnila; hbitě Matáš k ní přiskočil, a uchopiv ji v náruč, k srdci si ji tiskl, děkuje spolutovaryšům za jich pomoc.

Nemálo se otec podivil a rozhněval, když ráno do ložnice vstoupil a v náručí Matášově dceru viděl. – Ale dcera mu pravila: „Už si mňa dovaroval, už som jeho, po práve i po mojej vuoli.“ – Bylť se jí švarný šuhaj se všeckým svým činem velice zalíbil. – Ale královi to po vůli nebylo, aby se mu dcera dostala, a nechtěl ji živou mocí pustiti. Ale čož – šuhaj stál v právu, neptal se krále, ale vzal si nevěstu a pod záštitou svých junáků zámek opustil. Jak to král uslyšel, ihned za nimi vyslal čatu vojska a přísně rozkázal, aby se bez princezny nevraceli, nechtějí-li přijíti o hlavy.

Kolik mil cesty byli již Matáš se svojí nevěstou a druhy svými urazili, an tu princezna Žarookému káže ohlédnouti se, zdaž kdo za nimi nejde. Žarooký se ohledl a hned oznamoval, že vidí na dvě míle cesty čatu vojska přicházeti. „To je vojsko mōjho otca!“ praví princezna. Když je došlo vojsko na míli cesty, strhla paní šatku s hlavy, a zahodíc ji za sebe do větru, pravila: „Kofko v něj nitok, toľko nach je dreva!“ a v tom okamžení stál za nimi hustý les. – Než se vojsko lesem prodralo, cestovníci kus cesty urazili a odpočivali. – Tu povídá zase princezna Žarookému, aby se podíval, zdaž nejde kdo za nimi? – Žarooký se ohlédl a hned zvěstoval paní, že se vojsko lesem prodralo a že za nimi pospíchá. „No, ved' oni nás nědohonia!“ odpověděla princezna, a pustivši nazem slzu, pravila: „Stañ sa riekou!“ – Tu chvíli proudila za nimi široká řeka. Než se vojsko přebrodivo, daleko byli pocestní.

„Obzriže sa, Žarooký, či sa vojsko přebrodivo,“ pravila zase princezna, když si zase odpočivali.

„Eh, ved' je už tá zberba za nami!“ zvolal Žarooký.

– „Keby tma bola!“ přála princezna, a sotva to dořekla, vytáhl se Dlouhý do oblak a zakryl čapkou polovici slunce, takže hned na straně, kde vojsko bylo, čirá tma se stala. Matáš ale se svými ve světle dále kráčel.

– Když byli již kolik mil vzdáleni, odkryl Dlouhý slunce, čapku posadil na hlavu a kráčel za nimi, co krok, to míle.

– Již byli nablízku Mat'ášova rodinného města, když se tu vojsko úprkem za nimi žene.

„No, len vy choďte do mesta, ja ich tu popravím na dobrú cestu“ – ozval se Široký. Šli tedy do města, a Široký postaviv se před bránu, rozšířil se a hubu otevřel dokořán. – Vojsko nechtíc se domů bez princezny vrátiti, hnalo jedním valem k městu, by ji mocí dobylo, a držíce otevřenou hubu Širokého za bránu, všickni do ní vběhli. – Široký zavřel hubu a valil se za ostatními do královského zámku, až se pod ním zem otřásala. – Ze zámku zněl mu vstříc radostný jásot a křik, že mladý král Mat'áš se vrátil a krásnou nevěstu si přivedl.

„No bračok, kdeže ti vojsko?“ ptal se ho Mat'áš, když do zámku přišel.

„Nuž, kdeže mi je, tuto!“ odpověděl Široký, plácaje si na ohromné břicho, „ale by som ich už rád vyhodit', lebo je to nie ľahká strava!“

„No táže, vypuť ich z vezenia!“ smál se Mat'áš a svolal celý zámek na podívanou. Široký postavil se před zámek, opřel ruce o boky, zakašlal, a měli jste, ľudia boží, ten shon viděti, bylo to do porazenia! Jeden přes druhého skákali ven a utíkali, co para stačila. – Jeden mu v hrdle uvázl, ten poslední; ale Široký kýchl a voják vylítl ven a letěl až za devátou mez.

A za několik dní potom slavilo se hrdé veselí a byl na něm také princeznin otec. Poslali k němu Dlouhého, a že tam dříve byl, než se vojsko domů vrátilo, osvobodil je od slíbené jim smrti; otce pak udobřil zprávou, že se dostala dcera za mocného krále. Mat'áš se tovaryšům svým bohatě odměnil a zůstali při něm navždy.

Variant pohádky té z okolí trenčínského je poněkud jiný, – Králi jednomu ztratí se jediná dcera. – Má ji ježibaba jedna při sobě. – I přislíbil král dáti tomu, kdo by mu princeznu vysvobodil z rukou ježibaby a zpátky přivedl, bohatou odměnu. – Dalo se to do hlasu; i zaslechl o tom i Mrdofús, synek jedné matky. I umínil si, že půjde princeznu osvobodit, a hned se také na cestu připravoval. Nejdřív šel do lesa a vytrhl buk, dub a tenké jedle. – Z buku udělal si kyjanicu, z dřeva dubového krpce a místo návlaků otočil okolo noh jedle, – aby se mu vraj nepotrhal. – Tak se vybral do světa. Na cestě sejde se s třemi tovaryši. Ptá se jich, kdo jsou a kam jdou? První pravil: „Ja som Bystrooký; ja vidím na kolik míľ cesty i na spodok mora.“ – Druhý pravil: „Ja som Dlhý, ja sa muožem ponad naj vyššího buka vyťahnuť!“ – Třetí pravil: „Ja som Široký, a do môjho brucha sa veľa spratá, a keby som ho chcel nasýtiť, svet by od hladu a od smedu zomriet' musel!“ „No, to stě chlapi!“ pochváli je Mrdofús. – „Veru smo chlapi, ale je Mrdofús večší chlap!“ – pravili ti tři, „lebo on vytrhne buk aj s koreňom, a keď mrdne ľavým fúsem, urobí sa hyň, a keď mrdne pravým fúsem, urobí sa ľad!“

– „Nuž, ved som ja ten Mrdofús!“ – odpoví jim synek.

– „Keď si ty Mrdofús, nuž puojdeme s tebou a budeš naša hlava!“ – Mrdofús rád to slyšel a hned jim sdělil, kam s nimi půjde, k čemuž oni přisvědčili. – Šli tedy ke králi, úmysl svůj mu sdělili, a on byl tomu rád a dal jim peněz a poživy, mnoho-li žádali. – I vydali se potom na cestu a dlouho šli, až všecko strávili. Široký nemoha se dosytit, prý každý den siahu dřeva snědl a potok vody vypil. – Tu přišli k jedné chyžce a tam bydlela vedomkyňa; ta jim dala jíst a cestu k ježibabě jim ukázala. – Když do hradu ježibaby přišli, ptala se jich, proč přišli. Mrdofús bez obalu ihned na ni, aby jim princeznu vydala, kterou u sebe chová. – „Nu dobre,“ pravila ježibaba úsměšně, „ale vám skorej po tri dni robotu uložím, keď to urobíte, potom nože si to diouča vezmite!“ – Mrdofús přistál na úlohu tu a zůstali v hradu. – První den uložila jim ježibaba přinést princeznu zlatý prsten z nedalekého jezera. – Aby kamarádi lépe na spodek viděli, an prý voda rmutná byla, Široký polovici vody z jezera vypil; potom ukázal Bystrooký Dlouhému, kde prsten leží, a ten pro něj sáhl. – Divila se ježibaba, že chlapeci úlohu vyvedli. – Na druhý den předložila jim baba z dvanácti kil napečeného chleba a dvanácté okovů vína, a jestli to do večera nesní, že se s nimi zle povodí. – Ale tím se Širokému právě zavděčila. – Na obrátku to všecko v sobě pohřbil, aniž pomoc kamarádů žádal. – Třetí den dala baba železnou pec vykúřit; dvanácte sáhů dřeva v ní spálila, a když byla už žeravá, poručila šuhajům, aby do ni vlezli. Tu Mrdofús mrdnul pravým fúsem, a pec v tom okamžení ustydla, že do ní bezpečně vléztí mohli. Už jim musela ježibaba princeznu dáti, a také si ji Mrdofús ihned vzal. – Než když odešli, přece to babu mrzelo a poslala za nimi vojsko. – Mrdofús se obrátil a vida, že je vojsko pronásleduje, poručil Širokému, aby je pohltil. – Ten se obrátil, a jak se vojsko proti nim hnalo, pohltit je. – I poslala za nimi druhé vojsko; jak je Mrdofús viděl, mrdnul levým fúsem, a ihned všem nosy umrzly, takže se obrátili a domů utíkali. Poslala za nimi třetí vojsko a to Mrdofús mrazem popálil. Neměla již koho poslati a junáci octli se zatím na hranicích. – Tam poručil Mrdofús Širokému, aby vojáky vyhodil, což on také známým již způsobem udělá. – Když se ke králi navrátili, obdaroval je král všechny čtyry bohatě, Mrdofúsa si ale princezna za muže vzala. Bylť se jí zalíbil, a svolil tedy i král. Po smrti králově stal se králem Mrdofús.

O PTÁKU OHNIVÁKU A O MORSKÉ PANNĚ

V dědině jedné žili za dávných časů manželé a ti neměli žádných dětí. – Byli stateční, ale chudí. – Jakkoli chudí přáli si jen přece, kdyby je Pánbůh dědicem obdařil. – I vyslyšel Bůh prosbu jejich a po čase porodila žena zdravého synka. Šel tedy muž kmotry prositi, ale že

chudý byl, nechtěl mu nikdo za kmotra jíti. – Líto mu to bylo a smuten vracel se domů. – I potká tu blíže chyžky své žebráka. – „Čože si tak smutný, človeče?“ ptal se ho žebrák.

„Akože nemám byť smutný, porodila mně žena synka a němuožem mu kmotra dostat“ – odpověděl otec.

„No, ja som len žobrák, ale ak pristaneš, tak ti ja puojdēm za kmotra, ale ti nemám čo dať, nemám len tento peták,“ pravil žebrák. –

„Však ja nič nepýtam, len mně podťě za toho kmotra.“

„No len choj domu, ja pri kostole budēm na tēba čakať“ – odpověděl žebrák. – Muž šel domů a hned se ženě pochválil, že už kmotra má. – Vzali tedy synka a šli s ním ke křtu. Pokřtili ho Janko. – Ten starý žebrák, co mu stál za kmotra, zavázal mu ten peták, potom ho požehnal a zmizel.

Rodiče mu ten peták schovali a umínili si, byť i sebevětší bída na ně přišla, že ho nevydají. – Avšak co Janko do chyžky přibyl, bylo požehnaní božího plné kouty a rodičům se dobře vedlo. – Janík rostl jako z vody a stával se z něho co den pěknější šuhajík; rodiče vněm žili. – Ale jakkoli i Janko rodiče svoje miloval, přece ho to, když dorostl, z domu do světa vábilo. – „Milí rodičia,“ pravil jim jednoho dne, „už stě sa mňa dost' nachovali, už som dost' mocný a muožem sám o seba sa starať. – Prosím vás, prepust'ťe mňa, rád by som sveta skúsiť.“ – Neradi slyšeli rodiče Jankovu řeč a počali ho přemlouvati a plakat.

„Ach něplačťěže a nebojte sa, milí rodičia, ved sa ja vám o rok o dva roky zase vrátim a chcem vás vo vašej starosti statočne opatrovať“ – těšil je Janko. – Když rodiče viděli, že jinak nedá, nechali mu vůli a pomalu ho na cestu připravovali. Tu když se rodiče o syna radí, kterak by ho nejlépe vypravili, octne se tu znenadání starý člověk přede dveřmi, drže za uzdu krásného koníka a tázaje se: „Nekúpite koňa?“

„A začože je ten kuoň?“ – ptal se otec. „Za peták!“ odpověděl starý. – „Nuž Janko, nože si ho kúp za ten tvoj krstný peták“ – pravil otec a ihned Jankovi schovaný peníz přinesl. – Janko s radostí starci peták dal a starec odevzdaje mu koně rychle odešel. – Nemalou měl Janko radost z pěkného koně, k němuž tak něnazdajky přišel. – Když si ho nakrmil a připravil, rozloučil se s rodiči, a vsedna na kůň, bez dalšího meškání do světa se ubíral. – A když už byli daleko od domova a po zelené louce jeli, pravil koník Jankovi: „Daj pozor, keď sa potknem, čo vykopnem.“ Divno bylo Jankovi, že kůň rozpráví, a již se chtěl ozvat, vtom se kůň potknul a na zemi zajásal se ohníček, když ale Janko blíže přihlídl, viděl, že to není ohníček, ale zlaté péro. – „A či ho mám vziať?“ – ptal se Janko koně. – „Vezmi ho, je to pero z krídla ptáka Ohniváka, aleže si ho dobre schovaj! – Najprú ti budě k zlému, potom k dobrému slúžiť“ – odpověděl kůň. – Janko pérko zdvihl, zaobalil do bílého šátku a schoval si je za záhreň. – Jeli

dále a přijeli k jednomu královskému městu, a tu když jeli okolo královského hradu, král z okna se díval. – Vida pěkného šuhaje na koni, zavolal na něho, tázaje se ho, kam jede.

– „Do sveta, šťastia skúsiť“ – odpoveděl Janko. – „A či by si nechcel u mňa slúžiť?“ – ptal se král,

jemuž se šuhaj zalíbil.

„Prečo by som nechcel, keď mňa vezmete, ale si tohoto môjho koňa s sebou vezmem, lebo by som bez něho neišiel. –

„Nuž, keď tak chceš, vezmi si ho,“ pravil král. Janko vjel tedy do zámku, přistál do královské služby a dostal na starost krásných šest koňů, na kterých král jezdíval. – Svého koníka postavil si do té samé konírny do kouta a vedle něho spával. – Od té doby, co Janko koně hlídá, stávali se co den krásnějšími, srst na nich jak aksamit, hřívá jak zlaté vlnky od hlavy jim splývala, z očí jim oheň sršel. – Králi se to líbilo, chválil si Janka. Čeled' se ale divila, že co je to s těmi koňmi, co je hlídá Janko, že tak na sebe berou, jako by na ně kladl, kdežto přece stejný obrok mají; to že přej není s dobrým. – Zvlášť jeden sluha mezi čeledí královskou Janka nenáviděl a přízeň královi mu nepřál; ten umínil si, že musí vyzkoumat, co on s koňmi dělá. Tak i učinil.

– Jednoho večera vloudil se do konírny, a za kupu sena v koutě nahromaděného schovaje se, čekal na Janka. – Když se již úplně setmělo, vešel Janko do konírny bez světla; když závoru zastrčil, vyňal ze zánadří bílý šátek, v němž zaobalené měl zlaté péro z ptáka Ohniváka. Poloze šátek na okno rozbalil ho a v tom okamžení rozlila se z něho záře po celé konírně. – Janko sejmul čapku, pověsil na kliněk, svlékl kabanici a začal koně čistit a česat jednoho po druhém, vesele si přitom zpívaje. – Když byl s prací hotov, zaobalil zlaté péro zase do šátku a teprv uleh na seno vedle svého koníka.

– Když se rozbřeslo, vykradl se zrádný sluha zpoza kopy a vida, že Janko tvrdě spí, vzal péro i s šátkem a tiše, jak přišel, odešel. – Jak nastal bílý den, pospíšil sluha ke králi, zlaté péro mu odevzdal a vše vypověděl, jak a kde k němu přišel. Král ho vyslechl a potom si poslal pro Janka. – Líbilo se králi péro a myslil si, když jedno péro tak svítí a tak krásné je, cože teprv celý pták? – Když se Janko před krále dostavil, strmo se na něho král podíval a hněvivým hlasem promluvil: „Ako si sa opovážil skrývať predo mnou zlaté pero z ptáka Ohniváka, za to si smrť zaslúžil!“ – „Ach odpusťteže, vaša milosť páně kráľu, ved' som sa ja nenazdal, že by sa vám to jedno pero tak zapáčilo,“ – omlouval se Janko. – „Odpustím ti, ale mně musíš doniesť ptáka Ohniváka, ak nědoněsieš, budeš o hlavu menší!“ – S těmi slovy se král od něho odvrátil a Janko plačící vrátil se do konírny. – „Cože, Janko, plačeš, čože ti je?“ ptal se ho koník. „Eh akože nemám plakať a nariekať, koníku muoj drahý, keď mně kráľ

rozkázal, aby som mu doniesol ptáka Ohniváka, a keď mu ho nedonéšiem, že budem o hlavu menší. Běda mně, kdeže ja najděm ptáka Ohniváka!“ –

„Ved' vieš, čo som ti vravel, že ti to zlaté pero najprú na zle, potom na dobre budě. No neplač, ved' ja ti budem na dobrej pomoci. – Ale si skorej pýtaj od kráľa s korýtko zlatej pšenice a hodbávnu síť. Potom naber poživy, vsadni na mňa a vydáme sa na cestu.“ – Janko vrátil se ke králi, prose, aby se mu dalo s korýtko zlaté pšenice a hedbávná síť. Král nařídil, aby se mu ihned vše, co žádá, vydalo. – Když měl Janko všechno připraveno, vložil to na kůň, vsedl i sám na něho a v okamžení byli ze vrat. – Jeli, jeli mnoho dní, až přijeli za vysoké hory, za široké doly ke Zlatému vrchu. Tu koník zastal a pravil Jankovi: „Vezmi síť a zlatú pšenicu a id' na ten vrch, čo tuto vidíš; na vrchu je studnička a k tej studničke prilietajú každú noc ptáci Ohniváci napit' sa. – Kolom tej studničky nasypaj zlatú pšenicu; prilietnu ptáci, budú zobať a vtedy musíš chytro jedného ulapiť. Keď ho budeš mať, daj ho do sítě a zavolaj na mňa.“ – Jak koník kázal, tak Janko udělal; vzal pšenici a síť a šel na Zlatý vrch; vylezl nahoru s večerem. – Na vrchu byla studnička a v ní voda jako křišťál čistá. – Nasypal Janko pšenici okolo studničky a potom lehl na zem a číhal. Když bylo k půlnoci, osvítil se tu náhle celý vrch, jako by nad ním bylo slunce vzešlo, – a to přilétali ptáci Ohniváci. Jako blesk dolů k studničce se snesli, a vidouce zlatou pšenici okolo studnice rozházenou, začali hltavě zobati a o zrnka se práti. – Janko obdivoval krásné ptáky a sotva dýchal, aby je nesplašil; – když se ale jeden, nejkrásnější ze všech, k němu přiblížil, s rychlostí blesku lapil ho za nohu, síť přes něj přehodil, a co hrdlo stačilo, volati začal na koníka, a v témž okamžení stál koník u něho; Janko se naň vyšvihl, drže ptáka v síti, a na obrátku byli ti tam. Ale měli štěstí, neboť už ptáci Ohniváci na Janka doráželi a byli by ho jistě křídloma utloukli a zobákami tělo mu rozklovali, kdyby ho byl koník zavčas neunesl. Nevýslovná byla radost králova, když se Janko do zámku vrátil a ptáka s sebou přinesl. Obdaroval Janka bohatě a ptáka Ohniváka dal do nejpěknější jizby na zlaté bidélko a krmili ho zlatou pšenicí. Od té chvíle, co se Janko vrátil, přemýšlel onen zlomyslný sluha jen na to, jak by Janka zkazil. Janko si ho ale nevšímal, a jako prv, tak i potom jen svých koní si hleděl. Jednoho dne procházel se král po síni, kde pták Ohnivák na bidélku seděl. Náhle se zastavil a pravil sluhovi – Jankovu nepřítelovi – , který se tam nějakou prací zabýval: „Večšia vzácnosť ako tento pták, hádam, nieto vo svete!“

„Jesto, vaša kráľouská milosť,“ ozval se sluha, rád, že se mu příležitost naskytl Jankovi škoditi. –

„A kdeže? Čože?“ rychle zeptal se král. – „Ako nám Janko rozprávěl, býva na Čiernom mori jedna panna, ktorej sa na krásu na celom svete žiadna nevyrovná!“ I pozastavil se král

nad touto řečí a zatoužil po krásné panně. – „Dosiaľ,“ pokračoval sluha ve své řeči, „němuohol ju nikdo chytiť, ale sa Janko chválil, že by ju on vedel dostať!“

„No dobre; nože Janka zavolaj!“ poručil král. – Zrádný sluha ihned pro Janka běžel, těše se již, že se ho navždy zbaví. –

„Prečože si ty mně nevravel o morskej panně? Teraz chod a morskú pannu mně vystanou, a keď mně ju něvystanovíš, budeš o hlavu menší!“ Janko se chtěl vymlouvati, že o morské panně neví, ale král mu nedal k řeči přijíti a z jizby ven ho vyhnal, přikazuje, aby se ihned na cestu připravoval.

Plačící vešel Janko do konírny. „Cože plačeš, Janko?“ ptal se koník.

„Ach koníčku muoj drahý, akože nemám plakať, keď mňa kráľ posielala pre morskú pannu, a keď mu jej něvystanovím, že budem o hlavu menší!“ – naříkal si Janko.

„No neplač; budě to ťažká práca, ale sa neboj; budem ti na dobrej pomoci. Aleže skuor pýtaj od kráľa bílý, zlatom tkaný šiator, aj zlatý stolík a všakové na něj drahé veci od zlata, od striebra. Také fujaru vezmi. Keď to budeš mať, i poživu, vyberieme sa na cestu.“ – Janko šel ke králi a prosil o stan, o stolek, o zboží a poživu, jak mu koník nařídil; a král rozkázal, aby se mu ihned vydalo vše, co žádá.

Maje vše v pořádku, naložil věci na kůň, i sám vsedl a bez meškání na cestu se vydali. – Jeli přes hory, doly, přes širé pustatiny, mnoho dní jeli, než k moři dojeli. „No, tu sme, to je Čierne more,“ pravil koník, když nedaleko břehu mořského se zastavil, „teraz sosadni dolu a počuj, čo ti budem vraveť. – Naj prú postau na kraj mora šiator, do šiatra postau zlatý stolík a na stolík vylož drahé veci, čo pri sebe máš. – Potom sadni popred šiator a čakaj; každý deň o poludní prechádza sa morská panna, dcéra mořského kráľa, v zlatým člunku po mori. Keď ju uvidíš, začni pekne na fujaru vyhrávať, aby ťa počula. – Keď ťa počuje, priplynie k brehu se svými pannami a budě sa ťa pýtať, kdo si, zkadě si; povedz ty jej, že si kupec, že máš v šiatru drahé veci, aby šla opáciť. – Keď sa budě na veci dívať, nemeškaj, uchyť ju za pravú ruku a zavolaj na mňa!“ – Poté dal se koník stranou a Janko šel na pokraj moře. Tam postavil bílý, zlatem tkaný stan, do stanu postavil zlatý stolík a na stolík rozložil všeliké drahé a krásné šperky. Potom vzal fujaru a sedl před stan, oči s moře nespouštěje. Tu k polední době viděl daleko na moři cosi lesknouti se, jako by zlatá kachnička po vodě plynula. – Nebyla to ale kachnička, byla to zlatá lodička a v ní seděla mořská panna se svými pannami, které veslovaly stříbrnými veslami. – Když poznal Janko, že to mořská panna, začal utěšeně na fujaru hráti. – I zaslechla píseň jeho mořská panna, a chtěc zvědět, kdo to tak líbezně hraje, obrátila lodičku k břehu. Tu viděla seděti Janka před zlatoskvoucím stanem. Když připlula ke kraji, Janko k ní přistoupil, pěkně se jí poklonil a na její otázku, odkud a kdo je a kam jede, pravil: „Kupec

som z ďalekej zeme, krásna panno. Keď ti daka, id' dnu do šiatra a opáč muoj tovar. Pekné, drahé mám veci, ažda sa ti voľačo zapáči“ – pobízal Janko lahodnými slovy morskou pannu. – Nedala se dľouho pobízeti a vstoupila se svými pannami do stanu. – I obstoupily zlatý stolek a oči všech pásly se chtivě na krásných šperkách. Janko nechal je dívati se a čekal chvíle. – Tu když se morská panna k němu obrátila, ptajíc se, co by za všecken tovar žádal, uchopil ji za pravou ruku, místo odpovědi zavolal na koníka, a vida ho v témž okamžení při sobě stát, jak střela vyšvihnul se i s pannou na něho a pryč uháněl. – Než se panny vzpamatovaly a mořského krále svolaly, byl Janko s pannou za horami. –

Neslýchaného bylo v zámku divu, když se Janko vrátil a pannu krásy nevidané s sebou přivedl. – Král jí nevěděl radostí místa najíti a bohatě Janka obdaroval, že mu tak krásnou nevěstu přivezl. Ale Janka málo těšila králova přízeň a dary, on by mnohem raději byl morskou pannu chtěl než všecko královo bohatství. – Aniž morská panna, co do zámku vkročila, nebyla veselá, nezasmála se, ani mluvit nechtěla, a jen smutně po zámku chodila. – Krále smutek její nesmírně rmoutil a nevěděl již co počíti, aby se jí zavděčil, neboť jakkoli starý, vášnivě si krásnou pannu zamiloval. – Nemohl bez ní ani chvíli být a jen stále na ni doléhal, aby se sobášili. – Jednou, když se jí zase ptal, kdy budou svatbu slaviti, odpověděla mu panna: „My sa spolu němuožeme sobášit', lebo som ja mladá a ty starý!“

„Nuž prauda, ale čo aj starý, preca ťa budem znať ľúbit' ako mladý!“ odpovéděl král, uražen jejími slovy. – Morská panna zavrtěvši hlavou odpovéděla: „Moje líco ružami prekvitá, tvoja hlava sněhom zapadá, to sa nesrovnává, ja ťa, starca, ľúbit' němuožem!“

„Eh běda mně, akože to budě, ved' sa ja mladým spravit' němuožem?“ – „Keby si mal živú a mrtvu vodu, spravil by si sa mladým,“ odpovéděla morská panna. Tu chvíli zavolal král sluhu a kázal mu poptati se po živé a mrtvé vodě. – Sluha, Jankův to nepřítel, šel, ale záhy se vrátil s vyřízením, že není ani živé ani mrtvé vody k dostání. – Zarmoutil se král, ale sluha ho potěšil řka mu, aby Janka pro ni poslal. – Ihned si dal král Janka zavolat, a když se Janko dostavil, kázal mu přiněsti živé i mrtvé vody – „a keď tej vody do tretieho dňa nedoněsieš, na kusy ťa dám rozsekat'!“ –

Neborák Janko, cože měl říci, smuten, bědující šel do konírny. – „Eh Janko, čože zase bedákaš, čo ti je?“ – ptal se ho koník.

„Eh koník muoj drahý, akože nemám bedákať, keď mňa kráľ posiela pre živú a mrtvu vodu. Keď mu vraj ju nědoněsiem, že mňa dá na kusy rozsekat'.“

„No, len sa ty neboj, ved' ja ti budem na dobrej pomoci; ale si skorej pýtaj od kráľa dvoch malých lahvičiek návodu, ale tak ľahkých, čo by ich pták uniesol. Keď ti ich kráľ dá, vezmi aj poživny a vyberieme sa na cestu.“ – Potěšen vrátil se Janko ke králi a prosil o dvě lahvičky,

lehké, aby je ptáče uneslo. – I kázal král zhotoviti ihned lahvičky z měchýřů a Jankovi je odevzdati. – Maje lahvičky i poživu vsedl na kůň a ten uháněl s ním na křídlech větru, až dojeli k jednomu hlubokému lesu. Tam koník zastal a kázal Jankovi, aby slezl; když slezl, pravil mu koník: „Ty sa skry tuto poza ten buk, ja si ľahnem na zem a spravím sa mŕtvym. – O chvíľu priletia vrany a budú mňa chcet' trhat'. – Hľa, tamto ich vidím hore na strome, párik a mladé. – Nuž keď si na mňa sadnú, dajže pozor, abys to mladé uchytil. – Starí sa uľaknú, budú ťa pýtať, abys ho pustil, ale ty ho nepúšťaj a povedz, že ho veru zabiješ, keď ti nedonesu živú a mŕtvu vodu. Daj im potom lahvičky, ale vrána zadrž pri sebe!“ – Janko skryl se tedy za buk a kůň se natáhl na zem jako zdechlý. – Po nějaké chvíli slítly vrány dolů a sedly na koně, držíce jej za mrchu. – Tu se Janko vykradl zpoza buku a mladé vráně šťastně pod čapku chytil. – „Ach nežabiže, dobrý človeče, naše mladé, veď sa ti my chceme všetkým dobrým odslúžiť!“ prosila stará vrána.

„Len vtedy vám mladé vaše pustím, keď mně donesietě živej a mŕtvej vody!“ – „Ej donesieme, donesieme!“ vzkřikli staří jedním hlasem. – Janko jim dal každé jednu lahvičku a vrány vzaly se na křídla a v okamžení Jankovi s očí zmizely. Když vrány ulítly, koník vstal. Janko si vráně pevně držel a s toužebností očekával návrat starých. Minul den, minula noc, a druhý den zrána od východu přiletují dvě vrány a přímo pod buk k Jankovi, nesouce každá jednu lahvičku v zobáku. Vzal jim Janko lahvičky, ale na radu koníka, než jim vráně pustil, roztrhl je, mrtvou a živou vodou namazal a teprv pustil. – Vráně zatřepetalo křídlo a čerstvé a zdravé se starými odletělo. Přesvědčiv se takto, že ho nezklamali, vsedl na kůň a ten jako na větru domů s ním uháněl. – Přišli právě v určitou dobu. Když si Janko koníka do konírny zavedl, když ho pohladil, pobožkal po hrdle, jak vždycky dělával, děkuje mu za jeho věrnost, šel ke králi, který s toužebností ho již očekával. Janko dal králi lahvičky s vodou a král je dal morské panně. – Panna vezmouc lahvičky do jedné ruky, druhou rukou vzala se stěny meč, a podávajíc ho Jankovi, pravila: „Nuž kráľu, kľakni a Janko nach ti hlavu zroní, ja ťa potom touto vodou umyjem a budeš mladý a krásny!“ – I ulekl se král těch slov a nechtěl si dát hlavu stí ti. – I řekla panna: „Aby si sa presvedčil, nech tedy Janko kľakne a zroníš mu hlavu ty!“ – Na to král přistál. Janko bez bázně klekl a král mu hlavu sťal. Mořská panna ale hlavu vzala, nejdřív mrtvou vodou umyla, na pravé místo nasadila, potom živou obmyla a Janko vyskočil krásnější, než kdy byl, jen zlatá pruha zůstala mu okolo hrdla. Když to král viděl, odpadla mu všecka bázeň, klekl a sám meč Jankovi podal, aby mu hlavu sťal. Janko se zdráhal, ale když mu i panna kázala, vzal meč a králi hlavu sťal. Princezna mu podala mrtvou vodu, aby ho umyl a hlavu mu nasadil, živou vodu ale hodila oknem ven. Král zůstal mrtev. Morská panna svolala ihned všecko dvořenínstvo, a když se vše sběhlo, ukazujíc na Janka,

pravila: „Ten je muoj ženich a váš král!“ – A všickni jásalí a radovali se, že mají krásného krále a královnu! Zrádný sluha vida, že Janko se králem stal, v zámku se neobmeškával, aniž se radoval. – Jankova první cesta co krále byla ke koníkovi, ale koníka nikde nebylo – zmizel. – Maje krásnou morskou pannu za ženu, když si napotom i staré rodiče přivedl, nechybělo mu k úplnému štěstí nic více.

DOSLOV

Nemohu opomenouti, abych se, ukončujíc sbírku slovenských těchto pověstí, o některých okolnostech, ježto se jí blíže týkají, nezmínila, k lepšímu věci té poznání i dorozumění. –

Bylo to v r. 1852 při návštěvě v Báňské Bystrici, když jsem s p. Rimavským seznámila se a svazek „Slovenských pověstí“, vydaných od něho v r. 1845, darem obdržela. – V Čechách jsme o tomto vydání nevěděli; p. Rimavský sice 100 expl. do Prahy na kněhkupectví zaslal, – ale dostal je po čase všechny nazpět. – Nepříznivé okolnosti a později i nepokoje zamezily další vydání, nicméně se tehdaž p. Rimavský důvěřoval, že se bude moci druhý svazek v nedlouhém čase vydati. – Když jsem v r. 1855 po druhé s p. Rimavským v B. Bystrici setkala se a stranu vydání pověstí se ho ptala, pravil mi, že by si velmi přál, aby se vydaly, ale že není nakladatele a že se již ani s prací tou obírat nemůže, jak by třeba bylo, za příčinou prací úředních, že tedy sbírku tu p. faráři Reuszovi odeslal, kde i více sbírek na vydaj připravených leží. – Litujíc, že poklad ten bohatý ladem ležeti má, navrhla jsem p. Rimavskému, aby mně část své sbírky svěřil, že se chci o to pokusiti, zdali by v Praze nakladatel se našel, který by pověsti ty v řeči slovenské vydati chtěl, kdyby se jim ale nakladatele nedostalo, žádala jsem p. Rimavského, aby dovolil mně zpracovati je do češtiny, k čemuž on ochotně přivoli. – Jsouc tehdaž již ustanovena zpracovati a vydávati pověsti některých slovanských národů, zajímavých dílem pro starobylost, dílem pro utěšenou fantasií, dílem pro příbuzný ráz, přišlo mi seznámení se s národní poesíí lidu slovenského, národu to mluvou i mnohými zvyky a obyčeji nám nejbližšího, velmi vděk. – S doporučením od p. Rimavského jela jsem do Revúce k p. faráři Reuszovi, abych se s ním stranu té věci sjednala. – Jakož vůbec na Slovensku vlídná pohostinnost všeobecná je, tak i já vždy a všude s takou upřímnou hostinností přijata jsem byla, že to vždy vděčně vzpomínati budu. – Pan Reusz mi ochotně sbírku tu ukázal, kterou po smrti šlechtěného a o národ zasloužilého svého otce v opatrování choval, maje při ní sám velkého úcastenství. – Sbírkou tu snesl důstoj. p. senior S. Reusz, otec jeho, dílem sám, dílem k tomu přispěli mladí národomilovní Slováci, větším dílem nejvíce studující; když se o prázdninách po slovenských krajích jako sokolové rozlétali,

každý napotom ze svého domova několik takových kvítků do kytice s sebou přinesl. – Slíbil mi tedy p. Reusz, že tu sbírku pověstí a rozprávek spořádá a že mi část později zašle do Prahy; to i učinil. – Jakž výše povědíno, byl úmysl můj najíti v Praze nakladatele, který by pověsti ty vydal v slovenském nářečí, poněvadž takovéto národní pověsti v překladu, a byť i do příbuzné řeči a přísným držením se originálu, přece jen z původního rázu mnoho tratí. – Že jsem se upřímně o věc tu starala, toho svědectvím by mně mohl nejeden nakladatel býti, s kterým mi bylo stranu té věci jednati. – Navzdor vši snaze rozpadlo se však všeliké jednání u věci té jedině na ohledech kupeckých.

Kdyby se bylo toto moje i mnoha jiných přání uskutečnilo, nebyla bych se déle při tom zúčastňovala; sbírka pověstí těch bylat' by úplná bývala a pod jménem a správou vydavatelů, Slováků, vycházela. – Když se ale jinak stalo, užila jsem uděleného mi dovolení a k těm, co jsem dříve již byla sama sebrala, při svém pobytí na Slovensku, a od jiných dostala, zpracovala jsem do češtiny tištěnou sbírku páně Rimavského a část sbírky páně Reuszovy, s ponecháním však pro větší živost a původnější ráz v rozpravě nářečí slovenské a všechny zvláštní významy a slova. – Brala jsem při tom hlavní ohled na české čtenářstvo, vědouc, že takýmto zpracováním Slovákům zadost neučiním a že si beztoho pověsti svoje onedlouho sami a lepší vydají. Proto také užila jsem v rozpravě nářečí Cechům nejsrozumitelnějšího, berouc spolu i na to ohled, že většina čtenářů pohádek a pověstí mezi mládeží je, kterým by odchýlenější nářečí ne hned srozumitelné v čtení vadilo. – Veliké účastenství obecnstva a obliba v čtení těchto pověstí důkazem je, že jsem nechybila zpracujíc je v dvojitém nářečí, což se mi též vytýkalo.

Co se obsahu v překladu tom týče, držela jsem se přísně originálu – jak rukopisu, tak i ústního podání, leč kde byly v rukopise dlouhé, nepotřebné rozpravy, dovolila jsem si zkrátiti je. – Pravda, že i mnoho chyb v slovenčině zůstalo, jsou to ale namnoze chyby tisku; dočkají-li se kdy pověsti tyto druhého vydání, opraví se.

– Že se ale měkkého Í nežívalo v slovenčině, příčinou je to, že literu tu nemá jen jedna tiskárna v Praze a sice paní Jeřábkové, která si ji zaopatřila k tisku „Zvukoslóví“ p. M. Hattaly. –

Sbírka pana Rimavského obsahuje následujících 10 pověstí: O Popelvaru největším na světě – Cesta k Slunci – Sluncový kůň – Tři citrony – O třech zakletých knížatech – O Zlatovlásce – Růžová Anička – Ztracený chlapec – Pamodaj štěstí, lavičko – O třech zhavranělých bratřích. –

Sbírka páně Reuszova obnáší 11 pověstí: Světská krása – Král času – Ľalija – Valibuk – Surina pan král a Otolienka – O tom šuhaji, co se nebál – Mahulena, krásná panna – Vkolak

– Berona – Černokňažník – Světovládny rytíř – O Kovladu – Slovenský junák – Zlá nuocka – Peračina – vypsány jsou ze sbírky p. S. Chaloupky, faráře v Horní Lehotě ve Zvolensku. –

Kinkaš Martinko – O Vítazkovi – O Slunečníku, Měsíčníku, Větrníku, o krásné Ulianě a dvou tátošících – Otcovo dědictví – O hrdé kněžně – O Popelušce – rozprávěla mi stará souseďka tamže. –

Jak šlo vejce na vandrovku – Jak pásl Janko kobyľku – Katrenka striga – O anděli a sirotcích – O růžovém púčku – Věrná žena – O ptáku Ohniváku a morské panně – zasláno mi od slečny J. Sz.....é z Báňské Bystrice. –

Krásná Katarína – Bratr a sestra – O krásném zlatovlasém děvčeti – rozprávěla mi Rozka, služka v B. Darmotech, rozená ze Sumiacka v Gemerské.

O dvanácti měsíčkách – O hloupé ženě – též v Darmotech mi rozprávěla služka Marka, rozená z Trenčínské. –

Súl nad zlato – slyšela jsem na Sliachi od staré pestúnky, která tam s pány v kúpeli byla. –

Cesta k Slunci a k Měsíci – Petrova čepice – Pecko sprostáček – O Petru a Otcí nebeském – Bača a šarkan – O šesti dratařích – O Jurovi a jeho bratřích – Chytrý synek – Chlapec a vlk – O starém psu a vlku – Čije spravedlnost na světě, či ne – O Červeném Vítězi – rozprávěli mi bratři Janko a Miko Sochoríkovci, Ďuro Sulek a Štefan Márton z Trenčanské stolice. – O Širokém, Dlouhém a Žarookém – rozprávěl mi v Darmotech starý jeden sluha; slyšel ji, jak pravil: keď eště hen v Gemeri slúžil!

O pyšné panně – mám od p. C ... y v Šťávnici. –

VARIANTY

Několik pověstí, které se s některými z prvnějších dvou sbírek srovnávají, dostala jsem z Trenčínska a Zvolenská. Podobné jen poněkud jsou:

Popelvar. Pamodaj štěstí, lavička = O třech zhavranělých bratřích = Nebojsa. – Zcela podobné: Šurina pan král = Berona = Černokňažník. Ľaliĵa. Podobnou této poslední pověst dostala jsem z Trenčínska, s tím jedině rozdílem, že se v ní panna ne v lilii, ale v růži proměňuje, jako v podobné jí české. – Jakož vůbec slovanské národní pověsti vespolenou mezi sebou příbuznost ukazují, tak se i pověsti v této sbírce pohádkám českým, některé částečně, některé celým obsahem podobají, vyjma pověsti následující, jimž podobných mezi českými, pokud vím, není: Král času – Vlkolak – Nebojsa – Sluncový kůň – Kovlad – O dvanácti měsíčkách – Růžová Anička – Kinkaš – Ztracený chlapec – Súľ nad zlato – mimo některé krátké rozprávky. –

Ač sbírka tato jen částí je bohatého pokladu národní poesie lidu slovenského, ač i pro některé vady, povstale z chybného podání některého původního významu, snad ne dosti dokonalou jmenovati se může, nicméně soudný čtenář pozná v pověstích těch smýšlení, krásné obyčeje a ryzí mrav lidu, ve kterém žijí a který jedině čistě, krásně vylíčiti je zná.

O KOVLADU

(Pohádka slovenská.)

Byla jedna vdova, a ta měla dceru velice krásnou. Matka byla „pokorná vdovica, ale dcera byla pyšná děvčica.“

Mnoho přicházelo dovedáčů, ale žádný z nich nebyl dceři vhod, a čím více se chlapi o ni drali, tím se více hore nesla. Jednou za jasné noci probudila se matka ze spánku a nemohouc hned usnout, sundala se zdi patryčky a začala se modlit za blaho své dcery, která jí dělala těžkou hlavu. Dcera ležela vedle ní spící. Matka s libostí na své krásné dítě se dívala; tu se dcera ve spaní usměje. – „Čuo se asi temu děučeti pěkného sníje, že tak chutně usmívá!“ – myslí si matka, domodlí se otčenáš, pověsí patryčky na kliněc, položí hlavu vedle dceřiny a usne též. Ráno ptá se dcery: „Ale dcera moja, pověz že ty ma, čuo že ti v noci pekneho snilo, veť si sa ve spánku usmívala!“

„Eh matka moja, čuože sa ma snilo; snilo sa mi, že prišol pro mňa pán v měděným voze, a že ma dau prstenčok s kamenkami, ktory se ligotali ako hvězdy na nebi. A keď som přijšla do kostola, tu ľudia iba mňa ma ako blahoslavenú pannu pozerali.“

„Oh dítě dítě, jaké sa ti to hrdé sny pletú“ zavrtěla hlavou stará matka, dcera ale zpívající šla si odbývat robotu. Ten samotný den přijede na dvůr selský vozík a porjadný synek vesnický přišel dceru „pytat’ na selský chľeb.“

Matce se mladý ženich velice líbil, ale dcera pyšně ho odbyla řkouc: A čuo bys přišol pro mňa i s měděným vozom a prstenčok mi davau takový, čuo by sa v ňom kameňky ligotaly, ako hvězdy na neby, nešla by som za těba!“

Ženich na tato hrdá slova, dal s pánem Bohem a odejel. Matka ale dceru velmi kárala za její hrdost.

Druhou noc se matka opět probudila; i vezme zase patryčky, a modlí se za blaho své dcery, ještě vroucněji. Dcera ležela vedle ní spící, až se najednou hlasitě zasmála. – Čuože se ternu děučeti asi plete!“ myslí si matka, pomodlí se ještě otčenáš, pověsí patryčky na zeď, ale dlouho nemůže zaspát. Ráno ptá se dcery při oblékání. „Ale dcera moje, čuož se ti to zase pletlo, veť si sa hlasitě smiala ve spánku?“

„Eh matko moja, čuož se mi snilo, snilo sa mi, že došol pro mňa pán v stribornom voze, a že ma dau zlatú partu, a keď smo pryšla do kostola tu ludia vjac na mňa ako na blahoslavenu pannu pozerali.“

„Oh čuože to vravíš děuku moje, jaké jsú to hrdé sny! modlí sa děuka moje, abys nepadla do pokušenia“ kázala matka, ale dcera pleskla dvermi, a šla vně by matčinu kázaň poslouchat nemusela.

Ten samý den přijel na dvůr panský kočár a přišli páni zemani, „pytat dceru na zemanský chljeb.“ Matka si to pokládala za čest, ale dcera je hrdě odbyla, řkouc: „A čuo byste pro mňa přišli i v stribornom voze a zlatú partu mi donesli, preca za vás něpuojdēm.“

Páni zemani se poroučeli, ale matka dceru plísnila a naříkala si trpce na její hrdost. Ale dcera se jen smála – Třetí noc, dcera vedla matky spala, a matka nikterak zaspát nemohla starostí, a patryčky ani z ruky nepouštěla.

Tu se dcera ve spaní začne rehotat'. „Oh oh, zvolá matka mrzutě, čuože sa tému nešťastnému dítěti zase plete!“ – a modlí se modlí až do vidná, za blaho své dcery.

„Ale dcera moja, čuož sa ti zase v noci pletlo, veť jsi sa ve spánku rehotala?“ ptala se dcery, jak mile se probudila.

„Čí mňa chcete zase vyhřešit?“ odmluvila dcera.

„Len ty ma povez“ ponúkala matka.

„Nuž, snilo se mi, že přišli pro mňa v zlatom voze, a že som dostala rúcho celkom zlatno, a keď som přišla do kostola, to ludia len na mňa pozerali!“

„Oh dcera moja – zaněhaj pychy; pýcha, peklem dýchá!“ – spráskla matka ruce, dcera ale vyskočila s lože, sebrala oděv, a běžela se ustrojít vně, by nemusela poslouchat matčino napomínání.

Ten samý den přijeli na dvorek tři vozy, měděný, stříbrný, a zlatý. U prvního bylo po dvou, u druhého po čtyřech, u třetího ale po osmi hrdých parypách z měděného a stříbrného vozu skákali pánové v červených nohavicích a čapkách a zelených dolomanach, z vozu zlatého ale vyskočil pan pěkný v zlatém oděvu. Všickni šli puosto do izby a mladý pán pytal dceru od matky.

„Ej či bychom boli hodni takového štěstia!“ omlouvala se matka pokorně; dcera ale jak se na pána podívala myslela: Ej to je ten, čuo sa mi o ňom snilo!“ a ruče skočí do komory vít pjero. Když pjero uvila a ženichovi co záručnuo podala, dostala od něho prstének, v němž se kamenky ligo tály jako hvězdy na nebi, zlatou partu, a rúcho celkom zlatuo.

Šla se rychle do komory oblékat, a matka plná starosti a podivu ptá se ženicha „A na jaký chljeb pán ženich pytatě moju děuku?“

„U nás je chléb měděný, stříbrný i zlatý, na jaký bude chtít vaše dcera přistat“ odpoví ženich.

Matka tomu všemu ani vyrozumět nemohla, ale dcera se na nic neptala, ani se nedivila. Když byla ustrojena v zlatém rúchu, byla krásnější než všecek svět. Ženich vzal ji za ruku, a hned šli k sobáši, aniž dříve matku o požehnání dcera žádala, aniž se nerozžehnala s děvójstvím, dle způsobu starootcovského.

Matka všecka strápená, stála na prahu, a za ně se modlila. – Jak bylo po sdavkách sedla nevěsta, pruosto do zlatého vozu vedle ženicha, svatovia do stříbrného a měděného, a ty tam ujížděli, aniž se dcera s matkou dříve rozžehnala aneb se po ní jen jednou byla ohlédla. Jeli, jeli až přijeli k jedné skále, do níž byla veliká díra, jako městka brána. Před tou bránou koně zrazu obrátili dnu. Jak byli uvnitř, tu ti přijde veličisný zemotras, a skalu za nimi zručil. Byli ve tmě. Nevěsta se hrozně lekla, bála se, ale ženich jí pravil: „Nic ty se nelekej, a jen čekej, vyjasní se, vykrásní se“ – a tu přiběhli se všech stran permuoníky v červených nohavičkách a zelených čápočkách rozžhaté fakle (pochodně) v ruce. Ti vítali všickni svého pána Kovlada, a na cestu mu svítily. – Nuž tu teprv viděla hrdá nevěsta, za koho šla, že má muža Kovlada.

Ale nic se za to netrápila. – Z těch tmavých skal, přišli do veličisných hor (lesů) a vrchů, po samo nebe sahajících, ale všecky ty smerky, jedle, buky, všecky ty hory byly olověné. Jak je přejeli ty čudné hory, přišel zase Zemotras, a za nimi všecko zručil. Z olověných hor přejeli do krásné roviny, kde se vše jen krásou ligotalo, a u prostřed té roviny stál zámek zlatý, stříbrem a drahým kamením vykládaný. Do toho uvedl Kovlad svoji mladoženku, a řka jí, že to všecko i její bude. – S radostí a podivením prohlížela si mladoženka všecko to bohatství; když si ale vše zůkol vůkol prohlídla, ustala, a ráda viděla, že permuoníky pokrývají na zlatý stůl. – Cítila hlad. – Sedlo se ke stolu. – Přinesli na stůl jídel dost, jídla měděná, stříbrná – i zlatá – a všickni jedli jen nevěsta jíst nemohla z ničeho, co na stůl přinesli. Prosila tedy ženicha o kousek chleba.

„Vděčně paní moje!“ řekl Kovlad, a hned kázal permuoníkům, aby přinesli bochník chleba měděného – ale paní jíst ho nemohla. Kázal pán, aby přinesli bochník chleba stříbrného, ale paní jíst ho nemohla, a po třetí kázal aby přinesli bochník chleba zlatého, přinesli bochník chleba zlatého, ale ani ten paní jíst nemohla.

„Vděčně bych ti posloužil paní moje, ale jiného tu nemáme,“ řekl Kovlad. – Tu viděla nevěsta, že je zle a dala se do pláče, ale Kovlad jí řekl: „Nic ti není plátno plakat a naříkat, věděla jsi na jaký chléb se dávaš. Jak jsi volila, tak máš“ – a tak bylo a ne jinak. Co se stalo, odestat se nemohlo, a nevěsta musela pod zemí zůstat, a musí se tam hladem trápit, když byla pyšná a jen zlata se jí chtělo.

Jen to si vyprosila od Kovlada, že po tři dni v roce – když Kovlada brány k pokladům zemským otvírá (na křížové dni), na zem vyjít smí, a chleba si prosit.

SŮL NAD ZLATO

(Pohádka slovenská.)

Byl jeden král a měl tři dcery, které choval jako oko v hlavě. Když mu počínala *hlava sněhem zapadat*, a údy mu již tak nevládaly, jako vládaly, přicházelo mu často na mysl, která z dcer by po jeho smrti královnou býti měla. Dělal mu to nemalé starosti, neboť měl všechny tři rád. Konečně *mu přišla na rozum* taková rada, aby tu za královnou ustanovil, která ho nejvíce miluje. I zavolal hned dcery k sobě a takto jim pravil: „Dívky moje! Starý jsem, vidíte, a neznám, či dlouho ještě budu s vámi. Chci tedy ustanovit, kteráž vás po mé smrti královnou bude. Dříve mi ale povězte děti moje, jak mně která milujete.“ – „Nuž dcero nejstarší, pověz ty nejdříve, kterak miluješ otce svého?“ ptal se král, a k nejstarší se obrátil. – „Eh otec muoj, milší ste mi *nad zlato!*“ odpověděla dcera nejstarší, a pěkně otci ruku políbila. – „Dobře, a ty dcero prostřední, jak ty otce svého miluješ?“ – obrátil se k prostřední dceři. – „Jaj otče muoj sladký, já vás lúbím, jako tento muoj *vjenok zelený!*“ ujist'ovala prostřední, a kolem otce se *uvíjela*. – „No dobře; a ty dcero nejmladší, jak ty mne máš ráda?“ – ptal se král nejmladší, již *volali* Maruška. – „Já tatuško vás lúbím, jako *suol!*“ odpověděla; tato a *sladce* na otce pohlédla. – „Oh ty nehodná, ty otca vjac nelúbíš, lež ako *suol!*“ rozkřikly se starší sestry. – „Jako *suol!*“ přisvědčila Maruška ještě jednou, a ještě libněji na otce pohlížela. – Král se ale na dceru náramně rozhněval, že ho má tak ráda jako sůl; takovou praobyčejnou sprostou věc, kterou každý má a mít může, a které si nikdo ani nevšímá. – „Jdi mi s očí, když si mne více nevážíš!“ rozkřikl se na Marušku. – „Až nastanou časy, kde bude lidem sůl vzácnější zlata a drahého kamení, pak se přihlas – a ty staneš se pak královnou!“ – Myslíl král, že to nebude nikdy. – Maruška, zvyklá otce poslouchat, odešla na ta slova pryč, majíc oči plny slzí, a srdce plno žalu; – bylo jí to líto, že ji otec od sebe vyhnal, a že nepoznal, kterak ho ona neméně než sestry miluje. – Nevědouc kam se obrátit, dala se *po vetru* přes hory, doly, až přišla do hlubokého lesa. Tu najednou vidí stát v cestě starou babičku.

– *Kde se vzala, tu se vzala.* – Maruška ji pěkně pozdravila, babička jí poděkovala, a vidouc ji uplakanou, ptá se, proč plakala? – „Eh staruško, na čo že vám to budem rozpráváť, keď vy mi nemôžete spomocť“ – odpověděla Maruška.

„Jen ty mi to pověz *děvojno* (panno), snad ti budu vědět nějaké porady; *kde jsou sedy, tam bývají védy* (kde jsou šediny, bývá i vědomosti, zkušenosti) pravila jí na to babička. –

Maruška tedy babičce všechno pověděla, a na konec dodala s pláčem, že ona nechce být královnou, ale si jen přeje, aby se otec přesvědčil, že ho má ráda zrovna dost. Babička Marušce věřila, vědělat' již napřed, co jí bude Maruška povídat; neboť to byla taková *múdra žena*, „*vestica*“. – I vzala Marušku za ruku, a ptala se jí, jest-li by nebyla volna, dát se k ní do služby. Maruška řekla hned že ano, an neměla bez toho kde hlavy skrýt. Múdrá žena dovedla si jí do své lesní chýše, a tam jí hned dala jíst i pít. Marušce to bylo po vůli, neboť byla už hladná i *smedna* (žíznivá); když se najedla i napila, zeptala se jí babička: „Znáš-li ty ovce pást, dojit je, znáš-li příst' a plátno tkát?“

– „Neznám“ řekla Maruška, „ale kebyste ma vravili (pravili) ako se to robí (dělá), vez by som to dobrě urobila.“ „No tomu já tě všemu naučím, jen buď poslušná, co ti přikážu. – Až najde doba dobu – dobre se ti to hodí (zide).“ – Tak jí řekla ta múdrá žena, a Maruška slíbila, že jí bude poslouchat a hned se také do práce hnala, neboť byla děvojna pracovitá a pokorná.

Co Maruška u věštice sloužila, žily starší sestry její v samých zábavkách. – Ustavičně otce láskaly a kolem něho se uvíjely, žádající na něm každého dne nových věcí. Nejstarší se jen po celé dni do drahých *rúch* oblékala a zlatem se *resila* (krášlila), prostřední pak si jen v zábavkách a v tanci libovala, hostina stíhala hostinu, a dcery jen z radosti do radosti. – Otec pozoroval záhy, že je nejstarší dceři milejší zlato než otec, a když mu prostřední pravila, aby jí *vydal za muža*, tu' viděl, že si také vínku zeleného tuze neváží. Tu mu Maruška často na mysl přicházela, i připomínal si, kterak ho ona vždy milovala a oň se starala, a jak by on jí byl nejraději královnou viděl. Rád by byl snad v takových chvílích pro ni poslal, kdyby byl kdo o ní věděl, ale nebylo o ní pohádky. – Když ale zase králi napadlo, že ho měla ráda jako sůl, tu se vždy zase proti ní popudil. – Jednoho dne, měla býti opět veliká hostina, přiběhl kuchař ke králi všecek polekaný: „Pane králi, veliká nehoda se stala,“ bědoval, „máme všecku sůl rozmoklou, čím budem solit?“ – „Nu, pošlete pro jinou!“ král na to. – „O, pane, dlouho to bude, než se vozy z jiné země vrátí; čím budu zatím solit?“ – „Nu, sol něčím jiným“ – povídal král. – „Eh, pane králi, a cože tak solí, jako sůl?“ – kuchař opět se ptal. – Ale král nevěděl co říci, na to on si ani nikdy nepomyslel, že by bez soli bylo člověku těžko *vyžít*. Rozhněval se, a kuchaře vyhnal s rozkazem, aby vařil bez soli. – Kuchař si myslel, jak to pán chce, tak to udělám, a vařil jídel, ale neslaných. – Byla to divná hostina, a hostům nechutnalo pranic, ačkoliv byla jídla jinak úhledně a dobře připravena. – Král se hrozně mrzel. – I rozposlali posly na všechny strany pro sůl, ale všickni se s prázdným vrátili, vyřizující králi, že všechny zásoby soli se *rozpučely*, že je všude nedostatek v ní, a kdo jí má, že ani za špetku nedá, kdyby zlatem platil. Poslali vozy pro sůl do jiné země; než by se vrátili, poručil král kuchaři, aby vařil taková jídla, kde by soli nebylo třeba. – Kuchař si myslel, jak to pán chce, tak to

udělám a vařil jídla sladká a taková, v nichž soli třeba nebylo. Ale ani takové hostiny hostům nechutnaly, a vidouce že to jinaké nebude, jeden po druhém se od krále poroučeli. Dcery se nad tím náramně trápily, ale co bylo plátno, král nemohl si hosti zvat, vždyť jim nemohl ani *chleba s solí* podat, když by k němu vešli. Den co den přinesla se na stůl jídla bez soli, a již odpadala lidem všecka zážda (chuť) na jídla, a jen po soli každý bažil. – Také statek (dobytek) trpěl, a krávy i ovce málo dojily, protože nedostávaly soli. Byla to *karha* (trest, neštěstí) na všechny. Lidé chodili jak svadlí, a padali do choroby. Sám král a dcery jeho onemocněli. – Tak drahá byla sůl, že by za špetku byli lidé to nejvzácnější dali. – Tu poznával král, jak vzácný dar boží je sůl, kterou on za nic neměl, a padlo mu těžce na svědomí, že Marušce ublížil.

V ten čas asi pravila babička v lesní chaloupce Marušce: „Milá Maruško moje, doba tvoje došla, třeba, abys domů se navrátila!“ – „Ach staryčka moje dobrá, ako já domů puojdem, keď ma otec nechce!“ odpověděla Maruška a do pláče se pustila. – Tu jí babička všecko vyprávěla, co se zatím doma dělo, a poněvadž se stala sůl dražší než zlato a drahé kamení, že smí se Maruška k otci hlásit. – Nerada opouštěla Maruška dobrou babičku, která ji milovala a mnohému naučila, ale po otci také tesknila už. – „Statečně jsi mně sloužila, Maruško,“ řekla *na ostatek* babička, „chci se ti odměnit; řekni mi, co bys sobě přála?“ – „Dobře ste ma chovali, dobře ste ma radili babičko. – Ništ si já nežjadám, hiba *za změn* (hrst, přehrstí) soli, co by som otcovi donesla výsluhy.“ – „A jinšího si ničeho nepřeješ? já ti mohu vše vykonat!“ – ještě jednou se múdrá žena ptala Marušky. – „Ništ nežjadám vjac, len tu suol“ – odpověděla Maruška. – „Když si jí tak vážíš, nemá ti nikdy chybět. Tu máš proutek, a jak nejprve vítr od poledne začne dút, jdi po větru; jdi až přeješ tři doliny a tři vrchy, pak zastaň a šlehni tím proutkem o zem. Kde šlehneš, tam země se otevře, a ty vejdi *dnu* (do vnitř), co tam najdeš, měj za věno.“ – Maruška vzala proutek, schovala jej a babičce děkovala. – Nad to jí dala ještě babička plnou *sajdačku* (mošnu) soli, a Maruška se na cestu připravila. Plačíc loučila se od lesní chaloupky a dobré babičky, která ji provázela přes les; i povídala Maruška, že si pro babičku přijde a do zámku si ji odvede, ale babička se tomu jen usmála. – „Zůstaň taká, jaká jsi, a dobře ti bude *na veky* (po vždy),“ řekla múdrá žena, když přišly na pokraj lesa; Maruška jí chtěla ještě děkovat – ale už *ji nebylo*. – Divila se tomu Maruška, než touha po otci nedala jí promeškat, a *rezko* pospíchala k domovu. – Že měla sprosté šaty na sobě a hlavu v pleně zavínutou, nikdo ji v zámku nepoznal, a nechtěli ji ke králi pustit, pravíce že je chorý. – „Eh len ma pustě,“ domlouvala se Maruška, „nesem já panu králi taký dar, čo je vzácnější strjebra, zlata a čo se po ňom jisto *vystrábi* (vyléčí).“ – Řekli to králi, a on, aby ji k němu pustili. – Když k němu přišla, žádala, aby jí dali chleba. – Král poručil, aby přinesli chléb; „ale soli

nemáme“ – dodal. – „Suol mám já,“ řekla Maruška, a odkrojivši si *otulec* (krajíc) chleba, sáhla do sajdačky, posolila ho a králi podala, i sajdačku k tomu. – „Sůl!“ zaradoval se král, „Oh ženičko, to je vzácný dar, kterak se já vám zaň odměním, žádejte co jen chcete, vše dostanete!“ – „Ništ nežjadám tatuško, len ma rád majte ako suol!“ odpověděla na to Maruška přirozeným hlasem, a plenu s hlavy shodila. – Tu otec radostí div nezemdlel; prosil dceru za odpuštění, ale Maruška ho jen *laskala*, nezpomínajíc na zlé.

I rozneslo se hned po zámku i městě že nejmladší dcera králova přišla a že přinesla sůl; tu se každý zaradoval. Starší sestry se netěšily tak nad sestrou jako nad solí, byly si vědomy, že jí zle činily. – Ale ona ničehož nezpomínala, a měla radost, že otcí pomohla i druhým. Každému, kdo přišel, dala trochu soli, a když otec, boje se o sůl, ji napomínal, aby všecku nerozdala, vždy odpověděla: „Dost jí tu ešče tatuško!“ – A v skutku ze sajdačky jakby neubývalo. – S krále všecka churavost spadla a takovou radost měl nad svojí dcerou, že dal hned svolat *starší hlavy* (radu obce) a Marušku za královnu ustanovil, což také i veškeren lid schvaloval. – Tu když Marušku za královnu vyhlásili, před veškerým lidem, pod *vysokým nebem* cítila, že jí teplý vítr na tvář zavál; *důl od poledne*. I zpomněla Maruška, co jí babička povídala, a svěříc to otcí, vzala proutek a hned se na cestu vydala. Šla po *vetru*, jak měla kázáno, a když přešla tři doliny a tři vrchy, zastala, a proutkem o zem šlehla. – Jak šlehla, země se rozstoupila, a Maruška vešla prosto do vnitř vrchu.

I přišla tu z *rázu* do *veličisné* (veliké) *paloty* (síně), která byla celá bílá jako led, i podlaha byla taková, a okolo byly chodby, a z těch přibíhali maličcí *permoničkové* (skalní mužikové) s faklema, a Marušku vítali: „Vítej, vítej nám královno, už tě čekáme, paní naše nám rozkázala, abychom tě provedli a všecko ti ukázali, že je to všecko věno tvoje!“ – tak okolo ní štebotali, poskakovali, faklemi harcovali, a po stěnách hore dolů lozili, jako mušky, a stěny se všude v záři světél *ligotaly* jako drahé kamení. Maruška byla všecka udivená a jako oslepená tou krásou. Permoníci ji vodili v chodbách, kde visely od stropu střežyle jako stříbro se blýštící, do zahrady ji dovedli, kde byly červené růže a květy přepodivné. Permoníci takovou růži jednu utrhli a dali královně, a ona si k ní voněla; ale růže nevoněla. „Ale vravte (pravte) že ma, čože je to?“ – zeptala se královna. – „Nikdáž som takú krásu neviděla.“ – „To je všecko sůl!“ – odpověděli permoničkové. – „Ale na ozaj (opravdu)? Tak že roste suol?“ divila se královna a ještě více si toho vzácného daru vážila. – I myslela si, že by škoda bylo, tu krásu bořit, ale permoníci, kteří myšlenky její uhádli, pravili jí, aby se o to netrápila a soli brala, co jí třeba, že kdyby vždy brala, přece se nedobere. – Museli jí ale přece slíbit, že bílou palotu, která byla jako z ledu vytesaná zmarnit nedají. – Když Maruška z vrchu vyšla, zůstala země za ní otevřená; doma když otcí růži ukázala a všecko mu vyprávěla, poznal, že jí babička

bohatším věnem obdarovala, než on sám. Maruška také na babičku zpomínala a poněvadž si již dříve umínila do zámku si ji odvést, dala zapřáhnout a ona i s otcem si pro ni jeli. Ale jakkoli Maruška dobře věděla, kde chyžka babiččina stála, a les křížem a křížem prohledali, o chyžce ani o babičce nebylo hlásku, jakby se po nich zem slehla. – Tu viděla teprv Maruška, co to bylo za babičku. *Sůl v sajdačce* se dobrala, ale za to věděla Maruška kde roste; a mnoho-li jí i brali, nikdy se nedobrali. Starší sestry Marušce toho štěstí nepřály, ale nebylo jim to nic plátno, otec by ji byl na rukou nosil, každý ji miloval a jí děkoval; ona ale zůstala vždy tak skromná a hodná jak bývala a do smrti na babičku nezapomněla.

O VÍŤAZKOVI

(Pohádka slovenská.)

Byla jedna matka, a když byla matka, měla syna. toho syna nadájela dvakrát sedm let. Když ho kojila dvakrát sedm let, vzala ho do lesa, a kázala mu vytrhnout smerk s o všetkým. – Ale chlapec smerk vytrhnout' nemohl. „Ešče len preca nejsi dost mocný,“ řekla matka, a kojila ho ještě sedm let. Když ho tedy tříkrát sedm let kojila, vyvedla ho zase do lesa, a kázala mu vytrhnout' buk „so všetkým“. – Chlapec popadl buk, a „so všetkým“ ho vytrhl. – „Eh, teraz si dost mocný Vít'azko, teraz se muožeš už o mňa starat'“ – řekla matka. – „Ej ver sa budem o tēba starat' matka, len rozkaž čuo mám najskuor pro tēba urobit'?“

„Najskuor mi najdi porjadný budonok, a pak mňa tam dovedeš“ rozkázala matka a šla domů. – Vít'azko ale vzal si místo palice do ruky vytrhnutý buk, i se všemi konáry, jak ho pán Bůh vyrůst nechal, a dal se na pochod, hledat matce budonok. – Sel starými cestami a pirtěmi až přišel k jednomu hradu. V hradu tom bydleli šarkani, a když Vít'azko k hradu přišel, nechtěli ho vpustit. Vít'azko se jich ale dlouho neptal, chtěli ho vpustit čili ne, rozdrvil jim bránu, šel do hradu jako pán, a šarkany rúbal. Když jich porubal vyházel těla přes zed', pak se šel projít po hradu. Všude se mu líbilo, izby byly pěkné, a bylo jich devět otevřených a desátá zavřená. Když prošel Vít'azko devět izeb otevřených, otevřel desátou zavřenou, a vešel i tam. I viděl tam sedět šarkána, třemi železnými obručemi ke zdi přikovaného. – „Cuože ty tu robíš?“ ptá se Vít'azko. – „Sedím; přikovali mňa moji bratovia. – Odkovej mňa, a já sa ti bohatě odměním!“

„Eh musíš ty byt' naničhodný chlap, keď tia bratovia přikovali. Len sed'!“ odpověděl Vít'azko, bouchl dveřmi a šel pro matku, by ji do nového bytu zavedl. – Když si ji přivedl, všude ji provedl, všecko ji ukázal, jen tu desátou izbu neotevřel a přikázal matce, aby tam nechodila, že by se s ní zle povodilo. – Pak si vzal svoji palici do hrstě, a šel na polovačku, aby

matce nějakou pečení přinesl. Sotva Vít'azko paty ze zámku vytáhl, nedalo to matce pokoje, tak dlouho obcházela okolo dveří desáté izby až tam vešla. – Koho tam viděla sedět, jako milého šarkana. – „Čuo ty tu robíš, a kdo jsi?“ „Sem šarkan, a bratovia moji mňa ze zlosti príkovali. Boli by ma aj odkovali, keby jich tvuoj syn něbou porúbau. Odkovej ty mňa, bohatě sa ti odmenám, a vezmu si ťa za ženu,“ prosil šarkan. – „A čuo by Vít'azko povedal?“ mínila matka. – „Eh čuo by povedal, – nic; sneseme ho se světa, a ty sama budeš paní!“ – Dlouho se matka rozmýšlela, až konečně se šarkana ptala, kterak ho má odkovat. – „Idi do pivnice, dones mi z naj ostatnej šího okova pohár vína.“ – Matka šla do sklepa, natočila z nejzadnějšího vědra do poháru vína, a šarkanovi dala vypít. Jak ten první pohár vypil, prask! spadla jedna obruč. – Prosil aby mu přinesla druhý pohár, a jak ho šarkan vypil, bodaj tia! – spadla druhá obruč. – Prosil ještě o třetí pohár, a když matka i třetí přinesla, spadla s něho i třetí obruč, a byl na slobodě. – „Len ale čuo pověm synovi, keď se vrátí nazpak,“ strachovala se matka. – „Počuj,“ řekl jí šarkan, – „sprav se za chorú, a keď sa tě bude zpytúvať Vít'azko čím by si sa vystrábila, pověz že musíš mať „prasa od zemské svině“ – a keď on pro ně pojde, svině ho rozdrapú!“ – Dobrá; Vít'azko přišel z lovu, přinesl matce srnce. Ale matka hekala a vzdychala, řkouc: „Jaj sladký syn muoj, darmo si sa ustával, darmo mňa dobrôtky nosiu, němuožem jich zjest, musím zumrit’!“ – „Jaj matka moje dobrá, něumraj, že len ty ma vrav čuo by tia vystrábilo, idem tia preto, čuo by to oj v pekle bolo,“ staral se dobrý Vít'azko, který matku velice miloval. „Já sa uzdravím len teraz, kedy budem mať od zemské svině prasa,“ povídala matka. A Vít'azko nemeškal, vzal do ruky buk, a šel hledat zemskou svini. – Chodil chudák krížom krážom, nevěda kde tu svini hledat. Tu vidí v hore jakýs budonok, a když do něho vešel, našel v něm „svatů Nedělkú“. – „Kam jdeš, Vít'azko?“ ptá se ho svatá Nedělka. – „Jdu k zemské svini pro prasa, matka ochorela a od toho sa vraj vystrobí.“ – „Milý synu můj,“ praví sv. Nedělka, „už by ti těžko bylo, to prase dostať, ale já ti chci být na pomoci, musíš však poslechnut co ti budu kázat.“ – Vít'azko slíbil že poslechne. Svatá Nedělka dala mu dlouhý ostrý rožeň a kázala: „Jdi do konírny a sedni na mého koně Tátošíka, ten tě donese, kde zemská svině bývá, zaryta v zemi. Až tam přijedete k ní, píchni rožněm jedno prase; – ono kvikne, a jak kvikne, svině se rozlítne zlostí, a „šuchom oběhne celý svět“; tebe ale neuvidí, ani koho jiného, a to poví prasatům: jest-li ještě jednu kviknu, že jich potrhá.“ – To okamžení musíš po druhé bodnout' prase, napíchnout' je, a uject pryč. – Prase se bude bát, nekvikne, svině se nepohne, a Tátošík tě odnese.“ – Vít'azko slíbil že poslechne, vzal rožeň, sedl na Tátošíka a ten ho v letu donesl daleko, až kde zemská svině byla zaryta. Vít'azko rožněm bodl prase až strašně zakviklo. – Svině se rozlítla, a jedním šuchom oběhla celý svět“ – ale Tátošík se s místa nepohnul, a svině ho neviděla, ani koho jiného, a rozhněvaná

přikazovala prasatům: „jest-li ještě jednou kvíknete, potrhám vás“ pak se zase zahrabala. Tu Vít'azko nabodl prase, a ono čušulo, ani nepiplo a Tátošík se „pustiu v let, a boli doma hned.“ – „Nuž Vít'azko, kterak bylo!“ ptala se sv. Nedělka. – „Tak bolo, ako ste vravili – a tuje prasa!“ řekl Vít'azko. – „Dobrá, vezmi je a dones matce.“ – Vít'azko odevzdal rožeň, odvedl Tátošíka, vzal do ruky buk, prase naň pověsil, poděkoval se sv. Nedělce a pospíchal k matce. – Matka se šarkanem hodovali, nenazdali se, že Vít'azko kdy se vrátí – a zatím on tu. – Ulekli se a radili zase, kam s ním. – „Až ti dá prasa, stav sa ešče nevládnúci řekl ji šarkan, a keď sa ťa bude zpytovať, čím by jsi sa vystrábila, pověz že živú a mrtvú vodu. Keď ti pro ni puojde, zhyne.“ – Vít'azko se přihnal s radostí do hradu a matce prase dal, – ale ona ještě hekala, vzdychala, že musí umřít, že ji ani prase nepomůže. – „Len něumíraj matka, a povez, čuože ti pomuože, aby som ti to čo nejskuorej donesou?“ – staral se Vít'azko. „Ach milý syn muoj, inšuo ma nič nepomůže, hyba živá a mrtvá voda“ – ponosovala se mu matka. – Vít'azko ale nerozmýšlel, vzal buk do ruky, a šel pruošto k svaté Nedělce. „Kam jdeš Vít'azko?“ – ptala se ho sv. Nedělka. – K těba idu sv. Nedělka, poradit' sa, kde že by jsom našou živú a mrtvú vodu. Matka mi ešče len nevládze, a hyba po ni sa vystrábi.“ – „Už by ti těžko bylo milý Vít'azko dostat' tu vodu, ale chci ti k tomu být na pomoci. Tu máš dva žbány, sedni na mého Tátošíka, a on tě donese ke dvěm břehům. Pod těmi břehami vre živá a stojí mrtvá voda. První břeh se otevře v polední tam vyvrývá živá, a druhý břeh se otvírá v půlnoc, tam stojí mrtvá voda. Jak se břeh otevře, rychle přiskoč se žbánem a vody nabere, pak až budeš mít zpod obou břehů vodu, přijed' ke mně. Poslechni však ve všem, jak jsem kázala.“ – Tak řekla svatá Nedělka, dala Vít'azkovi žbány, ten s nimi sedl na Tátošíka, a ti tam.

Daleko až kdesi, stály tu dva velikánské břehy, a k těm Tátošík Vít'azko donesl. Bylo poledne, tu se pravý břeh zdvihl hore, živá voda vyvěřela, Vít'azko přiskočil, nabral do žbánu, a třesk, spadl břeh dolů, div Vít'azkovi paty neurazil, který rychle se žbánem na Tátošíka vyskočil, a s místa uháněl k levému břehu. Čekali tam do půlnoci, v půlnoc vyzdvihne se břeh hore, a pod ním stojí mrtvá voda. Vít'azko rychle do žbánu nabere, a třesk – spadne břeh dolů, div že Vít'azkovi ruku nepřiskřípnul. – Vít'azko skočí rychle na Tátošíka, Tátošík dá se v let, a jsou doma hned. – „Nuž Vít'azko, jak se ti vodilo?“ ptala se ho svatá Nedělka. – „Ej dobre sa vodilo sv. Nedělko, a tu máš živú i mrtvú vodu“ – řekl Vít'azko a vodu ji dal – Svatá Nedělka vodu schovala, a Vít'azkovi dala dva žbány vody obyčejné, kázajíc mu, aby je matce donesl. Vít'azko se ji poděkoval a šel. – Matka se šarkanem hodovali, nenadali se, že se více Vít'azko navrátí, a on za humny. Velice se ulekli, když ho viděli přicházet, a zase se radili kam s ním. – „Stav se ešče nevládnúci“ radil šarkan, a povez, že tia nebude pomoci, hyba keď něuzreš ftáka Pelikána. Keď toho bude mať dostat', zhyne.“

Vít'azko matce s radostí vodu přinesl, ale matka ještě hekala, vzdychala, že jí ani ta nepomůže, že umřít musí. – „Ach len nĕumíraj matka sladká, a povez čuo že ti zpomůže; všeccko ti donĕsem“ – staral se dobrý chlapec. „Mňa nebude pomoci, hyba keď neuzřen ftáka Pelikána. Jaj syn muoj kdeže bys ty ho dostau,“ pravila matka. – Vít'azko ale vzal zase svůj buk, a prosto k sv. Nedĕlce. – „Kam jdeš Vít'azko?“ ptá se ho sv. Nedĕlka: – „K tĕba jdu svatá Nedĕlka abys ma poradila. – Matka sa nĕ vystrábila ani po vcdĕ, že vraj musí uzret ftáka Pelikána. – Povez, kde že je ten fták Pelikán?“

„Oh milý synu můj, už by ti těžko bylo, řekla sv. Nedĕlka, – ptáka toho dostat, ale chci ti být na pomoci. – Pelikán je pták hrozný, má dlouhanské hrdlo, a křídla udĕlá takový vítr, že stromy se káci. – Tu máš pušku, sedni na mého Tátošíka, on tě donese, kde bývá pták Pelikán. – Dej pozor, z které strany, bude na tebe vjetor dút', na tu stranu pušku namíří, a jak uslyšíš kohoutek klapnut, zatluč ramárom pušku, a jed chytro nazpĕt', do pušky se však nedívej.“ Vít'azko vzal pušku, sedl na Tátošíka a jeli po povetrí, až přijeli na veliké pustatiny, kde býval pták Pelikán. Tam stanul Tátošík. – Tu pocítil Vít'azko, že mu silný vjetor duje na pravou líc. – I namířil na tu stranu pušku, a klap – kohútek spadl. Vít'azko rychle ramárom pušku zatloukl, přehodil přes plece, Tátošík dal se v let, a byli doma hned. „Jakože?“ ptala se sv. Nedĕlka. – „Neznám, či dobre, či zle, len tak jsom urobin, ako sto kuzali,“ odpovědĕl Vít'azko, a pušku ji podal. „Eh dobrĕ, tu je!“ zaradovala se sv. Nedĕlka, když do pušky nahlídla. Pak si ptáka Pelikána schovala, Vít'azkovi dala jinou pušku, ukázala mu na stromĕ orla, a toho aby zabil a matce místo ptáka Pelikána přinesl kázala. – Vít'azko dobrou Nedĕlku ve všem poslechl, a když orla zastřelil, povĕsil si ho na svůj buk, a šel domů. A zase šarkan s matkou hodovali, myslíce, že Vít'azka více neuvidí, a on nedaleko. – Velice se ulekli, vidouce ho přicházet a hned se radili, co dĕlat. – „Stav se ešĕ nevládnúcí, a povez, že ti nepomůže hyba zlatá jablka ze šarkanovy zahrady. Ak tam puojde, šarkani ho rozdrape, lebo se na něho jedujú.“ – Vít'azko s radostí ptáka matce dal, ale matka hekala, vzdychala, že to všeccko nic plátno není, že by ji pomohli jen zlatá jablka ze šarkanové zahrady. – „Máš je mať, matko moja,“ řekl Vít'azko, sebral se, a zase prosto z hradu k sv. Nedĕlce. „Kam jdeš ješĕ Vít'azko?“ – „Eh, ešĕ to nepomohlo, matka porjad chorá; len prý ju vystrábi jablka ze šarkanovy zahrady!“ – „Už syn můj se musíš bit', a co bys i mocnějši byl, přece by se ti zle povodilo, pravila mu sv. Nedĕlka. Ale chci ti být na pomoci. Tu máš prsten, navlékni si ho na prst'; jak si ten prsten obkrútiš, a na mne při tom zpomeneš, sílu za sto chlapův mít budeš. – Nyní sedni na Tátošíka, on tě tam donese.“ – Vít'azko sedl na Tátošíka a ten ho nesl daleko až k jedné zahradĕ, okolo níž byla vysoká zeď. – Nikdy by byl Vít'az tu zeď nepřelezl, kdyby nebylo Tátošíka, ten ji přelítl jako pták. V zahradĕ s něho Vít'azko slezl a šel se ohlídnout po

jabloni zlatá jablka nesoucí. Tu ho stretně krásná děvojna, a ptá se ho, co tam hledá; i povídá ji Vít'azko, že hledá zlaté jablka pro chorou matku svoji, a prosí, aby mu pověděla, na které to jabloni rostou. – „Tu jabloň já varutuju a nesmím s ní nikomu ovoce dát', sice by mne šarkan zabil. Já jsem královská prince, od šarkana unesena sem do té zahrady, bych mu ji varovala. Vrať se Vít'azko nazpět, šarkan je hrozně silný, jak tě zde uvidí, zabije tě jako muchu,“ domlouvala děvojna. – Ale Vít'az se zvrátit nedal, a jen dále do zahrady pospíchal. – Tu stáhla prince s prstu drahý prsten, a podavši ho Vít'azkovi, pravila mu: „Navlékni si ten prsten, a když ním zatočíš, a na mne zpomeněš, za sto chlapův síly mít budeš – jinak bys nad šarkanem nezvítězil.“ – Vít'az prsten vzal, dal si ho na prst levé ruky – na pravé měl od sv. Nedělky – pěkně se poděkoval, a směle kráčel dále. – Tu vidí u prostřed zahrady zlatá jablka na stromě, a pod stromem hrozného šarkana. – „Cuo tu chceš, ty vrah mých braton a moji družiny?“ zareval naň šarkan. – „Jdu si pro zlatá jablka s tohoto stromu,“ řekl Vít'az neohroženě. – „Eh, nebudeš ty zlatá jablka ráňat, ale budeš se mnú sa pasovat'.“ – „Keď ti d'aka budem. Choj?“ – řekl Vít'az, obrátil prstenem na pravé ruce, zpoměl na sv. Nedělku, rozpael nohy, a začali se pasovat'. – Na první raz šarkan Vít'azka trochu pohnul, ale Vít'az zapael šarkana po nad členky do země. – Tu zašumí nad nimi křídla, a kde sa vzal, tu sa vzal – přiletěl černý havran, a křičí: „Komu že mám pomôct', či tobě, či tobě?“ – „Mně pomoz!“ – křičí naň šarkan. – „A čuože mně dáš?“ – „Dám ti zlata, čuo ti bude d'aka!“ – „Mně pomoz! volá Vít'azko, dám ti všetky koně, čuo se tamto na lúce pasou!“ – „Tobě pomohu!“ volá havran. „Ale jak ti mám pomáhat?“ ptá se. – „Ochlad' mňa, keď ma budě horúco,“ – řekl mu Vít'azko – Bylo mu horko, neboť ten šarkan naň ohnivý svůj dech pouštěl.

– Pasovali se jen dále. – Šarkan popadl Vít'azka, a zapael ho do země po pod členky. – Vít'azko zatočil prsténkem, zpoměl zase na sv. Nedělku, popadl šarkana kolem pasu, a zapael ho do země výše kolen. – Oddychli si.

– Havran okoupal si křídla v studánce, sedl na hlavu Vít'azkovu, a otrépal mu krůpěje na tvář rozhoroucněnou. Vít'azko takto ochladěn, – otočil druhým prstenem, zpoměl na krásnou děvojnu, a zase se popadli. Šarkan zapael Vít'azku do země, po nad členky, Vít'azko ale popadl šarkana, zapael ho do země po samú plec, uchytil meč, který mu byla sv. Nedělka dala, a hlavu mu uťal naraz. – Tu přišla prince, a sama mu zlatá jablka natrhala a pěkně se mu ještě poděkovala, že ji vysvobodil, řkouc mu ještě, že se jí páčí, že by za něho šla, kdyby s ní chtěl jít k jejímu otci. – „Ai ty sa mi páčíš,“ řekl ji na to Vít'azko, „a keby som mohel, šel bysom s tebú, ale chceš-li na mňa do roka do dna čakať, přijdu za tebú“ – Prince mu podala na to ruku, že bude do roka do dne čekat. – Vít'azko rozžehnav se s ní, sedl na Tátošíka, skočil s ním přes zeď, pobil na lúce krděl koňů havranovi, pak ujížděli domů. „Nuž, jak se ti

vodilo?“ ptal se sv. Nedělka. – „Dobre sa vodilo,“ odpoveděl Vít'azko, ale keby mňa nebola princa druhý prst'én dala, bolo by sa zle vodilo.“ – Na to sv. Nedělce všeccko vypoveděl. – Sv. Nedělka mu kázala, aby se vrátil k matce a Tátošíka aby si vzal sebou. – Vít'azko ji poslechl. – Šarkan a matka hodovali, a přenáramně se ulekli, když viděli Vít'aze přijíždět, nenadali se, že by se vrátil ze šarkanové zahrady. – Matka se ptala, co má dělat, ale šarkan nevěděl už žádné rady, a jen rychle se šel schovat do té desáté izby. – Vít'az matce zlatá jablka dal, a matka stavěla se, jakoby ji pohled na ně byl uzdravil. – I hostila syna, láskala se s ním jak nejlepší věděla, a Vít'azko měl velikou radost, že matka jeho zase zdráva. Tu vezme matka dlouhou tlustou lněnou šňůru, a povídá Vít'azkovi: „Lahni že si syn muoj, já tia do tejto šňory zákrutím, ako som to tvymú tatuškovi urobila, jsi-li ty tak mocný ako on bou, a ju pretrháš.“ – Vít'azko se usmál, a matka ho povila hustou šňůrou, jako dítě povíjanem; ale zrazu se rozpřel, a šňůru na strapky potrhál. – „Jsi mocný,“ řekla matka,“ ale čakaj ešče tia obkrútím tenučkú, estli aj tu potrháš.“ – Přinesla teňúnkou hedbávní šňorku, a zavila ho do té. Vít'azko se jen smál, a když ho zavila, rozepřel; mysle, že šňůrku tenkou hned přetrhne, ale čím víc se rozpíral, tím hlouběji do masa se mu šňůrka zařezovala. – Když to matka viděla, tu zavolala šarkana, a šarkan přiběhl, hlavu mu uťal, a tělo na kolik kusů rozsekal. Na to matka srdce si vyndala, tělo pak svázala do bílého šatu, a pověsila ten batoh na Tátošíka, řkouc: – „Keď si ho nosiu za živa, nos ho i po smrti, kam ti d'aka.“ – Tátošík nemeškal, dal se vlet a byl doma hned.“ – Sv. Nedělka čekala už naň, neboť to všeccko napřed věděla, co a kterak se bude dít. Hned tedy tělo složila, umyla mrtvou vodou, pak živou, Vít'azko si zívnuł, pak se protáhl a vstal živ a zdráv. „Eh, dlúho som spau,“ povídal si. „Ba na věky byl by si aj spal, kdybych tě byla nevzbudila. – Jak že ti je?“ ptala se sv. Nedělka. – „Dobre, ale len čudno, srdce že ma nebije.“ – „Jak ti má bit, když je nemáš!“ – „A kdě že mi je?“ s podivením tázal se Vít'az. – „Visí ti v hradě na šňůrce u grady přivázané,“ povídá sv. Nedělka, a povídá mu i vše ostatní co se s ním dělo. – Vít'azko se ani nezlobil, ani neplakal, proto že neměl srdce. – Pak mu kázala sv. Nedělka obléct se do žebráckých šatů, dala mu gajdy, a poslala ho do hradu gajdovať, a za gajdování aby žádal co odměnu svoje srdce, a s tím se k ní vrátil. – Vít'az šel, – a vida, že matka s hradu se dívá, postavil se pod okno, a začne pěkně krásně gajdúvať. Matce se ta muzika velmi zalíbila, i zavolala starého gajdoše do hradu, že vraj aby ji zahrál. – Vít'azko hrál, hrál, a matka se šarkanem tancovali od zeme den i noc, až byli všeccky ustatý; Dala gajdovi jíst a pít, a když se vytancovala, dávala mu i zlaté peníze. – Ale gajdoš povídal: „Na čuože by ma boli peniaze, veť som už starý.“ „Nuž ale čuože ti dám, pytaj sám,“ matka na to. – „Nu, čuože mi dáte,“ Vít'azko se ozval, rozhlížeje se po izbě, „dajťe mi to srdce, čuo visí tamto na grade.“

„I vd'ačně ti je dám,“ matka řekla, srdce sundala, a Vít'azkovi dala. Vít'azko se pěkně poděkoval, a z hradu pryč k sv. Nedělce. „Dobře, jen když je zase máme,“ pravila Nedělka, srdce vzala, umyla v živé i mrtvé vodě, dala ptáku Pelikánu do zobáku, a kázala aby je Vít'azkovi na pravé místo zasadil a Vít'az hned cítil jak mu vesele poskakuje. – Za to dala svatá Nedělka ptáku Pelikánu svobodu. Na to spravila Vít'azka za holuba, a kázala mu vyletět do hradu a přesvědčit se, co matka dělá. „Když budeš mít vůli, stát se člověkem, zpomeň na mne, a hned ním budeš,“ dodala ještě. Vít'azko tedy co holub vyletěl do hradu, a oknem do izby kde matka bývala. – I viděl ji ležet horeznačky, a s šarkanem se laskat'. – Viděla matka holuba hnedle, a poslala šarkana aby vzal pušku a zastřelil ho. – Než ale šarkan pušku dobyl, snesl se holub dolů, spravil se člověkem, uchytil meč a šarkanovi naraz hlavu sronil. – „A čuo teba, nanič hodná matka mám urobiť?“ obrátil se k matce. – Matka padla před ním na kolena a prosila o smilování. – „Neboj sa, nič ti já neurobím, nah sudí Bůh!“ – Vzal matku za ruku, vedl na náhradí, a tam jí řekl: „Pozri že matka, tento mač hodím do povetry, kto je vinny toho bude soudit Bůh!“ – Zafičel meč v povětří, zalegotal se, a okolo hlavy Vít'azkovi vjel pruosto do srdce matčiného.

– Vít'azko matku pochoval, pak se vrátil k sv. Nedělce, pěkně krásně ji za všecko dobrodiní poděkoval, opásal se mečem, do ruky vzal buk a odešel k své krásne prince.

– Ta byla už u svého otce, měla nejednou jet' za princové a králové, ale ona nechtěla se vydat', dokud' rok neuběhne. – A rok ještě neuběhl, když tu jednoho dne Vít'azko do královského hradu přišel. – „To je můj zvolený slúbenec! zvolala, když ho spatřila, a hned k němu přistála. Bylo veselí, otec jim dal království, a jestli neumřeli, žijou dotud'!

SLOVENSKÝ JUNÁK

(Pověst ze Zvolenské stolice.)

Na Slovensku zachovalo se ještě mnoho pověstí z dob dvěstěletého panování tureckého, jež důkazem jsou ukrutného jarma, pod nímž obyvatelstvo úpělo, a hrdinského odporu buď celých dědin, buď jednotlivců. Z těchto jeden byl *Vávro Brezuľa*.

Ten byl vlastník dvorce v Lubětovej, v jednom horním městečku, a síla jeho i hrdinost byly daleko a široko vyhlášeny. I Turkům byl znám, a když z Filekova přes hory do okolních dědin zabíhali, je pustošili, a lid do zajetí odváděli, strachem bledli, slyšíce jméno slovenského junáka. – Jednou přinesli jim zvěst', že není Brezuly doma; i rychle sebrali se do Lubětovej, a dvorec jeho přepadli. – Čeled' od paní nabádaná, chtěla se bránit, ale byla dílem pobita, dílem svázána; chtěli je s sebou odvléci do zajetí, jakýžto osud i ženu Brezulovu potkat měl. Také

dobytek sehnali na dvůr, by jej odehnali. Ale jsouce jisti, chtěli dříve než by stavení podpálili, posilnit se jídlem a pitím. Protož sneslo se do jizby pití a jídlo, a žena Brezulova musela jim vařit teplou večeři, co oni zatím v izbě hodovali, a vesele šavlemi cengajíce, jásalí. – Žena Brezulova stála v kuchyni u ohniska, všecka uplakaná, ustrašená. – Tu najednou jakoby s nebe spadnul, octnul se v kuchyni Brezula: „Daj Buoh štěstí a ženičko,“ pozdravil,“ čo že to máš za hosty?“ – „Jaj muž premilený, Turci sa tu!“ odpověděla žena hlasem na polo utajeným ale tváří již vyjasněnou. „A čože jim variš těm milým hostům!“ – „Kapustu (zeli).“ – „A či máš do něj masa?“ – „Nemám.“ – „No čakaj, veť já ju naraz narubám.“ – Po těch slovích, šavli v ruce, skočil do jizby. Bylo tam tma. – Turci zaslechli jeho hlas, zahasili světla, a v největším zmatku tlačili se k oknům, jeden za druhým ven se strkajíce. – Brezula nevolal o světlo, popadl křemen do zubů, ostrou šavlí po něm přešel, až jiskry od úst mu pršely. Při jich kmitu viděl, kde Turci jsou, a napořád začal do nich sekat, než žena s hořící hlavní do izby přiběhla, válely se turecké hlavy po zemi. Co ušlo, dalo se na útěk, co zůstalo v izbě, zahynulo všecko. – Tak si Brezula samojediný zachránil ženu, čeled', dobytek i statek.

Turci nemohli na tuto nešťastnou výpravu zapomenout, a přemejšleli na pomstu. Za nedlouhý čas potom sebralo se jich mnoho, a pod vůdcovstvím *agy masného*, známého ukrutníka a pustošitele slovenských krajín, pustili se z Filekova přes hory na Lubětovou; dříve ale okolní dědiny napořád pustošili. – Jeden nářek ozýval se po všech okolních údolích, a lidé opouštějíce svoje statky, utíkali do hor a lesů. Darmo Vávra Brezula Lubětovských vyzýval, aby v úžině údolí nepříteli cestu zalehli, darmo je k udatnosti nabádal, a sám co vůdce v čelo se postavit chtěl; kuřiplaší němečtí horníci neslyšeli hlasu jeho. Svolal tedy svoji čeled', odevzdal jim ženu i statek a když byl přikázal, co by dělat měli, kdyby se výprava jeho nepodařila, a jednoho z nejstatečnějších k své ruce vybral, šel samodruhý zkusit štěstí junacké. – Pod horou Jaseňovou stanuli. Tam se dala cesta nepříteli nejlehčeji zastavit. Brezula poučil svého druha, jaké lsti míní proti nepříteli užít, poslal ho na vyšní chodník – sám pak se ukryl v křoví, nedaleko studně, při nižším chodníku. Nabité pušky v rukou, čekali tito dva odvážlivci na hejno divokých Turků, jichž šum a rozháraný křik z pozdálí se již ozýval. V čele jich byl masný (tučný, tlustý) aga. Když byl již na blízku studánky, vyskočil Brezula s nataženou puškou z křoví a zvolaje: „Vítaj, pane masný! Dá Buoh, že slovenské kraje víc rabovat nebudeš!“ spustil – masný aga válel se v krvi. Nyní začal volat Brezula silným hlasem: „sem za chlapy: Ďuro, Sámko, no, tu sa, tu!“ – „Parom jim do duše,“ odpověděl hlas na vysním chodníku, rána padla a druhý Turek se potácel k zemi. Turci polekáni tímto nenadálým přepadnutím a smrtí agovou, nemyslili jinak než že padli v zálohy a za každým stromem že stojí chlap, dali se na útěk na *vylomhlavy*.

Tam u té studničky agu pochovali, dva kameny položili na jeho hrob; tam posud leží. Hlavu odťali a na háku studně nastrčili. – Dlouho ji tam vidět bylo, až jednou chlapci, kamením házejíce, ji trefili a do studně shodili. Nechtěl pak nikdo více ze studně pít, a proto ji zametal. Posud tam říkají: *Turkova studna*. Železný kyj agův dlouho v kašteli (zámku) Lubětovském ukazovali, před několika lety byl poslán do Pešťáňského museum. – Tak sprostil Vávro Brezula krajinu velikého tyrana, a jméno jeho dlouho ještě žít bude v paměti lidu.